3 vols

168

pp. 69, 78, 148, 214, 245,
255, 341, 358

HISTORIE
VAN DE BEDRIEGERYEN
DER
PRIESTERS,
EN
MONNIKEN
IN
SPANJEN.

DOOR

ANTONY GAVIN,

Voor heenen Wereltlyke Priester van de Roomsche Kerk te SARAGOSSE, *en 't zedert het Jaar Jaar* 1715 *Predikant van de Engelsche Kerk.*

Uyt het Frans vertaalt door

J. SCHOOLHOUDER.

Te AMSTERDAM.
By JAKOBUS WOLFFERS,
Boekverkoper in de Beursteeg. 1727.

Aan de Veel-eerwaardige en Welgeleerde HEEREN

de HEEREN

MAURITIUS GROMMÉ

EN

JOHANNES WITTEBOLL,

Waardige Evangely-bedienaaren in 's Gravenhage.

MYNE HEEREN.

DAt bewezen heusheden en genoten dienſten, ongemeene dankbaarheyt vereyſſchen, zal geen gezond verſtand wraaken; en dewyl ik my zelven, daar van omtrent U veel Eerwaardigheden ten vollen overtuygt vinde, neme ik de vrypoſtigheyt omze voor de geheele werelt bloot te leggen, by gelegentheyt dat ik deze Hiſtorie van de bedriegeryen der Prieſters in de Roomſche Kerke, aan U veel Eerwaardigheden opdrage.

Ik doe dit te liever, veel Eerwaar-

de Heer *Grommé*, dewyl ik met een zonderling genoegen, en met geen minder ontroeringe van myn Ziele, de ernstige *Remonstrantie* gelezen heb, die U veel Eerwaarde neffens zyne loffelyke mede *Gedeputeerden*, van de Zuyd-en Noordt-hollansche *Synoden*, aan de Voester-Heeren van onze Kerke, hebt overgelevert; waar in U hoog-Eerwaardigheden, met zo veel iever, wysheyt en voorzigtigheyt aan onze *Souvereynen* levendig vertoonen, hoe de baldadige en onrustige kinderen van Babels hoere woelen, om was het moogelyk, Godts dierbaare Kerk, gelyk in andere gewesten, op 't hart te trappen; voegende U Eerwaardigheden daar een ernstige bede by, dat het haar EDELE GROOTMOGENTHEDEN mogt behagen, dezelve te beteugelen, zonder hen nogtans te vuur en te swaard te vervolgen. Ik weet ook veel Eerwaarde Heer WITTEBOLL, met wat eenen grooten yver en betamelyken ernst

gy U neffens Uw welgemelde Amptgenoot, op de hooge plaatze betoont, bezielt te zyn; om Zions kinderen kragtig te waarſchouwen, dat ze hen tog door dat hoeren-lied van *Tirus* niet in ſlaap laten wiegen; maar in tegendeel zig yverig tegen alle liſtige verleydingen te wapenen, en ſtaande te blyven, in het geloove dat eenmaal den Heyligen is overgelevert. Dit was onder anderen ook de reden veel-Eerwaardige Heeren, die my bewoog, de ſchandelyke naaktheyt van die Vrouwe op zeven bergen eens voor Neerlants oog te brengen; of het deſſelfs inwoonderen tog mogt dienen, om langs zo meer een afkeer van haare gruwelen te hebben; en met eenen reden te vinden, om den Grooten Godt voor zyn onverdiende genade van harten te danken dat het zulke getrouwe voorgangers heeft, die de zuyvere Evangely leere zonder eenige beſwalking van Menſchelyke vonden, helder uytbazuynen.

Zie daar veel Eerwaardige Heeren, de redenen ter billiking van myn Opdragt en van deze myne vertaling, neemze tog met zo een harte aan, als de zelve U veel Eerwaardigheden gedienstig werd aangeboden. De Grote en Algenoegzame God, overstorte U, met zyne dierbare Zegeningen, bekroone U lastig werk met zyn Zalige gunste, tot dat gy veele Zielen aan Jesus Koninkryk onderdanig gemaakt hebbende, in dien grooten dag den loon van getrouwe Dienstknegten moogt wegdragen. Dit is de Bede,

VEEL EERWAARDE EN WEL GELEERDEN HEEREN,

Van U veel Eerwaardens, zeer onderdanige en veel verpligte Dienaar,

Ryp dezen xxx van Herfstmaand 1726.

J. SCHOOLHOUDER.

OPDRAGT

Van den Schryver aan haar

KONINKLYKE HOOGHEIT,

DE PRINCESSE VAN

WALLIS.

MEVROUWE,

IN *deze algemeene sleutel, van de Roomsche Kerk brenge ik niets te voorschyn, dan voorvallen, nopens de verdorventheyt en geheyme konststreeken van de Priesters van deze Kerk; ik hoope dat het geene ik daar van zegge, van eenige nutbaarheyt zal zyn, voor alle opregte Protestanten, zo wel, als aan de bygelovigste Rooms* Katholyken, *zo zy hen verwaardigen het zelve met een onzydig gemoet te lezen.*

Ik zal de zelve weg inslaan, MEVROUWE *in deze onderdanige opdragt, die ik de vryheyt neme, aan u* KONINKLYKE HOOGHEYT *te doen. Uw zoete en verpligtende manieren, uw natuurlyke geneygtheyt, om goet te doen, uw Godtvrugt, uw yver voor de* Protestantze *Godtsdienst, zyn zaaken die niemant in twyffel kan trekken. 't Zyn hoedanigheden van* UWE KONINKLYKE HOOGHEYT, *die bekender by de geheele werelt zyn, dan de dwalingen van de Roomsche Kerk, en die de Rooms* Katholyken *zelfs niet konnen*

nalaten te erkennen, en zig daar over te verwonderen, hoe groot hunne verblindheyt anders ook zyn mag, ten opzigte van hunne dwalingen, die zy zonder een byzondere genáde van God, noyt zullen belyden.

Dewyl Uw Koninklyke Hoogheyt, altyt genegen is, om werken van dezen aard te begunſtigen, neeme ik de vryheyt van dit zo wel als myn perſoon, onder uwe magtige beſcherming te ſtellen, op dat dit boek in alle zekerheyt het dagligt mag zien, en den ſchryver voor de onmenſchelyke ondernemingen van zyne onverzoenbare vyanden beveyligt mag zyn. Uwe liefdadigheyt, zo ten dezen opzigte als in veele andere gelegentheden waar in ze uytmunt, zal niet nalaten, door den Koning der Heerlykheyt, op Aarde, en in den Hemel beloont te worden. Dit zyn de vuurige gebeden van hem die met een diepgrondige eerbied zeyt te zyn.

MEVROUW,

VAN UW KONINKLYKE HOOGHEIT,

De zeer nederige, zeer gehoorzame, en zeer genegene Dienaar.

ANTONI GAVIN.

VOOR-

VOORREDEN

VAN DEN

SCHRYVER.

Anneer ik het ondernam, om dit werk op te maken, en uyt te geven, was ik in twyffel, of ik 'er myn naam voor zoude zetten. Aan de eene zyde, overwoog ik, dat zo myn naam aan 't hooft van dit werk ſtond, ik my voor de quaataardigheyt van een magtig en ontzaghelyk lighaam, zou bloot ſtellen, dat niet zou nalaten om gelegentheyt te zoeken, om op myn agting, en mogelyk op myn leven, toe te leggen. Deze laatſte vreeze was natuurlyk genoeg, voor een *Spanjaard* in het geval waar in ik my bevinde, om my te hoeden, tegen de voornemens van eenige verwoede yveraars van de Roomſche Kerk. Maar aan de andere zyde, beſchoude ik, dat het gemeen met myn naam te verbergen, uyt dit boek al het voordeel niet zou trekken, dat ik my voorſtelde, hen te verſchaffen. Waarlyk ik heb aangemerkt, dat werken van deze natuur waar in men niet dan voorgevallene zaken opgeeft, wier over-

tuyging ten hoogsten afhangt, van de goede gedagten die men van die geene heeft, dieze verhaalt, zelden de meening van de Schryvers beantwoorden, wanneer zy uyt vreeze of om andere redenen, hunne namen verbergen. Het gebeurt gemeenlyk dat zelfs de aanhangers van de zaak die men wil beweeren, en dieze door voorvallen onderiteunen, daar aan niet veel geloof geven; en dat de tegenstrevers deze voorvallen als lasteringen en bedriegeryen verwerpen, zonder dat de een en de ander zig de moeyte geven, om de waarheyt na te speuren van 't geen den schryver niet opentlyk durft verklaaren.

De zyde die ik ten dezen opzigte gekozen heb, nootzaakt my met een, om my tegen zommige lasteringen te verdedigen, die men omtrent my uytgestroyt heeft, en die my in het gemoed van veele eerlyke luyden ongelyk aangedaan hebben. Men beschuldigt my dan, van noyt Priester geweest te zyn, om dat ik myn brieven van Priesterschap niet kan vertoonen. Ik beken, dat deze brieven een getuygenis zyn, zonder 't welke men by na niet kan voorgeven, als een Priester te moeten aangemerkt worden; dog daar zyn omstandigheden waar in men ongelyk

lyk zou hebben dezen naam aan iemand te betwisten, onder voorwendzel, dat hy 'er geen brieven van kan vertoonen. Dit is het geval, waar in ik my bevinde en waar omtrent het goed is, dat ik het gemeen onderrigte.

Wanneer God my de genade gedaan had, om de vooroordeelen van myn opvoeding van deze bedorven kerk, waar in ik gebooren was, te overwinnen, en my het voornemen ingeboesemt had, om de *Protestantsche* Godtsdienst te omhelsen, vond ik goed myn leven te redden, met aanstonts buyten *Spanje* te vertrekken, alwaar alle, die geen openbare belydenis van de Roomsche Godtsdienst doen ter dood worden veroordeelt. Myn grootste moeyte was, hoe ik 'er zonder eenig gevaar, konde uytkomen. Ondertusschen besloten hebbende, veel eer alles te wagen, dan in die gemeenschap te blyven, of my voor een zekere dood bloot te stellen, vond ik goed my in een *Officiers* gewaad te steeken, en merkte deze vermomming als het bequaamste middel aan, om myn ontkoming te veiligen. Dewyl ik verzekert was, dat ik zo ras niet weg zou zyn, of men zou een naaukeurig onderzoek na my doen, durfde ik myne brieven van 't Priesterschap niet by my nemen, uyt vreeze dat ze tot een

ge-

getuygenisse tegen my mogten verstrekken, in gevalle ik ontdekt wierd, en zy my in de *Inquisitie* mogten brengen.

Ik had eyndelyk het geluk, uyt *Spanje* te geraken, en te *Londen* te komen, en aldaar zeer gunstig van den overleden Graaf van *Stanhope* ontfangen te worden, van wie ik de eere had, in *Spanje*, bekent te wezen. Deze Heer zey my, dat 'er in de stad eenige andere nieubekeerden uyt myn land waren, en dat hy hoopte dat ik het bevel, dat *Jesus Christus* aan *Petrus* gaf, zoude opvolgen. *Wanneer gy bekeert zult zyn, versterkt ook uwe Broeders.*

Op de raad van *Milord Stanhope*, ging ik by de overleden Bisschop van *Londen* die my door zyn huys-*Kapellaan* drie dagen na den anderen liet onderzoeken; dewyl ik hem geen brieven van myn Priesterschap kon vertoonen, zey hy my, dat ik een verklaaring van *Milord Stanhope* moest verzoeken, om te getuygen, dat hy my gekendt had, en dat ik Priester geweest was, 't geen ik op dien zelfden dag van dezen Heer verkreeg. Op dit getuygenis, ontfing den Bisschop myn afsweering na de morgen-gebeden, in zyn kapel van het paleys van *Somerzet*, en gaf my de volmagt om te prediken, en den dienst in een Spaansche vergadering waar te nemen,

die

die 't zamengeſtelt was, van *Milord Stanhope*, van verſcheyde Engelſche Officiers, en van verſcheyde Spaanſche *Officieren*, dat nieuw bekeerden waren. Ik had de eer om aan *Milord Stanhope* myn eerſte leerrede, op te dragen, die door de Heer *Willem Bowyer* gedrukt, en door de Heer *Dunoyer* Frans Boekverkooper in het hooft van *Erasmus* in de ſtrand verkogt wierd; uyt kragt van de volmagt van den Biſſchop van *Londen* predikte ik twee jaaren en agt maanden, eerſt in de vierkante kapel van de Koningin te *Weſtmunſter*, en naderhand in die van *Oxenſen*, by de Hooymarkt; myn Schuts-Heer my in de Engelſche kerk een bediening willende bezorgen, ried my aan, om als *Kapellaan* aan boord van 't oorlogſchip de *Preſton* te gaan dienen, wanneer ik gelegentheit zou hebben om de Engelſche taal te leeren. Door de Biſſchop van *Londen* aan de Heeren *Commiſſariſſen* van de *Admiraliteyt* vertoont, en door hen goet gekeurt zynde, vergunden zy my de bediening van *Kapellaan* van dit oorlogſchip. Hoewel de *Prelaat* my reets zyn bewilliging in geſchrift gegeven had, om in 't Spaans te prediken, breyde hy dit in de Laſtbrief van de *Admiraliteyt* tot myn voordeel uyt, gelyk men uyt het afſchrift dat ik 'er hier van geve, zien kan.

„ De-

„ Dewyl de Eerwaardige Heer *Antony*
„ *Gavin*, my door de *Lord Stanhope* aange-
„ prezen is, en dat deze *Heer*, zo ook de
„ andere Engelſche Edellieden, my ge-
„ tuygt hebben, dat de gezeyde Eerwaar-
„ dige Heer *Gavin* een wereltlyk Prieſter
„ en Meeſter in de konſten in de hooge
„ ſchoole van de ſtad *Saragoſſe* in 't Ko-
„ ninkryk van *Arragon* in Spanje, geweeſt
„ is, en dat zy hem in deze ſtad gekent
„ en veel by hem verkeert hadden, getuy-
„ ge ik dat de Eerwaardige Heer *Gavin*,
„ na dat hy de dwalingen van de Room-
„ ſche Godtsdienſt openbaar en plegtig
„ heeft afgeſworen, en door myn bedie-
„ ning met de Engelſche kerk, op den
„ 3 *January* 1716 verzoent is, van my
„ verlof verkregen heeft, om den dienſt
„ in de Spaanſche taale in de vierkante ka-
„ pel van Koningin te *Weſtmunſter* waar te
„ nemen. En dewyl hy tot *Kapellaan* van
„ 's Konings ſchip de *Preſton* benoemt is,
„ geve ik hem de magt om in 't Engelſch
„ te prediken en de *Sakramenten* te bedie-
„ nen, zo in dit land als elders, in alle de
„ kerken en *Kapellen* van myn kerk-ge-
„ bied. Gegeven en getekent, met myn
„ hand in *Londen* den XIII *July* 1720.
was getekent,

Johan Biſſchop van Londen.

Ik

Ik kan het oorſpronkelyke, van deze volmagt, en myn andere getuygſchriften, aan alle die geene vertoonen, die 'er nieusgierig na zyn.

Eenige tyd daar na, dit ſchip onttakelt zynde, en *Mylord Stanhope* zig te *Hanover* by den Koning bevindende, ging ik na *Ierland*, alwaar ik door een vrind genodigt was, met voornemen om aldaar te blyven, tot de terugkomſte van dezen Heer in *Engeland*, dog wanneer ik dagt na *Londen* te rug te komen, vernam ik zyn dood, en in hem myn beſte beſchermheer verlooren hebbende, beſloot ik eens te onderſtaan, of ik een bediening in *Ierland* zou kunnen vinden. Weynig dagen daar na, verkreeg ik op de aanpryzing van den Heer Aartsbiſſchop van *Cashel* en van den Heer Deken *Percival* het paſtoorſchap van *Gowran*, dat ik omtrent XI Maanden met goetkeuring van den Biſſchop van *Offory* bedient heb, die my zyne brieven van afſcheyd gaf, wanneer ik na Kork ging, alwaar ik by na een jaar bleef.

Geduurende dezen tyd bediende ik een kerk by deze ſtad, den Heer Deken *Maule*, die toen te Londen was, en aan wie ik was aangepreſen, om in zyn afwezentheit te prediken, in zyn *Parochi* Kerk van *Schandon*,

don, ging by den Biſſchop van *Londen* om na my te vernemen. Deze Prelaat en veele andere perſoonen van rang, hadden de goetheyt van hem een goed getuygenis van myn perſoon te geven; en deze Deken heeft wanneer ik van hem afging, niet alleen, dit getuygenis willen beveſtigen; maar my ook een getuygſchrift van myn goet gedrag geduurende myn verblyf tot *Kork* willen mededeelen.

Ik laat het nu aan elk een over, die regtmatig wil oordeelen; of men wel met reden kan eyſſen dat ik myne brieven te voorſchyn brenge, en nog kan twyfelen of ik waarlyk een Prieſter geweeſt ben: dog zonder tot meerder byzonderheden omtrent dit onderwerp te komen, my dunkt dat het genoeg is, dat men weet, dat ik tot Prieſter van de Engelſche kerk ben aangenomen met de magt om te prediken en de *Sacramenten* te bedienen, zo in *Engeland* als in *Ierland*, en elders. Niemand zal zo onredelyk zyn om zig te verbeelden, dat eenig Biſſchop wiens toeſtand en Regeering zyner kerk hem boven alle andere die op aarde zyn, verheffen, oyt aan iemant wie het zy, zulken heyligen bediening als die van Prieſter zal toevertrouwen, zonder verzekert te zyn, dat hy de order ontfangen

fangen heeft (a) ik zal by deze gelegentheyt verhalen, 't geen de Biſſchop van *Londen* my gezegt heeft, wanneer ik hem verklaarde, dat ik myn brieven van 't Prieſterſchap niet hadde, maar dat *Milord Stanhope* en verſcheyden andere geloofwaardige Perſonen, die my te *Saragoſſe* gekent hadden, zouden konnen getuygen dat ik de bediening van Prieſter aldaar had waargenomen, en dat ik daar zelfs in eenige agting was. Breng my, zey hy, zodanigen verklaring, ik zal u ten eerſten voor Prieſter ontfangen, en u daar toe volmagt geven, want ik zal meer ſtaat op dit getuygſchrift maken, als op alle de Brieven van aanſtelling, die gy my zoud konnen te voorſchyn brengen.

Ik hope dat dit genoeg is, om de mond aan myne Vyanden te ſtoppen, en hen te overtuygen dat ik waarlyk een Engelſch Prieſter ben. Ten opzigte van myn gedrag in deze hoedanigheit t'zedert ik in dit Land geweeſt ben, ik beroep my daar omtrent op het getuygenis van alle die my te *Gowrau*, te *Gortroe*, en te *Kork* gekent hebben, en 't zedert een jaar en een half, op

(a) *In de Engelſche Kerk ordent men de Roomſch Katolyke Prieſters, die de Proteſtantze Godtsdienſt aannemen, niet op nieuws, het is genoeg dat zy afſweering van de dwalingen van de Roomſche Kerk doen.*

dat van alle de *Officiers* van de *Regimenten* van *Borrel*, van *Napper*, van *Hawley*, van *Newton*, en van *Lanoe*. Zy zullen my zekerlyk regt doen, en dit is't alles, wat ik van hen verzoeke? kortom wat myn gedrag belangt, ik vley my dat het gemeen niet ligt geloof zal geven, aan de quaataardige gerugten die myne Vyanden ontrent my gedaan hebben.

Een ander verwyt dat men my doet, is dat ik meyneedig ben, met de geheyme biegten, die aan my gedaan zyn te openbaaren, in zekere zin, kan men my, meynedig noemen, en wel verre daar van daen; om 'er my over te verſchonen, ik roeme daar op, dat ik de eed verbroken heb, die ik deed, wanneer ik de order ontfing, om in het *Katolyke* geloof te leven, en te ſterven, ten opzigte van de andere meyneedigheyt, waar mede men my belaſt, daar ontrent bedriegt men zig ten hoogſten; dewyl men de Biegtvaders geen eed afneemt om ze geheym te houden, gelyk de meeſte *Proteſtante* hen verbeelden. Het is wel waar, dat alle de *Caſuiſten* het geheym aan de Biegtvaders aanpryzen. En dat het hen door de *Koncilien* en Pauſen zo geſtreng belaſt is, dat wanneer een Biegtvader buyten eenige byzondere gevallen iets, dat hem gebiegt word openbaart, op

zo

zodanigen wyze dat den Biegteling bekent word; hy daar over geſtreng geſtraft en in de *inquiſitie* word gezet. Derhalven verbind deze vreeze voor de ſtraffe de Biegtvaders veel meer, om het geheym te houden, dan alle de Eeden die men hen by deze gelegentheyt kan afvorderen.

Nogtans ben ik 'er zo verre af, van te denken, dat geen Eed ten dezen opzigte geſchonden hebbende, ik zonder my ſchuldig te maken, alles zou mogen openbaaren van wat gevolg het ook voor de Biegteling zou mogen zyn, dat my als Biegtvader toevertrout is, ik in tegendeel zulken ontdekking als een van de grootſte misdaden aanmerke, die men zou konnen bedryven, en ik heb 'er een waaragtige afkeer van.

Daar en boven zyn 'er gevallen, waar in men volgens de *Conſtitutien* zelfs van de Roomſche Kerk het openbaaren van geheymen van een gevaarlyk gevolg kan en moet openbaren; zodanige zyn 't die men (a)uytgezonderde gevallen noemt, en die veel in getal zyn. Zommige zyn voor den Paus bewaart, gelyk de Kettery, zommige voor de Apoſtoliſche *Komiſſarius*, of voor haar afgezondene, gelyk de Bloedſchande in den eerſten trap; andere voor den Biſſchop van 't Kerkgebied, *gelyk zyn buurmans huys*,

(a) *Cas reſervez*

in brand gestoken te hebben, in deze gevallen kan de Biegtvader, de boeteling geen vergiffenisse geven, en is dan verpligt, de biegt van deze Persoon te openbaren, aan hem voor wie de *Absolutie* van deze zonden bewaart is, dog hy noemt noyt de boeteling of zegt 'er iets van, waar door men hem zou leeren kennen.

Daar zyn ook gevallen, gelyk wanneer 't een zamensweering tegen 't leven van den Vorst of van de Regeering is, waar omtrent de Biegtvader volgens zyn gewisse verpligt is, om de biegt van een biegteling voor het gemeene wel zyn, te openbaaren.

Behalven alle deze gevallen, wanneer de biegt van een boeteling eenige swarigheyt of iets ongewoons bevat, verpligten de voorzigtigheyt en het Ampt van een getrou Biegtvader, hem, om ze aan bequame en ervarene *Casuisten* te openbaaren, om hun goetvinden over de wyze hoe zy in diergelyken gelegentheyt moeten te werk gaan, in te halen. Dit is het ook dat alle de Biegtvaders in *Spanje* te werk stellen, en zy zyn zelfs verpligt, om het op hun goede trouw van Priester te doen, wanneer zy de gelegentheyt hebben, om een *Collegie* van Biegtvaders te raadplegen, dat men anders een zedelyke Academie noemt.

Het

Het zal niet ontydig zyn, om alhier een woord van deze zedekundige *Academie* van verscheyden Biegtvaders te spreeken, waar in ieder lid een geval van gewisse voorstelt, dat hem gebiegt is, met alle de omstandigheden van de Biegt, dog zonder de Biegteling te noemem; en yder lid geeft zyn berigt over dit geval van gewisse, deze vergadering word alle vrydagen van des namiddags ten twee uuren tot zes, en zomtyts tot 's avonts ten agt uuren gehouden, na dat de zaak van belang is. Indienze zo moeyelyk te beslissen vallen, dat de leden niet over een konnen komen, zend men 'er een na de groote *Academie* af, die van XVI. *Casuisten* en vier Hoogleeraaren in de God geleertheyt, is 't zamen gestelt, die voor de verstandigste en ervarentste, in gevallen van 't gewisse gehouden worden. Wanneer de vraag aldaar beslistt werd, word het besluyt in de *Registers* van de *Academie* met toestemming van alle de leden geboekt.

De *Academie* van de H. Drie-eenheyt door den Aartsbisschop *Gamboa* gestigt en begiftigt, is de vermaardste van alle, die te *Saragosse* zyn, en ik heb 'er drie jaaren een lid van geweest, ik was zeer jong en bygevolg zeer onkundig ontrent de gevallen van 't gewisse, wanneer *Don Antonio*

Ibannez de la Rivia de Herrera. Aartsbisſchop van *Saragoſſe* en onder Koning van *Arragon* my de order gaf, met magt om Perſoonen van beyder kunne te biegten, dewyl ik nog geen XXIII. Jaren bereykt had en zeſtig Piſtoletten betalende, had ik van den Paus een *Diſpenſatie* van XIII. maanden verkregen. Om my tot deze laatſte bedienning bequamer te maken, oordeelde ik niet beter te konnen doen, dan daar na te tragten om in deze geleerde maatſchappy te komen, waar ontrent ik het geluk had, om 'er in te ſlagen, door het gezag van myne vrinden.

Eene van de wetten, door de Stigter van deze *Academie* vaſt geſtelt, is, dat elk een, voor dat 'er in ontfangen word, op het woord van Prieſter moet belooven, dat hy aan de vergadering, getrouwelyk alle de byzondere biegten zal verhalen die hy de voorgaande week zal gehoort hebben, en eenige ſwarigheden bevatten, dog zonder eenige omſtandigheden te zeggen, die de biegteling konnen ontdekken.

Ten dien eynde, is 'er een boek, waar in de *Secretaris* alle de gevallen die des vrydags beſliſt zyn aantekent, onder den naam van *Compendium Caſuum moralium Academiæ ſanctæ Trinitatis* of *Kort begrip van de gevallen van gewiſſe aan de zedekundige Academie*

van

van de H. Drie-eenheyt voorgeſtelt. Deze *Academie* is altyt van xx. leden, te zamengeſtelt; zo dat elk van deze leden in een jaar of twee, van verſcheyden honderden van biegten, van allerley ſlag van Perſoonen kan onderrigt worden, zonder dat hy die zelfs heeft hooren doen. Ik make deze aanmerking niet, dan om eenige Perſoonen te voldoen die aan de wezentlykheyt van verſcheyden biegten, die ik verhaalt heb twyfelen, onder voorwendzel, dat ze my niet gedaan zyn en dat ik 'er geen bewyzen van by kan brengen.

Na alles wat ik 'er van gezeyt heb, geloof ik niet, dat het noodzakelyk is, dat ik my regtvaardige van het verwyt, dat men my doet, van ſtrafſchuldigen geheymen gemeen gemaakt te hebben, die my toevertrout waren: dewyl ik reets aangetoont heb, dat 'er geen biegt en is, die niet geopenbaart mag worden, wanneer de Biegtvader den Biegteling niet ontdekt. Derhalven kan niemant met eenig ſchyn van regt my veroordeelen, dat ik eenige biegten verhaalt heb, die tegenwoordig; niet konnen ontdekken, wie ze aan my gedaan hebben, alhoewel ik 'er meerder omſtandigheden van gezeyt had; dat ik zelfs Perzonen genoemt en alles verhaalt had, wat ik 'er van weet, zou het by na onmooglyk

zyn, wegens de verafgelegentheyt en de weynig handel die 'er tusſchen de Stad *Dublin*, en die van *Saragoſſe* is, dat deze ontdekking eenig moejelyk gevolg voor deze Perſoonen had. De voorname reden die de Biegtvaders het geheym zo zeer doet aanpryzen, is het gevaar waar aan men een Biegteling zou bloot ſtellen zo men hun ontdekte, dog ik kan verzekeren, dat ik my in alle de Biegten die ik verhaalt heb van verdigte namen bedient heb, en dat ik zorg heb gedragen, om 'er geene omſtandigheyt van aan te wyzen, die de Perzonen bekent kon maken. Ik kan ook verzekeren, dat de meeſte Biegten, die ik gemeen make, reets gedrukt zyn, en dat men 'er de zakelykheyt ten minſten van vind, in het kort begrip van deze zedekundige *Academie* waar van ik één lid geweeſt ben.

Ten opzigte van de beweeg middelen, die my aangezet hebben, om dit werk uyt te geven, ik zal alleen zeggen, dat gelyk de verdorventheyt van de Roomſche Kerke, die 'er het voorname onderwerp van is, my in 't eerſte verpligt heeft om de beginzelen van deze Kerk te onderzoeken, en naderhand daar van afſtand te doen. Ik geoordeelt heb dat dezelve in 't ligt brengende, die het zelve uytwerkzel

in

in andere Perzoonen kon te weeg brengen.

Ik had het voornemen om de beweegredenen van myn bekeering en van myn vlugt uyt *Spanje* daar in te lassen, maar de palen die ik my met het drukken van dit Deel had voorgeschreven verpligten my, om het te sparen, met eenige andere byzonderheden, nopens de *Sakramenten* van de Roomsche Kerk, voor een twede Deel dat ik voornemens ben, wel haast aan het gemeen mede te deelen zo ik door desselfs goetkeuring daar toe aangemoedigt werde.

Voor het overige bid ik de Engelsche my de vermetelheyt te willen vergeven, die ik gehad heb, om in hunne tale te schryven, waar van ik nog geen volkomen kennisse hebbe, als ook wegens de feylen die ik in dit werk mogt begaan hebben, en ik zal ontrent ieder een zeer verpligt zyn, die my dezelve gelieven te ontdekken; op dat ik ze in myn twede Deel mag vermyden.

TAFEL der STOFFEN
In dit Werk vervat.

I. Hoofdstuk.

Bladz:

Af-

II. HOOFTSTUK.

III: HOOFTSTUK.

IV. HOOFTSTUK.

V. HOOFTSTUK.

II. *Lid*

Beſluyt van dit eerſte Deel.

ALGEMEENE SLEUTEL VAN DE ROOMSCHE KERK. Of HISTORIE Der Bedriegeryen der Priesteren en Monniken in Spanjen.

I. Hoofstuk.

Van de Oorbiegt.

DE Oorbiegt, is een van de vyf geboden, van de Roomsche Kerk; en een voorwaarde, die nootzakelyk vereyst word, in een van haare *Sakramenten*; en dewyl ze van veel dienst is, om verscheyde andere dwalingen, van deze Kerk te ontdekken, oordeelen ik niet beter te konnen beginnen, dan met de snode Treeken van deze Biegtvaders te openbaaren, die de eenige bezitters van deze *looper* of *algemeene Sleutel* zyn.

De Kerkbesluyten van *Rome* laten 't aan een Priester niet toe, om de Biegt van een Manspersoon te hooren, zo hy ten minsten den ouderdom van dertig Jaaren niet bereykt heeft; en ten opzigte van de vrouwluy, moet hy XL. Jaaren bereykt hebben: nogtans ontfangt, een Priester gemeenlyk dispensatie daar van; door

den Biſſchop. Zo een van de (a) onder-zoekers van het Kerk gebied, hem aan den *Prelaat* aanpryſt en een goed getuygenis van zyn Vroomheyt, beſcheydenheyt, en gedrag geeft; en op dezelve dag als hy zyne brieven van 't Priesterſchap ontfangt; word hy gemeenlyk ook met de magt van de biegt af te nemen, bekleed. Zommige verkrygen deze magt ter ouderdom van XXIII. jaaren; andere als ze XXIV. jaaren oud zyn, zo voor mans als vrouws perſoonen. De Paus mits een zekere ſom aan hem betalende, geeft aan de eerſte diſpenſatie voor XIII. maanden, waar van ik breeder, in 't vervolg zal ſpreeken.

't Is aan deze Prieſters, die dus aangeſtelt zyn, om Rigters in de vierſchaar van 't gewiſſe te wezen, dat mannen en vrouwen hunne zonden, werken, gedagten, en zelfs hunne droomen bekent maken, zo zy onkuys zyn. Ik noeme hen Regters, van de vierſchaar van 't gewiſſe, om dat, zo ras zy de magt om de biegt te mogen aanhooren, ontfangen hebben, zy alle de gevallen moeten oploſſen, die de Boetelingen hen voorſtellen, hoe ſwaar dezelve ook mogten zyn: op deze wyze gebeurt het, dikwils, dat een jongeling, die niet dan eenige beſchryvingen van de zonden verſtaat; die hy in een kleyn hand boekje, van een *Caſuiſt* geleert heeft, over de ſwaarſte gevallen van 't gewiſſe oordeelt, die hun van perſoonen worden voorge-

(a) 't Zyn Kerkelyken door den Biſſchop aangeſtelt, om de geene te onderzoeken, die aangeſtelt of toegelaten worden, om te Prediken, en de biegt te aanhooren.

voorgestelt, die zomtyts zyn meesters zouden konnen wezen.

Ik heb een eerwaardig Vader (a) gezien, die na XXVIII. jaaren *Professor* in de Godgeleertheyt, in eene van de voornaamste hooge Schoolen van *Spanje* (b) geweest te zyn; en die zig door zyn verstand en Godtsvrugt zeer beroemt gemaakt had, ik heb, zeg ik dezen Vader, voor een jong (c) Priester van XXIV. jaren op zyn knyen zien leggen aan wien hy zyne zonden biegte, wat een vertooning! Een man, bequaam om Regter te wezen, de bediening van een strafschuldige voor een onwetend Regter bekledende, die zekerlyk op dezen tyd naauwelyks de titels van den korten inhoud van de Zedekunde, (*Summa Moralis*). konde opzeggen

De Paus zelfs, niet tegenstaande al zyn onfeylbaarheyt, gaat voor zyn Biegtvader op zyn kniën leggen, openbaart hem zyne zonden, hoort zyn bestraffing aan, ontfangt en vervult de straffe, die hy hem opleyt: van wat natuur zy ook is. Het eenige onderscheyd, dat 'er tusschen de Biegtvader van den Paus, en de Biegtvaders van de Koningen en andere persoonen is, bestaat daar in, dat deze zitten wanneer zy de biegt van hunne Boetelingen ontfangen; maar de Biegtvader, van den Paus, leyt op zyne knyen om de biegt van den H: vader aan te hooren. Hoe! deze, die men de Heylige op der aarde

 noemt,

(a) *Vader Jaques Garzia.*

(b) de hooge Schole van *Saragossa* in het Koninkryk van *Arragon*, die volgens zommige Histori schryvers door Sertorius gestigt is.

(c) Dit is my gebeurt wanneer ik maar XXIV jaaren oud was.

noemt, vernedert zig als een zondaar! kan men wel een grooter tegen zeggelykheyt vinden, dat de heyligheyt en de zonden, in een en 't zelve onderwerp plaats heeft. Wanneer men aan de *Rooms-Katholyken* vraagt waarom zulke verſtandige menſchen, als 'er onder hen zyn, en de Paus zelfs dusdanig te werk gaan? Zy antwoorden, dat het uyt eerbied voor het *Sakrament* der Boete is, uyt nederigheyt, en om het opregt berou, dat zy wegens hunne zonden hebben, te betuygen: ten opzigte van den Paus, zeggen zy; dat het is, om een voorbeeld van nederigheyt te geven, met Kriſtus na te volgen, wanneer hy de voeten van zyne Apoſtelen wieſch; Dit antwoord hoewel waaragtig, verbergt nogtans een gedeelte van de waarheyt; want behalven deze redenen die bygebragt worden, is 'er volgens (a) (*Molina*) nog een ander; namentlyk dat een boeteling, zig volkomen aan de beſtraffing en raadgeving van zyn Prieſter, moet onderwerpen, en aan de boete die hy hem opleyt.

Wat zou een Rooms Katolyk zeggen, zo hy een van de geleerde Biſſchoppen van de Engelſche Kerk, in een *Collegie* zag gaan om met een jong *ſtudent*, over één teder ſtuk van de Godtgeleertheit te raadplegen, en zig aan zyn raad te onderwerpen? deze Rooms-Katholyk, zou niet nalaten om met alle kragt te laggen; en hy had gelyk; hy zou mogen zeggen, dat dezen Prelaat, zyn verſtand had verlooren: wat kan een Proteſtant dan van de-

ze

(a) *In zyn kort begrip der Zedekunde Kap. XVIII, van de hoedanigheden die 'er in een boeteling vereyſt worden.*

ze geleerden zeggen, die met de Roomsche Kerk zo voor ingenomen zyn, wanneer hy hen nog grooter buytenspoorigheden zag bedryven, als die hy ter neder stelt.

Ten opzigte van den Paus, ik houw staande, dat het een verdoemelyk gevoelen is, om hem in dit geval met onzen Heere Jesus Kristus te vergelyken; want Kristus heeft geen zonde gekent; maar hy heeft ons een *Exempel* van nedrigheyt, gedult, gehoorzaamheyt op aarde nagelaten. Hy heeft de voeten van de Apostelen gewasschen, dog de Schrift zegt niet, dat hy geknielt heeft, met deze dienst te verrigten. Schoon hy 't gedaan hadde, zou het niet, dan uyt een waaragtige nederigheyt geschiet zyn, en niet om zyne zonden te belyden. De Paus valt op zyne knien, niet om een *Exempel* van nederigheyt en lydzaamheyt te geven; maar om zyne zonden dadelyk te erkennen. 't Is niet om een voorbeeld van gehoorzaamheyt te geven; want opper Priester zynde, gehoorzaamt hy niemand, en eigent zig in tegendeel, een heerschappy over de geheele werelt toe; 't is eyndelyk niet, uyt armoede, want het Pausschap, en 't gebrek zyn twee dingen, die zeer verre van malkanderen zyn. Zo een onwetend Rooms-*Katolyk* goet vond, te zeggen; dat de Paus als Paus geen zonden heeft, men zou hem het tegendeel uyt *Cipriano de Valera* (a) kunnen aantoonen, die de *Historie* van alle de Bast-aarden, van verscheyde Pausen, in voorige tyden heeft opgemaakt. De Bastaarden van de Pausen worden in 't latyn *Nepos*, dat is, *Neven* genoemt,

(a) Het leven van de Pausen en de Offerhande van de misse.

en de Rooms Katholyken zeggen gemeenlyk. *Solent Clerici Filios suos vocare sobrinos aut Nepotes*; dat is. De *Priesters zyn gewoon*, *hunne Kinderen Kousyns of Neven te noemen*. Wanneer men deze eerlooze daden aan eenige Roomsche *doktoren* verwyt, gelyk ik eens te *Londen*, met iemant, daar op heb aan gedrongen, antwoorde hy zeer godvrugtig, *Angelorum est Peccare, Hominumque Poenitere*, dat is: *het behoort tot de Engelen te zondigen, maar aan de menschen om 'er berouw over te hebben.*

De Rooms Katholyken, erkennen, dan daar mede, dat de Paus een zondaar is; en nogtans geven zy hem den *titel* van zyn Heiligheit, en van allerheiligste vader.

Wie is 'er dan die niet verwondert zou staan, om de allerheiligste, de Stedehouder van Kristus op der aarde, de onfeylbaare, in alles wat hy zegt, zig te zien vernederen om zyne zonden voor de voeten van een mensch te beleiden, die geen andere magt heeft, om hem te bestraffen, raad te geven, en hem een boete op te leggen: als deze, die het zyn Heiligheyt behaagt heeft, aan hem toe te staan. Hoe weinig verstand dat een mensch heeft, of bequaamheit om aanmerking te maken, zal hy het belagchelyke van deze Godvrugtige *Comedie* konnen ontdekken. Nu trede ik tot de Zaak, nopens de Oorbiegt, en de regelen die daar in opgevolgt worden. Het volk, is in twee rangen verdeelt, geleerden en onwetenden. De eerste biegten, ontrent deze stukken, ontrent *gedagten*, *woorden* en *werken*, en deze drie behelsen allerlei slag van zonden. De tien geboden, dienen tot een regel aan de onwetende, in hunne biegt, en zy bren-

brengen daar toe, alle de doodelyke zonden, die zy zedert hunnen laatsten biegt, bedreven hebben, ik noeme uytdrukkelyk, de doodelyke zonden; want wat belangt, die men de *vergeeffelyke* noemt, het gevoelen van de (a) *Casuisten* is, dat ze door het teken van 't kruys of door besprenging van 't wywater, op hun aangezigt, uyt gewist worden. De Biegtvader, is de boetelingen zeer behulpzaam, in de ontdekkinge van hunne doodelyke zonden, en zomtyts doet hy hen uyt een zuivere yver, (dog meesten deel uyt nieusgierigheyt) veele vragen, om te weten of alle hunne zonden hen nog wel geheugen. Door deze vragen doen de Biegtvaders meer quaat dan goet, voornamentlyk aan de onwetende, en vrysters; want zonder deze vragen, zou 't hen mogelyk onbekent zyn, wat hoerery is, een vrywillige of gedwongen schending, een onkuysche begeerte, een strafschuldige beweging van 't hart; een weder instorting, en andere dingen van dezen aard. De onbescheyden vragen van den Biegtvader leeren dingen aan de boetelingen, waar aan zy voor heenen noyt gedagt hadden; en deze boetelingen die voor deze vierschaar reets met een opregt, en onwetend hart waren gekomen, keeren te rug met een hart vol onkuysche kennis

(a) *Perez, Irribarren, en Salazar in zyn Moral. Comp. XII. §. de vitiis & peccatis, geeft een lyst van alle de doodelyke zonden, en zeyt onder anderen, dat vleesch op een dag te eeten, die door de Kerk verboden is, zonder daar op te denken, een vergeeffelyke zonde is, zo ook wanneer men een mensch dood met een steen door een venster te werpen, of dronken zynde, of in de eerste beweging van zyne drifte enz.*

nis en denkbeelden van zonden die hen voor heenen onbekent waren.

Hoewel de nieusgierigheit, de biegtvaders het meesten deel aanzet, om dit slag van vragen te doen, belasten hen de *Casuisten* nogtans, om voorzigtig, bescheyden, en zeer omzigtig in de antwoorden te zyn, die zy zullen geven; voornamentlyk aan jonge dogters of onwetende; want gelyk *Pineda* zegt, 't is beter hen in hunne onwetentheit te laten, dan hen nieuwe zonden te leeren; (a) in plaats van zulken redelyken grondregel op te volgen, zyn de meeste biegtvaders, ten dezèn opzigte zo onbescheiden, dat ik te *Lissabon* één dogter van X. jaaren gezien heb, die op haar te rugkomste uyt de Kerk, aan haar moeder vroeg wat de *ontmaagding* was, om dat de Biegtvader haar had gevraagt of zy ontmaagt was, de moeder voorzigtiger, dan de Biegtvader, gaf aan haar dogter ten antwoord, dit was of zy vermaak had, in de reuk der bloemen, en door dit antwoord schortte zy de nieusgierigheit van haar dogter op; dog wy zullen in 't vervolg breeder, van de onbescheiden vragen van deze Biegtvaders spreeken.

Dewyl een boeteling niets voor zyn geestelyke regter kan verbergen, zonder een heyllig schendige biegt te begaan, zo kan ik ook ontrent dit onderwerp, voor myn Lezer, die de regter van myn werk moet wezen, niets verbergen, zonder myn gewisse te verraden Derhalven op myn geheugen steunende, en overreed zynde, dat ik voor de ontzaghelyke vierschaar van

(a) Tract. de Pœnit. Sect: VII.

van God moet verschynen, en aldaar rekening doen, van 't geene ik tegenwoordig doe, en bybrenge, in gevalle ik de waarheyt uyt de grond van myn hart, niet zegge, ik betuyge, dat 'er niets zal zyn, dan 't geene getrou, en naaukeurig is, in alles wat ik van de oorbiegt van de Roomsche Kerk zal zeggen; van de gebruykelykste vragen en antwoorden, tusschen de Biegtvaders en boetelingen, en neme voor, om op zulken eenvoudigen, en natuurlyken wyze te schryven, dat ieder een, my gemakkelyk verstaan kan.

Om een klaarder en onder scheidentlyker denkbeeld van deze voorname Godsdienst-daad van de Roomsche Kerk te geven, zal het goet zyn, om eerstelyk aan te halen, wat de boetelingen doen van die tydt af, dat zy in de Kerk zyn gekomen, tot hun biegt toe. Wanneer een Boeteling in de Kerk komt, neemt hy wywater, sprengt het op zyn aangezigt, en het teken des kruis makende, zegt hy, *per signum Crucis de Inimicis nostris libera nos. Deus noster in nomine patris, & filii & spiritus sancti. Amen*, dat is, *door het teken van het kruys, verlost ons, o onze God van onze vyanden! in den name des Vaders, des Zoons en des Heyligen Geestes, Amen.* Waar op de boeteling nadert, en voor het groote Autaar op zyne knien gaat leggen, alwaar de groote Hostie is, waar van ik naderhand zal spreken, deze *Hostie* in een net heerlyk Sakrament-huisje opgesloten, is, voor 't welke een kopere of zilvere lamp hangt, die nagt en dag geduurig brand. Aldaar, doet hy zyn gebed, eerst aan 't Heylig *Sakrament* des Autaars, gelyk men het noemt, dan aan de Maagd *Maria*

 en

en eyndelyk aan de *titulaire* heyligen van de Kerk; daar op draayt hy zig op zyne knien om, en in deze geſtalte bezoekt hy vyf Autaren, of zo 'er maar een in de Kerk is, moet hy dezelve vyfmaal in 't rond gaan, en voor elk van deze Autaaren, zegt hy vyfmalen het Onze Vader, vyfmaal het *Ave Maria*, en zo veel het *gloria patri*, op. Na dit werk ſtaat hy op, en gaat na de Biegtſtoel, gemeenlyk in een Kapel, en in het donkerſte van de Kerk geplaatſt. De Biegtſtoel is van hout, als een draagſtoel gemaakt, hoog zynde en met leunplankjes, en yzer tralywerk aan beide zeiden, waar aan de Biegtvader het oor leunt om de boeteling te hooren, maar van vooren, is ze geheel open, nu is 'er op zekere dagen van Godsdienſt, en groote Feeſten, zulken grooten toeloop van menſchen, dat men drie boetelingen te gelyk rontom de Biegtſtoel ziet leggen, een voor ieder leunplankje en de derde voor de deur; dog daar is 'er maar een te gelyk die in ſtilte aan 't oor van de Biegtvader de biegt afleid, op dat de andere het niet zouden hooren. Wanneer den eenen gedaan heeft, begint den ander, en zo volgens. Nogtans biegten de boetelingen de meeſte tyd, den eenen na den anderen, voor de deur aan de Biegtſtoel, om dat dit gelegentheyt aan den Biegtvader verſchaft om ze tekennen. En hoewel de vrouluy, uyt ſchaamte, ſchande en zedigheyt, zig van haar wayer of dekkleet bedienen, om hun aangezigt te bedekken, wordenze niet minder van haar Biegtvader gekent, wiens nieusgierigheyt hun aanzet, om haar liſtige vragen voor te ſtellen, die de boetelingen nootzaken, om hun haar naam en woon-

woonplaats te zeggen, en zelfs onder 't biegten, zo deze ſtreeken hem niet helpen, paſt hy op om haar tronie te bezien, wanneer ze na de biegt, zyn handt of de mouw van zyn kleed kuſſen. Dog zo dit twede middel hun ook niet beter dan het eerſte dient, ſtaat hy uyt zyn Biegtſtoel op, en geeft haar het *Sakrament*, dat deze boetelingen genootzaakt zyn, om met een ontbloot aangezigt te ontfangen, dus is het, dat de Biegtvader eyndelyk zyn nieusgierigheyt voldoet, dat altyd tot een byzonder eynde ſtrekt, gelyk men uyt eenige byzondere biegten, die ik zal by brengen, zal konnen afnemen.

De biegteling buygt zig voor den Biegtvader ter aarde, maakt het teken des kruys, en het Pater-noſter of de Roozekrans van Maria, in de hand houdende, begint hy de algemeene biegt van zyne zonden. Zommige doen 't in 't latyn, andere in gemeene taale, zie 'er hier den inhoud van.

Confiteor Deo omnipotenti, Beatæ Mariæ ſemper Virgini, Beato Michaeli Archangelo, Beato Joanni Baptiſtæ, Sanctis Apoſtolis Petro & Paulo, omnibus Sanctis, & tibi Pater; quia peccavi nimis cogitatione, verbo & opere, Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa, ideo precor Beatam Mariam ſemper virginem, Beatum Michaelem Archangelum, Beatum Joannem Baptiſtam, Sanctos Apoſtolos Petrum & Paulum, omnes ſanctos & te Pater Orare pro me ad Dominum Deum noſtrum. Amen.

Dat

Dat is:

Ik beleide voor den Almagtigen God, voor de gelukzalige Maria, altyd maagd, voor de gelukzalige Michael de Archangel, voor de gelukzalige Johannes den Dooper, voor de Heilige Apostelen, Petrus en Paulus, voor alle de heiligen en voor u myn Vader; dat ik te veel met gedagten, woorden en werken gezondigt heb, door myn zeer groote schuld; daarom bidde ik de gelukzalige Maria altyd maagd, de gelukzalige Michael de Archangel, de gelukzalige Johannes den Dooper de H. Apostelen Petrus en Paulus alle de Heyligen en u myn Vader, om de Heere onze God voor my te bidden. Amen.

Na deze algemeene biegt, staat de boeteling op, en met zyne lippen, of het oor, of de wang van den geestelyken Vader aanrakende, ontdekt hy hun zyne zonden met betrekking op de tien geboden die het my nodig dunkt alhier uyt te schryven, zo als de biegtelingen die opzeggen.

Daar zyn tien geboden, in de Wet van God, de drie eerste betreffen Gods Eere, en de zeven andere, het wel zyn van onzen naasten.

Het eerste gebod, gy zult God boven al beminnen.
II. Gy zult niet zweeren.
III. Gy zult de Feestdagen heyligen.
IV. Gy zult uw Vader en Moeder eeren.
V. Gy zult niet dooden
VI. Gy zult geen hoerery bedryven.
VII. Gy zult niet steelen.

VIII.

VIII. Gy zult geen valfchs getuigenis geven, nog liegen.

IX. Gy zult uwes naaften huysvrou niet begeeren.

X. Gy zult geen dingen begeeren die een ander toebehoren.

Deze tien Geboden zyn in twee begrepen. Namentlyk gy zult God dienen en beminnen. en uwen naaften als u zelven. Amen.

Om niets te vergeten dat tot onderigting van het gemeen kan dienen, zal het goet zyn te berigten, op wat wyze men de kleyne kinderen de biegt afneemt; ik meene, die nog geen vier jaaren out zyn; want met deze jaaren, beginnen zy gemeenlyk het Sakrament, te ontfangen, en in 't byzonder volgens de gebruyken der Kerk, te biegten.

In ieder Stad, in alle Parochie, en in ieder dorp is een Prediker die de vaften waarneemt, daar is geen ander onderfcheit, tuffchen deze Predikers, dan alleen, dat zommige geduurende, de vaften alle dagen prediken, zommige driemaal ter week; andere tweemaal, woensdag en zondag, en andere alleen des Zondags, en op Feeftdagen; de Prediker van de *Parochie* kieft gemeenlyk een dag ter week, ter mid vaften uyt, om de biegt der kinderen te aan hooren; en op de voorgaande Zondag, geeft hy 'er de vergadering kennis van; op dat de Vaders en Moeders niet verzuymen hunne kinderen op den gewyde dag, des nademiddags in de Kerk te zenden. De Moeders fchikken hunne kinderen dezen dag op, en geven hun

hun geld, dat zy ter verzoening van hunne zonden ten offer brengen. Dezen namiddag is een Feeſt voor de *Parochie*, niet uyt bevel, maar volgens gewoonte, dewyl 'er niemand van de *Parochie* is, jónk of oud man of vrou, die niet heenen gaat om de kinder-biegt te hooren. Deze plegtigheyt verſchaft hun zelfs meer vermaak, dan een *Comedie* gelyk men uyt het volgende verhaal, daar van kan oordeelen.

Op de aangeweezen dag, begeven de kinderen zig 's namiddags ten drie uuren, na de Kerk, en men vindze 'er tot hondert vyftig toe, zomtyts meer, zomtyts minder. De Prediker die een lange roede in de hand heeft, laat hen in de rondte zitten, en plaatſt zig in 't midden; daar op valt hy op zyne knien, en na dat hy alle de kinderen ook op hunne knyen heeft laten ſtellen; maakt hy een teken van 't kruys, en doet een kort gebed, daar op vermaand hy de kinderen, om geene van hunne zonden voor hem te verbergen; maar hem alles wat zy gedaan hebben, te openbaren, dan raakte hy het kind met zyn roede aan, dat hy eerſt wil doen biegten, en doet het de volgende vragen.

De Biegtvader, „Hoe lang is 't geleden dat „gy de laatſtemaal gebiegt hebt?

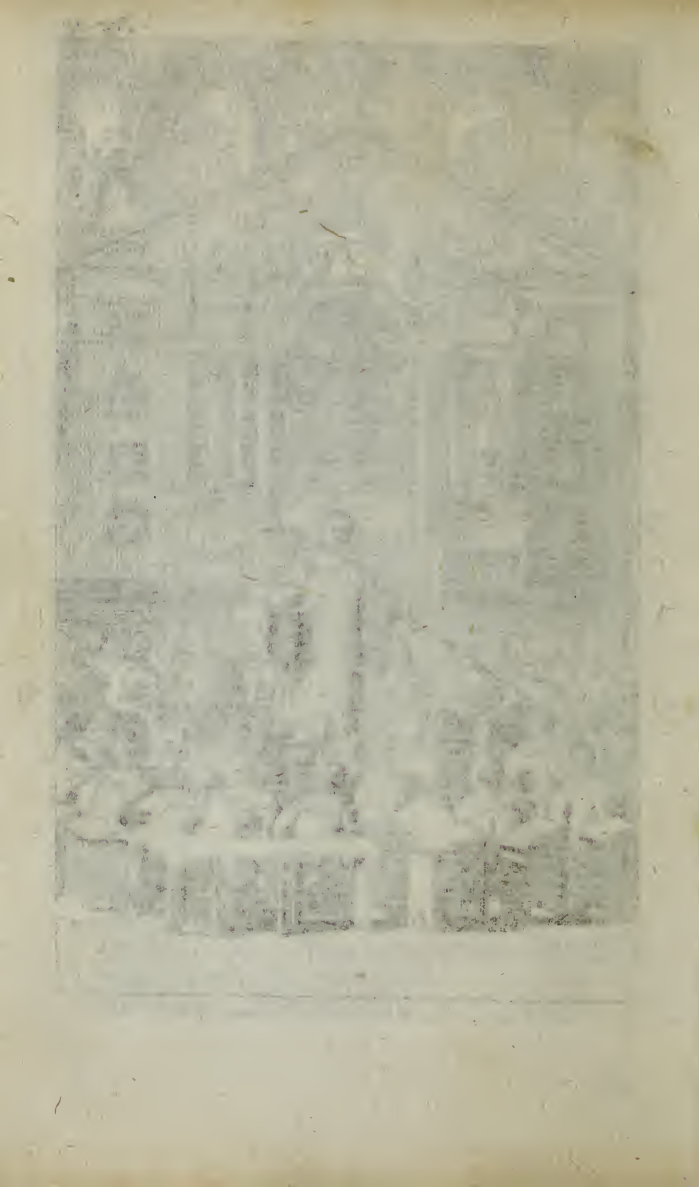
Het Kind. „Myn Vader een jaar of in de „laatſte vaſten.

De Biegtvader. „Hoe veele zonden hebt gy 't „zedert deezen tyd bedreven?

Het Kind. „Twee dozyn.

De

De Biegtvader doet dezelve vraag in 't rond.

Biegtvader. „En gy?

Het Kind. „ Duyſent en tien.

Een ander antwoord , „een zak vol kleyne leugenen, en tien groote zonden. Zy ant-„woorden alle den eenen na den anderen op deze wyze , en zeggen verſcheyden kinderlyke dingen.

Biegtvader. „ Maar gy zegt dat gy tien groo-„te zonden bedreven hebt , van wat grofheyt „zynze wel?

Het kind. „Zo dik als een boom.

Biegtvader. „Maar zeg my deze zonden eens.

Het Kind. „Daar is 'er een, die ik niet durf „zeggen, voor de geheele werelt myn eerwaar-„de Vader , hier is 'er een onder den hoop, „die my zou dooden, zo hy 't hoorde.

Biegtvader. „'t Is wel, ga uyt de kring en zeg het my.

Zy gaan daar op alle beyde uyt de kring, en 't kind zeyt overluyd tot hem, „dat hy op zodanigen tyd een Muſſche neſt uyt de boom van een andere jongen gehaalt heeft , en dat deze hem zo hy 't wiſt zou dooden. Daar op gaan zy weder in de kring, en de Biegtvader doet zo veele belagchelyke vragen, aan alle deze kinderen, vryers en vryſters, en deze geven hun zulke koddige en eenvoudige antwoorden, dat de vergadering geduurende den geheelen tyd, niet anders doet, dan lagchen , den eenen zegt , dat zyne zonden rood, een ander dat de zyne wit zyn, een ander ſwart, een ander groen; kortom men brengt twee uuren lang, met de-

ze

ze geringe kinderlykheden door. Wanneer de vergadering van 't lagchen vermoeyt is, geeft de Biegtvader een beftraffing aan de kinderen, en vermaand hen, niet meer te zondigen, om dat 'er een fwarte jongen is, die alle de quade kinderen weg fleept.

Daar op vordert hy het offer, en na het zelve ontfangen te hebben, leyt hy elk een boete op, wegens hunne zonden, tot den eenen zeyt hy, ik leg u tot boete op een zuyker-koek te eeten, aan een ander, om 's anderen daags niet ter fchoole te gaan, aan een ander, zyn moeder te verzoeken, een nieuwe hoed voor hem te koopen; en andere beufelingen van dezen aard Eyndelyk na de woorden van de *abfolutie* uytgefproken te hebben, neemt hy affcheyd van de vergaderinge, met *Amen* te zeggen, en en dus gaat het alle jaaren.

Zie daar de eerfte gronden van de Roomfche Kerk, die men in 't gemoed der kinderen ter neder leit, en die niets konnen veroorzaaken, dan een affchrik voor een gemeenfchap te verwekken; die zo bedorven is. Gelukkige kinderen in de fchoot van de Engelfe Kerk gebooren, aan wien men niet dan redelyke onderwyzingen verfchaft, die bondig en buyten verwyt zyn! gelukkig alle *Proteftanten*, zo zy zig de waarheden te binnen brengen, die hunne Leeraren, hen in hunne jeugt geleert hebben, en als zy die in hun levensloop in 't werk ftellen! dit is het middel, om als Engelen op aarde te leven, en zig een eeuwig geluk na de dood te bezorgen.

Daar is geen verder aanmerking van belang, ontrent de kinderen der Rooms Katolyken, te

ma-

maken van hun ouderdom van zeven tot vyftien jaaren, dan alleen dat ze op den eerſten ouderdom, in 't byzonder beginnen te biegten, en in 't openbaar te *Communiceeren.* Zy veroorzaken weynig belemmering aan de Biegtvaders, die 'er ook weynig voordeel van trekken of het moeſt een jonge dogter zyn, die op den ouderdom van XII jaren begonnen heeft, een los leven te leyden, in dit geval zal de Biegtvader, by wie zy gaat, genoegzame bezigheyt met haar hebben en trekt 'er een groot voordeel van.

Om de zaak nog taſtbaarder te maken, zal ik eenige byzondere biegten, van perſonen van beyde de Sexen, by halen, en zal met die van een vryſter van XV jaaren, een begin maken: de biegt is een 't zamenſpraak tuſſchen de geeſtelyke Vader, en de biegteling, even eens, als deze die volgt, deze biegt is van een jonge dogter van *Saragoſſa*, aan wie ik de naam van *Maria* geef, om haar niet te doen kennen, om dat het geval niet rugtbaar gemaakt is.

EERSTE BIEGT.

Van een jonge dogter te Saragoſſa.

De *Biegtvader.* Hoe lang is 't geleen, dat gy de laatſtemaal gebiegt hebt?

Maria... Twee jaaren en twee maanden.

De Biegtvader. Weet gy de geboden van onze H. Moeder de Kerk wel?

Maria. Ja, myn eerwaardige Vader.

De Biegtvader. Teltze eens op?

Maria. Daar zyn vyf Geboden van onze H. Moeder de Kerk.

I. De Misse op Zon, en Feestdagen te hooren.
II. Ten minsten alle jaren eens te biegten, en meer zo men in doots gevaar is.
III. Het Avondmaal te ontfangen.
IV. Te vasten.
V. De tienden en (a) eerstelingen te betalen.

De Biegtvader. Tel de zeven Sacramenten eens op.

Maria. Daar zyn zeven Sacramenten in de H. Moeder de Kerke: welke zyn.

I. De Doop.
II. 't Vormsel.
III. De (b) Boetvaardigheit en oorbiegt.
IV. Het Avondmaal des Heeren.
V. Het laatste Olysel.
VI. De heilige ordre of 't Priesterschap.
VII. Het Huwelyk, Amen.

De Biegtvader. Gy ziet uit het *tweede* en het *derde* Gebod van de Kerke, dat gy door de *Sacramenten* verpligt zyt alle jaren te biegten: waarom hebt gy 't dan zo langen tyd verzuymt, om

(a) behalven de tienden moet men de eerstelingen betalen, welke in het dertigste gedeelte van de aardvrugten bestaan tot onderhoud van de Priesterlyke klederen, enz.
(b) *Penitentie.*

om het Gebod van onzen Heilige Moeder na te komen.

Maria. Dewyl ik jong en een groote zondaresse ben, heb ik schaamte myn eerwaarde Vader, om myne zonden aan de Priester van onze *Parochie* te belyden, uit vreeze, dat hy uit eenige van myne levens gevallen, die my schadelyk zouden zyn, mogt leeren kennen, zo ook aan verscheidene van myn *Familie.*

Biegtvader. Maar gy weet, dat de Priester van uw *Parochie* noodzakelyk verpligt is, om na *Paaschen*, alle die gene die niet gebiegt hebben, aan te brengen, en die het *Sacrament* voor dien tyd niet hebben ontfangen.

Maria. Ik weet het wel, maar na mid-vasten, ging ik landwaarts en quam na Paasschen in de Stad, wanneer men my ten platten landt vroeg; of ik in deze vasten niet gebiegt hadde, antwoorde ik, dat 't ik in de Stad gedaan had; wanneer de Priester van onze wyk my dezelve vraag op myn beurt deed, zei ik hem, dat ik ten platten lande gebiegt had. Door deze leugen ontsloeg ik my van de openbaare bestraffinge van de Kerk.

De Biegtvader. Hebt gy de laatste boete die u is opgelegt, volbragt?

Maria. Ja myn eerwaardige Vader, dog niet met alle die naaukeurigheit, die men my belast had.

De Biegtvader. Wat was de boete?

Maria. Drie dagen op brood en water te vasten, tien realen zilver gelt (a) te geven,

(a) *Een zilvere reaal maakt omtrent zes stuyvers Engelsch gelt.*

om vyf Missen te laten doen, voor de zielen, die in 't vagevuur zyn. Het eerste deel van deze boete heb ik volbragt; dog het twede niet, om dat ik toen geen geld kon hebben, zonder dat myn Vader of Moeder daar van kennisse hadden.

De Biegtvader. Belooft gy dit te willen doen, zo ras gy kunt?

Maria. Ik heb hier geld dat ik u zal geven, om deze Missen te voltrekken, of door een andere Priester.

De Biegtvader. Zeer wel; maar zeg my nu, waarom komt gy op een tyd biegten, die door de Kerk niet is voorgeschreven, is het uit Godtsvrugt? is het om uw gemoet gerust te stellen, en alleen, om uw vrede met God te maken? of is het veel eer, uit een werelts inzigt?

Maria. Myn eerwaardige Vader, hebt medelyden met myn toestand, en ik bid u, my op de regte weg der Zaligheit te leiden: dewyl ik by na aan de barmhartigheit van God wanhoope: zo gy myn ontroerde gewisse niet verquikt, en te vrede stelt. Ik zal u nu de reden zeggen, waarom ik hier kome, namentlyk, om dat een Edelman, die onder belofte van huwelyk my deze twee laatste jaaren onderhouden heeft, t'zedert twee maanden gestorven is; en ik heb in myn harte beslooten, my in een Klooster te begeven, en aldaar myne dagen te eindigen, om God en zyn heilige Moeder, de maagd Maria, te dienen.

De Biegtvader. Neem niet al te voorbarigen besluit, want misschien zult gy van gevoelen veranderen; wanneer deze eerste beweging bedaart zal zyn. En ik ben met veel reden bedugt,

dugt dat uw berouw niet opregt is ; en dat gy dat veel eer, door een uitwerkzel van droef heit, die gy over de dood van dezen Edelman hebt, biegt; als door een opregt berouw , over uwe zonden. Zo dit zo is, raadt ik u , om meer tyd te nemen, in de toeſtand van uw gewiſſe te onderzoeken, en komt over vertien dagen eens weder by my.

Maria Myn eerwaardige Vader, de geheele werelt is niet in ſtaat, om my van gevoelen te doen veranderen; en de wroegingen van myn gewiſſe, waar mede ik alle dagen moet worſtelen, hebben my voor uwe voeten gebragt; met een ſtandvaſtig voornemen, om alle myne zonde te beleiden , om 'er ontſlag van te verkrygen, en in het toekomende, een nieuw leven te leiden.

De Biegtvader. zo dit dusdanig gelegen is, laat ons in de naam van God, de biegt beginnen, maar ik eiſche van u , geen omſtandigheit van zonde te vergeten, die iets kan toebrengen, om uw geweten te verquikken. Voor al vordere ik van u, niet beſchaamt te zyn, terwyl gy uwe zonden beleid ; want alhoewel zy het getal van de ſterren des Hemels, en het zand der zee te boven gingen , de barmhertigheit van God is oneindig, en neemt een hert, dat waarlyk berou heeft, aan. God wil den dood van den zondaar niet: maar dat hy berou heeft, en tot hem wederkeere

Maria. Ik heb voorgenomen , om myn hert voor u volkomen open te leggen, en u raad op te volgen; wat de geeſtelyke loop van myn leven aangaat.

De Biegtvader. Begin dan met het eerſte gebod.

Maria. Ik belyde ten opzigte van dit Gebod; *dat ik God boven alles niet bemind heb*; want gedUurende deze twee laatſte jaaren, heb ik geen andere zorge gehad dan, om *Don Franciſko*, in alles te behagen. En voor zo verre het myn geheugen kan toelaten, zo heb ik verſcheyden maanden, na malkanderen niet aan *God*, nog aan zyn Moeder *Maria* gedagt.

Biegtvader. Hebt gy de byeen komſten der gelovigen, ſtandvaſtig bygewoont, en de Miſſe op Zon- en Feeſtdagen aangehoort?

Maria. Neen, myn eerwaardige Vader, ik heb zomtyds in vier maanden niet in de Kerk geweeſt.

Biegtvader. Gy hebt uw ziele een groot ongelyk aangedaan, en een groote ergerniſſe, aan uwe nabuuren gegeven.

Maria. Wat het eerſte belangt ik bekenne het; maar ten opzigte van myne gebuuren, ik ging alle zondags morgens en op Feeſtdagen, uyt myn huys, zo dat ze in zulken volkryken ſtad, als deze is, de Kerk niet konnen weten, waar ik gewoon was te gaan.

Biegtvader. Maar is 't u, gedurende deze tyd noyt te binnen gekomen, dat God u om uwe zonden zou ſtraffen?

Maria. Ja, myn eerwaarde Vader, maar de Maagd *Maria* is myn voorſpreekſter, ik heb haar afbeeldzel in myn ſlaapvertrek hangen, ik verzuyme niet, alle avonden eer ik te bed ga, haar te bidden, en ik ſtel een groot vertrouwen op haar.

Biegtvader. Zo uw Godsdienſtpleging, voor de H. Maagd, zo ernſtig is, moeſt gy geloven, dat uw hart door haar invloed en tuſſchen ſprake

ke is getroffen , ik rade u om dezelve Godsvrugt al uw leven voor haar te behouden, en vrees dan niet.

Maria. 't Is myn oogmerk.

Biegtvader. Ga voort.

Maria. Het twede Gebod is, *gy zult niet ſweeren.* Ik heb noyt ſchuldig aan 't ſweeren geweeſt; maar ik heb de gewoonte om te zeggen, *dusdanigen zaak is zo zeker als een God in den Hemel is*; en dit is 't, dat ik alle dagen, dikwils herhaale.

Biegtvader. Zie daar een ſtrafſchuldige gewoonte; dewyl wy geen zaak by den *Hemel*, of by de *Aarde* konnen beveſtigen, gelyk de Schrift zegt, en nog minder by deze, die den troon van zyn woning in den Hemel heeft, dies bedreeft gy telkens een zonde, wanneer gy dit deed, ga voort.

Maria. Het derde Gebod is, *Gy zult de Feeſtdagen heyligen*, ik heb u reets gezegt, myn geeſtelyke Vader, dat ik zomtyts verzuymt heb, na de Mis te gaan, geduurende drie maandén na malkander, en zo veel als 't my te binnen komt, heb ik 't zedert XXVI Maanden wel LX Zon- of Feeſtdagen verzuymt, om na de Mis te gaan. En zelfs wanneer ik daar ging, was myn gemoed met wat anders bezet, als de Godsvrugt in diergelyke gelegentheyt vereyſte, waar over ik van harten berouw hebbe.

Biegtvader. Ik hoop dat gy in 't vervolg het zelve niet meer doen wilt, ga voort.

Maria. Het vierde Gebod is, *Eert uw Vader en uw Moeder* ik heb Vader en Moeder: ten opzigte van myn Vader, ik eere en vreeze hem; maar wat myn Moeder belangt, ik heb geheel

anders met haar gehandelt, als de genegentheyt en de agting die ik haar verſchuldigt was, mede bragt; dewyl ik het quaad vond, dat zy te veel agt op myn daden gaf, en moederlyke beſtraffingen deed, heb ik haar qualyk behandelt, en ik heb zelfs dikwils de hand opgeheven, om haar te dreigen. Deze onbetamelyke handelingen ontrent myn Moeder, quellen myn ziele, op een zeer wreede wyze.

De Biegtvader. Ik ben blyde, u droefheyt te beſpeuren; gy kunt verzekert wezen, dat God u deze, en alle de andere zonden zal vergeven, zo gy 'er maar een waaragtig en opregt berou over hebt; en daar in volhard gavoort.

Maria. Het *vyfde Gebod* is, *gy en zult niet dood ſlaan.* Ik heb dit gebod met der daat, nog onmiddelyk overtreden, maar ik heb het met een voornemen, en middelyk gedaan, daar toe iemant gebruykende; want een juffrou die my in myne voornemens dwarsboomde, had my op zeker tyd eens zeer gramſteurig gemaakt, zo dat ik my van alle middelen bediende die ik kon uytvinden, om 'er my over te wreeken, en ik gaf tien *piſtoletten*; aan een moordenaar, om haar van 't leven te berooven.

Biegtvader. Doodet hy haar?

Maria. Neen, myn eerwaardige Vader; dewyl zy drie maanden na malkanderen in huys bleef, geduurende deeze tyd verzoenden wy ons met malkanderen, en wy zyn nu goede vrindinnen.

Biegtvader. Hebt gy vergiffenis van haar verzogt, en het voornemen aan haar verhaalt, dat gy tegen haar opgevat had?

Ma-

Maria. Niet uytdrukkelyk; maar ik heb haar gezegt, dat ik een doodelyke haat tegen haar hadde, en dat ik haar dikwils zou gedood hebben; zo ik 'er gelegentheit toe had konnen vinden. Ik verzogt vergiffenisse van haar, met al myn hert; zy vergaf het my, en t'zedert dezen tyd hebben wy altyt als twee zusters geleeft.

Biegtvader. Ga voort.

Maria. Het *zesde* gebod is, *gy zult geen onkuysheit bedryven.* Voor eerst belyde ik, dat ik een onwettige verkeering met *Don Francisko* twee jaaren lang gehad heb, en deze verkeering heeft my tot verscheiden andere zonden doen vervallen.

Biegtvader. Had hy op een plegtige wyze belooft u te trouwen?

Maria. Ja, myn vader; maar hy kon zyn belofte geduurende het leven van zyn vader, niet nakomen.

Biegtvader. Zeg my eens, zo veel het u geheugt, t'zedert de tyd dat gy hem gekent hebt; tot aan zyn dood toe, alle uwe strafschuldige gedagten, woorden en werken, en zelfs uwe droomen in deze gelegentheit.

Maria. Myn eerwaardige vader, dezen Edelman was van een voorname, en ryke *familie*, en dewyl wy gebuuren waren, en onze ouders in groote vrindschap met elkander leefden, hadden wy gelegentheit, om malkander te zien, en te spreken; zo dikwils als 't ons behaagde. De twee eerste jaaren, ging 't zeer zuyver toe, maar op zekere dag, dat onze ouders uytgegaan waren, ontdekte hy my zyn sterke genegentheit, die hy voor my hadde, en deze genegentheit, in een onuytdrukkelyke liefde verandert zynde; kon hy my dezelve niet lan-

ger verbergen. Hy voegdt 'er by, dat het zyn oogmerk was, om my te trouwen zo ras zyn vader dood zou zyn, en dat hy gereet was om my alle de bewyzen van zyne opregte liefde te betoonen, die ik zoude konnen begeeren. Ik antwoorde hem, dat zo het dusdanig was, ik ook gereed ſtond, om hem te beloven; dat ik geduurende zyn leven, noyt dan met hem zou trouwen; daar op nam hy een *Crucifix* in handen, en voor een beeld van de H: Maagt nederknielende, riep hy de vier *Elementen* tot getuigen van de opregtigheit van zyne beloften aan, en beſwoer zelfs, alle de Heiligen van het *Paradys*, om tegen hem in den dag des oordeels op te ſtaan; ingevalle zyn hart aan zyne woorden niet beantwoorde; en hy zei eindelyk, dat hy by het *Crucifix*, dat hy in zyne handen had, en by het beeld van de maagt *Maria*, die tegenwoordig was, beloofde, en ſwoer, noyt een andere vrou, dan my te trouwen, zo lang ik leefden; ik deed hem dezelve betuigingen, en t'zedert dezen tyd hebben wy altyd als man en vrou tot op zyn dood toe geleeft. Deze wederzytſche belofte, heeft de ondergang van myn ziel veroorzaakt, en is de oorzaak van myn ongeregeld leven geweeſt; dewyl ik t'zedert dezen tyd noyt anders gedagt, dan om zyne, en myne begeertens te voldoen, wanneer ik 'er de gelegentheit maar toe konde uytvinden.

Biegtvader. Hoe veel malen heeft hy u bezogt.

Maria. Het eerſte jaar, quam hy alle nagten in myn vaders huys; wanneer al het volk, van de twee *familien* te bed waren, dewyl de kelder van zyn huys, in de onze uytquam, vonden wy op zekere nagt, een middel, om

een

een vry groot gat in de muur te maken, zo dat wy 'er konden doorgaan, en wy droegen zorg, om het van beyde zyden met een groote aarden pot, te bedekken, door dit gat quam hy in myn kamer; maar myn droefheyt verdubbelt, wanneer ik my te binnen brenge dat ik myn dienstmaagt in deze zaak mede inwikkelende, myn voorbeeld en het zelve gedrag met de knegt van myn Edelman, heeft opgevolgt; en ik bekenne, dat ik de oorzaak van alle de zonden ben die zy ten dezen opzigte heeft bedreven.

Biegtvader. Bezogt hy u het twede jaar ook dikwils?

Maria. Neen, myn eerwaardige vader, want het keldergat ontdekt zynde, liet zyn vader 't aanstonts stoppen, nogtans hield niemant ons verdagt, behalven myn moeder, die iets bespeurt hebbende, my begon te ondervragen, en van naby, op my te passen.

Biegtvader. Maar quam 'er van alle deze bezoeken, niet iets te voorschyn?

Maria. Dat zou zo gebeurt zyn, zo ik niet wreet genoeg geweest hadden, om het door een geneesmiddel dat ik innam, voor te komen; en dat ook zyn uytwerkinge deed.

Biegtvader. Maar hoe hebt gy dit middel konnen krygen, dewyl desselfs gebruyk door zulken gestrengen wet is verboden?

Maria. Om het te verkrygen, dompelde ik my in nog ysselyker ongeregeltheyt. Ik had een neef, dat een Geestelyk persoon was, die altyd veel agting voor my gehad hadde, my op zekere namiddag eens alleen gevonden hebbende; begon hy my te liefkozen, en grooter vryheden te nemen, dan hy voor heenen had dur-

ven

ven gebruyken ; ik zeide hem, dat zo hy een geheim konden ſwygen, en my een dienſt doen, ik zyne begeertens zou inwilligen. Hy beloofde my, op de trouwe van een Prieſter, alles te zullen doen, wat ik van hem afvorderde, ik verklaarde hem dan, wat ik te doen hadden, en 's anderdaags bragt hy my het middel dat my van myn ongeruſtheit verloſte : t' zedert dezen tyd heb ik het zelve levens gedrag met myn Neef gehouden ; en dewyl ik zo grooten verpligting ontrent hem hadden : was ik genootzaakt, om verſcheiden andere vryheden aan hem te vergunnen.

Biegtvader. Deze andere vryigheden die hy by u nam, zyn zy ſtrafſchuldig of niet?

Maria. Deze vryigheden zyn, dat hy my inwikkelde om de zelve gunſten verſcheiden maal, zo wel aan zijn makker, als aan hem toe te ſtaan, en daar in te bewilligen, dat myn dienſtmaagt ook aan zyne begeertens voldeed, daar mede nog niet te vrede zynde, zette hy my aan, om een van myne vrindinnen te verleiden, wiens ziele hy ten verderve gebragt heeft ; want haar in dezelve ſtaat bevindende, als ik geweeſt was, was ik uyt vreeze genoodzaakt haar het zelve geneesmiddel te verſchaffen ; waar van ik my bedient had : en dat in haar ook de zelve uytwerkinge deed : behalven deze verfoejelyke daden heb ik myn vader en moeder beſtolen om hem 't geld, dat hy van my verzogt, te verſchaffen.

Biegtvader. Om weder tot *Don Franciſco* te komen, zeg my eens hoe veel maalen hy u 't zedert bezogt heeft?

Maria. In het twede jaar, kon hy my niet

dan

dan zeer zelden alleen ſpreken, en zelfs op een gewyde plaats; dewijl wy in ons huys nog in andere hutten niet by malkander konden komen, beſloot ik onder den dekmantel, van Godtsdienſt, na een kleyne Kapel buiten de ſtad te gaan; alwaar een Kluijſenaar woonde, die ik met geld omkogt, wy vervolgden onze verkeering op deze plaats, zeven of agt maal in het twede jaar.

Biegtvader. Uwe zonden zijn door de heiligheit van de plaats verſwaart, en door die van uw Neef, die Prieſter was; behalven de twee moorden, de eene aan u eigen, en de andere aan de vrugt van uw vrindinne; ga voort zo gy nog iets ontrent dit ſtuk te zeggen hebt.

Maria. Ik heb ten opzigte van dit gebod, niet anders aan u te zeggen, als dat ik wegens alle deze gruweldaden, van droefheit doorwond ben.

Biegtvader. Ga dan voort tot de andere geboden.

Maria. Het *zevende* is, *gy zult niet ſteelen*, ten opzigte van dit gebod, heb ik aan u niet te biegten, dan 't geene ik reets al gezegt heb, rakende verſcheiden dingen die ik in 't huys van mijn vader geſtolen heb, om de gierigheit van mijn Neef, te voldoen. Het is waar, dat ik aan mijn vrindinne geraden heb, het zelfde te doen, 't geen ik niet deed dan uyt vreeſe, dat hy ons mogt verraden, zo wy hem 't geen hy ons verzogt, geweigert had.

Biegtvader. Zijt gy ook voornemens, om dezelve levenswijze langer met uw neef te houden, uyt vreeze, dat hy u mogt ontdekken?

Maria. Neen mijn eerwaardige Vader; want

hy is na een ander Klooſter verzonden, om aldaar drie jaren lang de Godgeleertheit, te leeren, en zo hy te rug komt, zal ik my in een Klooſter bevinden: alwaar ik in zekerheit en voor alle zijne gevaarlyke voornemens, bedekt zal zijn.

Biegtvader. Hoe lang is 't geleen, dat hy vertrokken is?

Maria. Over drie maanden, zo dat ik God zy gelooft, van die kant niet meer te vreeſen heb, en ik verhoope mijn Godvrugtig oogmerk, vervult te zien:

Biegtvader. Ga voort.

Maria. Het *agtſte* gebod is, *gy zult geen valſche getuigenis ſpreeken, en niet liegen.* Het *negende gy zult de vrouw van uwen naaſten niet begeeren* Het *tiende gy zult de dingen niet begeeren die een ander toebehooren.* Ik merke in deze drie geboden, niets aan dat mijn gewiſſe ontruſt, waarom ik beſluite, in 't algemeen en in 't byzonder, alle de zonden belydende, die ik gedurende mijn leven, met gedagten woorden en werken bedreven heb. Ik heb 'er een waaragtig berou over, en verzoeke vergiffeniſſe van God, en ik ſmeeke u mijn eerwaardige vader my raad te geven, een boete op te leggen en my mijne zonden te vergeven. *Amen.*

Biegtvader. Hebt gy het *vierde* gebod van de Kerk ook overtreden?

Maria. Ja myn vader, ik heb niet gevaſt, gelyk het de Kerk belaſt heeft, en hoewel ik geen vlees op de verboden dagen gegeten heb, heb ik andere vaſten, die van meer belang zyn, geduurende de twee laatſte jaaren, niet waargenomen, maar 't zedert de dood van den Edelman, heb ik die ſtipt opgevolgt.

Biegtvader. Hebt gy dit jaar de aflaat brieven ontfangen?

Maria. Ja myn eerwaardige Vader:

Biegtvader. Hebt gy vyf Autaaren bezogt, op de dagen door zyn heiligheit voorgeſchreven, om een ziel uyt het vagevuur te verloſſen?

Maria. Ik heb het t' zedert verſcheiden dagen niet gedaan.

Biegtvader. Belooft gy aan my, als een dienaar van God en als of gy voor de vierſchaar van den ontzaghelyken Regter ſtond, u te beteren, en alle gelegentheden te vermyden, om tot dezelve zonden, te vervallen; of andere te bedryven, dit heilig *Sakrament* en andere in het toekomende te houden, en aan de geboden van God te gehoorzamen, als pligten zynde, die volſtrekt nootzakelyk aan de zaligheit van uwe ziele zyn.

Maria. Dit is myn voornemen met de hulpe van God, en de gelukzalige maagd Maria, op wie ik al myn vertrouwen ſtelle.

Biegtvader. Uw hartelyk berouw, moet de grondſlag van uw nieuw leven zyn; want zo gy wederom tot andere zonden vervalt, na dat gy zulken zonderlingen genade van God, en van zyn gelukzalige moeder ontfangen hebt, met u tot bekeeringe geroepen te hebben, zal het u veel ſwaarder vallen, om 'er vergiffenis van te verkrygen. Gy ziet, dat God alle de hinderpalen tot uw waaragtige bekeering heeft weg genomen; ſmeek hem dan om de volharding van zyn genade; om een groot gebruyk van deze Hemelſche en dierbaare gunſt bewyzen te maken; dog gy moet aanmerken, dat hoewel gy

door

door myn *Absolutie* van de eeuwige straffen die uwe schrikkelyke zonden verdienden, bevryt zult zyn, gy voor die van het *Vagevuur* nog bloot staat; waar in uw ziele, door vuur moet gezuyvert worden, zoo gy in dit leven geen zorg draagt, om uw ziel van deze schrikkelyke vlam vry te koopen; met missen te laten opzeggen, voor de zielen, die in het vagevuur zyn.

Maria. 't Is myn oogmerk, zo veel 't in myn magt is, dit te doen.

Biegtvader. Om uw gehoorzaamheyt tegen God, en onze heylige moeder de Kerk te doen blyken; moet gy deze boete volbrengen, die ik u oplegge; gy zult alle twee dagen vasten, om uwe begeerlykheden en driften te dooden; en zulks twee agtereenvolgende maanden doen; gy zult alle twee dagen vyf Autaaren en een bevoorregte Autaar bezoeken, en voor elk van deze Autaren zult gy vyfmaal 't *Ave Maria* opzeggen, gy zult twee maanden lang, alle dagen het *Credo* drieendertig maal opzeggen, ter eere en gedagtenisse van de XXXIII. jaren, die onzen Zaligmaker op aarde geleeft heeft. En gy moet eyndelyk alle weken eens biegten; op dat door het volharden van deze geestelyke oeffeningen, uw ziele voor verscheyden verzoekingen mag bewaart worden, en voor altyd gelukkig zyn.

Maria. Ik zal dat alles met Gods hulpe verrigten.

Biegtvader. Zeg u berou over luyt; op dat ik u de zonden vergeve.

Maria, o God, o myn God! ik heb tegen u gezondigt, en ik heb van ganscher harten berou enz.

Biegtvader. Onzen Heere Jesus Kristus wil u

de

de zonden vergeven, en door het gezag dat my gegeven is, vergeve ik ze u enz. Amen.

B I E G T.

Van een Vrou aan een Benediktiner *Monnik, by geschrifte aan de Hooge Schoole der zedekunde in 't Jaar* 1710. *mede gedeelt, en 't Gevoelen van de Leden van deze Hooge Schoole ontrent dit stuk, 't Vrousperſoon is niet bekent geweest, maar ik zalze Leonore noemen. De Biegtvader wierd Vader* Josef Riva *genoemt.*

L*Eonore.* myn Eerwaardige Vader, ik kome hier om voor u een algemeene biegt van alle de zonden te doen, die ik geduurende myn geheele levens loop bedreven hebbe, of ten minsten die my nu te binnen schieten.

Biegtvader. Hoe veel tyd zyt gy bezig geweest, om u tot deze algemeene biegt voor te bereyden.

Leonore. Agt dagen.

Biegtvader. Agt dagen zyn niet genoeg, om uw gedagten by een te halen, en alle de zonden van uw leven u te binnen te brengen.

Leonore. Heb geduſt tot dat gy my gehoort hebt, en als dan zult gy oordeelen, of myn Biegt volkomen is, of niet.

Biegtvader. Hoe lang is 't geleden, dat gy de laatste maal gebiegt hebt.

Leonore. De laatste maal dat ik biegte, was op palmzondag, dat is over XI. maanden, en XX. dagen.

Biegtvader. Hebt gy de Boete, die u toen op gelegt was, volvoert.

Leonore. Ja myn Vader.

Biegtvader. Begin uw biegt dan.

Leonore. Ik heb myn pligt ontrent God verzuymt, en zyn heyligen naam dikwils ydelyk aangeroepen. Ik heb de Feeſtdagen niet geviert, gelyk ik door de Wet van God verpligt was, ik heb myn Vader, Moeder, nog Overheden niet geëert, ik heb dikwils na de dood van mynen naaſten gewenſcht, wanneer ik vertoornt was. Ik heb my verre ingewikkelt in verliefde gemeenzaamheden, met verſcheyden perſoonen, van onderſcheyden rang; maar 't zedert deze twee laatſte jaaren, heb ik het alleen met *Don Pedro de Haſta* gehouden, die tegenwoordig myn eenige ſteun is.

Biegtvader. Ik zie nu de reden, die u zo langen tyd de Biegt heeft doen verzuymen. Ik verwagt van u, dat gy my getrouwelyk, alle de omſtandigheden van uw leven opgeeft; op dat ik van de tegenwoordige toeſtand van uw gewiſſe kan oordeelen.

Leonore. Myn eerwaardige Vader, wat belangt de zonden van myn jeugt, tot dat ik den ouderdom van XVI. jaaren bereykt heb, die zyn van geen groot belang; en ik verhoope, dat de goede God my dezelve zal vergeven Myn algemeene biegt, zal van dezen tyd af beginnen, wanneer ik voor de eerſte maal, tot zonde verviel, zie hier op wat wyze.

De *Biegtvader*, van onze *familie* was een Monnik van de order van *St. Franſiskus*, die volſtreckt meeſter in ons huys was, en die myn Vader en myn Moeder ten eenemale regeerde.

't Was ontrent dien tyd, dat ik myn Moeder verloor, en een maand daar na ſtierf myn Vader ook, latende al zyn goederen aan zyn Biegtvader over, om 'er na zyn welbehagen, beſtier van te hebben; voor my alleen een weynigje overlatende, om door de werelt te komen, zelfs nog onder voorwaarde dat ik zeer onderdanig moeſt zyn. Een maand na myn Vaders dood, liet de Biegtvader, onder voorwendzel van beter op my te konnen paſſen, en op alles wat 'er in huys was, een bed in myn kamer brengen: naaſt het myne, alwaar myn Dienſtmaagt gewoon was te ſlapen. Den eerſten avond ſprak hy my na den eeten dus aan. Myn Dogter, gy moogt my met regt uw Vader noemen; want gy zyt de eenige dogter, die uw Vader myne zorge heeft toevertrout, zie uw Erfdeel, is onder myne handen, en gy moet my in alles blindelings gehoorzamen. Het eerſte, dat ik wil, is, dat gy het bed van uw Dienſtmaagt, uyt uw kamer in een andere, laat brengen. Wanneer dit gedaan was, ging elk na zyn kamer, dog een half uur daar na, kwam de Biegtvader in de myne, en door vleyeryen of door beloften, ontnam hy my myn beſte erfdeel, dat in myn maagdom beſtond: wy hielden dezelve levens wyze, tot dat hy een afkeer van my kreeg; want twee maanden daar na, nam hy alles weg, wat 'er in huys was, en ging na zyn Klooſter, alwaar hy binnen den tyd van tien dagen ſtierf, door zyn dood verloor ik al myn onderhoud, met het goed dat myn Vader my nagelaten had: dewyl myn Vader, niets tot myn opvoeding geſpaart, en ik altyd in overvloed geleeft had, kunt gy wel oordeelen, hoe gevoelig ik over

den droevige toestand was, waar in ik my bevond, een huys met huysgenooten op den hals, zonder iets te hebben, dat my iets tot de noodzakelykste dingen van de huyshouding, aan de hand kond geven. Dit uyterste bewoog my, om na de eerste aanbiedingen die men my zoude doen, te luysteren, zo dat ik my aan een *Officier* over gaf, die van myn toestand onderrigt zynde, my zyn beurs en zyn hart quam aanbieden. Wy hebben dus twee jaaren, by elkander gewoont, tot dat hy genootzaakt was, om zig by zyn *Regiment* in *Katalonie* te vervoegen. Hy had overvloedig, geduurende zyn afwezentheyt in myn onderhoud voorzien. Dog onze verstandhouding, wierd door zyn dood wel haast afgebroken: die weynig tyts daar na voorviel. Toen een voornemen opvattende, om van levensgedrag te veranderen, ging ik een Biegtvader opzoeken aan wien ik myn geheele levensgedrag verhaalde. Na myn naam en woonplaats gevraagt hebbende, beloofde hy des anderen daags by my te komen, en my middelen te zullen bezorgen om eerlyk te kunnen leven, ik was blyde, zulk een beschermer gevonden te hebben, en ik wagte de dag met ongedult af, dat hy by my zoude komen. Hy liet dit ook niet na, en na verscheyden redenvoeringen, geleydde hy my, by de hand in myn kamer, en zey my zo ik hem myne Juweelen en andere kostelyke dingen wilde toevertrouwen, die ik van den *Officier* had gekregen, hy een Edelman die my wel paste zou bewegen, om my te trouwen. Ik stond hem alles toe, wat hy verzogt, zo dat hy alles mede na zyn *Cel* nam, dat my in de werelt nog overig was. Den

vol-

volgenden dag, quam hy weder by my, en deed my een ander voorſtel, die ik geenzints verwagte. Met een woord hy zey my, dat ik my in alles na zyn begeerte moeſt ſchikke, of dat hy my anders voor de H. Vierſchaar van de *Inquiſitie* zou aanklagen. Eer ik my aan dit gevaar wilde bloot ſtellen; bewilligde ik, ik gaf my daar op ook zes maanden aan verſcheyden Edellieden over, die my den eenen, na den ander onderhielden. Ten eynde van dezen tyd, verliet hy my, en ik volharde nog in myn ongeregeld leven, een geheel jaar, met getroude en ongetroude Mansperſoonen, zonder ter biegt te durven gaan, uyt vreeze van diergelyken ontmoeting met een andere Biegtvader te zullen hebben.

Biegtvader. Maar hoe kondet gy geduurende al dezen tyd het gebod van de Kerk opvolgen, en na paaſſchen, niet in 't openbaar ten toon te ſtaan.

Leonore. Ik ging by een oud zeer gemakkelyk Biegtvader, aan wie ik tien *Piſtolen* beloofde, om van hem een verklarings-briefje van de biegt te hebben, dat hy my gaf, zonder met my tot een nader onderzoek te komen, en met dit verklarings-briefje voldeed ik de Prieſter van de *Parochie*; het laatſte jaar ging ik by een Biegtvader, die zo geſtreng was, dat hy my de *Abſolutie* niet wilde geven, om dat ik volgens zyn zeggen, een Zondares door gewoonte was; maar hem vyf *Piſtoletten* gegeven hebbende, om tien miſſen te zeggen. zey hy toen, dat het de pligt van een Biegtvader was, om zorg te dragen, voor de zielen die in 't Vagevuur zyn, en dat hy om haaren 't wille, my de *Abſolutie* niet

konde weygeren, op deze wyze ontweek ik de *Censure* van de Kerk nog eens.

Biegtvader. Hoe lang is 't geleden, dat gy opgehouden hebt. met zodanigen ongeregelt leven te lyden?

Leonore. Niet meer dan zes weken.

Biegtvader. Ik kan u de zonden nu niet vergeven; maar kom aanstaande donderdag nog eens, en ondertusschen zal ik onze *Casuisten* over alle de omstandigheden van uw leven raatplegen; waar op ik u dan de *Absolutie* zal geven.

Leonore. Myn eerwaardige Vader, ik heb nog meer aan u te zeggeu, ik heb een zilvere Beker in de Kerk gestolen, die ik in stukken gebroken en toen verkogt heb, ik heb het gelt, daar van aan deze Biegtvader, waar van ik gesproken heb, gegeven, en ik heb verscheyden maal vleeschelyke gemeenschap met hem in de kerk gepleegt. By alle deze zonden, moet ik nog een oneyndig getal andere byvoegen, die ik 't zedert met gedagten, woorden, en werken bedreven heb! inzonderheyt die met de laatste man die ik bekent heb; maar waar van ik nu ontslagen ben.

Biegtvader. Ik bid u laat ik over alle deze gevallen, van 't gewisse eens raadplegen, en ik zal ze in de naatste biegt oplossen: *Ga nu in vrede, en zondig niet meer.*

'T LAA-

'T LAASTE BESLUYT.

Der Raadpleginge van de hooge Schoole der zedekunde, over deze biegt.

HEt eerste, dat voorgestelt wierd, was, te weten, of *Leonore* het klooster, der *Fransiskanen* een *pleydoy* kon aan doen, wegens de goederen die haar Vader in handen van de Biegtvader gestelt had.

De *President* overwoog, alle de reden, die men voor, en tegen kon bybrengen; en deed uytspraak, dat hoewel *Leonore* noyt ongehoorzaam, aan haar Biegvaader geweest is; zy nogtans geen pleydoy, kon beginnen, zonder haar eer ongelyk aan te doen en op de geheele order, zulken swarten kladde, als op de Biegtvader te leggen.

Het twede, waar over men raadpleegden, was, of *Leonore* in een geval was, dat men in *proxima occasione peccati*, noemt, ten opzigte van de zonde, die zy met de Biegtvader bedreven had, geduurende de twee eerste Maanden, van haar ongeregelt leven.

Zes Leden, van de Hooge Schoole, waren voor ja; om dat *de naaste gelegentheyt* van de zonde betekent, dat iemant zyn drift, telkens als hy wil, zonder eenig belet kan voldoen; waar toe *Leonore* geduurende al deze tyd, in staat was; maar andere waren van een geheel andere gedagte, beweerende dat de onmiddelyke gelegentheyt, de vryheyt insluyt, die *Leonore* toen niet hadde zynde in een onervaren, vrees-

agtige ouderdom, en onder de magt van de Biegtvader. Dit *advys* haalden over, en 't wierd beslist, dat zy de twee eerste maanden, de *onmiddelyke gelegentheyt* niet gehad had.

Het derde, of zy een grooter zonde, met de twede Biegtvader gepleegt had die haar met de Inquisitie had bedreygt, en of zy verpligt was haar voor alle gevaaren bloot te stellen? zelfs voor de dood, eerze de begeerte van den Biegtvader voldeed, daar wierd eenparig verstaan, dat zy tot haar eygen behoudenis verpligt was, om de begeerte van den Biegtvader te voldoen, en haar zonde dus minder, dan andere zonden was.

Het vierde was, of zy verpligt was, de Beker weer te geven, die zy de kerk op 't aanraden van den Biegtvader ontstolen had.

De Leden konden ontrent dit stuk niet overeenkomen, zommige waren van gedagte, dat zy, en de Monnik verpligt waren, om deze wedergeving, gezamentlyk te doen, steunende op deze grondregel van de Zedekunde. *Facientes, & Consentientes eadem pœna puniuntur*, dat is, *die een misdaat begaan, en die daar in bewilligen zyn aan de zelve straffe onderworpen.* Andere zeyden dat *Leonore* niet dan het werktuyg geweest was, om deze roof te begaan, dat de Monnik haar op de weg geleyd had, om een zaak uyt te voeren, die zy noyt zou gedaan hebben, en eyndelyk dat zy daar toe gedwongen was; wegen de vreeze, die zy voor hem had, dat zy derhalven daar in geen Kerkrooving. nog zelfs geen dodelyke zonden begaan had. Dat de Monnik alleen schuldig daar aan zynde, verpligt was, dezelve weder te geven; wegens deze verschey-

den-

denheyt van gevoelens wierd Vader *Antony Palomo* benoemt, die toen hoogleeraar in de *Philosofie* was. om dit geval aan de groote *Academie* voor te ftellen; dog met deze bepaling, dat geen gewag van den Monnik zou maken, immers zoo de Leden van deze *Academie* hem na de omftandigheden niet vroegen, die deze misdaat befwaarden.

De *Profeffor* het geval voorgeftelt hebbende, en den *Prefident* na alle de omftandigheden te hebben vernomen; wierd 'er befloten dat *Leonore* van de wedergeving, ontflagen was, een *Bulle* van vergiffeniffe verkrygende: ten opzigte van den Monnik wierd beflift; dat hy het Klooster toebehorende, en niets in eygendom bezittende; en verpligt zynde alles wat hy mogt hebben, na zyn dood aan 't Kloofter over te laten, hy van deze wedergeving ontflagen was. enz.

Het *vyfde* was, of de kerk door haar ftrafschuldige gemeenzaamheyt was ontheyligt, en of de Biegtvader verpligt, om dit geval aan den Biffchop bekent te maken.

Ten opzigt van 't eerfte lid, quamen zy alle over een, dat de Kerk bezoetelt was, wat het twede belangt, vier waren 'er van gedagten, dat de zaak in algemeene bewoordingen, aan den Biffchop moeft bekent gemaakt worden, maar zeftien waren 'er van een ander gevoelen; zeggende dat de woorden, *Afperges me Hyfopo*, *&* *mundabor* &c. woorden, waar van een Priefter zig bedient, met Wywater met Hyfop in de kerk te fprengen, genoeg waren, om de kerk te zuyveren.

Daar op deed *de Prefident* deze vraag, of de-

ze byzondere Biegt, in de *Registers* van de *Academie* moest ingelast worden om 'er de gedagtenis van te bewaren? waar op men overeenkwam, het geval daar in te lassen; dog zonder gewag nog van de Biegtvaders nog van hun order te maken, ook wierd besloten dat de voorstelders, van 't geval, *Leonore*, wanneer ze by hun quam, en zy een aflaat brief vertoonde, en zig naaukeurig de boete die hy haer zouden opleggen, onderwierp haar kon *Absolveeren*, 't geen de Biegtvader volgens dit vonnis ook deed.

DERDE BIEGT.

Zynde een byzondere, van een Vrou van drie en dertig jaaren aan de Academie van de Zedekunde voorgestelt, door Vader Gasca *een Jesuit en lid van deze Academie.*

ZEER EERWAARDIGE EN VERSTANDIGE VADERS.

IK zal u niet lastig vallen, door een regelmatig verhaal, van een byzondere Biegt, die ik zondag laatstleden hoorde; en ik zal my vergenoegen, met u alleen de waarheyt te zeggen, die ik daar in ontmoete. Zie hier het geval. Een Vrou driendertig jaren oud zynde, is by my ter biegt gekomen, en heeft my gezegt, dat zy van haar zestien tot vierentwintig jaaren, toe, allerlye onkuysheden gepleegt heeft, en alleen met kerkelyke; hebbende in elke Klooster een Monnik, die onder de naam van Neef de gewoonte had, haar te bezoeken. Niettegenstaande

de dit groot getal, van Neven, zat zy in zulken grooten armoede, dat zy genootzaakt was, om eenige nieuwe Neven voor Koppelaarſter te dienen, en zy heeft deze ſnode levens wys, tot den ouderdom van XXXII. jaaren opgevolgt. Zy dagt toen, dat de Duyvel met haar gemeenſchap pleegde; en de droomen of gezigten langen tyd geduurt hebbende, bevond zy haar ſwanger, nogtans betuygt zy, dat ze 't zedert XIV. maanden, geen Mans-Perſoon bekent heeft. Eyndelyk is zy van een Zoon bevallen, en zy zeyt, dat het een kind van den Duyvel is, zy voegt 'er by, dat haar gewiſſe daar over zodanig ontroert is, dat zo ik geen middel weet uyt te vinden, om haer geruſt te ſtellen, zy voorgenomen heeft, haar zelven van kant te helpen. ik heb van haar verlof verzogt, om over dit geval raad te plegen, met belofte, om het aanſtaande zondag op te loſſen, ik verzoeke dan u gevoelen, omtrent dit geval, *de Preſident*, zeyde, dat de zaak onmogelyk, en dat de Vrou gek was, en dat zy eerder een Geneesmeeſter, als een Biegtvader van noden had. De *Jeſuit* die de voorſtelder was, gaf ten antwoord, dat deze Vrou, by haar verſtand was, en de zaak een naaukeuriger onderzoek vereyſte, waar op Vader *Antonio Palomo*, die voor de geleerdſte van de Hooge School, doorging: zeyde, dat *Auguſtyn* een verhandeling van de *Incubus* en *Sucubus* geſchreeven had, dat hy daar in, eenige opdelderingen zoude zoeken, om het geval op te loſſen.

Een ander lid zy, dat 'er in deze zaak, wat meer dan een verſchyning en een duyvelſche vryheyt was; dat hy oordeelde dat de Vader *Je-*

ſuit

ſuit, dit eens naaukeuriger moeſt onderzoeken, zig zelfs na 't huys; van deze Vrou begeven, en de Huysgenoten aldaar ondervragen; deze Raad van de geheele vergadering goetgekeurt zynde: ging 'er de Jeſuit, des anderen daags na toe, en nademiddag wanneer de *Akademie* buyten gewoon vergadert was, deed hy het volgende berigt.

SEER EERWAARDE EN GELEERDE VADERS.

De Vrou was, met het gewaande gezigt, zo zeer ingenomen, dat zy 't aan haare gebuuren verhaalt heeft, die de zaak rugtbaar gemaakt hebben, *de Inquiſiteurs* daar van kennis gekregen hebbende, hebben de Vrou en haar Dienſtmaagt ontboden, en deze heeft het geheele geheym ontdekt. Namentlyk dat Vader *Conchillos* van de order van *Victoria* op deze Vrou verlieft zynde, die hem niet mogt lyden, de Dienſtmeyd overgehaalt hadde, die hem zes nagten na den anderen in de kamer van haar Meeſteres gebragt heeft, zonder dat zy dit oyt heeft konnen gewaar worden, om dat de Meyd 't elkens *Opium* in haar Avondſpys gedaan had, dus is het kind de zoon van den Duyvel niet, maar van Vader *Conchillos*.

Op dit verhaal wierd beſloten, dat dit geval, in de *Regiſters* van de *Akademie* zou geplaatſt worden, om daar na op tyd en plaats, toevlugt te nemen.

De Prieſter wierd in de gevankenis van de *Inquiſitie* gebragt, om dat hy de Dienſtmaagt overreed had, dat zy haar meeſtres zou diets maken dat zy met den Duyvel vleeſchelyke gemeen-

meenſchap hield. 't Zedert dezen tyd, heeft men 'er niet meer van horen ſpreeken. Ik kan de waarheyt van dit voorval getuygen; dewyl ik de Vrou en haar Dienſtmaagt zelfs geſproken heb, als ook de kinderen, die daar ontrent woonden en aan haar deur klopten, en na het Duyvels kind vroegen. Zy wierd 'er ook zodanig over beſpot, dat zy goedvond de Stad te verlaten, kort daar na dat dit ontdekt was, en zig na 't platte lant te begeven, alwaar men my verzekert heeft, dat zy als een goede kriſten vrou en boetvaardige leeft.

VIERDE BIEGT.

Zynde een byzondere, van een Prieſter op het doodbed in 't Jaar 1710. *ik zal deze Prieſter* Don Paulus *noemen, en 't is aan my zelfs dat hy biegte, zie hier het verhaal, zo als hy my dezelve voorſtelde.*

DEwyl het Gode behaagt heeft, my deze ziekte toe te zenden, moet ik een goed gebruyk, van de tyd maken, die ik nog overig hebbe. Ik verzoek u my met uwe gebeden by te ſtaan, en de moeyte op u te nemen, om de wezentlyke ſtukken van myn biegt aan te tekenen, op dat gy na myn dood alles moogt uytvoeren, dat ik oordeele te konnen ſtrekken, om my eenigzins van myn pligt te quyten, zo ontrent God als de menſchen.

Wanneer ik de H. orden ontfing, deed ik een algemeene biegt van alle myne zonden, van myn jeugt af, tot die tyd toe; Behaagde 't God

nu

nu dat ik zulken opregten boeteling mogt zyn, als ik toen was! maar hoewel ik dit te laat bedenke, hoope ik dat God, myn hartelyk gebed zal verhooren.

Ik heb zeſtien jaaren myn *Parochie* bedient, en geduurende dien tyd, heb ik my voornamentlyk, niet anders op toegeleyt, dan om de *humeuren* en genegentheden, van myne *Parochianen* te ontdekken; en daar in heb ik zo gelukkig, in deze werelt geweeſt, als ik ongelukkig in de oogen van myn zaligmaker ben. Ik heb vyftien duyſent *Piſtoletten* aan gereet gelt, en ik heb 'er meer dan zes duyſent van weg gegeeven. Ik heb geen vaderlyk erfgoet gehad, en myn Prieſterſchap is maar vierhondert *Piſtoletten* in 't jaar waardig. Daar uyt kunt gy ligt beſluiten, dat ik het geld dat ik bezitte onregtmatig genoomen heb; gelyk ik u zal openbaren, als God myn leven zo lang uytſtrekt dat ik myn biegt kan voltoyen. In myn *Parochie* zyn zeſtien hondert *Familien*, die ik alle op de eene, of de andere wyze bedrogen heb. Myn gedagten hebben altyd onkuys geweeſt, van de tyd af dat ik de Biegt heb begonnen aan te hooren, maar myne woorden waren ernſtig, en geſtreng, tegen elk een, en alle myne *Parochianen* hebben my te gelyk gevreeſt, en geëerbied. Ik heb zo grooten magt, over haar gehad dat zommige van hen my in 't openbaar verdedigt hebben, hoewel ze myne gruweldaden in de grond wiſten: by alle gelegentheden, wanneer 't op haar belang aanquam: hebben zy aan my een getrouwe voorſpraak gehad en ik heb niets verzuymt, om hen voor 't uyterlyke, vermaak aan te doen; dog myne daden zyn in de grond,

de

de ſtraffchuldigſte van de geheele werelt; want ten opzigte, van myn harderlyke pligt, is alles wat ik gedaan heb niet anders geweeſt, dan om de gemeente op te volgen. Ik bekenne; dat ik dikwils de noodzakelyke mening van een Prieſter niet gehad heb, in de bediening van de Doop en in de (a) Zegening zonder 't welke, de *Sacramenten* van geen uytwerking zyn, dit is het, dat gy zult konnen zien in de *Regiſters* van myn *Parochie*, en gy zult daar in bemerken, dat de doop die ik aan die geene bedient heb, wier naam met een ſtarretje betekent zyn niet en deugt, om dat ik 'er geen meenig toe hadde, ik kan 'er geen andere reden van bybrengen dan myn boosaardigheyt en verdorventheyt. Veele van hen zyn geſtorven, en ik ben 'er waarlyk bedroeft over. Ten opzigte van de zegeningen die ik zonder meening gedaan heb, is iets dat men aan de Barmhertigheyt van God moet overlaten; want wat het ongelyk belangt, dat daar mede myn *Parochianen*, en de zielen in het vagevuur aangedaan heb, daar zie ik geen raad toe.

Wat het biegten belangt, dat myne *Parochianen*, my op hun dood-bed gedaan hebben, en hunne laatſte wille, ik bekenne dat ik 'er alles wat ik kon, van getrokken heb. Ik heb deze morgen vyftig aflaats-brieven ontboden, en ik heb hondert *Piſtoletten* gegeven, om de aflaten van de heylige kruysvaard magtig te worden, waar door de Paus myn ziel van de eeuwige dood bevryd.

Ten opzigte van myn pligt, ontrent God, er-

(a) Conſecratien.

erkenne ik my in den hoogſten trap ſchuldig. Ik hebbe Hem niet bemind, ik heb het alle dagen verzuymt myn getyden te lezen. Ik heb de Feeſtdagen door myn ſnoden miſdaden ontheiligt, ik heb aan myne overſtens de eerbied niet bewezen, die ik hen ſchuldig was, ik ben eyndelyk de oorzaak van de dood van veel onſchuldige geweeſt, en ik heb middelen verſchaft, die de vrouluy 't zeſtig maal van 't Kraambed verloſt hebben, behalven deze die van geen uytwerkinge waren.

Ten opzigte van het zeſde gebod, dat de onkuysheyt verbied, kan ik niet dan in 't algemeen, en niet in 't byzonder myne zonden biegten, voor eerſt belyden ik, dat ik twaalf jaaren na malkanderen in een gezelſchap van zes Prieſters geweeſt ben, waar in wy middelen opzogten die ons het bequaamſte dagten, aan onze driften te konnen voldoen. Elk had een lyſt van de ſchoonſte Vrouwen van de *Parochie*, en wanneer iemand onder ons, voor een Vrou of Vryſter liefde had op gevat, ontbood de Prieſter van de *Parochie* dezelve by hem, om de begeerte van zyn medemakker te konnen voldoen, wy hebben elkander dezelve dienſt, twaalf jaaren lang gedaan; om ons oogmerk te beryken, was 't onze handelwyze, de Mannen en Vaders te overreden, hunnen vrouwen en dogters niet te beletten de geeſtelyke vertrooſtingen te ontfangen, die zy van ons afſmeekten; en wy droegen zorg de Vrouwen diets te maken, dat zo zy haar ten eenemaale aan onze raadgeving, en wille onderwierpen, zy daar door vryheyt nu dan zoude hebben, om buyten 's huys te gaan, 't elkens wanneer het hen behaagde: on-

onder voorwendzel, dat ze een geval van gewiſſe, aan haar Prieſter hadden mede te deelen; zo zy weygerden te doen, 't geene wy hen voorſtelden, bedreygden wy hen, by haare mannen of Vaders te zullen te weeg brengen, dat zy in 't geheel niet zoude mogen uytgaan; of dat wy haar aan de heylige Vierſchaar, van de *Inquiſitie* zouden aanklagen, 't geen haar veel nadeeliger zou zyn. Door deze duyvelſche overredingen, waren zy altyd tot onzen wille, zonder dat wy bevreeſt behoefden te zyn, dat zy het geheym zouden openbaar maken.

Ik heb geen vrou uyt myn *Parochie*, nog uyt die van myn medemakkers verſchoont, waar toe myn begeerte ſtrekte: dog ik kan 'er u het getal niet van zeggen. Ik heb 't zeſtig Neven of Nigten in 't leven, die ik by verſcheyden geteelt heb; maar ik moet byzonderlyk zorg dragen voor dezen, die ik by twee zuſters geteelt heb, die ik 't zedert de dood van haar Vader en Moeder by my heb gehouden, daar zyn twee Zoontjes by de oudſte, en een by de jongſte, ik heb 'er ook een by myn zuſter gehad; dog hy is geſtorven: ik laat myn Zuſter vyf duyzent *Piſtoletten* na, onder beding, dat zy Non in 't Klooſter der Bernardinen zal worden; en 't is op dezelve voorwaarde, dat ik twee duyſent *Piſtoletten*, aan elk van de twee Zuſters make, die by my woonen. Het overige van myne goederen, geef ik aan myne drie Neven, onder de voogdy van *Moſſen Jan Peralta*, willende dat zy erfgenamen van elkander zyn, in gevalle een van beyde komt te ſterven, eer dat hy in ſtaat is, en zo ze alle drie ſterven, geef ik dit goet aan de ſchatkiſt van de Kerk: ten voordeele

van de zielen, die in 't Vagevuur zyn.

Daar en boven, belaſt ik dat alle de Papieren die in een kleyn Koffertje zyn, verbrand mogen werden, zo haaſt myn Biegt geeyndigt is (*dit wierd ook uytgevoert*) en dat men voor myn dood, de heylige *Bulle* der dooden, koopt, op dat ik de vertrooſting geniete, dat ik een *Paspoort* van den Paus, voor de andere werelt in handen hebbe.

Nu verzoeke ik Boete en *Abſolutie* van alle de zonden die in alle de Bullen van den Paus zyn uytgezondert, en ten dien eynde heb ik een vrybriefje ontrent dezelve gevallen, waar in ik my bevinde.

Ik heb hem de *Abſolutie* gegeven, en ſtond hem van dit oogenblik af, tot op zyn dood toe by, die des anderen daags voorviel, ik was zeer belemmert, ontrent het geene ik by deze gelegentheyt doen moeſt: want zo ik het geval aan de *Academie* voorſtelde, zou elk een de perſoon gekent hebbe, 't geen regtsdraats tegen een van de *Artykelen* aanloopt, die Biegtvaders beſweeren, wanneer zy de magt om de Biegt af te nemen, ontfangen. Aan de andere zyde, zo ik het niet deed, overtrad ik een ander *Artykel*. Myn voornaamſte ſwaarigheyt beſtond ontrent de Doopzels die hy zonder meening bedient had; dewyl men weet dat het gevoelen van de Kerk is, dat de meening van een Prieſter volſtrekt noodzakelyk, tot de deugtzaamheyt van het *Sakrament* vereyſt werd, en dat het zonder 't zelve geen *Sakrament* is. Ik had de *Regiſters* van de *Parochie* eens ingezien, en ik vond daar hondert twee en vyftig namen, met een ſtarretje aangeweſen; in die der dooden, zag ik 'er zes

en

en tagtentig van dit ſlag. Volgens de beginzelen van de Kerk: moeten alle die nog in 't leven waren, wedergedoopt werden, 't welk niet gedaan kon werden, zonder de kerkelyke veel ſchand en nadeel toe te brengen.

Ik bleef in deze ongeruſtheyt, tot dat ik de Eerwaardige Vader *Jakob Garzia* eens bezogt, die myn *Profeſſor* in de Godgeleertheyt geweeſt was, en die ik over dit geval raadpleegde, onder het natuurlyk zegel van geheym. Hy ried my aan, het geval aan de *Akademie* bekent te maken, met hen te vragen wat een Biegtvader moet doen, in dien hem diergelyke geval voorquam; dog zey dat ik tot deze vergadering met veel omzigtigheyt moeſt ſpreken, en daar op moeſt ſtaan blyven, dat zodanigen zaak aan de *Biſſchop* moeſt mede gedeelt werden: dat zo de vergadering van dit oordeel was, ik geen grooter ontdekkinge te doen, van noden hadde, en dat ik de zaak maar onder 't zegel van de biegt aan de Biſſchop had open te leggen. Dit is 't dat ik deed, en de Biſſchop zey my, dat hy de *Regiſters* voor hem zou laten brengen, en een lyſt van alle perſoonen laten opmaken, aan wie den Doop qualyk bedient was, dat hy ze alle die men kon vinden, den een na den ander in zyn kamer zou laten komen, en hen daar zoude doopen, hen onder bedreyging, van de kerktugt, verbiedende, om 'er nog in 't openbaar, of in 't byzonder van te ſpreeken. Ten opzigte van de andere zonden, hoe ſnood zy ook waren, het was niet nodig dezelve te openbaren, om dat wy hem uyt kragt van de *Bulle* van de kruysvaart die alle konden vergeven, zullende ik van de kruysvaarten, in het twede Hoofſtuk ſpreken.

Hoort

Hoort gy Hemelen, neemt ter oore, gy Aarde; en word met verwondering en ſchrik bevangen, dat gy de uytnementſte Godsdienſt van de werelt, in bygelove en buytenſporigheyt verandert ziet; te beſchouwen dat zy die aangeſtelt zyn, om geleyders des volks te wezen, en hunne ſchapen op den weg der zaligheyt te brengen, niet dan wolven in ſchaapsklederen zyn, die ze opeeten en in den weg der verdoemenis ter neder ſtorten. O God open de oogen, van deze onwetende Volkeren, op dat zy het nadeel mogen ontdekken, dat hunne voorgangers aan hunne zielen toe brengen.

Ik ſchryf dit niet, uyt eenige byzondere weerwraak, nog om alle de Biegtvaders, in 't gemeen te laſteren. Zeker daar zyn 'er eenige onder, die hen volgens de beginzelen van hun Godsdienſt, met naaukeurigheyt en zuyverheyt van hun pligt quyten; en wier leven ten opzigte van hunne beginzelen, zonder blaam en verwyt onder de menſchen is. Zodanige Biegtvaders zyn omzigtig, in hunne bedryven. Zy matten hun lighaam door vaſten af, boven de regelen door de Kerk voor geſchreven, met zig zelfs te tugtigen, op hunne knyen in hunne binnen kamer te leggen, zelfs zeven of agt uuren daags bezig zynde om de heylige verborgentheden en goetheyt van God te overdenken, en aan hem gebeden voor allerley ſlag van zondaren te doen, op dat zy tot de bekeering en zaligheyt mogten gebragt werden, zy ſlapen zeer weynig en gebruyken het overige van hun tyd, om de Outvaders van de kerk, en andere Godtsdienſtboeken te lezen, zy leven arm, om dat zy aan den armen, alles wat zy hebben mededeelen.

len. Zy komen zelden voor den dag en al de Raad die zy geven, is regtmatig, opregt, zonder vleyery, en eenig byzonder belang. Alle godvrugtige Menschen zoeken hunne kennis en verkeering, dog zy vermijden alles 't geen na pragt en trotsheyt sweemt, en besluyten zig zo veel zy kennen, in de eenzaamheit. Zo zy bezoeken geven, 't is niet, dan in een dringende nootzakelykheit, zomtijts zult gy ze in de Gasthuizen vinden, de ellendige zieken by te staan, en te vermaanen; dog zy gaan 'er gemeenlijk niet dan des nagts; want alles wat zy doen, is niet uyt pogchery, maar uyt nederigheit.

Ik heb zulke voorbeeldige Biegtvaders gekent; dog in zeer kleinen getale, en ik heb 'er eenige van hooren prediken, met een brandende yver, tot vordering van den Kristen Godtsdienst, en het volk vermanen, om hunne levens ter verdediging, van het Rooms Katholijke Geloof op te offeren, en om alle de vyanden van hun gemeenschap, uyt te roeyen. Ik matige my geen oordeel daar over aan; want dit komt God toe. Ik zeg alleen met *Paulus*, dat zo deze Godsdienstige menschen een yver Gods hebben, dat ze zonder kennisse is.

VYFDE BIEGT.

Zynde een byzondere van een Non, uyt het Klooster van S. O.

Eer ik deze Biegt verhale, zal het niet te onpas komen, om de gewoonte, van de gee-

ſtelyke in diergelyken gelegentheit te beſchryven, en de plaatzen waar zy biegten. Door de inſtellingen van hunne orders, zyn 'er zekere vaſtgeſtelde dagen, waar op alle de Nonne, van de *Abdis* af, tot de (a) omdraayſter toe verpligt zyn de biegt af te leggen. Zy hebben een Biegtvader die met een, een Metgezel heeft, die een vertrek hebben dat aan het Klooſter vaſt is, alwaar een kleyn tralywerkje is, dat op de gallery om hoog in 't Klooſter uytkomt, de Biegtvader draagt zorge voor de ziel van alle de Nonne, en is verpligt, om alle dagen de miſſe op te zeggen, de biegt aan te hooren, de *Sakramenten* te bedienen, en de zieke Nonne te bezoeken. Daar zyn in de Kerk verſcheyde naauwe kamertjes, met een kleine yzere traly, die aan de eene zyde op het Klooſter, en aan de andere zyde op de kerk uytkomt. 't Is in deze kleyne Kamertjes, alwaar de Biegtvader, de biegt van de Nonne aanhoort, die aan de andere kant van de traly zyn, daar is een groot tralywerk voor 't groot Autaar, en waar van de venſters een vierendeel van een elle in 't vierkant zyn, dit tralywerk is dubbeld, dat is, het eene is van binnen en 't ander na buyten, meer als een half elle van malkander: daar is een ander traly werk, alwaar men de bezoeken van de vrinden en weldoenders van 't Klooſter ontfangt, die eenvoudig is, en waar van de tralien zeer dun zyn; de venſters zyn ontrent een vierde

(a) Dit is een Dienſtmaagt, die 't geene de geeſtelyke Dogters aangebragt word, door de Schuyfdeur van de draaypoort overgeeft, zynde dit een ondagtig werktuyg, dat op twee ſpillen draayt.

de deel van een elle en een half in 't vierkant, 't is voor alle deze tralyen, dat de Nonnen hunne zonden belyden; want op de plegtelyke dagen, doen zy elf of twaalf Biegtvaders komen, dewyl het vierde gedeelte der Nonnen anders niet zouden konnen biegten, zynde zomtydts daar van hondert en tien in een Klooster, en het minste getal is veertig.

De Biegtvader heeft niet veel moeite, met de jonge Nonnen, die gemeenlyk een vreemdeling ontbieden; maar zyn grootste belemmering, is met de oude, die by na nooyt voor de traly komen. Deze ouden vallen hun Biegtvader by na alle dagen om wissewasjes en zottigheden lastig, en houden hem twee uuren na malkanderen op, om hem by voorbeeld te zeggen, hoe veel maalen zy in de kerk gespogen, hoeveel muggen zy gedood hebben; hoeveel malen zy gramsteurig tegen haar hondjes geweest zyn, en andere beuselingen van dezen aard. Het groote beweegmiddel, van deze geduurige biegt is, om dat ze niets te verzuymen hebben; dewyl niemant by haar komt of zig met haar bekommert. Om 'er zig van te vergoeden is haar toevlugt, om aan de deur van de spreekplaats tot oppasters van de jonge Nonnen te dienen, terwyl zy by haare minnaren voor de tralien zyn, om haar berigt te geven, of de *Abdisse* komt. Deze Arme oude Nonne nemen deze bediening met veel vermaak en getrouwigheyt waar, en trekken 'er zelfs eenig voordeel van. Ik zal hier van niet meer zeggen, my tot het leven van de jonge Nonne bepalende.

Veele Personen van rang zenden hunne Dogters in de Kloosters van haar ouderdom van

vyf, zeven, of agt jaaren, om aldaar onder het opzigt van eenige Nonnen, van haare vrinden, of kenniſſen opgepaſt te worden, tot dat ze den ouderdom van vyftien jaaren bereikt hebben. De Meeſtres, draagt groote zorg gedüurende dien tyd, dat ze niet voor de tralie komen, nog om haar met Mans-perſoonen te laten verkeeren, om in haar de kennis en liefde van de werelt te beletten. Zy worden van alle de Nonne geſtreelt, en haar verbeeldende, dat dit altyt van duur zal zyn, zyn zy zeer vergenoegt over haar gevankenis, zy hebben geen vryheit om andere Perſonen voor de tralie te zien dan hunne vrinden, en zyn altyd van haar Meeſtres vergezelt. Op haar vyftiende jaar, dat den ouderdom is, die door de inſtellinge van alle de Kloosters is vaſt geſtelt; geeft men haar het Nonnekleed, en zy beginnen haar proefjaar, om te zien of zy alle de moeite, vaſten, tugtoeffening, de uuren tot het gebed, en den Goddelijken dienſt geſchikt, konnen uitſtaan, als ook de gehoorzaamheit, de armoede, de kuisheit, en alle de boetpleginge, in het Klooſter gebruikelyk. Nogtans ontſlaan de *Abdiſſen* en alle de aangenomen Nonnen, de nieuwelingen van deze geſtrengheden, uyt vreeze van haar het Klooſter leven wars te zullenmaken, en zy luſt mogten krygen, om zig uyt het Klooſter te begeven, zy hebben daar in groot ongelijk; want behalven, dat zy daar in ten dezen opzigte de regel van het Nonne leven niet opvolgen; bedriegen zy deze onnozele Proefzuſters, die zo ras haare beloften niet gedaan hebben, of zy hebben 'er volkomen berouw van. Zy doen deze beloften, wanneer haar proefjaar geeyndigt is, en ſweeren als dan,
de

de kuisheit, de gehoorzaamheit en de armoede al haar leven te zullen opvolgen; en noyt te zullen denken om uyt het Klooster te gaan, wanneer zy deze betuyging gedaan hebben, beginnen zy de gestrengheden; en de moeyte van 't Nonne leven te gevoelen De eene werd deurwaardster gemaakt, de ander (a) oppaster van 't Klooster, een ander klokkeluyster, een ander bakster, een ander die rekening van ontfang en uytgift houd, en elk heeft zyn bediening, na deze bedieningen doorgegaan te zyn, hebben ze vryheyt om na de tralien te gaan, en met de Heeren, Priesters, en Monniken te spreken, die hen op dezelve wyze derwaarts begeven, als de Minnaars by hunne Meestressen doen. Wanneer deze jonge Nonne, een denkbeeld van de wereltsche vermaken beginnen te krygen, aanmerkinge te maken, over de wyze hoe men haar bedrogen heeft, hebben zy 'er een bittere droefheyt over, dog te laat: want dan is 'er geen middel tegen. Als dan niet anders denkende dan om haare driften te voldoen, geven zy haar ten eenemale aan verliefde streeken, en allerley slag van boosheden over.

Daar is een ander slag van Nonnen, die het volk *las Forçadas*, dat is gedwongen Nonnen, noemt, die men weet, dat reets een valsche pas begaan hebben, en die geen gelegentheyt vinden om te konnen trouwen, dewyl haar gedrag van elk een bekent is, deze zyn veragt en van haare vrinden qualyk gehandelt; tot dat zy 't verkosen hebben na een Klooster te gaan.

(a) Een Non welke agt geeft op 't geene de geestelyke Zusters word toegebragt.

Daar uyt kan men oordeelen, wat ſlag van Nonnen dit zyn, zie hier hoe alle deze Nonnen haar tyd doorbrengen, 's morgens ten zes uuren, ſtaan zy op, om na 't Gebed te gaan, daar op na de Miſſe die ten zeven uuren eyndigt, dan ontbyten zy, en houden haar in haare *Celletjes* of in de Eetzaal bezig tot tien uuren toe, wanneer zy de groote Mis aanhooren; ten elf uuren gaanze eeten, en na de maaltyd kunnenze tot twee uuren toe een uytſpannig nemen. Dan gaanze om 't gebed, dat een vierendeel uurs of een half uur duurt, zo zy de *Veſper* zingen; na dit werk, zynze tot 's anderen daags morgens toe vry. 't Is op deze tyd, dat ieder haar *Devoot*, dat is, haar Minnaar of geeſtelyke Man, gelyk zy hem noemen, by haar krygt. Wanneer 't nagt is, laten zy hem gaan; en de deuren geſloten zynde, gaanze in haare *Cellen* alwaarze minne brieven aan haare geeſtelyke Mannen ſchryven, aan wienze die alle morgens zenden, en die niet verzuymen, om ze te beantwoorden. Deze briefwiſſeling ontbreekt alle morgens niet, hoewel zy haare Minnaars by na alle dagen zien, en zy noemen het een uytſpanning van den Geeſt, om haar te vertrooſten, wegens de afwezentheyt van haare geeſtelyke bruydegoms. Alle dagen geven zy elkanderen verſlag van alles, wat zy 't zedert hun laatſte bezoek gedaan hebben, en tuſſchen een Non, en haar geeſtelyke Bruidegom, is meer Jalouſie en drift als tuſſchen Man en Vrou.

Ik ga nu tot de byzondere biegt van de Non over, waar van ik geſproken heb, ik wenſte by deze gelegentheyt, wel de tale der Engelen te heb-

hebben, om niets te zeggen, dat de kuysheyt en zedigheyt mogt quetzen.

De Non. Myn eerwaarde Vader, dewyl het getal van myne zonden zo groot is, en met zulke menigvuldige omſtandigheden vergezelt gaat, en ik my op myn geheugen niet durve verlaten, heb ik myn biegt aangetekent; op dat gy volkomen berigt mogt hebben, van alles wat myn gewiſſe ontroert; en ik bid u onderdanig dezelve te lezen.

De Biegtvader. Ik keure de wyze van zyn biegt aan te tekenen, voor goet; maar gy moet zelfs lezen, anders zou dit geen belydenis des monts zyn.

De Non. Dewyl dit zo is, beginne ik. Ik heb goetgevonden om u te onderrigten van de omſtandigheden, van myn voorgaande leven, op dat gy beter zult konnen oordeelen, van dit leven dat ik in 't Klooſter leyde, en dat voor menſchen wel eenigzins, maar niet voor God, onze regtveerdige Rigter kan verſchoont worden.

Ik ben de eenigſte Dogter, van de Raadsheer N. E. die my in de vreeze Godts heeft opgevoed, en my heeft leeren ſchryven ('t geen in Spanje vry zeltzaam is,) ik was nog geen dertien jaaren, wanneer een voornaam Man; dog niet zeer ryk zynde, my door brieven, die hy my door myn Schryfmeeſter zond, zyne liefde begon te betuygen, niets ter werelt ſcheen my zo verpligtende, zo beſchaaft en zo zedig te zyn, als zyne brieven.

Eyndelyk gelegentheyt krygende, om hem by een van myne Moeyen te ontmoeten, bekoorde my zyn perſoon en verkeering zodanig, dat

dat wy elkander, weynig dagen daar na, een wederzytze beloften, van een eeuwigduurende getrouheyt gaven. Dog een qualyk bestelde brief, viel 'er in handen, van myn Vader, en deze ontdekte hem de gevoelens, die wy voor elkander hadden sonder my 'er iets van te zeggen, ging myn Vader by dezen Edelman en sprak hem in dezer voege aan.

Myn Heer, myn Dogter, om in haar pligt niet te kort te schieten, heeft my het oogmerk verhaalt, dat gy hebt om haar te trouwen, ik bedank u voor de eere, die gy myn Familie *wilt bewyzen, dog dewyl ze nog zeer jong is, oordeelen wy 't goet te zyn daar mede te wagten tot datze vyftien jaaren bereykt heeft. Zy, en Ik als uw beyder Vader, want ik merke u reets als myn Zoon aan. Wy bidden u dat gy tog geen aanleydinge tot quaadspreeken aan de gebuuren wilt geven, en zo gy eenige agting voor haar overig hebt, verhoope ik dat gy dit wel zult willen doen, en zelfs ook om onzen 't wille; En om u de groote genegentheyt te betuygen die ik voor u hebbe, biede ik u een Kompagnie in het Regiment aan, dat deze Stad voor den Koning werft, en ik rade u dat gy twee jaren dient, na 't welk gy u voornemen zult konnen volvoeren.*

Den Edelman nam de aanbieding van myn Vader aan, en 's anderen daags, ontfing hy zyn *Kommissie*; met bevel om na *Katalonie* te gaan, op dezelve tyd liet men de Schryfmeester uyt de Stad vertrekken, onder voorwendzel, dat hy eenig geld voor myn Vader moest ontfangen. Wat my belangt, ik wierd naau in huys bewaart, zo dat den Edelman geen gelegentheyt kon vinden, om my te zien, of te schry-

ſchryven, dewyl myn Vader, hem gezegt had; dat ik ziek te bed lag, zo ras hy de Stad verlaten had; zy hy my, dat hy dood was en dat ik my in een Klooſter moeſt begeven; dewyl dit zyn wil was: hy bragt my dan na zodanigen plaats en gaf zeer geſtrenge beveelen, aan de Abdis, om te beletten dat ik niemant dan haar, zag. Het is waar dat hy niets ſpaarde, om my vermaak aan te doen, ter tyd toe, dat ik het Nonnen-kleed aantrok, daar op verhaalde hy my, de geheele *Hiſtory*, wat den Edelman belangt, deze was in de eerſte veldtogt in *Katalonie* geſneuvelt.

Ik bekenne, dat ik my 't zedert deze tyd niet bekommert heb hoe 't met my zoude afloopen, en ik heb my aan allerlei zonden overgegeven, die ik maar kon bedryven, 't is maar tien maanden geleden, dat ik Non ben geworden, dog alzo ik dit niet met meening gedaan heb, ben ik geen Non voor God, nog bygevolg verpligt om de Godtsdienſt-beloften op te volgen. Veele andere Nonnen, zyn van dit zelve gevoelen, inzonderheyt tien jonge, die zulke innige vrindinnen van myn zyn, dat wy aan elkanderen het aller geheimſte mede deelen.

Elk van ons heeft zyn minnaar, en alle namiddagen, gaan wy voor de traly, wy laten elkanderen, de brieven lezen die wy van onze Minnaars ontfangen, en daar is niets, dat wy niet in 't werk ſtellen, om de vervulling van onze begeerten te konnen voldoen.

Biegtvader. Biegt, verzoeke ik u, uw eygen zonden en belemmer u niet met die van uwe Vrindinnen.

Non. Ik kan niet, dewyl myne zonden, zo

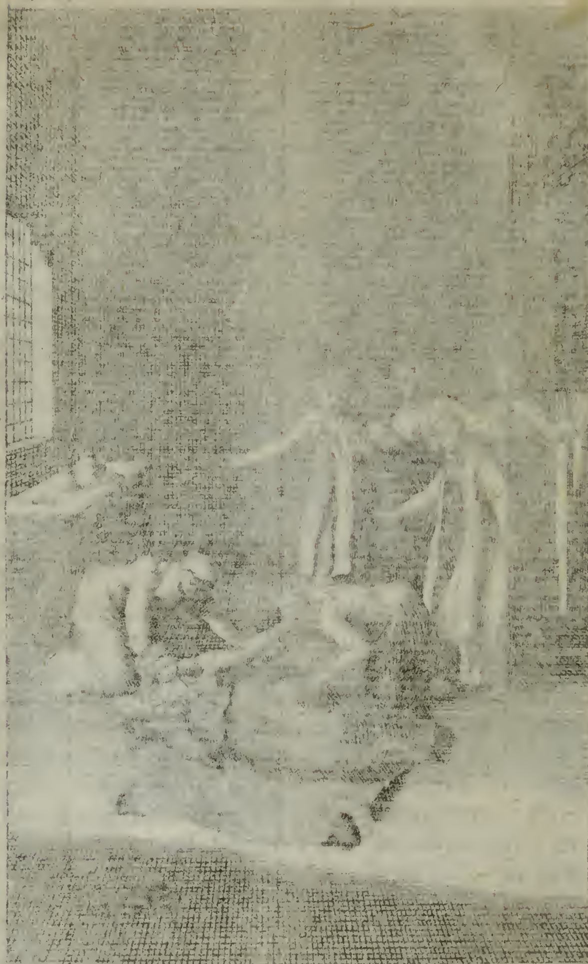
zeer

zeer met die van myne Vrindinnen, vermengt zyn, dat ik de eene, niet kan biegten, zonder de andere te gelyk te openbaaren. Om u van myn grootſte zonden te ſpreeken, zal ik u zeggen, dat een Non van ons byzonder gezelſchap een Minnaar heeft, die de fraayſte Man is, die men op aarde kan zien, op zekere tyd vonden wy goet, hem in 't Klooſter te laten komen; wy dagten een middel uyt, om dit te konnen uytvoeren, en hielden hem XXII. dagen, in onze kamer geduurende dezen tyd, gingen wy zelden voor de traalien; onder voorwendzel, dat wy wat onpaſſelyk waren, wy hebben 'er geen ergerniſſe door veroorzaakt; dewyl niemant het minſte vermoeden van dit werk had, zie daar de grootſte zonde, die ik met een Mans-perſoon bedreven heb.

Biegtvader. Hoe hebt gy hem daar in weten te krygen, zonder dat iemant daar lugt van kreeg?

De Non. Een van onze Kameraatjes, wilde haar kamer met matten laten beleggen, en liet een Mattemaker ontbieden, aan wie zy de maat van de kamer liet nemen, hem belaſtende om de Mat van een ſtuk te maken, en die in de kamer van de Koſter, dat een weetniet was, te brengen. Wanneer de Mat aldaar was, en men den Koopman voldaan had: lieten wy de Koſter dien avond verſcheyden boodſchappen in de Stad doen, en bewaarden de ſleutel van zyn kamer, de geeſtelyke, die by ons zou komen, had van zyn overſte verlof gekregen, om een maand Lantwaart te mogen doorbrengen, en als een *Officier* gekleed zynde, quam hy des avonts met twee getrouwe dragers, in des Koſters

ſters kamer. Hy bevond zig in dezen Mat, en de Pakkedragers, droegen hem om hoog by de deur alwaar wy hem verwagten, en daar vonden wy toen een middel uyt, om dit pak in een van onze kamers te laten brengen, dewyl wy bedugt waren dat deze Dragers het geheim wel mogten ontdekken; gaven wy gelt aan Moordenaars, om zig van hen te ontſlaan, om ons geruſt te ſtellen. Na verloop van XXII. dagen, deden wy onzen, Monnik uyt het Klooſter vertrekken, door middel van een groote koffer, waar in wy hem opſloten, die van binnen geopent kon werden, en waar van hy de ſleutel by zig nam. Wy gaven de koffer aan de Koſter, die hem met behulp van de Klooſter knegt, in zyn kamer bragt. Wy lieten hem daar op een bootſchap doen, en belaſten hem de ſleutel in de deur te laten ſteeken; dewyl wy eenige van onze vrinden verwagten, die met ons in 't Klooſter eens vrolyk zouden zyn, zo dat de Monnik tyd had, om uyt de koffer te komen, en weg te gaan zonder van iemant gezien te worden.

Een maand daar na, begonden drie van onze Kameraatjes, eenige verandering in haar te gevoelen, en vlugten by nagt, uyt het Klooſter, 't geen veel ergeniſſe door de geheele Stad verwekte; dog wy wiſten, niet hoe 't met haar afliep. Wat my belangt, ik heb het zelve voornemen opgevat, dewyl ik my in dezelve ſtaat, als zy bevinden. Zo ik in het Klooſter blyve, zal myn ſwangerheit ontdekt worden, volgens de regelen van onze order zal ik het leven moeten verlieſen, zo ik de vrugt van myn ſtrafſchuldige liefde, op de wreedſte wyze van kant helpe,

't welk

't welk een eeuwige ſmet zo wel voor 't Klooſter, als voor myn geheele *Familie* zal zyn, daar ik zo ik des nagts uyt myn klooſter vlugte, twee levens zal behouden, en zal zo ver gaan, dat niemant van my, hier meer zal horen ſpreeken. En dewyl ik in myn gewiſſe overtuygd ben, dat ik noyt een Non geweeſt heb, dewyl ik de belofte van gehoorzaamheyt, kuysheyt, armoede en een geduurige afzondering zonder meening gedaan heb; zal ik aan afval niet ſchuldig ſtaan, zo ik het Klooſter verlate. Zo ik genootzaakt ben daar in te blyven, heb ik vaſtelyk voorgenomen, myn ondergank en dood door eenig middel voor te komen, dat myn eer kan bewaart worden: zie daar alles wat ik u te zeggen hadde; myn eerwaarde Vader, en ik verzoek niet alleen uw raad maar ook uw byſtand, om my uyt dit Doolhof te redden.

Biegtvader. Ik vinden zo veel ſwarigheden, in het gewetens-geval, dat gy my hebt voorgeſtelt, dat ik geen ervarentheit nog verſtand genoeg bezitte, om het te konnen oploſſen: ik oordeele het beſt voor u te zyn, dat gy by een Biegtvader gaat, die ouder en wyzer is, dan ik ben, en als dan zult gy het genoegen hebben om wel geraden en onderregt te worden.

De Non. Myn Eerwaardige Vader. Ik verklare u uitdrukkelyk dat ik noit myn hart voor een andere Biegtvader zal openleggen, en zo gy my niet zegt, wat ik doen moet, zo dagvaarde ik u voor God, en van nu af aan werpe ik alles op u, 't geen my naderhandr zou mogen overkomen.

Biegtvader. De onkunde zou my van zonde be-

bevryden: ik herhale het u, dat ik niet weet, hoe men dit geweetens geval zou moeten oplossen.

De Non. 't Is my even eens, hoe 't met my gaat, en zo gy my deze geringe vertroosting weigert, zal ik overluid schreeuwen, dat gy my onder de biegt hebt willen verleiden, en gy zult ongetwyfelt door *de Inquisitie* gestraft worden.

Biegtvader. Wel nu dan, heb gedult, men zal mogelyk wel eenig middel uytvinden, en zo gy my maar vryheit geeft, om met eenige *Casuisten* te mogen raadplegen, zal ik u binnen de tyd, van drie dagen voldoen.

De Non. Hoe zult gy deze *Casuisten* konnen raadplegen, zonder myn agting, en die van het geheele klooster, te beswalken, door de omstandigheden van myn zonde.

Biegtvader. Laat my daar voor zorgen, en wees niet ongerust, ik beloof aanstaande zondag wederom by u te komen, en dan dit geval van *Conscientie* op te lossen.

De Non. Ik bid u myn Vader, komt maandag morgen zo het mogelyk is, dan zal ik een vrye dag en geen geselschap hebben.

Biegtvader. Zeer wel; maar breng u ondertusschen, de gramschap van God te binnen, tegen de zulke, die hen aan de ongeregeltheden overgeven en die 't vergeten, dat het een levendig God is die groote zondaren schielyk weet te straffen. Amen.

Noyt was 'er een biegt, die my zo veel bekommering veroorzaakte, als deze. Door het gezag van myne vrinden, was ik veel eer als door myn verstant, tot (a) Hooft-Biegt-

(a) *Penitencier.*

vader van de Hoofdkerk van de Zaligmaker aangeſtelt; dewyl de Hooft-Biegtvader, nu verpligt is, alle dagen van 's morgens ten agt uuren, tot 's middags toe, in de Biegtſtoel te wezen; ten minſten zo hy niet ergens ontboden werd, is elk een van gedagte, dat zodanigen Biegtvader, bequaam moet wezen, alle de ſwaarſte gevallen van 't gewiſſe op te loſſen: dog men bedroog zig ten hoogſten ten mynen opzigte: dewyl ik jong en zonder ervarentheit was: wat het geval dat in geſchil is belangt, dit ſtelde ik op de eerſte vergaderinge van de *Akademie* der zedekunde, omtrent met deze bewoordigen voor.

Daar is iemant die met den mond gehoorzaamheit, kuysheit, en armoede belooft heeft; dog zonder meining daar toe te hebben, en zelfs met een geſteltheit van gemoet, en herte dat 'er regt tegen over ſtaat. Zo deze het klooſter verlaat zal ze dan de miſdaad van afval niet *in foro interno* bedryven. Zy verwagt een uytſpraak hier ontrent, of anders heeft zy beſloten de Biegtvader te laſteren, en hem voor de vervolgingen van de *Inquiſitie* bloot te ſtellen, zie daar het geval, dat ik zeer nedrig aan u geleerde Eerwaardigen voorſtellen.

Het gevoelen van den *Preſident* was, dat de Biegtvader verpligt was zodanigen geval; dog in algemeene bewoordingen voor de *Inquiſitie*-Meeſters open te leggen; want zy hy, hoewel onze Doktoren geen gewag van dit geval maken, zyn 'er die 'er zeer na ſweemen, en die geopenbaart moeten worden. By voorbeeld alle die geene, die tegen het tydelyk en geeſtelyk welzyn van onzen naaſten aanloopen; wel-

ke

ke gevallen voor den Bisſchop of zyn groot *Vikaris* bewaart worden. Nu dit door de laatſte omſtandigheit, ſchandelyk voor de heilige Vierſchaar zynde. Moet de Biegtvader, om de ergerniſſe voor te komen, die anders op hem zoude konnen vallen de laatſte omſtandigheit bekent maken. Ten opzigt van het eerſte, daar in moeten wy gelyk in alle andere dingen oordeelen, *ſecundum allegata & probata*, dat is, volgens 't geene bygebragt en bewezen word; en wy moeten voor onderſtellen dat geen Boeteling komt om te biegten om leugenen te zeggen, 't is daarom, zo zy beveſtigt, dat zy haar zonder meenig verbonden heeft, zy vry voor God is; behalven, dat men in *rebus dubiis minimum eſt ſequendum*, van twee quaden, het minſte moet kiezen. Derhalven oordeelen ik, dat men, om een grooter quaat te vermyden, den Perſoon kan raden, het Klooſter te verlaten; en dit is overeenſtemmende met de vrygevingen die de Pauſen aan perſoonen toeſtaan, die zig in diergelyken geval bevinden, wanneer zy ſweeren, dat eer zy door beloften verbonden zyn, getuygen te voorſchyn brengen die 't hen hebben hooren zeggen, dat het gedwongen werk is.

Vader Palomo, was van gedagten, dat de Biegtvader de zekerſte weg moeſt inſlaan; welke was de boeteling aan te raden, om van het Roomſche Hof, een ontſlag-brief te verzoeken, die men voor geld kon verkrygen; waar door het haar vry zou ſtaan het klooſter voor den tyd van zes maanden te verlaten; onder voorwendzel van onpaſſelykheit, of zig ten dien einde aan den *Nuntius* van den Paus te vervoegen;

 om

om dat mogelyk in deze tusſchen tyd de moeyelykheden en ſwaarmoedige gedagten, van deze perſoon zouden konnen verdwynen.

Ik zy daar op, dat de Perſoon de eerſte raad niet konde opvolgen om dat zy geen getuygen had by te brengen; nog de twede om dat zy in een volkomen gezontheyt was, en dat de genees-meeſter haar noyt een geſchrift zou geven, dat aan den *Nuntius* van den Paus zou konnen vertoont worden, 't welk in diergelyken geval nogtans noodzakelyk is. Dat, wat belangt de zaak aan *de Inquiſiteurs* te openbaaren, dit de Perſoon en de Biegtvader voor groote gevaren zou bloot ſtellen, gelyk men door verſcheyden exemplen zou konnen aanwyzen.

Veele Leden van myn oordeel zynde, wierd 'er eyndelyk beſliſt, dat de Biegtvader de *Abſolutie* aan den boeteling zou geven; zo zy van de *Bulle* van de Kruysvaard voorzien was; en ten tweden by *extra Confeſſionem*, buyten de Biegt, aan haar als een gemeen perſoon raden, het Klooſter te verlaten: maar dat hy zorg zou dragen, van een getuygſchrift van haar te nemen, dat de Biegtvader deze raad buyten de biegt gegeven had.

Het geval en de beſliſſing werden in *de Regiſters* van de *Akademie* aangetekent. Ik ging dan den volgenden Maandag wederom by de Non, en ik volgde van ſtip tot ſtip, ten haren opzigte op, alles wat door deze *Akademie* beſloten was. De zelfde week hoorden wy in de Stad zeggen, dat zodanigen Non uyt het Klooſter geloopen was.

Twee jaren en een half daar na, ontmoette ik deze zelve Non te *Liſſabon*; dog ik ſprak haar

haar niet aan, om dat ik dagt, dat zy my niet zoude kennen, dewyl ik als een *Officier* gekleed was. Ik bedroog my: want niet tegenſtaande myn vermomming, kende zy my; anderen daags quam zy my in myn *Logement* opzoeken, van een Lakey vergezelt zynde, die my volgens haar laſt gevolgd had. Haar gezigt baarde my veel ongeruſtheit, uit vreeze van ontdekt te werden, dat ik op het punt ſtond, om aanſtonts de vlugt te nemen, en my in een Engelſch Vaartuyg te begeven: dog uyt haar ſpraak ontdekte ik, dat zy nog meer, als ik bevreeſt was, na my vertelt te hebben; op wat wyze zy uyt het Klooſter geraakt was, zy ze myn, dat een Portugees Kapiteyn, die in de zelve Stad, waar henen zy haar begeven had, in bezetting lag, haar op zekere nagt had weggevoert, en na *Barcelona* gebragt; dog dat zy in zyne begeertens niet willende bewilligen, hy haar op eerlyke voorwaarden, getrout en na Liſſabon gebragt had. Zy voegde 'er by, dat haar Man, in 't geheel niet wiſt, dat zy een Non was, dat zy een andere naam genomen had, dat zy zeer gelukkig by hem was, zynde hy zeer ryk, een eerlyk man, en die veel verſtand hadde. Zy beſwoer my met traanen in de oogen, haar niet ten verderven te brengen, met dat geene te openbaaren, 't geen ik van haar voorgaande leven wiſt. Ik antwoorde dat 'er van myn zyde noyt iets zou voortkomen, dat haar het minſte verdriet kon veroorzaken. Zy vroeg my daar op, de reden van myn vermomming; dog ik verzogt, my daar ontrent niet meerder te vragen; om dat ik om geheime zaken die van groot belang waren, te *Liſſabon* was gekomen, eń dat dewyl

'er niemant in deze Stad was, die my te *Saragosse* gekent had, het ook goet was, dat ik vermomt bleef. Zy vroeg my om verlof, my by haar Man bekent te mogen maken als of ik een Edelman van 't platte Land was, die my genootzaakt vond, om my uyt liefde voor *Karel de III.* weg te pakken ik bedankte haar, en zy weg gaande, was blyde, wegens de belofte die ik haar gedaan had, en ik was niet minder verheugt, dat zy 't aan haar zyde ook belooft had, my niet te ontdekken 's Anderen daags quam haar Man by my, en 't zedert dezen tyd bezogten wy malkanderen by na alle dagen, zo lang als ik my in *Lisabon* onthield, 't geen ik van haar kan zeggen, is dat zy beter Vrou, als Non was, en dat zy Godsdienstiger in de werelt leefde als zy in het Klooster gedaan had

Om myn Lezers niet verdrietig te vallen, met te lang op het zelve onderwerp te blyven staan, zal ik geen meer gevallen van 't gewisse op byzondere biegten ophalen: dog dewyl ik belooft heb, de geheimste *Praktyken* van de Rooms *Katholyke* Priesters te openbaaren ten opzigte van de Oorbiegt, kan ik dit Hooftstuk niet eindigen zonder myn belofte te voldoen.

BIEGT van de BOEREN.

ZO een arme Boer ter biegt gaat, maakt de Biegtvader zeer weynig werk van hem, om dat hy van dezelve weynig of niet staat maakt te krygen. Gemeenlyk schelt hy hem behalven de bestraffing wat uyt, en na hem een harde boete

boete opgeleyt te hebben, zend hy hem zo onwetende weg, als hy voor zyn biegt was.

BIEGT van de ZOLDAATEN.

ZO een Zoldaat goet vind, zyn vrede met God te maken, volgens hunne uytdrukking; wanneer zy ter biegt gaan, doet de Biegtvader hem de magt van een geestelyke Leytsman ondervinden. Hy ondervraagt hem niet dan over deze drie Punten, *dieffstal*, *dronkenschap* en *onkuysheyt*. Mogelyk word de Zoldaat van de twee eerste zonden onschuldig bevonden: maar zo hy aan dederde schuldig is, besluyt de Biegtvader daar uyt, dat hy aan alle drie schuldig staat, en na hem met het Helsche vuur, en alle de Duyvelen bedreygt te hebben, belast hy hem weder uytkeeringe te doen, en hy zegt dat hy verpligt is om zo veel gelt tot verquikking der zielen in 't Vagevuur te geven, of dat hy anders geen *Absolutie* kan ontfangen. De arme Zoldaat, die meer *Conscientie* als de Biegtvader heeft, bied hem een maand *Soldy* aan; dat hy verpligt is aanstonts te geven (dewyl 'er by de Biegtvaders geen geloof is,) om de gestrenge en lastige Vader te stillen, en zyn *Absolutie* te verkrygen. Deze wrede wyze die de Priesters tegen de Soldaten gebruyken, is mogelyk de reden die hen de biegt zo zeer doet verzuimen; en gelyk dit onnosele klantjes voor de Biegtvaders zyn, deze verkoopen hun *Absolutie* zo duur als ze kunnen, wanneer die van hen verzogt worden, en doen hen voor twee of drie jaren te gelyk betalen.

Ik heb een Soldaat de Biegtvaders hooren vervloeken, zeggende *schoon ik nog twintig jaaren in 's Konings dienst bleef, zou ik niet ter biegt gaan; want het is my veel gemakkelyker, en 't kost my zo veel niet de vinger op te steken, om de Absolutie van onzen* (a *Aalmoessenier te hebben, dan een duyvelsche Monnik op te zoeken, die niet anders doet dan my te bekyven en qualyk te behandelen, en aan wien ik nogtans geld voor de missen geve, zonder 't welke hy my de Absolutie niet wil schenken, ik geeve een Monnik vryheyt om my levendig te begraven zo ik wederom by hem kome.*

BIEGT van de STUDENTEN.

WAt *de Studenten* aangaat, zy vinden altyd zeer toegeeffelyke, en zagte Biegtvaders voor hen, en zonder veel gevraagt te worden, verkrygen zy gemakkelyk de *Absolutie*, met een ligte boete. De reden daar van is, dat wanneer een *Student*, een te harden Biegtvader vind, hy van hem weggaat, en voegt zig by een dove Monnik, die geen swarigheit maakt, om allerley slag van zondaars de zonden te vergeven, mits een *Reaal* betalende. De *Student* spaart dan de gestrenge Biegtvader niet, hy verneemt na zyn

(a) *'t Is de gewoonte in de Spaansche Legers dat de Aalmoessenier van yeder Regiment even voor een veldslag by alle Officiers gaat, en vraagt hem of hy lust heeft om te biegten, en geeft hem dan een oogenblik, gehoort hebbende de Absolutie, wat de Soldaten belangt de Aalmoessenier roept en schreeut zo iemand een zonde heeft, dat hy een van zyne vingeren opsteeke, en hy geeft hen alle een algemeene Absolutie.*

zyn gedrag, zyne bezoeken, en ſtreeken, en maakt ſchimpliedjes op hem, 't geen zeer dikwils in myn tyd gebeurt is. Dus dragen de Biegtvaders groote zorg, om de *Studenten* te ſparen, om te beletten, dat zy hunne ſtreeken niet aan den dag brengen, daar is een andere reden, namentlyk: dat de *Studenten* gemeenlyk na de Hoeren in de vaſten aarden, en dat zy geen geld hebben, zo dat de Biegtvaders geen voordeel van haar hebben te wagten.

De Doove Biegtvaders, waar van ik ſprak worden dus niet genoemt, om dat ze waarlyk doof zyn, maar om dat zy ligte boete opleggen zonder beſtraffing, en dat ze noyt de *Abſolutie* weygeren, ſchoon 't op zonden aankomt, die voor den Paus bewaart worden. Ik heb twee *Dominicanen* gekent, die men met de naam van dove Biegtvaders onderſcheide, om dat ze de boetelingen niet ondervroegen.

Een van deze dove Biegtvaders, heeft in de *Vaſten* meer werk dan twintig andere Biegtvaders; want even eens zynde als de trouwende Prieſters in *Ierland*, die voor zes ſtuyvers een paar aan elkander verbinden, vergenoegen zy zig om de *Abſolutie* voor de zelve zomme te geven. 't Is om deze reden dat alle de groote zondaars zig by een doof Biegtvader vervoegen, die na dat de koop geſloten is, aan de boeteling een briefje geeft, waar in hy verklaart, dat hy 't gebod van de Kerk vervult heeft; dewyl ieder een voor *Paaſch* verpligt is, om een verklaring van gebiegt te hebben aan de Prieſter van zyn *Parochie* te vertoonen, of anders is hy de openbaare Kerk-*Cenſure* onderworpen; derhalven, dewyl het zeer moeyelyk valt voor

oude zondaaren, om *Absolutie* en een verklaring van gestrenge en gierige Biegtvaders te verkrygen, zonder hen veel gelt te geven, vervoegen zy zig gemeenlyk aan deze andere *doove* en gemakkelyke Biegtvaders. Ik had een vrind in 't Klooster der *Dominicanen*, die my eens verhaalde, dat deze *doove* Biegtvaders verpligt waren, twee derde van hunne voordeelen, aan 't Klooster te geven; en niet dan twee Biegtvaders van dit slag onder hen hebbende; verzekerde hy my, dat zy in een vasten elk zes hondert *Pistoletten* aan haar overste gebragt hadden, dit schynt my ongelooflyk, my verbeeldende dat 'er niet dan arme van een ongebonden leven, by hen gingen biegten; dog hy gaf my ten antwoord, dat Ryken en Armen, Mannen en Vrouwen, Priesters en Geestelyke alle by hem gingen, alleen met dit onderscheyt dat de Armen in de kerk gebiegt wierden; en dat de Ryken, de Priesters en de Geestelyke, deze Biegtvaders nademiddag, of 's avonds by hen ontboden. Zo dat deze onnozele doven, by na geen oogenblik rust hadden. Hy voegde 'er by, dat wanneer men hen ontbood, de prys gemeenlyk een *Pistolet* was. maar dat zy 'er zomtyts, wel tien ontfingen, na dat de biegtelingen van rang en vermogen waren. En zie daar genoeg over de dove Biegtvaders.

BIEGT van PRIESTERS, aan PRIESTERS.

Wanneer een Monnik of Priester biegt, kan men zig wel verbeelden, dat de Biegtvader,

der, geen andere moeite met hem heeft, dan hem eenige boete op te leggen, en de woorden van de *Absolutie* over hen uyt te ſpreeken, want de boeteling, en de biegtvader van 't zelve ambagt zynde, ſpreeken ze de een den anderen voor niet met al, vry; op hoop van iets, diergelyks te verwagten.

Nogtans moet dit niet dan van de *Monniken* verſtaan worden, en niet tuſſchen de *Monniken* en de wereltlyke Prieſters, die elkanderen gantſch niet beminnen. De reden daar van is, dat de Monniken in 't gemeen zo gedienſtig zyn, dat zy zig zeer wel in de *Familien* weten in te dringen, dat zy 'er eyndelyk ook ten eenemale meeſter van werden, en de liſtigheit gebruyken om 'er de wereltlyke Prieſters, ten eenemale van te verbannen. Het is aanmerkens waardig, dat 'er *in Spanje* twintig Monniken tegen een wereltlyke Prieſter zyn, zo dat de groote viſſchen de kleyne opeeten. Zo de nootzakelykheit, een wereltlyke Prieſter dwingt, om zig van een Geeſtelyke, of een Monnik zig van een wereltlyk Prieſter te doen behandelen, doen zy 't wederzyts met alle mogelyke geſtrengheit, en knevelen elkanderen alles af, wat zy voor de *Absolutie* magtig konnen worden.

Ik heb een zeer vrolyk Prieſter gekent, die zig in een gezelſchap met een Matres van een Monnik bevindende, goed vond, om 'er wat mede te ſpotten; dog eenige tyd daar na, geen andere Biegtvader vindende, als deze Monnik, aan wie hy zyn gewiſſe kon ontlaſten; verpligte hem de nootzakelykheit, om by hem te biegten. De Monnik deed zyn voordeel by deze gelegentheyt, om zig over de ſpottery te wreeken,

ken, die hy zyn Matres aangedaan had, en liet hem twee ſtukken van agten betalen, eer hy hem de *Abſolutie* toeſtond. De Prieſter oordeelde, dat dit de ſpotterny wat al te ver te boven ging; en ſwoer my, zo deze Monnik oyt by hem quam om te biegten, hy hem de Hooftzom met de renten zou doen betalen.

Zie eens wat my zelfs eens gebeurt is, den tweden *Auguſtus* in 't Klooſter der *Franciskanen* gegaan zynde, om *de Indulgentie van 't Jubileum van Porcioncule* te verdienen, vind ik aldaar zulken geſtrengen Biegtvader, dat hy my wilde diets maken, de *Abſolutie* niet te konnen geven, zonder dat ik hem een *Piſtolet* in de hand ley. Ik vertoonde hem, dat ik geen ſware zonden bedreven had; dog alles wat ik hem daar ontrent zeide, was vrugteloos: en de Biegtvader wetende, dat het een groote ſchande is, om op te ſtaan zonder de *Abſolutie* ontfange te hebben; volharde hy zodanig in my de *Piſtolet* af te vorderen, dat ik genootzaakt was, hem dezelve te geven, om ergernis te vermyden. Dewyl de onbillike eyſch van den Monnik my tot groote gramſchap vervoert had, oordeelde ik de miſſe niet te konnen doen, zonder een nieuwe verzoening die men de korte Biegt noemt. Ik zogt dan de Pater *Gardiaan* van 't Klooſter op, en beleed voor hem de zonde van gramſchap, die de knevelary van de Monnik my had doen bedryven, maar hoe groot was myn verwondering dat de Pater *Gardiaan* my tot ſtraffe opley, om hem nog een andere *Piſtolet* te geven; dewyl ik de Monnik geenzints maar 't kleed van *S. Franciskus* onteert had. Ik weygerde het volſtrekt hem de *Piſtoletten* te geven, en ging van

hem

hem weg, zonder de twede *Absolutie* te ontfangen. Ik had in 't eerst lust, om ze alle beyde aan te klagen: dog dit ter dege overwoogen hebbende, dede ik het niet, uyt vrees van de vyantschap van de geheele order, op den hals te halen.

BIEGT van VOORNAME VROUWEN.

Ten opzigte van zedige, ernstige en deugtzame Vrouwen, gaan de Biegtvaders op een geheel andere wyze te werk, wetende dat zy noyt ter biegt komen, zonder groote geschenken te doen, om de Mis te laten zeggen, is al haar zorg, om zig in haare goede gunsten in te dringen, door geveinsde Godvrugtige uytdrukkingen, en door een gestreng leven, en spreeken dus met dezelve gemoedelyk en ernstig. Zo een Juffrou kinderen heeft, haar Biegtvader geeft haar deftige raad, om hen vroeg de gevoelens van Godtsdienst, en deugt in te boesemen, om zelfs agt op hen te geven, en hunne zielen voor de bedriegelyke lokazen van de werelt te bewaren. Door deze uyterlyke vertoogen van opregtigheit en Godsvrugt, wint hy 't gemoet van de Juffrou, hy word de bestierder van haar gewisse, de meester van haar geheele huys, en veroorzaakt gemeenlyk de ondergang der Kinderen, en dikwils ook die van de Moeder. Zie 'er hier een voorbeeld van; en dewyl de zaak rugtbaar gemaakt is, maak ik ook geen swarigheyt, om de namen der Persoonen te noemen.

Moord aan een Juffrou, door een Augustyner Monnik.

In 't jaar zeventien hondert en zes, vermoorde Vader *Antonio Gallardo*, van de orde der *Augustynen*, *Donna Isabella Mendez*, met haar kind, dat drie weken out was, en zo als het zelve aan haar borst lag. Deze Juffrou, was maar XXIV. jaaren out; en was 't zedert agt jaren met *Don Francisko Mendez* getrout De Monnik had de bestierder van haar gewisse geweest, zo lang zy getrout geweest was, en de geheele *Familie* had zo veel agting, en eerbied voor hem, dat hy volstrekt meester van 't huys was.

Don Francisko genootzaakt zynde, om vier dagen Landwaarts door te brengen; verzogt de bestierder in zyn huys te slapen, en geduurende zyn afwezentheyt, daar voor zorg te dragen. De kamer van de Monnik stond altyt voor hem gereet, zo dat hy dezelve dag daar in quam, als *Don Francisko* was vertrokken, 's avonds ten agt uuren, begaven de Monnik, en de Juffrou zig aan Tafel, en zy na het eeten de borst aan haar kind gevende, verklaarde de schynheilige opentlyk zyn drift, en zei te begeeren, dat zy aanstonts zyne begeertens voldeed. Zy gaf ten antwoord, *myn Vader zo gy dit voorstel aan myn doet om myn getrouwigheyt en deugt te beproeven, gy kent myn gewisse, 't zedert de agt voorgaande jaaren; dog zo gy een quaad voornemen tegen my opgevat hebt, zal ik myn dienstboden roepen, om uw stoutheyt te beteugelen.* Op dit antwoord, de Monnik als verwoed werdende; nam een Mes, dood-

doodde het kind, en bragt de moeder zulken diepen wonden toe, dat zy 'er twee uuren daar na aan ſtierf; deze rampzalige nam de vlugt; dog men heeft noyt geweten of hy in een klooſter geweken was, of niet. Ik heb de doode Juffrou zelf gezien, en haar begraafeniſſe in de oude *St. Jans Kerk* by gewoont.

Van de Genaamde Heyligen.

Wat deze Heyligen belangt, die alle dagen, of ten minſten alle twee dagen biegten, deze hooren de Biegtvaders, met een ongemeen gedult aan; verzekert zynde, dat zy wel betaalt zullen werden, men moet weten dat deze Heilige voor 't grootſte gedeelte Vrouwen van Ambagtsluyden zyn, in 't algemeen leelyk en van een tamelyke ouderdom; hoewel 'er zomtyts eenige onder loopen die jong en aardig zyn. Zy kleeden haar zedig, en houden een ernſtige tred. Dog 't zedert, dat haare looze ſtreeken, onder deze vertoningen van zedigheyt verborgen, ontdekt geweeſt zyn, zyn ze zo veel in getal niet, en de *Mode* daar van is by na geeyndigt, de reden daar van is, dat de Franſche vryheyt, 't zedert de komſte van *Filippus* tot de Spaanſche troon, zo wel onder de Spaanſche Vrouwen is ingevoert, dat zy haar niet met konſtreeken behoeven te behelpen, en wanneer het haar belieft uyt te gaan: dewyl nu het voorname oogmerk van een Vrou die voor Heylige ſpeelt, was om vry uyt te mogen gaan, onder voorwendzel van te moeten biegten, en dat de Vrouwen in 't algemeen niet meer onder 't zel-

ve bedwang leggen, waar onder zy voor heenen waren, vind men 'er tegenwoordig zeer weynig die voor Heylige ſpeelen.

Ik heb gezegt dat de Biegtvader van een Heilige verzekert was, wel beloont te zullen worden, zie hier op wat wyze, namentlyk dat de Heylige, doode en levende dienende, middel weten, gelt by een te verzamelen, om Miſſen te laten doen, en het mildelyk aan de Biegtvaders uytdeelen, om hen de moeyte te vergoeden, die zy nemen om na de ongeſchiktheden te luyſteren. die zy alle dagen te zeggen hebben. Een Heylige zal zomtyts haar Biegtvader diets maken, dat de H. Geeſt haar veele dingen geopenbaart heeft, of voorgeven, dat zy wonderwerken kan verrigten. Kortom deze herſſen gedrogte of liever de bedriegeryen van deze Heylige: geven de Biegtvaders aanleyding om tot ſchrikkelyke miſdaden voor God, en de menſchen te vervallen. De volgende Hiſtory, die door de *Inquiſitie* gemeen gemaakt is, zal 't geene ik bybrenge, bewaarheden. Ik zeg de regte namen, van de Perſonen, die het onderwerp van deze *Hiſtorie* uytmaken, om dat ze *Publyk* gemaakt is.

Hiſtory van de Heylige Maria Guerrero.

In de Stad Saragoſſe by 't *Collegie* van *St. Thomas van Villa Nova*, was een Vrouw genaamt *Maria Guerrero*, aan een Snyder getrout. Zy was ſchoon, aardig, en te gelyk zeer ſtaatzugtig; dog dewyl haar rang van Snyders Vrou, 't haar

't haar niet toeliet om onder voorname Menſchen uyt te munten, vind zy goet, om de *Professie* van Heyligen te omhelſen; op dat ze in de Stad beroemt mogt worden.

Het eerſte dat zy deed, was na een Biegtvader om te zien, die een goede naam had en zeer geagt was, onder voorname luyden. Ten dien eynde verkoor zy *Michiel Navarro* een *Dominikaaner* Monnik, die in 't algemeen bemind en wegens zyn goed gedrag veel geagt wierd. By deze gelegentheyt is de *Latynſche* ſpreuk waaragtig

Quando Venus vigilat, Minerva dormit
dat is:
Wanneer Venus waakt, ſlaapt Minerva.

de zedigheyt en geveynſde yver van onze Heilige, die alle dagen by Vader *Navarro* biegtende, aan hem verklaarde, dat zy geen zonde bedreef, en dat zy haar geheele leven in oeffeningen van Godtsvrugt doorbragt, maakten zulken ſterken indruk op het gemoet, van den Biegtvader, dat hy na verloop van eenige Maanden, de Heyligheyt van zyn Heylige, tot de hoogſte trap verhief. Het gerugt daar van, door de geheele Stad verſpreyt zynde, deed dit de nieusgierigheyt van perſoonen, van den eerſten rang opwekken, om deze nieuwe Heylige te zien, en haar op te zoeken; dog zy weygerde ſtandvaſtig hen dit genoegen te geven, en liet hen door haar Dienſtmaagt aanzeggen, dat zy van de verkeering in de werelt ten eenemale afſtand gedaan had. Dit antwoord gaf nog meer luyſter, aan 't eerſte gerugt van haar Heyligheit, en verwekte in voorname Vrouwen nog grooter begeerte om haar te zien. Zommige ver-

voegden zig ten dien eynde, by Vader *Navarro* en ſmeekten hem, hy wilde haar tog by deze Heylige Vrou toegang bezorgen; dog 't zy dat hy, betovert was, of dat hy na een Biſdom ſtont, dewyl hy een heylige gemaakt had, of dat hy daar door zyne oogmerken beter tragte te bedekken; de Biegtvader gaf ten antwoord, dat hy haar verzoek niet konde voldoen; om dat hy de deugt, de zedigheyt, en de afkeer van deze Heylige Vrou kende, voor alles wat na grootsheyt ſweemt, hy dan zeer qualyk zou doen, om haar aanleyding te geven van haar yver te laten verſlappen, en haar zuyverheyt te bevlekken.

Dit alles verdubbelde, de nieusgierigheyt, van yeder een, Ryke en Arme, Jonge en Ouden Mannen en Vrouwen begeerden haar te zien, 't zy wat het ook mogt koſten, en gingen by hoopen na het huys, dat 'er naaſt ſtond, en na de Kerk der *Dominikanen*, om de Heylige *Guerrero* te zien. Zy betuygde een groot miſnoegen te hebben, wegens de betooningen van agting, die het volk aan haar bewees, en beſloot haar, in haar Kamer opgeſloten te houden, na een lange beraatſlaging, daar over met Vader *Navarro* gehouden te hebben, ſtelden zy vaſt, datze in haar kamer zou blyven, en dat de Vader aldaar zou komen om haar de biegt af te nemen, en 'er de Miſſe te zeggen, dewyl 't een byzonder voorregt van de *Dominikanen* en van de vier Bedel orders is, van de Miſſe te doen of gelyk zy 't noemen, over al een Autaar te mogen zetten. Om deze nieuwe levens wyze, beter te beginnen, overreedde de Biegtvader de Man zyn huys te verlaten, om dat zyn gezigt

een

een groote hinderpaal aan de Heyligheyt, en zuyverheyt van zyn Vrou zou toebrengen; de goede Man ſloeg geloof, aan 't geen hy zeyde, verliet zyn huys, en ging met zyn knegt, die hy had, op een andere plaats woonen.

Zy vervolgden dit levens gedrag, een geheel jaar; dog de Vader bevindende, dat het voor hem te veel moeite was, om alle dagen na 't huys van de Heylige te gaan, aldaar de Mis te doen, en haar de biegt af te nemen, verzogt aan Vader *Buenacaſa*, dien toen overſte van 't Klooſter was, verlof om by haar, als haar geeſtelyke Leytsman te woonen. De Overſte een groot voordeel voor het klooſter te gemoet ziende, ſtond hem dit verzoek toe, wanneer hy bezit van 't huys genomen had, gaf hy allengskens aan het volk vryheyt, om de heylige te mogen zien, door een kleyn glaasje, dat op haar kamer, en die van haar beſtierder uytquam, dog hen uytdrukkelyk belaſtende, geen gerugt te maken, uyt vreeze men mogt haar in haare Godvrugtige oeffeningen ontruſten, men zag haar noyt, als op haare knyen leggende.

Eenige maanden daar na, bezogt haar de Aartsbiſſchop, en had met haar en *Pater Navarro* die van dezen *Prelaat* zeer bemind en geagt was, een 't ſamenſpraak. Dit voorbeeld deed ook de zelve luſt in de voornaamſte perſoonen van de Stad opwekken; dog de Onderkoning kon niet tegenſtaande zyn gezag, dezelve gunſt als de *Prelaat* niet verkrygen, zo dat hy genootzaakt was, haar op een Avond met de Biegtvader in een Karos te laten afhalen, en na zyn Paleys brengen, wanneer ze met zyn *Excellentie* 't Avondmaal hielden. Zo dra dit rugt-

baar was, volgden menschen van rang, dit voorbeeld van de Onder-koning na, en men zag alle dagen, een menigte van Karossen, voor de deur van de heilige, aan wie men van alle kanten ook vereeringen toezond. Veele zieken begaven zig ook derwaarts, met hoope, dat ze door haar te aanschouwen, zouden genezen worden. Zommige die beter wierden, 't zy dat hun quaal op 't hoogste was, 't zy door het wandelen, of eenige andere natuurlyke werking, verzuymden niets om *Mirakel* te roepen: daar ontbrak nu niet aan, dan door het ligt gelovig en onwetende volk, in zegepraal omgedragen te worden. Kortom het gerugt van haar heyligheyt, verspreyde zig zo verre, dat ze alle dagen met brieven van voorname Personen uyt andere *Provintien*, als overstelpt wierd: en de Biegtvader was genootzaakt, een *Sekretaris* aan te nemen, om dezelve te beantwoorden. En dewyl zy een grooter en gemakkelyker huys gehuurt hadden, om deze *Komedie* te speelen; namen zy een Portier aan, om die geene die haar wilden zien bekent te maken. Zy leefden dus twee jaren met elkanderen, en geduurende dezen tyd beschreef, de bestierder het leven van de heylige; waar toe hy dikwils verzogt wierd, een gedeelte daar van uyt te geven, eer 't in 't geheel voltoyt was. Eyndelyk wierd het bedrog ontdekt, en zy beyde werden op bevel van de *Inquisitie* vast gezet. Zie op wat wyze, een Chirurgyns Vrouw genaamt Anna Moron, die in een huys naast dat van de Heylige woonde, had een kind van tien maanden oud. Als Buurvrou verzogt zy de Biegtvader, de Heyligen te bewegen, dat ze haar kind eens in haare armen

ge-

geliefde te nemen, en een kus te geven; op hoope dat zulk een heylige kus, haar kind voor altyd gelukkig zou maken. De Vader zy dat ze dit voorſtel, zelfs aan de Heyligen moeſt doen, die haar gunſtig ontfing, én die haar kind genomen hebbende, zy het zelve een vierendeel uurs te moeten houden. De Moeder van blydſchap opgetogen zynde, oordeelde dat haar kind reets tot het toppunt van 't geluk was opgeklommen; dog haar blydſchap was wel haaſt in een bittere droefheyt verandert, wanneer de Heylige haar het kind overgevende, zy dat het de volgende nagt zou ſterven, en dat God in een kort gebed, dat zy tot voordeel van het kind gedaan had, dit aan haar had bekent gemaakt. Het kind ſtierf ook, op de aangewezen tyd. Maar de *Chirurgyn*, eenige vlakken op het lighaam van het kind beſpeurende, opende het, en bevond dat het vergeven was. De Vader gaf 'er aanſtonts kennis van aan de *Inquiſiteurs*, en verhaalden hen alle de omſtandigheden van de dood van dit kind, die door de Heilige voorzegt was. By afwezentheyt van *Don Pedro Guerrero*, eerſte *Inquiſiteur*, ging *Don Franſisko Torrejon*, de twede by den *Chirurgyn* en na het lighaam van het kind bezien te hebben, twyfelde hy niet of 't was van de Heylige vergeven. Op deze vermoedens liet hy dezelve, de Biegtvader en alle hare huysgenoten aanhouden, en na de *Inquiſitie* brengen. De tyding van hun gevankenis was zo ras niet door de Stad verſpreyt, of men ſprak 'er verſcheydentlyk van, dog niemant durfde van de Inquiſiteurs iets reppen, men liet alles wat 'er in huys was aantaſten, en onder de Papieren vind men 't le-

ven van de Heylige, met de eygen hand van Vader Navarro beſchreven. Ik heb hier boven gezeyt, dat deze Monnik betovert was, en veele hebben 't ook gelooft, dewyl het onmogelyk ſcheen dat zulken verſtandigen Man, volgens de beginzelen van zyn Godtsdienſt, bequaam was om iets op zodanigen wyze als dit ſtuk 't zamengeſtelt was te beſchryven. Het handſchrift behelſde ontrent 600. bladen, en de *Inquiſiteurs* ſtelden het in handen van de *Gequalificeerde* van 't H. *Officie* om het te doorzoeken en hunne gedagten daar van te zeggen, van deze gevolmagtigde zal ik in het Hooftſtuk van de Inquiſiteur en van haare bezigheden ſpreeken. Het is voor 't tegenwoordige genoeg te zeggen, dat alle de gevolmagtigde als onderzoekers van de miſdaden tegen het *Katholyke* geloof bedreven, dit handſchrift onderzogten, en dat hun *Advys* was dat het boek genaamt, *het leven van de gelukzalige Maria Guerrero, door de eerwaardigen Vader Michiel Navarro 't zamengeſtelt*, een ſchandelyk en ketterſch werk was, en tegen de leere in de H. Schrift geopenbaart, zo wel als tegen de goede zeden aanlopende, en dat het kortom verdiende, door de *Inquiſitie* verbrand te worden.

Op dit berigt, beleyden de *Inquiſiteurs* een vergadering, van twee Prieſters, van ieder *Parochie*-Kerk, van twee Monniken uyt ieder klooſter: om zig op zekere dag in de groote Zaal van 't Heylige *Officie* te begeven, en *het Proces* tegen *Maria Guerrero*, en Vader *Michiel Navarro* by te woonen. Ik was wegens de Hooftkerk van de Zaligmaker tot deze vergadering afgezonden, en ging gelyk andere op den beſtem-

ſtemden dag derwaarts, wy waren zo Prieſters als Monniken hondert en vyftig in getale, behalven de *Inquiſiteurs*, de bediendens van de *Inquiſitie* en haar gevolmagtigde. Deze laatſte hadde het kruys van 't Heylige *Officie* zeer net gewrogt, voor op hunne klederen, en ik telde die dezen dag op twee hondert en twintig. De *Inquiſiteurs* plaatſten zig onder een fluwelen gehemelte, in een hoek aan de regter zyde van het Autaar, waar op een *Crucifix* met zes waskaarſſen ſtond, zonder ander ligt in de zaal te hebben. De vergadering dus by een zynde, gaven de *Inquiſiteurs* een teken dat de twee gevangene, voor hen moeſten komen, die ook als Heyligen voor den dag quamen, zo het waar is, dat de bleekheyt en magerheyt merktekenen van Heyligheyt zyn. Wanneer ze voor de Heilige Vaders op hunne knyen ter neder gevallen waren, las de *Sekretaris* de *Artykelen* van hunne beſchuldiging op: dog het *Proces* duurde zo lang, dat wy genootzaakt waren drie dagen na malkanderen vergaderingen te houden, zo veel myn geheugenis kan toelaten, waren dit de voornaamſte *Artykelen* van haar beſchuldiging.

Dat Vader *Michiel Navarro*, in het begin van 't leven van de Heylige zegt,

I. Dat zy aan hem gebiegt had, dat zy geen zonde had gekent, 't zedert zy in de werelt was gekomen.

II. Dat zy verſcheyden maal, door Engelen in haar geheim vertrek bezogt was, en dat *Jeſus Chriſtus* zelfs, drie malen tot haar was nedergedaalt, om haar nieuwe Hemelſche onderrigtingen te geven.

Ten III. Dat de Goddelyke Bruydegom haar

gezeyt had, dat zy haar van haar Man moest afscheyden.

Ten IV. Dat zy eens door de Heyligen Drieeenheyt was bezogt geweest, en zy *Jesus Christus*, aan de Linkerhand van de Vader gezien had.

Ten V. Dat den H. Geest in de gedaante van een Duyve was nedergedaalt, en verscheyden maal zig op haar hand had nedergezet.

Ten VI. Dat deze Heylige vertrooster haar voorzeyt had, dat haar lighaam na haar dood altyt onverderffelyk zou blyven, en dat een groot Koning, op de tyding van haar dood, haar grafstede zou komen eeren, en daar dit opschrift op zetten. *De ziele van deze* (a) *Heldin, is de glory van myn Koninkryk.*

Ten VII. Dat *Jesus Christus* haar in een *Dominikaner* kleed was verscheenen, en dat zy haar in een Hemelsche droom, met de schaduw van den H. Geest, had overdekt bevonden.

Ten VIII. Dat zy zevenmaal de ziele van de Zuster van Vader *Navarro* 's mede-makker, uyt het Vagevuur had getrokken.

Ten IX. Dat de Paus en de algemeene Kerk zig op haar dood zullen verheugen, en dat zyn Heyligheyt haar zal *Canoniseeren*, en in de (b) *Litanien* voor de *Apostelen* plaatsen.

Op alle deze fraaye dingen, las men de gewaande wonder werken, die Vader *Navarro* haar toeschreef, en zo veele andere byzonderheden van hun levensgedrag, dat het verdrietig zou vallen die op te halen. 't Geen ik 'er van zeg-

(a) *Guerro in 't Spaans betekent Heldin.*
(b) *Lof-liederen.*

zegge is niet, om de buytenſpoorigheyt van Vader *Navarro* aan te toonen, die zekerlyk noyt zo grooten miſſlag zou begaan hebben, zo hy by zyn verſtand geweeſt was. Dit was ook het gevoelen van Godvrugtige en verſtandige menſchen; de waarheyt is dat deze Heylige van geen ander overſchaduwt geweeſt is, als van Våder *Navarro*. Ook bevond zei haar deze tyd ook ſwanger, en beviel terwylze in handen van de *Inquiſitie* was.

Een van de *Artykelen* van beſchuldiging tegen de Biegtvader was, dat hy zyn bed digt by, dat van de Heylige had, en dat hy de regte Vader van 't kind, of liever van 't monſter was, waar van zy ſwanger ging.

Hunne Vonniſſen wierden niet opentlyk uytgeſproken, en hun uyteynde is onbekent: alles wat men 'er van weet, is dat een *Officier* van 't H. *Officie* aan Vader *Navarro* bekent maakte, dat het hem vryſtond, een andere Vrou, waar toe hy luſt had te trouwen. Deze waaragtige *Hiſtory*, kan de geheele werelt de buytenſporigheden en Godloosheden van de Biegtvaders, van de Roomſche Kerk leeren kennen, die of door hunne eygen driften verblind, of door de konſtgrepen van deze ondeugende Heyligen, bequaam zyn om de gruwelykſte miſdaden te bedryven, die zelden ten voorbeelde van andere geſtraft worden.

Van de Endemoniades, of Bezetene Vrouwen.

DAar is een ander ſlag van Heyligen, die men *Endemoniaders*, dat is, *Bezetene* noemt, die aan de Biegtvader middelen verſchaffen om veele Miſſen te doen: 't geen ik daar van zal byhalen; zal genoeg zyn, om de ſnode bedriegeryen van den Biegtvader en de bezetene aan te toonen. Ik heb reets gezeyt dat 'er twederley ſlag van Heyligen zyn, zommige jong en andere van een middelmatige ouderdom, dog die alle getrout zyn. De jongen vinden goet alle dagen of ten minſten driemaal ter week te biegten, om dus een voorwentzel te hebben, van te mogen uytgaan, en haar voor de uytwerkzelen van de Jalouzy van haare Mannen te beſchermen nogtans zyn 'er Mannen die zelfs *Jaloers* op de Muggen zyn, die haar Vrou naderen, haar zelden vryheyt vergunnen om te mogen biegten. In dit bedwang, geven de Vrouwen voor (die altyt fynder dan de Mannen zyn,) dat een Tovenaarſter met nyd bezet, haar de booze geeſt heeft toegezonden, en zy maken bewegingen, die bequaam zyn, om ze alle aan 't lagchen te helpen, die dit aanſchouwen, wanneer zy in hunne bezetene vervoeringen zyn, laſteren zy God en alle zyne Heyligen, en ſlaan hare Mannen en Huysgenooten, zy ſweeten zo ſterk, dat wanneer zy zeggen voor eenigen tyd van de booze geeſt verloſt te zyn, zy zodanig afgemat zyn, dat ze niet op hunne voeten konnen ſtaan. De onnozele Man bedrogen, en op deze vertooning met ſchrik bezet zynde, ontbied een Genees-meeſter; dog deze

geeft ten antwoord dat hy geen genees-middel tot dit quaad weet; en dat de Duyvelary niet tot de geneeskunde behoort, die zig alleen met het lighaam en niet met de Geest bemoeit. Eyndelyk verzent hy ze tot de geestelyke Geneesmeester, dus is het, dat de Man zelfs de koppelaar van zyn Vrou werd, en dat hy aanstonts de bystand van een Geestelyke Leytsman verzoekt, om de Duyvel uyt het lighaam van zyn Vrouw te verdryven, de besweerder maakt hem diets, dat het een zeer lastig werk is, zo de Duyvel hartnekkig blyft, dat hy zyn Vrou in drie of vier nagten niet kan verlaten, nog mogelyk in geen maand of twee, en dat hy geduurende al deze tyd genootzaakt zal zyn, om alle dingen na te laten, die hem eere en voordeel konden aanbrengen. De Man gelooft dit, en belooft hem eerlyk voor zyne moeite te zullen voldoen, en stelt hem ondertusschen eenig stukken Goud ter hand, om het *fatzoen* aan zyn hoorndrager voor af te betalen. De besweerder, laat zig dan bewegen, en gaat met hem na zyn Huysvrou, die zo haast als ze zyn stem hoort, door een onuytsprekelyke woede vervoert word, en roept met alle kragt, *lyd het niet, dat dezen Man my komt plagen*, als of't de Duyvel was, die door haar mond spreekt. De besweerder neemt dan de Wyquast en besprengt de kamer, 't geen zo ras niet gedaan is, of de bezetene werpt haar ter aarde, verscheurt haare kledederen, rukt de hairen uyt, als een regtschapen verwoede; de Priester haar in deze staat ziende, bind haar het (a) Priesterlyk Cieraad om

(a) Een zeker slag van een gewyde lap die lang en breed

om den hals, en prevelt eenige gebeden. Zomtyts is de Duyvel zo bang voor deze lap, dat hy aanſtonts de vlugt neemt en de Vrou met vrede laat; maar zomtyts is hy zo hartnekkig, dat hy zo lang alle de beſweringen gedaan zyn blyft, eer hy weg gaat, en ophoud om de Vrou te plagen. Men geeft voor, dat de booze Geeſt, dan eens in 't hooft, dan in de maag, en dan in de lever enz. huysveſt.

Wanneer de Vrou in ſtilte is, gaan zy eenige verfriſſingen nemen, en eeten, en drinken, alles wat 'er het beſte in de Stad te vinden is.

Weynig tyd daar na, wanneer de Man zyne zaken moet verrigten, gaat de Vrou onder voorwendzel, dat de booze Geeſt haar wederom begint te plagen in haar Kamer, en verzoekt de beſweerder, dat hy haar de biegt wil afnemen, zy ſluyten dezelve Kamer dan toe, en blyven zo een uur of twee alleen by malkander. Deze byzondere biegten en Godvrugtoefſeningen duuren verſcheyden maanden na malkander. De Man by zyn Vrou niet durvende ſlapen, uyt vreeze voor de booze Geeſt, brengt de nagten in een andere Kamer door.

De Biegtvader heeft een ruſtbed in de kamer van de Vrouw, om altyt tot het beſweeren gereet te wezen, en de boze Geeſt met de Heylige lap te ſlaan, wanneer hy haar begint te plagen. Dus is het, dat de onwetende en bygelovige Mannen, zig van de geneesmiddelen van de kerk bedienende, om hunne Vrouwen voor de

breed is, die de Prieſters om de hals doet, en van voren kruyswys over malkander legt wanneer hy de Mis doet.

de magt van de Duyvel te bevryden, haar aan gevaarlyker Duyvelen overgeven, wiens ſpot en ſmaat zy zyn.

Na verloop van een Maand of twee, wanneer de beſweerde en de bezetene hunne maatregelen genomen hebben, om dit zelfde ſpel te vervolgen, zeyt de Prieſter aan de Man, dat de dagelykze beſweeringen, van de Heylige Moeder de Kerk, by na geheel den Duyvel bedwongen hebben; dat het tyd word om de zaken van 't Klooſter waar te nemen, en dat hy niet langer in zyn huys konde blyven, alles wat hy doen kan, is, Hem en zyn Vrou, zyne goede dienſten in 't Klooſter te bewyzen, zo zy 'er alle dagen wil komen. De Man doet duyzent dankzeggingen, aan den beſweerder, en geeft hem een fraaye vereering. De ſchynheylige neemt zyn afſcheyd, van haar, doet zyn Vrou zege-wenſchingen, keert na zyn Klooſter te rug, en geeft twee derde van het geld, dat hy ontfangen heeft, aan zyn Overſte; dewyl hem 't overige derde gedeelte, altyd voor zyn moeite toekomt: des anderen daags, morgens, is de bezetene meer dan oyt geplaagt, en de Man begint te roepen, *ô de Heylige Man is vertrokken, de Duyvel is op nieuws ontketent, de beſweeringen van de Kerk treffen hem niet, de booze geeſt oordeelt in vryheyt te zyn, en begint dit arme ſchepzel op nieuws te plagen, haaſtig dat men haar na 't Klooſter brenge, en de booze geeſt zal loon na verdienſte krygen.*

De Vrou word dan na de beſweerder gebragt, die haar dan in een kleyn Kamertje, by de *Sacriſtie* brengt, alwaar de Monniken, de Vrouwen, die van hunne kenniſſe zyn ontfangen; wan-

wanneer hy by haar alleen in deze kamer is, bestraft hy de Duyvel; waar op de Vrouw wederom na huys gaat, en blyft aldaar geruſt tot 's anderen daags morgens, als de Duyvel haar wederom begint te plagen. De Man zeyt dan, *o hardnekkige Geeſt! gy maakt al dit geſpook, om dat de uure nadert, dat gy met de Heylige lap zult geſlagen worden. Ik ken u dolheyt, en de nyd die gy de beſweerders van de Kerk toedraagt; maar hun magt is grooter als de uwe; ga zoek de Heylige Man, en ontfang alle de ſlagen van de Heylige Lap.* De Vrou gaat na de beſweerder, en dezelve gang met hem, daar zyn gemeenlyk veele van deze bezetene Vrouwen, in ieder Klooſter. Een beſweerder heeft 'er zomtyts zes, zelfs tot tien, onder hem; en deze Heylige, of haare Mannen betalen hun mildadig, de moeite die hy doet, om haar alle dagen de biegt af te nemen, en de Duyvel te bedwingen. 't Geen het koddigſte, onder deze bezetene is, is dit, dat zy van verſcheyden Duyvelen geplaagt worden, die op 't eerſte bevel van den beſweerder genootzaakt zyn, aan hem hunne namen op te geven, den eenen werd *Beelzebub* de ander *Lucifer* enz. genoemt. En alle deze Duyvelen, zyn zeer *jaloers* tegen malkanderen.

Ik heb dikwils een gevegt, tuſſchen drie van deze bezetene Vrouwen gezien, die de looze Geeſt zo verwoed aanſpoort, dat zy elkanderen duyſent ſmaatheden zeggen, en den een den anderen harde ſlagen geven, tot dat de beſweerder met de Wywaters quaſt en de lap komt, om haar te ſtillen, en belaſt om te ſwygen, en zo veel gerugt in 't huys des Heere niet te maken, 't zedert die tyd vernam ik, dat haar gevegt,

daar

daar uyt ontstond, dat den besweerder meer zorg voor den eenen als den ander droeg, en dat zy meer van de jaloezy, dan van de booze Geest geplaagt wierden.

History van een Besweerder en van een Heylige bezetene.

De Stad *Huesca*, alwaar een hooge School is, is zeer vermaard, om dat men voorgeeft, dat *Pontius Pilatus* aldaar *Professor* in de Regten geweest is;en in het Bisschoppelyke Paleis, bewaart men een gedeelte van zyn zo genaamde stoel, als een zeer zeldzaam overblyfzel. In deze Stad gebeurde, wanneer ik aldaar *Studeerde*, een van de koddigste voorvallen die 'er konnen wezen, tusschen een besweerder en een heylige, die voor bezetene speelde. Ik hebze beyde gezien; maar dewyl de zaak niet gemeen gemaakt is, zal ik de Persoonen ook niet noemen; en zal aan de besweerder de naam van *Vader Jan*, en die van *Dorothea* aan de Heylige geven.

Dorothea dertien jaaren oud zynde, was tegen haar genegentheit aan, een Ambagtsman getrout, die vyftig jaaren bereykt had: zo als elk een over haar schoonheyt verbaast stond, zo aanmerkens waardig, was de Man om zyn leelykheyt: de *Sekretaris* van den Bisschop, sloot dit huwelyk, als voogt van de Schoone, en uytvoerder van het *Testament* van haar Vader. Zy was onder de naam van de *jonge schoone*, *met tontelende oogen* bekent. Haar Man was in den hoogsten graad *jaloers* over haar, en liet haar noyt

noyt zonder hem uytgaan: zy was drie jaaren in bedwang, 't geen haar een onoverkomelyke afkeer voor hem deed opvatten; waar in zy niet weynig door haar Biegtvader dat een jonge en welgemaakte Monnik was, gesterkt wierd, om zig van deze dwang te ontslaan, wierd zy op zeker tyd bevonden, van den Duyvel bezeten te zyn 't Zy dat haar Biegtvader haar deze konststreek geleert, of dat zy dezelve uytgevonden had, hoe 't ook zy de goede oude Man, verlieft en jaloers zynde, had 'er een onuytdrukkelyke droefheyt over, en liep aanstonts na 't Klooster der *Jesuiten*, dat by zyn huys was, om aldaar een besweerder te verzoeken. *Vader Jan* ging in 't eerst, na de gedagten van de Man, voor een Heylige Man door, die veel meer iever en liefde, dan de andere besweerders bezat, en om dat hy hem rykelyk beloont had, wegens de moeite die hy had genomen, om zyn Vrouw te verquikken; gaf hy haar middelen aan de hand, om met haar de nodige maatregelen te nemen, om haar heymelyken handel wel te beleggen en daar in te volharden, zeker *Vader Jan*, en *Dorothea* waren alle dagen twee jaar na malkander in gevegt tegen de booze Geest. De Man begon gerust te slapen, zig verbeeldende dat zyn Vrou, de Duyvel in 't lyf hebbende, niet in staat was om hem ongetrou te zyn; want wanneer een Vrou van de booze Geest geplaagt word, vast zy in 't openbaar, en eet met den besweerder in 't byzonder, met wie zy altyd en alleen in gebeden is, en 't zamenspraak houd; dus geloven deze onnozele Mannen, door deze uyterlykheden bedrogen zynde, dat het veel beter is, een bezeten Vrou te hebben, dan een

an-

ander, die niet van de booze geest bezeten is.

De besweeringen van *Vader Jan*, die eer dienden om een vleeselyke, als geestelyke booze geest te stillen, waren zo menigvuldig, dat de Vader en de Bezetene eyndelyk door een Geestelyke van 't zelve Klooster op heeter daad betrapt wierden; dog door middel van een vereering, die zy hem deeden, verpligten zy hem om de zaak aan de Overste niet bekent te maken. Nogtans verhaalde hy 't aan eenige van zyne vrinden, die *Vader Jan* niet gunstig waren, en 't my vertelt hebben. Wat my belangt, ik kon 't eenige tyd niet geloven, tot dat ik vernam, dat Vader *Johannes* in een ander Klooster was overgebragt, en dat *Dorothea* haar huys en haar man verlaten had, om hem te volgen; ook strooyde de man een gerugt uyt, dat de Duyvel zyn vrouw weggevoert hadde.

Zie daar de gewoone uytslag van de *Komedien*, die de Besweerders met de bezetene vrouwen speelen.

AFBEELDZEL van de JESUITEN.

Tot nog toe, heb ik niet dan van de Biegt van gemeene luyden gesproken. Ik ga nu over tot die van persoonen van den eersten rang; dog dewyl de Jesuiten in 't gemeen Biegtvaders van deze persoonen zyn, heb ik goetgedagt, om vooraf het afbeeldzel van deze goede Vaders te maken.

In byna alle de *Rooms-Katholyke* Landen, zyn de *Jesuiten* in 't bezit, om de (a) Lettergeleertheyt te onderwyzen. Ten dien eynde, hebben

(a) Humanitez

ze een *Kollegie* in alle huyſen, die zy dus benoemen, om zig van andere Geeſtelyke te onderſcheyden: welkers huyſen Klooſters genoemt worden. Dit *Kollegie* is van vier groote kamers t'zaamgeſtelt, die als zo veele onderſcheydene Schoolen zyn, elk door een Leermeeſter beſtiert wordende. De Stad geeft aan de *Rektor* der *Jeſuiten* jaarlyks een zekere zom, om het Latyn voor niet aan de jonge luyden te onderwyzen. De Scholieren gaan alle dagen heenen, alwaar zy van 's morgens van negen tot elf uuren blyven, wanneer zy met haare Leermeeſters na de Miſſe gaan. Ten twee uuren gaan zy wederom ter Schoole, en blyven tot half vyf uuren. Zy verzuymen 't niet, alle dagen van 't Jaar derwaarts te gaan, behalven de Zon- en Feeſtdagen, en geduurende de *Vakantien*, die van den XV. *Auguſtus* tot den IX. *September* duuren. Hoewel de vier Leermeeſters niets van de Stad ontfangen, welkers jaargelt ten voordeele van de Broederſchap komt, hebben zy nogtans een middel uytgevonden, om zig voor hunne moeyte wel te laten betalen. Wanneer ik het *Latyn* in 't *Kollegie* te *Saragoſſa* leerde, waren 'er ontrent zeshondert Scholieren, zo kinderen van voorname Perſoonen, als van Burgers; en elk was alle Saturdagen verpligt, aan de Leermeeſter een *Reaal* te geven, dat men ſchoolgelt noemt. Het is de gewoonte, alle maanden een openbaar Bedryf aan de Scholieren van yder School te geven, en alle de vrinden van de kinderen der voorname luyden, worden daar toe genodigt; dog geen Burgers. De *Rektor* en alle de andere *Jeſuiten* zyn 'er by, zittende op banken die met *Fluweel* bekleet zyn. Om meer luyſter aan deze

pleg-

plegtigheyt te geven, kippen de vier Leermeesters twaalf Edelluyden uyt, die den eenen na den anderen op stoel klimmen, en elk een Latynsche Redevoering uytspreeken. Behalven deze twaalf, is 'er een Keyzer, twee Koningen, en twee Opperregters, die men altyd uyt de Scholieren neemt, die van den voornaamsten rang, wegens hunne geboorte zyn, en die op dezen dag kronen dragen als kentekens, die hen van andere door hun verstand onderscheyden. De Keyzer zit onder een gehemelte, tusschen de twee Opperregters en de twee Koningen, een treede beneden hem, met twaalf Raatsheeren, in twee rangen aan ieder zyde van de Troon geschaart; dit bedryf duurt gemeenlyk drie uuren; en wanneer 't geëyndigt is, nodigen de vier Leermeesters en de *Rektor*, de Keyzer, de Koningen en de Raatsheeren, met hunne vrinden, om eenige ververſingen in de groote Zaal van 't *Kollegie* te nemen. De vrinden van deze jonge Scholieren, betalen alle de kosten van het Feest, dat t'elkens op hondert Pistoletten is vastgestelt. Dewyl nu deze plegtigheyt alle maanden vernieuwt word, bevind men, dat de vier Leermeesters, na verloop van een jaar, boven alle onkosten zestien hondert *Pistoletten* onder malkanderen te deelen hebben; de *Reaal* die zy alle weken van ieder Scholier ontfangen, daar onder gerekent zynde.

Men moet bekennen, dat de *Jesuiten* de bequaamste menschen in de Werelt zyn, om de Jeugt op te voeden; en dat alle deze oeffeningen en deze openbaare bedryven, hen een groot voordeel aanbrengende, dit veel nayver, aan de jonge luyden moet inboesemen. En zeker, daar zyn 'er die dag en nagt *studeeren*, om eens in een

maand de ydele tytel van Keyzer enz. te verkrygen; en de vrinden zyn blyde agt *Pistoletten* in een jaar te bekostigen, om hunne kinderen aan te moedigen; en zyn zelfs van gedagten, groote verpligtingen aan de *Jesuiten* te hebben. Deze goede Vaders verzuymen niet, om hen in deze gedagten te houden; en zig allengskens in hunne goede gunsten indringende, worden zy op een ongevoelige wyze, volstrekt meester in hunne huysen. Ik moet ook bekennen, dat ik nooyt van een *Jesuit* iets heb hooren zeggen, dat tegen een Kristelyke verkeering, en de goede zeden streed. De *Jesuiten* houden in tegendeel in 't algemeen zulken eerlyken, zedigen en beschaafden gedrag, dat men hen niets dan hunne gierigheyt en heerszugt kan verwyten.

De order der *Jesuiten* is de rykste van alle, die in het Kristenryk zyn. Zie hier, op wat wyze zy zulke groote rykdommen, over al waar zy hen konnen indringen, magtig worden. Dewyl zy gemeenlyk voor de beste Leermeesters van de *Latynsche* taal doorgaan, en hunne Schoolen van Leerlingen krielen, hebben zy daar door gelegentheyt om de Jongelingen in de grond te leeren kennen; waar uyt zy de verstandigste of de rykste kippen, om hunne oogmerken te begunstigen. Zy sparen nog moeyte, nog gifte, om hen te overreden, van in de gelukkige maatschappy van Jesus te treden. De armen met *talenten* voorzien zyn 'er zeer blyde over. De edelen of ryken wikkelen hen met zo veel vermaak daar in, met hoope, om uyt kragt van hun geboorte, tot groote mannen te worden; dus is haar maatschappy altyd van verstandige mannen voorzien, of die door hunne geboorte

en

en rykdommen uytmunten. Door middel van de laatste, worden zy van dag tot dag ryker; en de andere dienen, om haar groote agting staande te houden, en worden gebruykt om de gewissens van de Oppermagten, en de voornaamste Persoonen, van beyde de kunne te bestieren. Zy ontfangen geen *Dames* in 't byzonder in hun Klooster, maar altyt in de Kerk; zy zitten 'er nooyt toe, om haar aan te hooren. Zy ontfangen ook geen liefde-giften om Missen op te zeggen, nog voor de fyne heylige, nog voor de bezetene in hunne Kerken. Immers, na 't geene ik ooyt bespeurt heb, zy betoveren ze alle die met hen spreken, door hun zedig en burgerlyk levensgedrag. Dog 't is altyt met byzondere oogmerken: zy zyn onvermoeyt in de zaligheyt der zielen te bevorderen, en zy stuuren Zendelingen ten platten Lande, om de kinderen te *Catechiseeren*. Zy hebben Mannen in hunne Schoolen, die bequaam zyn om de Godgeleertheyt, de Regten, de Staatkunde, en allerley slag van wetenschappen te leeraaren. Zy onderhouden niemant in hunne huysen, dan die van hunne *ordre* zyn; zo dat men 't onmogelyk kan weten, wat 'er onder hen omgaat. Zo het zomtyts voorvalt, dat iemant, na het *Jesuite*-kleet aangenomen te hebben, hun verwagting niet beantwoord, geven zy hem afscheyd; dewyl de leerjaren XIV in getal zyn. Nogtans dragen zy zorg, om zodanige onder de hand een goede kostwinning te bezorgen; 't geen hen verpligt, om van henluyden niets te openbaren, uyt vreeze van zyn welvaart te zullen verliezen. Zo hy zig wel gedraagt, en rykdommen verzamelt, is hy verzekert, in de goede

gunst van de maatschappy te zullen blyven, en *Jesuit* te sterven.

Don Pedro Segovia, die op deze wyze afscheyt bekomen had, verkreeg door het gezag van de *Jesuiten*, een *Kanonikdom* in de Hooftkerk van *Saragossa*. En dewyl hy een uytnemend Prediker wierd, gingen zy hem geduurig bezoeken; en wanneer hy zig in doods gevaar bevond, verzogt hy 't Jesuite-kleed te mogen aannemen; 't geen hem toegestaan wierd. Door zyn dood, erfden de goede Vaders twintig duyzent *Pistoletten*, zo in geld als Landeryen.

Hedensdaags hebben byna alle de Oppermogentheden van *Europa*, *Jesuiten* tot hunne Biegtvaders, en hun voorbeeld word van de Staats-*Ministers*, de *Generaals*, en de voornaamste Persoonen gevolgt; derhalven is 't niet te verwonderen, dat zy het tiende gedeelte van de rykdommen van 't Land bezitten, alwaar zy hen ter nedergezet hebben; en zo men hunne gierigheyt geen breydel stelt, is het te dugten, dat zy hen eyndelyk nog meester van alles zullen maken. Zy zoeken geen Kerkelyke waardigheden; want volgens de *Constitutie* van hunne *order*, is 't hen verboden *Bisschoppen* of *Pausen* te wezen; dog 't staat hen vry, *Kardinalen* te worden, om den *Paus* te regeeren, op dezelve wyze als zy de Keyzers, Koningen en andere Vorsten na hun pypen doen dansen.

Het word tyd, dat ik van hunne streeken, ten opzigte van de Biegt, gewag maake. Ik zal 'er niet van zeggen, dan 't geen ik in 't byzonder daar van weet.

De Eerwaardige Vader *Navasques*, Hoogleeraar in de Godgeleertheyt, in eene van hunne

Scho-

Scholen, wierd tot Biegtvader gekoren van de *Gravin van Fuentes*, die een Weduw was van XXIV Jaaren: deze Juffrou hield, gelyk alle andere, een Karos en Lakey voor hem. De Biegtvader heeft altyd een medemakker by hem, om de Mis voor de *Dame* te doen, die daar voor zo veel in 't jaar aan 't Kloofter, aan de Biegtvader, en zyn medemakker geeft. Alle perfoonen van rang hebben een Gebedehuysje en een *Kapel* in hunne huyzen, met verlof van den Paus, aan wie men een groote zomme gelt daar voor moet betalen. Zie hier hun levenswyze. Alle dagen, gemeenlyk des morgens ten elf uuren, zend de Heer of de Juffrou de Karos en de *Lakey* aan 't huys van de *Jefuiten*, om de Biegtvader af te halen, die niets verzuymt op 't aangewezen uur te komen. Menfchen van rang biegten alle dagen niet, maar horen de Mis in hun *Kapel*; en na datze gedaan is, houd de Biegtvader *Madame* gezelfchap, tot het middagmaal toe. Hy keert dan weder na 't Kloofter, en komt 's avonds ten zes uuren weder, om de Heer of de Juffrou te zien, by wie hy tot elf uuren toe blyft. Ik kan niets van hunne t'zamenfpraken zeggen; maar alles, wat ik 'er van weet, is, dat 'er in 't huys niets, zonder de raad en goetkeuringe van de Biegtvader, gedaan word. Dus was het in 't huys van de *Gravin van Fuentes*, die ftervende, vierduyzent *Piftoletten* aan jaarlykfe inkomften, aan 't Kloofter der *Jefuiten*, naliet.

De Eerwaardige Vader *Muniessa*, Biegtvader van de Hertoginne van *Villa Hermofa*, verkreeg van deze *Dame*, door haar *Teftament*, dertig duyzent *Piftoletten*; en Vader *Arando*, Biegtvader van de *Gravin van Aranda*, bewoog haar

 insge-

insgelyks, om aan het zelve Klooster, een inkomen van twee duyzent *Pistoletten* 's jaars te maken. Kortom, daar zyn geen stukken, waar van deze goede Vaders hen niet weten te bedienen, om zig van het gemoed, en van de goederen der Grooten, meester te maken. Elk een is 'er van overtuygt, dog niemant kan 'er hen van overtuygen. Een man van verstand, en een goet Staatkundige, antwoorde eens aan iemand, die hem vroeg, *hoe men de Jesuiten best zou konnen beschryven*? dat zy waren, *Amici frigidi*, & *inimici calidi*, dat is, *koele vrinden en heete vyanden.* Zie daar alles, wat ik van hunne wyze van handelen, en van hunne konststreeken, kan zeggen.

Historie van een Engelsch Officier, en een Spaansche Dame.

Eer wy van deze stoffe van de Oorbiegt afwyken, kan ik niet nalaten te verhalen, 't geen my van ernstige en geloofwaardige Persoonen is medegedeelt, t'zedert dat ik *Spanje* verlaten heb. Nopens de streeken van de Biegtvaders in 't gemeen: namentlyk, dat ten tyde, wanneer zy in *Spanje* waren, veele Priesters en Monniken het ambagt van koppelaar pleegden, en hen middelen aanwezen, om gemeenschap met Vrouwen of Vrysters te hebben. Men kan 'er niet aan twyfelen, of zy hebben door de Oorbiegt kennisse aan al de vrouwluy, die ongeregelt van leven zyn; dog ik kon niet denken, dat zy zo snood van aard waren, om hun bediening tot zo verre toe met de voet te schoppen,

en

en hunne verfoeyelyke handel, zelfs aan vreemdelingen te ontdekken. Nogtans moet ik om veele Biegtvaders, omtrent dit ſtuk te regtvaardigen zeggen, dat zy dikwils in geheyme onderhandelingen zyn ingewikkelt, zonder dat zy 't weten, al de ſchande moet dan op de zodanige vallen, die door hunne konſtſtreeken de Biegtvaders leugenen voor waarheden uytventen, en zulks onder den dekmantel van Godtsdienſt. Dit kan men klaar afnemen, uyt de volgende *Hiſtory*, die my door een Engelſch *Kolonel* verhaalt is, die in *Spanje* gedient heeft, en die tegenwoordig te *Londen* is.

Een *Officier*, een vrind van deze *Kolonel*, een fraay en welgemaakt Man, die een Krygsgevangene in *Spanje* was, huysveſte tegen over het huys, van een oud en jaloers *Raatsheer*, die een jonge en ſchoone Vrou had, en die haar opgeſloten hield. De venſters en (a) uytſtekken van 't huys waren zeer vaſt toegeſloten, en de *Officier* heeft 'er noyt een Vrousperſoon vernomen. De *Dame* die hem verſcheydenmaal, aan 't venſter van zyn kamer gezien had; kreeg zulken ſterken drift voor hem, dat het haar onmogelyk was, 't zelve langer te verbergen. Ten dien eynde ontboodze haar Biegtvader, en ſprak hem op deze wyze aan.

„ Myn Eerwaardige Vader, gy zyt als mijn
„ geeſtelyke Leitsman verpligt, om voor te ko-
„ men 't geen tot ondergang van mijn ziel mogt
„ ſtrekken, en de ruſt van mijn leven, bevor-
„ deren: daar is een Engelſch *Officier*, die te-
„ gen over ons huys woont, die geduurig aan

G 5 „ 't Ven-

(a) Balcons.

„ 't Venſter ſtaat, en duiſent teekenen doet, „ om my zyn liefde te betoonen. En hoewel, „ ik zedert dat ik dit beſpeurt hebbe, zorg ge- „ dragen heb, niet meer op het uytſtek van ons „ huys te gaan, uyt vreze van argwaan, in „ myn Man te verwekken, heeft myn Kame- „ nierſter, my gezeit, dat hy by na niet by 't „ Venſter van daan is. Gy weet den jaloerzen „ aard van myn Man, zo hy 'er het minſte „ maar van beſpeurt, ben ik voor altyt bedor- „ ven. Derhalven, om dit goetstyts voorteko- „ men, bid ik u eens, by dezen *Officier* te gaan, „ en hem te verzoeken, dat hy diergelyke te- „ kenen, niet meer in zyn venſter doet, en hem „ kortom te zeggen, dat zo hy een eerlyk man „ is, gelyk hy hem vertoont, hy het minſte „ niet doen moet, dat ongeruſtheit en onge- „ mak aan een Deugtzame *Dame* kan toebren- „ gen. „

De arme Biegtvader, voor goede munt aannemende, alles wat de *Dame* zeide, ging na den *Officier*, voerde zyn laſt uyt, en verzogt 'er vergiffeniſſe van, alzo hy 'er zig als Biegtvader van de Juffrou zynde, niet van ontſlaan konde, de *Officier* die zeer haaſtig was, gaf op een trotze wyze ten antwoord, *hoor myn Vader, ik rade u van weg te gaan, en my zulke beuſelingen niet meer te vertellen, ik weet waarlyk niet wat gy zeggen wilt, en ik heb noyt, hier tegen over, een Juffrou gezien.* De Biegtvader beſchaamt en bevreeſt zynde, nam afſcheyd van den *Officier*, en deelde dit antwoord aan de Juffrou mede, *Hoe*, zei zy, *ontkent hy de waarheyt. Ik hoop dat God my de middelen zal verſchaffen, om u van myn onſchult te overtuygen, en mogelyk binnen twee dagen*, de

ziel-

zielzorger na haar vertrooſt te hebben, verliet haar, en ging na zyn Klooſter te rug. De Juffrou ziende, dat haar konſtgreep niet wilde gelukken: bedagt een ander om haar drift aan den *Officier* bekent te maken. Zy liet een brief door een van haar huysgenoten ſchryven, als van den *Officier* komende, met de tederſte en verliefſte driften opgevult zynde, waar in hy haar bad, om 's avonts ten agt uuren zig in haar tuyn te begeven, en haar onder een Vygeboom naaſt de muur ter neder te zetten. Twee dagen daar na, ontbood ze haar Biegtvader nog eens; en zo haaſt hy quam, zei ze, *o myn Eerwaardige Vader de goede God heeft my een brief van den Officier ter hand doen komen, die bequaam is hem beſchaamt te maken, en om u te overtuygen, van 't geene ik u gezegt heb. Bid ik u, neemt deze Brief, en ga nog eens by hem, zo hy volhard om het te ontkennen, toon hem zyn Brief, en wanneer hy ze zal gezien hebben: ik hoop dat hy zo ſtout niet zal zyn, met te blyven volharden, my zo veel verdriet aan te doen.* De Biegtvader volbragt zyn boodſchap, en ziende dat den *Officier* boos begon te worden, zey hy, ik verzoek u myn Heer, de brief eens te lezen en my dan te antwoorden. Den *Officier* had de brief zo ras niet gelezen, of hy begreep het geheym. *Myn Vader* zey hy, *'t is nu nodig dat ik myn dwaasheyt belyde, dewyl ik myn ſchrift niet kan ontkennen; maar ik verzeker u, en gy kunt het mynen 't wege aan deze Juffrou beloven, dat ik my in 't toekomende, op een geheel andere wyze zal gedragen, dat ik 'er een glory in zal ſtellen, om haare beveelen op te volgen, en dat ik noyt iets doen zal, dat daar tegen ſtryd.* De Biegtvader over dit antwoord zeer

voldaan zynde, ging aanſtonts henen om 't de Juffrou te vertellen, en zey, dat zy nu in ruſte en zonder eenige vrees kon leven, dewyl hy 't hem belooft had, haar in alle dingen te gehoorzamen. *Heb ik u niet wel gezegt*, zey de Dame tot haar Biegtvader, *dat hy zyn brief niet zou konnen ontkennen*? de Biegtvader vertrok, hebbende een zeer groote agting voor deze Juffrou opgevat, als ook voor den *Officier* die niets verzuymde, om zig van deze ſtreeken van deze *Dame* te bedienen, en op de plaats te gaan, die in de brief was aangewezen.

Elk Godvrugtig en verſtandig Menſch, zal de Juffrou, meer dan de Biegtvader by deze gelegentheyt laken: want hoewel de onnozele Man, tot een werktuyg verſtrekte, om deze ſnode ſtreek te doen gelukken, was hy 'er nogtans onſchuldig in. Hoe zou hy een Vrou van onkuysheyt verdagt konnen houden, die hem zo Godtvrugtig en bekommert, ontrent haar eer en ruſte voorquam? Het is zeker, dat 'er veele Biegtvaders zyn, die in diergelyke ſtrikken vallen, en die zonder het te weten, zelfs de werktuygen van de bedekte handelingen van de Minnaars zyn. Wanneer zy onkundig zyn, en niet dan met een oogmerk, om de zaligheyt der zielen te bevorderen, te werk gaan, en de onluſten in een *Familie* voor te komen. Men kan hen de misdaat van die geene niet opleggen, die hen gebruikt hebben. Ten opzigte van die geene die hen uyt een beginzel van verdorventheyt, aan zulken ſchandelyken werk, en tegen haar ampt ſtrydende, overgeven 't zyn monſters, waar voor elk een afgryzen moet hebben, en tegen wien Hemel en Aarde, ten dage des oordeels

deels

deels zullen opſtaan, en zy verdienen geſtrengelyk geſtraft te worden, om tot een *Exempel* van die geene te verſtrekken, die lafhartig genoeg zouden zyn, om hen aan zodanigen bediening over te geven.

Gevaarlyke gevolgen van de Streeken der Biegtvaders in 't algemeen.

Het verhaal dat ik van eenige byzondere biegten, en van de geheymſte ſtreeken, van zommige Biegtvaders gedaan heb; zal my dienen om 'er gevolgen uyt te trekken, die zeer nut voor die geene zullen zyn, die 'er agt op willen geven.

Men kan zeggen, dat de Paus en de beſluyten van de *Concil en* de eerſte oorzaak, van deze ſchandelyke buytenſpoorigheden, van de Prieſters en Monniken van de Roomſche Kerk zyn; wegens het verbod dat hen om te trouwen gedaan is: niet door een bevel van God, maar door een geſtrenge *Ordonnantie* van de Paus, en uytdrukkelyke Kerkbeſluyten van de *Conciliën*, zeker dit verbod was in de eerſte Kerk-Eeuwen onbekent, en in dezen tyd waren de Prieſters Godsdienſtiger en leyden een voorbeeldelyker leven, als die van de Roomſche Kerk.

Ik weet de reden wel die men gebruykt, om dit verbod te onderſteunen; dog ik zal my niet ophouden, om dezelve te wederleggen, om zo in geen onnodig verſchil, ontrent dit onderwerp te treden. 't Geen ik kan zeggen, is dat zo de Prieſters, Monniken en Nonnen vryheyt hadden van te trouwen, zy beter Chriſtenen dan nu

zou-

zouden zyn; het volk gelukkiger en ryker, de Koninkryken meer bevolkt, de Koningen magtiger, en de Roomſche Godtsdienſt zou aan de verwytingen, en zomtyts voor de laſteringen van de tegenſtrevers, zo veel niet bloot ſtaan.

De Monniken doen belofte van Kuysheyt, en zy breekenze met een los en ongeregelt leven te leyden; zy doen de belofte van armoede, en niets is 'er, dat haar brandende dorſt na rykdommen kan leſſchen; daar zyn geen onregtvaardige wegen, die zy niet gebruyken om de zelve te verkrygen. Zy ſweeren gehoorzaamheyt: maar zy gehoorzamen niet, dan aan hunne begeerlykheden en driften te voldoen. Hoe veele zonden doen deze drie beloften niet wel, in het Monnike leven bedryven? men zou ze alle konnen voorkomen. of ten minſten een groot gedeelte daar van, zo de Paus, en 't *Concilie* de beginzelen van de eerſte kerk wilden opvolgen, en zig aan de leere van Jeſus Chriſtus, en van zyne *Apoſtelen* wilden gedragen.

Ten opzigte van de verdorventheyt, en de gevaarlyke *Praktyken* van de Prieſters en Monniken, in de Oorbiegt. Ik zeg, dat zy de Goddelyke en Menſchelyke wetten openbaar ſchenden, en aan verſcheyden gruweldaden ſchuldig ſtaan; voornamentlyk van Kerkſchendery en roof. 't Is waar, dat de Zedeboeken zeer gebrekkelyk zyn, ten opzigte van het onderwys der Biegtvaders: zynde gevoelens op de dwalende beginzelen van de Roomſche Kerk gebout, dog zy zyn niet gebrekkelyk ten opzigte van de regelen die vaſtgeſtelt zyn, om een boeteling te beſtieren, en hem aanraden om opregt te wandelen, en alles wat hy tot zyn zaligheyt doen moet,

moet, dus konnen de Biegtvaders geen onkunde ontrent dit ſtuk voorwenden, en by gevolg alle de wegen, waar van zy hen in de vierſchaar van 't gewiſſe bedienen, zyn alle ſtrafſchuldig; dewyl zy niet ſtrekken, dan om onnozele en 't domme volk te bedriegen.

Ik herhale het, de handelwyzen der Biegtvaders zyns regtdraats tegen de Goddelyke en Menſchelyke wetten, en zelfs tegen allerhande beleeftheyt ſtrydende; want kortom, *gy die een ander leert, dat hy niet moet dooden nog overſpel doen, nog ſteelen, nog zyns naaſten goed nog Vrou begeeren, onderhoud gy zelfs deze geboden niet?* om niet te ſpreeken dan van de Kerkſchendery, en diefſtal, is het niet deze twee miſdaden te bedryven, met de *Abſolutie* te verkoopen, of 't geen het zelfde is, om ze aan een boeteling te weygeren; indien hy zo veel geld niet voor de miſſen geeft, dit is 't dat men uyt haar eygen beginſelen, en uyt het gevoelen van de *Caſuiſten*, kan bewyzen welke toeſtaan, dat 'er drieerly ſlag van Kerkſchendery is, of dat een kerkſchendery op drie 'er ley wyze kan bedreven worden. Zie hier de bewoordingen waar van ze zig in deze gelegentheyt bedienen, *Sacrum in Sacro*, *Sacrum ex Sacro*, *Sacrum pro Sacro*, dat is, *een gewyde zaak in een gewyde plaats*, *een gewyde zaak van een gewyde plaats*, *en een gewyde zaak*, *voor een gewyde zaak*. Volgens hunne uytſpraken, zyn deze drie dingen dievery en kerkſchending. Zy geven ook voor, dat de Heilige Vierſchaar van 't gewiſſe, de kerk en de *Abſolutie* drie gewyde dingen zyn, en wat het geld belangt, dat men tot verquikking der zielen geeft, die in 't Vagevuur zyn, *Corella* zegt in zyn Zedekunde, dat het

het ook een gewyd ding is, nu is 't een zekere grondregel onder hen, dat geen Priester *direct* of *indirect* gelt voor de *Absolutie* mag ontfangen: zy die het dan ontfangen, ontsteelen dit gelt en beroven den boeteling het gelt onregtmatig; en bedryven ook kerkschendery, om dat zy een gewyd ding voor een gewyd nemen. Dat is het gewyde geld van de missen, voor de *Absolutie*. Ten tweden, zy nemen deze gewyde zaak, in een gewyde plaats, in de Heylige Vuurschaar, van 't gewisse. Eyndelyk nemen zy een gewyde zaak, uyt een gewyde plaats, dat de kerk is.

Hoewel de *Doktoren* deze woorden van de H. Schrift, naar de letteren opvatten, *alles wat gy op Aarde zult gebonden hebben*, *zal in den Hemel gebonden zyn*, en dat de Paus zig de magt aanmatigt, om de menschen zonder een (a) waaragtig berou te hebben, vry te spreken, zo zy alleen maar een (b) vreesagtig berou bezitten, of alleen maar belydenis van hunnen zonden doen; gelyk men in de Bulle van de *Croisade*, die ik naderhand zal aanhalen, zien kan; nogtans de *Casuisten* van een volkomen biegt spreekende, komen alle daar in over een, dat 'er volstrekt nootzakelyk drie dingen, zo wel tot een volkome biegt als tot de zaligheyt vereyst worden; namentlyk *oris Confessio*, *Cordis Contritio*, *& operis Satisfactio*, dat is, *de belydenis des monts*, *de droefheyt van 't hart*, *en de voldoening van 't werk*, 't is waar, dat zy 'er de gevallen van een vergunning van den Paus, van uytzonderen, met de Vermogens, de voor-

(a) *Contrition.*
(b) *Attrition.*

voorregten, de *indulgentien*, en vergiffenis van alle zonden, door iemant bedreven. Dog ik ben overtuigt, dat zy deze uytzondering meer uyt gehoorzaamheyt, en uyt vleyery, als door een uytwerkzel van hun geloof maken. Zo zy dan geloven, dat de *Absolutie* zonder de verbryzeling des gemoets van geen kragt is; waarom overreden zy de boeteling van het tegendeel? 't is dan een bedriegery, diefstal en kerkschendery.

Ik zeg dan, dat de Biegtvaders in 't gemeen, de oorzaak van de ondergang van veele *Familien* zyn, en van veele diefstallen, ongebondentheden, doodslagen en verdeeltheden in de huysgezinnen, en dat zy 'er rekenschap van zullen geven, voor de gedugte vierschaar van God, alwaar alle hunne verfoeyelyke konstgrepen, ten dezen opzigte volkomen ontdekt zullen worden. Door middel van de oorbiegt kennen zy 't *humeur* en de geneygtheden der menschen, 't welk veel toebrengt, om hen zulke groote rykdommen te doen verzamelen, en om hen volstrekt meester van de geheele werelt te maken; op wat voorwaarde dat het ook zy; want wanneer een Biegtvader de natuurlyke geneygtheden van iemand in de grond weet, valt hem niets ligter, dan hem tot zyne gevoelens te doen overhellen, en zig meester van zyn persoon, en goederen te maken.

Om overtuygt te wezen, dat de Biegtvaders, in 't algemeen de oorzaaken van alle de rampen zyn, die men optelt, heeft men alleen de volgende aanmerkingen te maken. Zy weten 't kunsje om de Ryken te bewegen, dat ze hun goed, of immers een groot gedeelte van het

zelve, aan hunne Kloosters maken; waar door duysenden byzondere persoonen, en geheele *Familien* verwoest, en zomtyts tot de Bedelzak gebragt zyn. Hunne konststreeken, zyn ten opzigte van de zieken duyvelsch: zo een groot Heer, of iemand die zeer ryk is, ziek word; blyft de Biegtvader hem dag en nagt by; en zo hy genootzaakt is wat rust te nemen, vervult zyn metgezel de plaats, om het gewisse van de zieke te bestieren, hem te vermanen als een goed kristen te sterven, en in zyn *Testament* tekenen van zyn liefdadigheyt en Godtvrugt te geven. Zo de Biegtvader, een eerlyk Man is, is hy by deze gelegentheyt verpligt, zyne gevoelens te verraden, om de zieke te bewegen, goet aan 't klooster te doen, of hy geraakt zekerlyk in ongunst van zyn Overste, en 't geheele klooster. Dus keert en wend hy, de *Conscientie* van deze ellendige zieke, om hem te noodzaken, dat hy zo veel aan 't Klooster maakt, dat men 'er duysent missen voor doen kan, om zyn ziel wat spoedigjes uyt het Vagevuur te verlossen; behalven voor een geduurige mis, en een vrywillige gift aan 't zelve klooster, op dat alle Monniken hem in alle hunne openbaare, en byzondere gebeden, gedagtig mogen zyn, als een weldoender van hun klooster, zynde door deze *Legaten* en andere liefdadigheden vervalt, drie vierde van zyne goederen, aan de kerk, of 't klooster: dog zo de Biegtvader een ruyme *Conscientie* heeft, als dan gebruykt hy zonder eenige *Kristelyke* aanmerking te maken, alle middelen die een gierigaart, en onnatuurlyk mensch zig zou konnen verbeelden, om de stervende te dwingen, alle zyne goederen aan 't klooster te

la-

laten. Zie daar waar door alle de kloosters in 't algemeen, zo ryk en zo veele huysgezinnen in verval, en tot de bedelzak gebragt zyn.

't Is door dit snode gedrag, dat de Biegtvaders de eerste oorzaak van de dieveryen, doodslagen, ongebondentheden, verdeeltheden in de huysgezinnen en van menigte andere ongeregeltheden zyn, die 'er alle dagen bedreven worden: Want byzondere personen en geheele huysgezinnen, zig door de Monniken van alle hunne goederen of ten minsten van het beste gedeelte, te leur gestelt ziende, bevinden zig in een dringende nood, zyn tot wanhope gebragt, geven zig aan allerleye gruweldaden over, en bloot aan 't gevaar, om hun leven en eer te verliesen, en om hunne grootsheyt te voldoen.

Ik zou 'er nog verscheyde voorbeelde van konnen bybrengen, die voor onbetwistbaare waarheden zouden aangenomen worden; door hen, die de minsten aandagt op 't gedrag der Monniken hegten; dog die zulke menschen welke met dit snode vee, vooringenomen zyn, voor sprookjes en leugenen zullen houden. Om dan tot niet al te veel byzonderheden over te gaan, zal ik my vergenoegen met iets by te halen, dat niemand in twyfel zal konnen trekken.

In de beschryving, die ik van de *Jesuiten*, en van een gedeelte van hunnen streeken gedaan heb; zei ik, dat de Eerwaardige Vader *Navasques*, Biegtvader van de Gravin *Fûentes* geweest is, die XXIV. jaaren oud zynde, haar Man verloor, en die door de overtuygingen van deze goede Vader noyt gedagten kreeg, om weder te trouwen: want in deze gelegentheden, is de voornaamste zorg van de Biegtvaders der ryke

Weduwen, om hen diets te maken, dat ze in die ſtaat moeten blyven, om dat de zuyverheyt de eerſte trap na den Hemel is. Deze Gravinne had uyt haar eygen goed, vier duyſent *Piſtoletten* aan inkomſten, in 't jaar: behalven haare Juweelen en *Meubelen* die na haar dood, op 15000. *Piſtoletten* geſchat wierden. De Jeſuiten erfden dit alles, hoewel ze verſcheyden nabeſtaande vrinden, in 't leven had. Ik heb onder anderen twee jonge Edellieden gekent, die haare Neven waren en twee Nigten, die geduurende haar Weduwſchap altyd by haar gewoont hadden, zy had dezelve belooft hen zo veel te zullen nalaten, dat ze op een eerlyke wyze, en met haar geboorte en opvoedingen overeenkomende, zouden konnen beſtaan, en de Biegtvader had hen ook dikwils in deze gedagte verſterkt. Nogtans ſturf de *Dame* zonder eenig gewag, in haar *Teſtament*, nog van haar Neven of Nigten te maken, en de Biegtvader hiel hem naderhand of hy ze niet eens kende. Deze Nigtjes na datze haar eerſt in 't heymelyk met jongelingen verlopen hadden om te konnen beſtaan, gaven hen eyndelyk aan elk een over. Een van de twee Edelluyden, wierd eenige Maanden na de dood van de Gravin Zoldaat: maar de andere zig aan alle ongebondentheden overgevende, zou ſchandelyk op een ſchavot, het leven hebben moeten laten, zo de *Marquis de Camataſſa* toen onderkoning van *Arragon*, hem niet uyt medelyden voor zyn *Familie* in 't leven had behouden. Ik laat nu ieder een oordeelen, of de Biegtvader deze jonge luyden, van de erffenis ontzettende, die zy reden hadden van de Gravin te verwagten, voor God de miſdaden

van

van deze drie Persoonen niet zal hebben te verantwoorden. 't Is zeer waarschynelyk, zo deze *Dame* haar zo veel had nagelaten, als zy in hun ftant van noden hadden: zy deze misdaden niet zouden bedreven hebben, of ten minften de *Jesuiten* of de Biegtvader zou dit hebben konnen beletten, zig daar aan over te geven, zo zy eenig medelyden met haar toeftand gehad hadden.

De Biegtvaders en Predikers zyn ook de oorzaak, dat duysenden van jongeluyden, die nut aan den Staat konden wezen, hen in kloofters begeven, waar uyt de uytroeying van verscheyde *Familien* voortkomt, en te gelyk de groote verzamelingen van schatten voor de Kerk. Een Ryk of Voornaam Man, heeft hy twee of drie Zoonen en zo veel Dogters: de Biegtvader van 't huysgezin geeft hem raad, van niet dan de oudfte Zoon by hem te houden, en alle zyne andere kinderen in kloofters te zenden. Hy verheft zo aan de Vader als aan de kinderen het Monnike leven, en zeyt hen dat afgezondert van de werelt te leven, de zekerfte weg is om in den Hemel te komen. De fpreuk zeyt, *dat het beter is alleen dan in quaad gezelschap te wezen.* De Biegtvaders veranderen deze fpreuk, en zeggen *dat het beter is alleen dan in goed gezelschap te wezen.* Zy geven voor dit te bewyzen, door verscheyden verftrikkende bewysredenen, en zelfs uyt een plaats van H. Schrift. Niet vergenoegt zynde, deze grondregel in de verkeeringen voor te ftellen, doen zy 'er de Predikftoelen van klinken. Ik heb de Vermaarde Vader *Jacob Garcia* een Leer-reden hooren doen, over het geluk van *het afgezonderde leven*

 en

en de eenzaamheyt, en deze Leer-rede en veele andere, die hy geduurende de vaſten in de Hooftkerk van onzen Zaligmaker gedaan heeft, zyn gedrukt, en maken een boek *in folio* uyt, genaamt *Quadrageſima de Garcia*. 't Is de eerſte Prediker die ik gehoort heb, die zyn gebruyk van deze ſpreuk maakte met die verandering, gelyk ik gezeyt heb, om de billikheyt van deze verandering aan te toonen, zei hy, denk om die Vrou in de Openbaringen, die uyt den Hemel in de woeſteyne vlugten. Hoe! voegde hy 'er by, was deze Vrou niet in den Hemel, in 't gezelſchap der Sterren en *Planneeten*, die alle de Hemelſche geeſten afbeelden? waarom verliet zy dan zulken goede gezelſchap, en verkoos het om alleen in een woeſte plaats te zyn: om dat zei hy, deze Vrou de Heylige ziele is; en het is beter voor een ziele die begeert heylig te zyn, alleen te wezen, dan in een goed gezelſchap: in de woeſtenye en in een klooſter, is de ziele in zekerheyt en veylig voor de verzoekingen van de werelt, derhalven is het de pligt van een Kriſten ziel, niet alleen om de quade gezelſchappen te ontvlugten, maar zelfs de beſte die in de werelt zyn te verlaten. Zo deze ziele begeert heylig en zuyver te wezen. Zie daar 't geen ik Vader *Garcia* heb hooren prediken, en dat ik de vryheyt zou nemen om tegen te ſpreken: zo de vrindſchap die hy voor my gehad heeft, en de eerbied die ik nog voor hem, als zyn leerling behouden; my ten dezen opzigte niet gebood te ſwygen. Ik late het aan den Lezer over, om aanmerkingen over deze beuzelary te maken. Zie daar zeg ik de Raad, die de Biegtvaders aan de Vaders van de huysgezinnen

ge-

geven, en die blyde zynde de onkosten van hun huysgezin te konnen verminderen, en dat haare kinderen voorzien zyn, hen in een klooster zenden, dat niet dan een woestenye in het midden van de werelt is. Het is ook aan te merken, dat de Erfgenaam dikwils overlyd, eer hy getrout is, of kinderen heeft; en dat al het goed van de *familie* op een van zyne broeders of zusters komt, die geestelyke geworden zyn; zo dat niets in eygendom mogende bezitten, de geheele erffenis voor 't klooster is, zie daar, waarom zo veele *familien* zyn uytgeblust, of in de vergetenis begraven, dat de kloosters zo vervult en ryk zyn, en dat het Koninkryk zo ontvolkt van Inwoonders is.

Kortom de Biegtvaders, de Priesters, en inzonderheyt de Monniken billiken de gemeene spreuk der Spanjaarden volkomen, die zegt, *Fryle, o fraude, es todo uno.* Dat is *een Monnik*, of een *bedrieger is het zelfde.* Niet alleen beroven zy de huysgezinnen; maar zy bedienen zig van de onregtmatigste en wreedste wegen, om de goederen van ryke menschen magtig te worden.

De *Marquis d' Arino*, had een eenige Dogter, waar over hy zyn Broeder die van de *Augustyner*-Order was, tot Voogt aan stelden. Deze dogter was maar XV. jaaren, en was ryk en schoon. Haar Oom was toen *Dokter* en Hoogleeraar in de Godgeleertheyt op de hooge Schoole, en te gelyk Overste van 't Klooster. Zo dat zelfs de zorge over zyn Nigt en haar huys, niet op zig konnende nemen, verzogt een van zyne Moeyen om by haar te gaan woonen, en zond een Monnik uyt zyn klooster, om al-

 daar

daar voor *Intendant* te dienen. De Oom was een zeer eerlyk man, en zeer Godsdienstig, zo dat hy meer om zyn bediening van Overste, aan zyne oeffeningen, en godvrugtige overdenkingen dagt, dan aan de rykdommen en ydelheden der werelt. Hy dan bespeurende, dat de pligt van zyn bedieninge en die van Voogd over zyn Nigt niet overeenstemden, besloot hy om ze aan de *Baron Snelves*, een ryk welgemaakt en sterk Jongeling uyt te huwelyken. Deze stierf na verloop van zeven Maanden, en liet al zyn goed aan zyn Weduw na, hoewelze niet beswangert was. De Oom zig in de zelve belemmering, als voor henen, ten opzigte van zyn Nigt bevindende ontrent haar huwelyk, troude haar op nieus uyt, zo haast als haar roujaar geeyndigt was, aan de *Opperpresident* van den Raad, die vervolgens tot de waardigheyt van groot *Kanselier* van 't Ryk verkoren wierd. Hy sturf ook zonder kinderen na te laten, en gaf gelyk de eerste Man, alle zyn Goederen aan zyn Weduw, zo dat men rekende dat zy tagtentig duysent *Pistoletten* bezat. Een jaar daar na, troude *Don Pedro Garillo*, *Brigadier* van 't Leger, en *Gouverneur Generaal* van 't Koninkryk deze Ryke Weduw, waar by hy geen kinderen had, wanneer ik het Land verliet, waren zy alle beyde nog in 't leven, zie hier nu 't voornaamste waar 't op aanquam. In de drie huwelykze voorwaarden was bedongen, dat zo de getroude zonder kinderen overleden, alle de Goederen van de Bruyt aan haar Oom zouden komen, als de jongste Broeder van haar Vader zynde, zo dat deze Erfenisse het Klooster der *Augustynen* niet konde ontgaan. Men ontdekte dog te

laat,

laat, dat de Monnik, *Intendant* van 't huys van deze *Dame* haar voor haar eerſte huwelyk, een zeker kruyd had ingegeven, om haar onvrugtbaar te maken. Elk een had te goede gevoelen van de Oom, om te vermoeden, dat hy eenig deel aan dit vervloekte middel had; dog men twyfelde in 't eerſt niet, of de andere Monnik was 'er de *Autheur* van, en dit is 't ook, dat hy op zyn dood-bedde biegte, dit openbaar belydende, neffens de beweegmiddelen, die hem daar toe aangeſpoort hadden.

Zie hier nog een ander geval, dat niet minder aanmerkenswaardig als het voorgaande is. Een Juffrouw van rang, agtien jaaren oud zynde, was zo veel te meer bemind, van haar Vader en Moeder, om dat deze géen anderen kinderen dan haar hadden. Zylieden veel Godsvrugt bezittende, boeſemden zy haar een groote tegenzin voor dit tydelyke leven in, en deden haar allerlye gezelſchappen vermyden, behalven die van de Biegtvader van de *familie* die verſtandig en Godvrugtig was. Dewyl nu een Monnik Biegtvader zynde, noyt zonder medemakker reyſt; is de laatſte dikwils een ſchelm en de voorname oorzaak van de grootſte rampgevallen, die een *Familie* overkomen; zonder dat een Biegtvader eenige kennis van de ſnode ſtreken, van zyn Medemakker heeft: dat is het, dat de Ouders van de jonge Juffrouw, waar van ik ſprak ondervonden.

De Schoonheyt van deze Juffrou, maakte over al zulken gerugt, dat de Koning en de Koningin, die te *Saragoſſa* gekomen waren, en hen daar eenige maanden onthielden, luſt kregen om haar te zien. De Koningin vroeg dan

eens aan de Vader, die 't tot nog toe niet goetgevonden had, zyn Dogter aan 't Hof te vertoonen, of hy geen kinderen had? geantwoord hebbende dat hy een eenige Dogter had, zey haar *Majesteyt*, dat hy haar den volgenden dag aan 't Hof moest brengen: om dat zy zeer begeerig was haar te zien, wegens het gunstig afbeeldzel dat men van haar gemaakt had. De Edelman niet konnende weygeren, de nieusgierigheyt van den Koninginne te voldoen, bragt zyn Dogter op de aangewezen dag ten Hove, alwaar elk een over haar stond opgetogen: dog voornamentlyk een *Grande* van Spanje, die het bevel over 't Leger had, en die zodanig wegens haar schoonheyt getroffen wierd, dat hy uytriep, *zie hier de eerstemaal van myn leven, dat ik de Zon onder de Sterren zie*, zulken kostelyken juweel ook begeerende, bezogt hy haar Vader; dog had het genoegen niet om haar te zien. Kortom dezen *Generaal* aan de zyde des Vaders, onoverkomelyke swarigheden vindende, om zyn snode oogmerk te bereyken; dewyl hy getrout was, vervoegde zig aan de medemakker van den Biegtvader, en haalde hem door gelt over, en door een belofte, dat hy hem een Kerkelyke waardigheyt zou bezorgen. Door middel van deze ellendige liet hy een brief aan de Juffrou toekomen, die ze op de overreding van de *Monnik* las, en beantwoorde, zy liet zig eyndelyk overhalen, om de *Generaal* de vryheyt te geven, van haar te konnen zien, 't geen hy in een Monniks gewaad deed. Dit eerste bezoek wierd van verscheyden andere gevolgt, en de waare Monnik gaf aan de Juffrou te verstaan, dat zo zy de begeerte van den *Generaal* niet inwil-

willigde, zy haar bloot zou ſtellen, om haar agting en leven te verlieſen, 't geen haar ook deed buygen.

Eenige tyd daar na, vertrok het Hof van *Saragoſſa*, en de Juffrou gevoelde de moeyelyke gevolgen, van de geduurige bezoeken van den *Generaal*. Zy verhaalde het aan den Vader Metgezel, die alles wat hy kon, in 't werk ſtelde, om haar geruſt te doen zyn, en haar eer te veyligen, door eenig geneesmiddel dat hy haar liet innemen; dog alles was te vergeefs. Eyndelyk tot wanhope gebragt zynde, beleed zy aan haar Vader en Moeder de miſſlag die zy op 't aanraden van den ſnooden Monnik begaan had. Haar Vader ſturf van droefheyt daar over agt dagen daar na, en haar Moeder ging met haar Landwaarts, alwaar zy bleven tot dat zy bevallen was. Daar op gingen zy in een klooſter, alwaar ik haar gekent en verſcheyden maal bezogt heb. De Edelman had lang te vooren zyn *Teſtament* gemaakt, waar door hy al zyn goederen aan 't Klooſter van de Biegtvader, en van 't Monſterdier zyn medemakker naliet: ingeval dat zyn Dogter zonder kinderen overleed. En dewyl zy het Nonnekleed aangenomen had, was de Overſte van 't klooſter ſtout genoeg om deze goederen te eyſſchen, zeggende dat zy een Non zynde, geen kinderen kon hebben. De jonge Juffrou gaf hen ten antwoord, dat zy volgens haar Vaders *Teſtament*, Meeſtreſſe van 't goed was, zo lang als zy leefde, en dat zy hem ried van zyn eyſch af te ſtaan, dat zo hy de zaak voortzette, zy hem een kind zou vertoonen, dat zy op een ongelukkige wyze by een Veld-Overſte, door verleyding van een Monnik uyt

zyn

zyn klooster geteelt had; en dat nu de regte erfgenaam van haar Vaders goed was; deze ontdekkinge, de Overste niet belettende, om op zyn eysch te blyven staan, bewilligde de Moeder en de Dogter om het stil te houden, tot een verdrag, by welke zy alle haare goederen aan 't Klooster overgaven, dat vyf duysent *Pistoletten* in 't jaar opbragt, mits dat zy een jaargelt, van vierhondert *Pistoletten* geduurende haar leven zouden genieten.

Ik zou verscheyden andere voorbeelden van deze natuur konnen bybrengen, om breder aan te toonen, dat de Biegtvaders, wereltlyke en geordende, de voornaamste oorzaak van by na alle de ongelukken zyn, die in de *Familien* voor vallen; dog die ik reets aangehaalt heb, zyn genoeg, om de geheyme streeken van deze Biegtvaders te leeren kennen, die de Vuurschaar van de biegt zo schandelyk misbruykende, niet anders dan een vervloekinge in de oogen van God kan wezen, om dit Hooftstuk te eyndigen, zal ik zeggen, dat de biegt de munt van de Priesters en Monniken is, de zonden van de boetelingen zyn de metalen, de *Absolutie* is de stempel, waar op het geld word geslagen, en de Biegtvaders zyn 'er volstrekt meester van.

De Lezer zal uyt alles wat ik van dit onderwerp gezegt heb, gevolgen, die 't hem zal behagen konnen trekken, tot dat ik hem nieuwe ontdekkingen van de bedriegeryen van Priesters en Monniken zal doen, dat de stoffe van een twede deel zal zyn, 't geen ik voornemens ben, wel haast in 't ligt te geven.

II. HOOFT-

II. HOOFTSTUK.

Overzetting van de Bullen van de Croiſade in 't jaar 1718. *aan Philippus de V. Koning van Spanje door Paus Klemens de XI. toegeſtaan.* MDCCXVIII.

BUlle van de Heylige *Croiſade*, door zyn Heyligheyt onze Allerheyligſte Vader, *Paus Clemens de* XI. aan de Koninkryken van *Spanjen*, en de Eylanden die 'er van afhangen toegeſtaan, ten voordeele van alle die Koning *Philippus* de V. onzen *Souvereynen* Heere zullen byſtaan en dienen, in den Oorlog die hy met de vyanden van ons *Katholyke* geloof voert, met groote aflaten en vergiffenis der zonden, voor 't jaar zeventienhondert en agttien.

De Profeet *Joel*, over de rampgevallen, die de kinderen *Iſraels* door den inval van de *Kaldeeuwen* moeſten uytſtaan, en van een heyligen iever bezielt, om 'er hen van te verloſſen, deed hen na dat hy hen vermaand had, de wet van God waar te nemen, by een verzamelen om ten oorlog te gaan, en zey hen, dat hy tot hunne verquikking een verborgen fonteyn zag, die uyt Gods en zyn Huys voortvloeyde, die de zonden van dit Volk zuyverde en weg nam.

Onze Allerheyligſte Vader *Clemens* de XI. die tegenwoordig regeert, en de heylige *Apoſtoliſche* Stoel beſtiert, den iever van de *Katolyken* koning van Spanje, *Philippus* de V. tot verde-

diging van ons heylig geloof bespeurende, en ten dien eynde zyn Legers by een verzamelt heeft, en tegen alle de vyanden van 't kristendom onderhoud; en hem in deze heylige onderneminge willende bystaan, vergunt hem deze *Bulle*, waar door zyn Heyligheyt de bronkwellen van Jesus bloed ontsluyt, en de schatten van zyn onwaardeerbare verdiensten opent, om alle de Christenen aan te moedigen, deze onderneming te ondersteunen, ten dien eynde, en op dat zy deel aan deze weldaat mogten hebben, doet hy aflaten, gunstbewyzen, vermogens en voorregten, aflezen, gelyk hier volgen.

Ten I. Staat zyn Heyligheyt aan alle waaragtige Christenen, van de gemelde Koninkryke en Staaten, aan onderdaanen die daar woonen, met der woon komen, of hen aldaar zullen bevinde, welke met iever bezielt zullen zyn, ter bevordering van 't heylige Katholyke geloof, zig in persoon op haar eygen kosten by de *Troepen* die zyn *Majesteyt* zende zullen gaan, om geduurende een jaar tegen de Turken en andere ongelovigen te stryden, of die eenige andere dienst zullen bewyzen, blyvende onafscheydbaar aan 't Leger, een jaar lang vastgehegt; zyn Heyligheyt staat aan deze alle toe, zo zy een volkomen droefheyt over hunnen zonden hebben, als zy de zelve met den monde belyden, of zo zy niet kunnen, dat zy 'er een opregte begeerte na hebben, volkomen aflaat en vergiffenis van alle hunne zonden, op dezelve wyze als men voorheenen gewoon was, die te vergunnen, die een Kruys-Vaard na 't H. Land deden, en gelyk men in 't *jubeljaar* afkondigt. Zyn Heyligheyt verklaart, dat alle die voor het eyn-

eynde van de Veldtogt ſterven, of op weg zyn, om hen derwaarts te begeven, ook vergiffeniſſe van hunnen zonden zullen verkrygen, en dezelve aflaten genieten.

Zyn Heyligheyt ſtaat ook dezelve gunſtwyzen toe, aan hen die niet in perſoon henen gaande, een ander op hun eygen koſten derwaarts zenden. Een *Kardinaal*, een *Patriarch*, een Aartsbiſſchop, een Biſſchop, een Koningszoon, een *Prins*, een Hartog, een *Marquis*, een Graaf moet 'er zo veel Volk henen zenden als hy kan, tot tien toe: dog zo hy 'er geen tien kan zenden, moet hy ten minſten vier Soldaten verſchaffen. En alle andere van wat ſtaat zy zyn, ieder een man zenden, dog die daar toe geen gelegentheit hebben, zullen zig met haar twee, drie of vieren by elkander voegen, om elk volgens zyn vermogen, het zenden en onderhouden van een *Soldaat* te bezorgen.

Ten II. Wat de *Kapittels* alle de kerken, klooſters van Monniken en Nonnen belangt, zonder de Bedel-monniken daar van uyt te zonderen, zo zy met bewilliging van het *Kapittel*, of van het klooſter zig met haar tienen by elkander voegen, om een Soldaat te zenden, zullen zy dezelve *aflaten*, zo wel als de Man die zy zenden genieten, zo hy arm is.

Ten III. De wereltlyke Prieſters en Monniken, de eerſte met goetkeuring van hun Biſſchop, en de andere met die van hunne Overſten, die het woord Gods in 't gemelde Leger zullen Prediken, of eenige andere kerkelyke en Godvrugtige bediening waarnemen, 't geen hen verklaart is: toegelaten te zyn, zonder aan ongeregeltheyt ſchuldig te zyn, worden volmagtig

ge-

gemaakt, om hunne ampten te doen bedienen, door persoonen die 'er bequaam toe zyn, mits dat hen geen zielen zyn toevertrout; want zo zy die hebben, konnen zy daar van zonder bewilliging van zyn Heyligheyt niet bevryd werden. En is verklaart, dat de *Soldaten* in dezen Oorlog gebruykt, niet verpligt zyn, om de vastendagen door de kerk ingestelt waar te nemen, die zy zouden moeten houden, zo zy niet in den Oorlog dienden.

Ten IV. Zyn Heyligheyt staat niet alleen aan de Soldaten; maar ook aan alle die geene toe, die zonder zelfs, ten Oorlog te gaan, iets tot dit heylig werk zullen toebrengen, door liefde giften hier ondergemelt, alle de aflaten gunstbewyzen en voorregten in deze Bulle vervat, en zulks voor een geheel jaar van den dag af te rekenen, dat zy gemeen gemaakt is, in wat plaats het ook zyn mag. Namentlyk dat zy zelfs in een tyd van de (a) *Apostolische* Ban of gewoonlyke kerkelyke rechter de Misse in de kerken, kloostersen in de bidplaatzen, en byzondere kapellen door de Bisschop goetgekeurt en bezogt, kunnen hooren. En zo zy Priester zyn, zullen zy de Mis en andere Goddelyke diensten konnen doen; maar zo zy geen Priesters zyn, zullen zy de vryheyt hebben, om de Misse door andere voor hen te laten waarnemen; zo wel als voor hunne Ouders en Vrinden, en 't Heylige *Sacrament* van 't Avondmaal des Heeren, uytgezondert Zondags van Paasschen konnen ontfangen: zo nogtans dat zy zelfs geen reden

(a) *Dat is opschorting van alle Kerkelyke of Goddelyke dienst.*

den tot deze Ban hebben gegeeven, nog belet om van de zelve ontheft te worden. Onder voorwaarde ook, dat zy 't elkens wanneerze zig van deze *Kapelle* zullen bedienen, in haar Godsdienſtplegingen niet zullen nalaten, om voor de eendragt en eenigheyt onder alle de Kriſten-Prinſen te bidden, tot uytroeyinge van de ketteryen, en de overwinning op de *ongelovigen*.

Ten V Staat zyn Heylighevt ook toe; dat in een tyd van de Ban hunne lighamen, in heylige Aarde zullen mogen begraven worden, met een lykſtatie, dog die niet al te veel uytſteekt.

Ten VI. Zyn Heyligheyt ſtaat aan alle die geene toe, die deze Bulle zullen nemen, dat zy op de Raad van de geeſtelyke en lighamelyke Geneesmeeſters, geduurende het geheele jaar vleeſch in de vaſten, en op andere verboden dagen, en ook eyeren en andere dingen met melk zullen mogen eeten, zo dat deze Perſoonen daar en boven de manier van de kerkelyke vaſten waarnemende, gerekent zullen worden het gebod van 't vaſten te hebben waargenomen. Dog dit voorregt van eyeren enz. ſtrekt zig niet uyt, tot de *Patriarchen*, *Primaten*, Aartsbiſſchoppen, Biſſchoppen, nog eenig ander lager *Prelaat*, nog eenig wereltlyk of geeſtelyk Prieſter, behalven in de Vaſten, en uytgezondert, alle die 't zeſtig jaaren bereykt hebben, en alle de Ridders van de *Militaire*-Orders, die vryelyk eyeren, enz. zullen mogen eeten, en het gemelde voorregt genieten.

Ten VII. Zy die niet in dezen heyligen Oorlog konnen gaan, nog daar een Soldaat zenden, maar die uyt Godtsvrugt zullen vaſten, op dagen die niet geboden zyn, de byſtand van God afbid-

 dende,

dende, om de overwinninge op de ongelovige te behalen, en zyn gunst voor de eenigheyt onder de Kristen Vorsten afsmeekende, zullen t'elkens, als zy deze godvrugtige daden een geheel Jaar lang zullen doen, krygen gunstig xv Jaaren en xv veertigdaagse vergiffenissen, en ontslag van alle de boete die haar opgelegt zullen zyn, en die zy niet nagekomen hebben, van wat natuur zy ook mogen zyn; zy zullen ook deelgenooten gemaakt worden van alle de Gebeden, Aalmoessen en Bedevaarten na Jerusalem en van alle goede werken, die in de algemeene strydende Kerk, en by elk van haare Leden, zullen gedaan worden.

Ten VIII. Van alle die geene, die geduurende de Vasten, en op andere dagen van 't Jaar, waar in Bedevaarten te *Rome* zyn, vyf Kerken of vyf Autaaren, of vyfmaal de zelve Kerk of de zelve Autaar zullen bezoeken, in geval 'er geen vyf Kerken, nog geen vyf Autaaren in de Plaats zyn, alwaar ze hen bevinden, en van God de overwinning en eenigheyt, boven gemelt, afsmeeken, staat zyn Heyligheyt hen de zelve Aflaten en vergiffenis toe, die alle de andere verkrygen, die in persoon de Kerken te *Rome* bezoeken, zo binnen als buyten de muuren, alles eveneens, of zy zelfs de Kerken bezogt hadden.

Ten IX. En op dat deze zelfde persoonen hunne gebeden tot God met een grooter zuyverheyt van 't gewisse mogten doen, staat zyn Heyligheyt hen toe, om zodanige Priesters, Wereldlyke of Geestelyke, door de Bisschop goed gekeurt, tot hunne Biegtvaders te mogen nemen als zy goed vinden, om hen alle hunne zonden te vergeven, van wat aard zy ook zyn mogen,

gen, schoon zy tot de *Apostolische* Stoel mogten behoren, en in de *Bulle* in *Cæna Domini* uytgedrukt zyn, behalven de misdaat van Kettery; en staat hen eyndelyk volkomen aflaten en vergiffenis van alle hunne zonden toe. Wat de zonden belangt, die niet tot de *Apostolische* Stoel, in 't stuk van vergiffenis behooren, zy konnen 'er t'elkens, als zy die gebiegt hebben, van ontslagen worden, als zy hen maar een heylzame boete hebben onderworpen. En in geval datze om vrygesproken te worden, verpligt zyn eenige wederuytkeering te doen, zullen zy de vryheyt hebben, om dit zelfs, of door hunne Erfgenamen te doen, zo 'er iets in de weg is, om dit zelfs te konnen verrigten. De Biegtvaders zullen insgelyks de magt hebben, om de beloften te veranderen, die zy gedaan zullen hebben, hoe zy ook zyn, en al was het onder eede geschiet, behalven die van kuysheyt en Godsdienst; dog onder voorwaarde, dat zy liefde-giften, ten voordeele van de Heylige Kruysvaard, zullen geven, zo zy 't goetvinden.

Ten X. Zo zy geduurende de loop van 't gemelde Jaar mogten sterven, zonder hunne zonden gebiegt te hebben, wegens een schielyke dood, of by afwezentheyt van hun Biegtvader, zo zy maar als ware Boetelingen sterven, en dat zy op de vastgestelde tyden van de Kerk gebiegt, en deze pligt niet verzuymt hebben, met op deze gunste te steunen, zullen zy de gemelde volkomen aflaat en vergiffenis van alle hunne zonden genieten, niettegenstaande de Ban, en de Kerkelyk Begraafenis genieten, zo zy maar geen *ge-excommuniceerde* dooden zyn.

Ten XI. Insgelyks staat zyn Heyligheyt, door

zyn byzondere Brief, aan alle de Kriſten gelovige toe, behalven 't geene boven gezeyt is, aan hen die de Bulle tweemaal in 't Jaar zullen ontfangen, om nog eens geduurende hun leven, en eens op hun doodbed, van alle hunne zonden, gruwelen en buytenſpoorigheden, van vonniſſen, van *Excommunicatien*, hoewel in de *Bulle in Cæna Domini* vervat, zullen *geabſolveert* werden; hoewel dit aan zyn Heyligheyt toekomt, uytgezondert nogtans de Kettery; als ook de magt, om nog tweemaal alle de gunſtbewyzen, aflaten en vergiffeniſſen, in de Bulle toegeſtaan, te genieten.

Ten XII. Zyn Heyligheyt geeft ook aan ons; *Don François Antonio Ramirez de la Piſcina*, *Aarts-Diaken* van *Alcarraz*, *Kanonik* van de Heylige Kerk van *Tolede*, *Primaat* van *Spanje*, van den Raad van zyn Majeſteyt, *Apoſtoliſch Commiſſaris Generaal* van de heylige Kruysvaard, magt en gezag, en alle andere gunſtbewyzen in alle de Koninkryken en Staten van de heerſchappy van *Spanje*, om geduurende het Jaar van de afkondiging van deze Bulle, alle de gunſtbewyzen en aflaten aan de gemelde Koninkryken, Staaten, *Provintien*, aan alle de Kerken, hoe ze ook zyn, aan Kloofters, Gaſthuyzen, Broederſchappen, Godvrugtige plaatſen, en alle gemeene perſoonen, op te ſchorten; hoewel haare vergunninge woorden behelsden, die tegen deze opſchorting aanloopen.

Ten XIII. Geeft zyn Heyligheyt ons ook magt, om de gunſtbewyzen en vermogens, en alle andere, hoe ze ook zyn, te verſterken, en te doen herleven; en geeft aan ons, en onze afgezondene, de magt, om de Ban in alle de

plaat-

plaatſen te doen ophouden, alwaar deze Bulle zal afgekondigt zyn; gelyk ook om vaſt te ſtellen, 't geen een ieder volgens zyn vermogen en ſtaat, voor deze Bulle moet geven.

Ten XIV. En wy gemelde *Apoſtoliſche Commiſſaris Generaal* van de heylige Kruysvaard, ter begunſtiging van deze heylige Bulle, aan ons door het *Apoſtoliſche* gezag gegeven, op dat geen andere aflaat, geen belet of hinder aan zo een heylig werk zoude toebrengen, ſchortten geduurende 't geheele Jaar alle de gunſtbewyzen, aflaten en vermogens, van dit of diergelyke op, zo door zyn heyligheyt, door andere Pauſen zyne voorgangers, door de heylige *Apoſtoliſche* Stoel, of door haar gezag vergunt, aan alle de Koninkryken van zyn *Majeſteyt*, aan alle de Kerken, Kloofters, Gaſthuyzen, en andere Godvrugtige plaatſen, aan de Hooge Schoolen, Broederſchappen, en aan byzondere Perſoonen; ſchoon zelfs de gemelde gunſtbewyzen en vermogens, ten voordeele van het bouwen van de Kerk van *St. Pieter* te *Rome*, of eenige andere Kruysvaard, vergunt. En dat deze zelve vergunningen woorden behelzen, die tegen deze opſchorting aanliepen; zo dat niemant geduurende den loop van dit Jaar, andere gunſtbewyzen, aflaten en vermogens, zal konnen verkrygen, hoe ze ook zyn mogen, nog dat het vry zal ſtaan, andere af te kondigen; uytgezondert alleen de voorregten, aan de Overſten van de Bedelordens en haar Monniken vergunt.

Ten XV. En wy verklaaren, ten voordeele van deze *Bulle*, en uyt kragte van het gezegde *Apoſtoliſche* gezag, dat alle, die deze Bulle zullen nemen, alle de gunſtbewyzen, vermogens,

aflaten, *jubilees* en vergiffenis, zullen verkrygen, die door onze allerheyligste Vader *Paulus de V*, en *Urbanus de VII*, door andere Pausen van gelukkiger gedagtenisse, door de Heylige *Apostolische* Stoel, of door haar gezag, in de gemelde opschorting bevat zyn, en die wy uyt kragt van de Apostolische magt, versterken en doen herleven. En door het zelve gezag, schorten wy de Ban agt dagen voor en na de aflezing van deze Bulle op, in wat plaats het ook zyn mag, overeenkomstig met de Brief van zyn Heyligheyt. En wy belasten aan alle die geene, die deze Bulle zullen willen nemen, om deze te bewaren, zo als zy gedrukt, met onze hand ondertekent, en met ons zegel verzegelt is, anderzins zullen zy de weldaat van deze Bulle niet kunnen genieten.

Ten XVI. En om dat gy (*Pieter Zuloaga*) twee zilvere Realen hebt gegeven, dat gy deze Bulle genomen hebt, en uw naam daar in is geschreven, verklaren wy dat gy de gemelde aflaten reets hebt verkregen, dat zy u zyn toegestaan, dat gy 'er u van kunt bedienen, en dezelve op de bovengemelde wyze genieten. Gegeven te *Madrid*, den agttienden dag van *Maart*, zeventien hondert en agttien.

Formulier

Formulier van Absolutie, die uyt kragt van deze Bulle, aan alle die geene kan verleent worden, die de Bulle eens in haar leven ontfangen, en aan iemand op zyn doodbed.

M*isereatur tui omnipotens Deus &c.* door het gezag van God, en van zyne Heylige *Apostelen*, *Petrus* en *Paulus*, en van onzen allerheyligsten Vader N. N. inzonderheyt, ten uwen voordeele toegestaan, en aan my opgedragen, sprecke ik u van de groote *Excommunicatie* van opschorting, Ban, en alle andere Kerktugt-oeffeningen vry, en van de straffen die zy verdient hebben; hoewel de *Absolutie* daar van voor de Heylige *Apostolische* Stoel bewaart was, die ze u tegenwoordig toestaat. En ik doe u, in de vereeniging en de gemeenschap van de getrouwe Kristenen ingang hebben; en dus ontsla ik u van alle zonden, misdaden en buytenspoorigheden, die gy tegenwoordig hier gebiegt hebt, en van deze die gy gebiegt zoud hebben, zo ze u te binnen waren geschoten; hoewel ze zo schrikkelyk mogten zyn, dat de *Absolutie* daar van alleen tot de *Apostolische* Stoel behoorde: ik sta u volle aflaat, en vergiffenisse van alle uwe zonden toe, die gy tegenwoordig gebiegt hebt, en die gy hebt vergeten; maar die gy gebiegt zoud hebben, zo ze u te binnen waren geschoten, zo wel als van alle de straffen die gy verpligt zoud geweest zyn, in het Vagevuur voor alle uwe zonden te lyden, in den name des Vaders, des Zoons, en des H: Geestes. *Amen.*

(a) *Bedevaarten te Rome met de Aflaten die zyn Heyligheyt aan alle die geene vergunt, die de Bulle van de Kruysvaarten willen ontfangen, en zig gedragen na 't geene daar in vervat is.*

De eerste dag *te Sante Sabine.*
Donderdag *te St. George.*
Vrydag *te St. Jan en St. Paulus.*
Zaturdag *te St. Griffon.*
Eerste Zondag van de Vasten, *te St. Jan en Paulus.*
Maandag *te St. Pieter in banden.*
Dingsdag *te St. Anastasia.*
Dezen dag trekt elk een ziel uyt het Vagevuur.
Woensdag *te St. Maria Maggiore.*
Donderdag *te St. Laurens Panispema.*
Vrydag *by de H. Apostelen.*
Zaturdag *te St. Pieter.*
Tweede Zondag in de Vasten, *te St. Maria* in 't scheepje, en te *St. Maria Maggiore.*
Maandag *te St. Klemens.*
Dingsdag *te St. Balbina.*

} Volkomen Aflaat.

Woens-

(a) *Stations* is een gezeg van de Roomsche Kerk; 't bestaat om op een Godsdienstige wyze eene of verscheyden Kerken, op een zeker getal dagen te bezoeken, en daar eenigen tyd in gebeden door te brengen: dat wy, onzes oordeels, met het woord *Bedevaard* best zullen konnen uytdrukken.

Woensdag *te St. Cicile.*
Donderdag *te St. Maria over de Tyber.*
Vrydag *te St. Vidal.*
Zaturdag *te St. Pieter en te St. Marcelin.*
Dezen dag trekt elk een ziel uyt het Vagevuur.
Derde Zondag van de Vaſten, *te St. Laurens buyten de muuren.*
Dezen dag trekt elk een ziel uyt het Vagevuur.
Maandag *te St. Markus.*
Woensdag *te St. Sixtus.*
Donderdag *te St. Koſmus* en *St. Damiaan.*
Men ſtelt dezen dag het Beeld van onze Lieve Vrouw, van het volk, en van de vrede ten toon.
Vrydag *te St. Laurens in Lucina.*
Zaturdag *te St. Suſanna en St. Maria* der Engelen.
Vierde Zondag van de Vaſten, *te St. Kruys van Jeruſalem.*
Dezen dag trekt elk een ziel uyt het Vagevuur.
Maandag by de vier Gekroonden.
Dingsdag *te St. Laurens van Damaskus.*
Woensdag *te St. Pieter.*
Donderdag *te St. Silveſter en St. Maria in de Bergen.*
Vrydag *te St. Euſebius.*
Zaturdag *te St. Niklaas in de Gevankenis.*
Vyfde Zondag in de Vaſten, *te St. Pieter.*
Maandag *te St. Criſſogne.*
Dingsdag *te St. Quirce.*
Woensdag *te St. Marcel.*
Donderdag *te St. Appollinaris.*

} Volkomen Aflaat.

Vrydag *te St. Steven.*
Zaturdag *te St. Jan voor de Latynſche Poort.*
Zesde Zondag in de Vaſten, *te St. Jan de Lateraan.*
Maandag *te St. Praxedis.*
Dingsdag *te St. Priske.*
Woensdag *te St. Maria Maggiore.*
Donderdag *te St. Jan Lateraan.*
Vrydag *te St. Kruys van Jeruſalem, en te St. Maria Maggiore.*
Zaturdag *te St. Jan van Lateraan.*
Zondag van Paaſſchen, *te St. Maria Maggiore.*
Maandag *te St. Pieter.*
Dingsdag *te St. Paulus.*
Woensdag *te St. Laurens buyten de muuren.*
Dezen dag trekt elk een ziel uyt het Vagevuur.
Donderdag *na de H: Apoſtelen.*
Vrydag *te St. Maria Rotonde.*
Zaturdag *te St. Jan van Lateraan.*
Zondag na Paaſſchen *te St. Pancratius.*

Bedevaarten *na Paaſſchen.*

In de groote *Litanien*, het Feeſt van *St. Markus te St. Pieter.*
Op Hemelvaartsdag *te St. Pieter.*
Zondag van Pinxter *te St. Jan de Lateraan.*
Maandag *te St. Pieter.*
Dingsdag *te St. Anaſtaſius.*
Woensdag *te St. Maria Maggiore.*
Donderdag *te St. Laurens buyten de muuren.*
Dezen dag trekt elk een ziel uyt het Vagevuur.
Vrydag *na de H: Apoſtelen.*
Zaturdag *te St. Pieter.*

Volkomen Aflaat.

Bede-

Bedevaarten in den Advent.

Eerfte Zondag *te St. Maria Maggiore*, en in de zelve Kerk alle de dagen van onze Lieve Vrouw.
Tweede Zondag *te St. Kruys van Jerufalem.*
De zelve dag *te St. Maria der Engelen.*
Derde Zondag *te St. Pieter.*
Woensdag *van de vier Kruysdagen te St. Maria Maggiore.*
Vrydag *by de H. Apoftelen.*
Zaterdag *te St. Pieter.*
Vierde Zondag *by de Heylige Apoftelen.*

Kers-avond.

In de eerfte Mis *te St. Maria Maggiore in de Kapel van de Kribbe.*
In de tweede Miffe *te St. Anaftafius.*

Kers-dag.

De derde Miffe *te St. Maria Maggiore.*
Maandag *te St. Maria Rotonde.*
Dingsdag *te St. Maria Maggiore.*
Op den dag van de Kindermoord *te St. Paulus.*
Op den dag van de Befnydenis van Kriftus *te St. Maria over den Tyber.*
Op den dag van Drie Koningen *te St. Pieter.*
Zondag van *Septuagefima te St. Laurens buyten de muuren.*
Dezen dag trekt elk een ziel uyt het Vagevuur.
Zondag *van Sexagefima te St. Paulus.*
Zondag *van Quinquagefima te St. Pieter.*

} Volkomen Aflaat.

En om dat 'er alle dagen, het geheele Jaar door, Bedevaarten te *Rome* zyn, met groote aflaten, ſtaat men aan alle die geene, die deze Bulle zullen ontfangen, de zelve aflaten en de zelve vergiffeniſſen toe, op alle de dagen die men te *Rome* toeſtaat.

DON FRANCISKUS ANTONIUS RAMIREZ DE LA PISCINA.

Verklaaring van deze Bulle, met eenige Aanmerkingen.

De Kruysvaard was voormaals een Reyze en een Krygs-onderneming, die de Kriſtenen uyt Godsvrugt deeden, om het H: Land van de Turken te bemagtigen: en ze wierd dus genoemt, om dat zy, die hen in dezen Oorlog inwikkelden, het Kruys op hunne klederen zetten. Derhalven, wanneer de Koningen van *Spanje* een Oorlog tegen de Turken en ongelovigen ondernamen, zetten zy een Kruys op hun kleed, en ook op hunne Vaandels en Standaarden, 't geen hunne Onderdanen deed bevatten, dat zodanigen Oorlog een heyligen Oorlog was, en dat hunne Legers eens een groot voordeel op de vyanden zouden behalen; van gedagten zynde, dat zo zy in dezen Oorlog omquamen, hunne zielen regelregt na '*t Paradys* zouden gaan. 't Is om het volk in deze gedagten te houden, dat de Paus hen in deze Bulle, de Aflaten toeſtaat, die daar in uytgedrukt ſtaan. Men ziet daar uyt, dat de Kruysvaart een bewoording is dat van 't Kruys afſtamt, dat het eenig onder-

ſchey-

ſcheydend kenmerk is, van hen die de Standaarden van Jeſus Kriſtus volgen; en 't is een *Bulle* van aflaten en voorregten van het Kruys, dat de Paus aan alle die geene vergunt, die den Oorlog voor de verdediging van het Kriſten geloof, tegen alle deszelfs vyanden, voeren.

De Paus vernieuwt deze Bulle alle Jaaren, ten voordeele van den Koning van Spanje, en van alle zyne Onderdanen; vermeerdert daar door de ſchatkiſten van dezen *Monarch*, en trekt 'er zelfs een zeer groot voordeel van. Men zal van die groote zommen konnen oordeelen, die deze *Bulle* aan den Koning en den Paus toebrengt, uyt de byzonderheden die ik 'er van zal optellen.

't Is een ſtandvaſtige gewoonte in *Spanje*, om deze Bulle alle Jaaren na *Kersmis* in yder Stad, Vlek of Dorp, af te kondigen, op deze wyze.

De *Commiſſaris Generaal* van de Heylige Kruysvaard, woont gemeenlyk te *Madrid*, van waar hy aan alle zyne Afgezondene, in ieder Koninkryk en *Provintie*, de gedrukte Bullen afzend, welke zy in elk Geregtsgebied van noden hebben. De *Commiſſaris Generaal* begint met deze *Bulle* te *Madrid* af te kondigen, en dit word door een vermaard *Prediker*, na het lezen van 't *Evangely*, in de groote Miſſe gedaan, dat van een Leerreden agtervolgt word, om elk een te vermanen de Bulle aan te nemen. Op het voorbeeld van de *Commiſſaris Generaal*, kondigen alle de Afgezondene in de *Provintien* van 't Koninkryk, de Bulle op dezelve wyze in de Steden, alwaarze hun verblyf houden, af, en zenden Monniken in de Steden en Dorpen die onder hen behooren, om aldaar te prediken en de

Bulle af te kondigen. Elk Prediker heeft zyn omkring, waar in hy deze zyne last moet uytvoeren; en de uytgedrukte voorregten in de Bulle verheffende, vind hy middelen, om het volk te overreden, dat niemand dit Jaar zonder deze Bulle zalig kan worden.

De Onder-*Commissaris* die by hem is, heeft een half stuk van agten voor zyn moeyte, dat is ontrent XXV stuyvers daags; en de Prediker voor zyn reyze twintig of dertig kroonen, na de uytgestrektheyt van zyn omkring; zy worden alle beyde wel onthaalt, op alle plaatzen daar zy deze plegtigheyt uytvoeren.

Elk een, zo Mans- als Vrouws-persoonen, van zeven Jaaren, en daar boven, zyn gehouden eene van deze gedrukte Bullen te nemen, daar voor twee *Realen* te betalen, dat ontrent XII stuyvers is. En het derde gedeelte, van de Vaders der huysgezinnen, nemen 'er twee of na hun vermogen, en na dat hunne *Familien* talryk zyn. De wereltlyke Priesters zyn verpligt, driemaal in 't Jaar Bullen te neemen, t'elkens twaalf stuyvers daar voor betalende. In 't begin van de Vasten moetenze een ander nemen, die men de *Bulle* van *Lacticinios* noemt, om verlof te hebben van Eyeren en Melkspyze te eeten, en een ander in de Heylige week. De Monniken en Nonnen zyn aan de zelve wet onderworpen. Zo men tegenwoordig het groot getal van Kerkelyke, van Monniken en Nonnen, die 'er in Spanje zyn, overweegt, en van alle andere Persoonen die zeven Jaaren en daar boven oud zyn, kan men de onnoemelyke sommen zig ligt verbeelden, die den Koning alle Jaaren door deze Bulle verkrygt. De gewoonte

om

om deze Bulle te nemen, is een van de gestrengste wetten der Kerk geworden; want niemant mag, nog in de Kerk, nog op 't Kerkhof begraven worden, zonder deze Bulle op zyn borst te hebben, als tot een kenmerk verstrekkende, dat hy die ze heeft, geduurende zyn leven, een waar Kristen geweest is, en na zyn dood, op de weg der zaligheyt is.

De Arme luyden, de Bedelaars, Vreemdelingen, en zy, die in de Gasthuyzen sterven, zouden zelfs niet begraven konnen worden, zo 'er geen liefdadige Personen gevonden wierden, die van deze Bullen kogten, om voor de doode een graf op een gewydde plaats te bezorgen. Zy kosten twee *Realen*, en alles wat 'er geduurende een Jaar van komt, word aan den Paus gezonden, of gaat, gelyk men zegt, in de schatkist van de Kerk. Men kan van de ongemeene schatten oordeelen, die deze Bulle voortbrengen, ten voordeele van den Paus of Kerk, door de menigte der Persoonen, die alle Jaaren in het gebied van zulken grooten uytgestrektheyt sterven, als die van de Heerschappy van den Koning van *Spanje* is.

Arme blinde, en onnozele! van wat gebruyk kan deze Bul tog na uw dood wezen! Hoort wat *Johannes* zeyt, *Zalig zyn de dooden die in den Heere sterven.* Het is zeker, dat alle die in des Heeren gunste met een opregt berouw van hunne zonden sterven, regelregt na den Hemel gaan, om daar een eeuwig geluk te genieten; en dat die geene, die in de zonden sterven, ter Helle nederdalen, om aldaar eeuwige pynen te lyden. Dit is het, dat aan de ziele gebeurt, zo haast zy van 't lighaam is afgescheyden.

Om

Om hier van overtuygt te zyn, behoeft men maar alleen zyn natuurlyk verstand te gebruyken, en de H: Schrift zonder vooroordeel te lezen. Zo dit dusdanig is, van wat nutbaarheyt kan deze Bulle dan voor een doode wezen, dewyl zyn ziele in den Hemel of in de Hel is? Dog ik zal deze stoffe op een andere plaats verhandelen, en ik ga tot de verklaring van de Bulle, en andere aanmerkingen over, die ik op dit onderwerp heb te maken

Daar zyn vyf Jaaren verloopen, dat de overleden Paus *Klemens de XI.* de Bulle van de Kruysvaard, ten voordeele van den Koning van *Spanje* en zyne getrouwe onderdanen, vernieuwde. Ik heb 'er een *Exemplaar* van in handen, dat ik aan alle, die 'er nieuwsgierig na zyn, kan vertoonen. Deze Bulle was aan de *Kapiteyn* van een Schip uyt *Biskaye* gegeven, genaamt *Pieter de Zoloaga*, om 'er door zyn eygen handteekening van te oordeelen; en was by geval in handen van een *Officier* gekomen, die ze my bragt: ik heb gezegt, dat de Koning van *Spanje* alle Jaaren de vernieuwing van deze Bulle krygt; dog 't geen het aanmerkenswaardigste is, is dit, dat een Paus, 't zy uyt gierigheyt, of uyt vreeze, geen swarigheyt gemaakt heeft, om deze Bulle aan twee Prinsen te geven, die elkander de Kroon van *Spanje* betwisten.

Elk een weet, dat wanneer *Filippus de V.* in Spanje gekomen was, de Staten van het Koninkryk hem voor hunnen wettigen Koning erkenden, en zy den eed van getrouwigheyt aan hem afleyden. Paus *Klemens* bevestigde 't geen door de Staten gedaan was, en stond hem de *investiture* van 't Koninkryk *Napels* zoo wel,

als de Bulle van de Kruisvaard toe; waar door hy hem niet alleen als de regte Koning van *Spanje* erkende; maar verſchafte hem ook middelen, om zig tegen alle de vyanden van het Kriſtendom, en alle andere te kunnen verdedigen. Het was ook niet vreemt, dat dezen Paus die hem geheel aan 't huis van *Bourbon* had overgegeven, niets verzuimde om de Kroon op 't hoofd van *Filippus* de V. te beveſtigen; dog zie eens, wat 'er op het gedrag van den Paus te zeggen valt. *Karel* de III. tegenwoordig Keyzer van *Duytsland* voorgevende, dat de Kroon van *Spanje* hem van regtswege toequam, ondernam den Oorlog tegen Filippus de V. met behulp van de Engelſche en Hollanders, die de Spanjaarts voor ketters houden &c. tot Madrid en Saragoſſa tot Koning verklaart zynde, wilde hy door den Paus, in deze hoedanigheit ook erkent zyn. Ten dien eynde verzogt hy van hem de inveſtiture van 't Koningryk *Napels*, en de Bulle van de H. Kruisvaard. Wat de *Hiſtory* van de Kruisvaart belangt: ik verzende den Lezer tot de *Hiſtory* van den laatſten Oorlog, wat de Bulle belangt, de H. Vader vergunde hem dezelve met alle de *Titels* die hy aan *Filippus* de V. had gegeven; dewyl 'er dier tyds twee Koningen en een volk, een Paus, en twee Bullen waren, vergaderden de Godgeleerden om dit verſchil te onderzoeken; namentlyk of het zelve volk dat den eed van getrouwigheyt, aan *Filippus* de V. afgeleyt, en de Bulle ontfangen had die hem was toegeſtaan, verpligt was, om *Karel* de III. voor Koning te erkennen, en ook de Bulle te nemen, die hy van den Paus had verkregen.

De Godgeleerden van den aanhang van Ko-

ning *Filippus* waren van oordeel, dat de Paus de geheele naatzie van den eed niet ontslaan kon, die zy had afgeleyt, en dat het volk in goeden gemoede geen andere Bulle konde ontfangen; als die aan deze Prins was toegestaan, zy bragten voor reden by, dat de Paus genootzaakt was om de nieuwe Bulle te geven, uit vrees van 't Keizerlyke Leger en om de ondergang van de Kerk voor te komen, en de gevaaren waar mede zy gedreigt was.

De Godgeleerden, die de zaak van *Karel* de III. verdedigden, bragten de onfeylbaarheyt van den Paus by, en beweerden dat elk Kristen in gemoede verpligt is, om zig na de laatste verklaring van den Paus te schikken, en dezelve blindelings te gehoorzamen, zonder de redenen na te speuren, die den Paus daar toe bewogen hebben: daar was ook diergelyken geschil van de benoeming der *Bisschoppen*, want dier tyds, aldaar een Bisdom openstaande, benoemde *Karel* iemand, en *Filippus* een ander, en de Paus bevestigde de twee benoemingen, en zy beyde wierden tot *Bisschop* ingewyd, daar uyt blykt dat *Klemens* de XI. geen swarigheit maakte om aan twee Koningen te gelyk, dezelve Bulle toe te staan, en daar door een geheele naatzie te verdeelen, en te verwarren, zonder daar toe door vreeze of om de ondergang van de Kerk voor te komen, gedwongen te zyn; maar uit een enkel beweegmiddel van eygen belang, en om zyne inkomsten aan twee zyden te verzekeren, men behoeft'er niet over verwondert te wezen, dewyl den Paus zulken onmatigen heerszugt bezat, en zo trots was, dat hy geen schroom had om allerley middelen ter hand te nemen,

om

om zyn heerszugt en trotsheyt te voldoen. Hy gaf zig zo net aan deze laatfte drift over, dat hy 't noyt heeft konnen verdragen, dat men zyne befluyten tegenftreefde, hoe zeer zy ook tegen de Goddelyke en menfchelyke wetten aanliepen, de volgende gefchiedenis die onder zyn Pausfchap voorviel, is 'er een baarblykelyk bewys van.

Hiftory van een Spanjaart die by vergunning van Paus Klemens de XI met zyn eygen zufter troude.

VOor tien jaaren te *Liffabon* zynde, quam een *Spanjaard* genaamt *Gonzalez* in het zelve huys, waar in ik eenige tyd geweeft was *logeeren*, dewyl wy t'zamen aten, fpraken wy op zekere avond na de maaltyd van de oppermagt van den Paus, die hy ftyf ftaande hield, zeggende dat hy 'er zelfs een levendig getuyge van was; hem gevraagt hebbende op wat wyze? verhaalde hy my de volgende *hiftory* van zyn huwelyk met zyn zufter.

Ik ben gebooren, zey hy te *Grenade*, van een eerlyke en ryke *familie*; dog die niet adelyk was, en myne ouders gaven my de befte opvoeding in deze ftad die 't hen mogelyk was, ik was maar XX jaren oud, wanneer myn vader en myn moeder, zes maanden na malkander fturven, zy lieten my alles na, wat zy bezaten, belaftende my alleen in hun *Teftament* om zorg voor myn zufter *Dorothea* te dragen, en haar een beftaan te bezorgen. Zy was myn eenigfte zufter

en dies tyds ontrent XVIII jaaren oud ; van onze kintsheyt af hadden wy elkanderen wederzyts tederlyk bemind, zo dat ik om haarent wille myn *ſtudie* verliet, om haar gezelſchap te houden. Deze tedere broederlyke vrindſchap bragt eyndelyk een andere liefde, voor haar in myn hart te weeg; en ik leed 'er zo veel te meer door, om dat ik haar myn drift niet durfde te kennen geven, ik was beſchaamt by my zelven, om my niet te kennen overwinnen, nog zulken buytenſporigen genegentheyt te boven te komen. Eindelyk voorziende dat zo ik volharde, deze vlamme die my verteerde, te onderhouden, ik de ondergang van myn ziele, en die van myn zuſter zoude veroorzaken, nam ik een vaſt beſluyt, om voor eenige tyd uyt myn Vaderland te gaan, en eens te bezien of ik deze drift niet konde verdryven, en in 't geheel uyt myn hart verbannen; na ordre op myne dingen geſtelt te hebben, en een moey het opzigt over myn zuſter te hebben aanbevolen, verhaalde ik aan haar myn voornemen; over zulken onverwagten tyding verwondert zynde, viel zy voor my op hare knyen, en beſwoer my de redenen van zulken ſchielyken vertrek te zeggen. Ik antwoordde, dat 'er niets was dat my dwong om haar te begeven, dan de uitnemende luſt die ik had om een jaar twee of drie te reyzen, en verzogt haar ernſtig, om niet voor myn te rugkomſt te trouwen. Eyndelyk vertrok ik, na haar een teder vaar wel gezeyt te hebben na *Rome*, dewyl my geen geld ontbrak, goede brieven van voorſchryving had, en my zeer omzigtig gedroeg, had ik het geluk een weinig tyt na myn aankomſt myn intrede in het huys van den *Kardinaal A. J.* te nemen,

nemen, en verder zodanig in zyn goede gunste in te dringen, dat ik niet alleen zyn metgezel maar zelfs zyn gunsteling en zyn vertrouweling wierd. Ik bleef twee jaren in zyn dienst, op myn eygen kosten, dog dewyl ik in al dien tyd zeer mymerende en swaargeestig was? vroeg de Kardinaal my op zekere tyd wat 'er de reden van was? ik antwoorde dat 'er geen geneesmiddel voor myn quaal was, dog dit antwoord diende niet dan om zyn nieusgierigheyt meer gaande te maaken, om de natuur van myn quaal te mogen weten. Kortom ik was genootzaakt om hem de liefde te verklaaren, die ik voor myn zuster had, en dat ik, dewyl het onmogelyk was dat zy oit myn vrou wierd, reden had om te zeggen dat myn quaal ongeneesselyk was. Hy zey my niets, maar 's anderen daags begaf hy zig na 't Paussselyk Paleys, en den *Kardinaal P. J.* in de voorzaal van zyn Heyligheyt ontmoetende, vroeg hy hem of den Paus door zyn vrygeving het natuurlyk en Godlyk beletzel van huwelyk tusschen een broeder en zuster, niet kon wegnemen? de Cardinaal P. J. antwoorde, dat de Paus die magt niet hadde, en myn beschermer het tegendeel beweerende, was 'er zulken hevigen verschil tusschen hen beyde, dat de Paus op het gerugt dat zy maakten uyt zyn kamer quam, en hen na de reden van hun verschil vroeg. Hy had dit zo ras niet vernomen, of in een ysselyke gramsteurigheyt tegen den Cardinaal P. J. uytvarende, zey hy. *Ja, een Paus kan alle dingen doen, en ik geef vryheyt tot dit huwelyk*, en zo haast hy deze woorden gezeyt had ging hy weg, myn beschermer beley aanstonds een verklaring van het getuygenis van den Paus,

en hy liet aanſtonds, de vrybrief van den Paus, in de *Kancellery* tot het huwelyk met zyn zuſter opmaken. t'Huys gekomen zynde, zey hy my, op een vrindelyke wyze, *hoewel ik zeer moeyelyk ben u te moeten verlieſen, hebbe ik uwe aankleving voor my willen erkennen, met u een onſeylbaar geneesmiddel tot uwe kwaal te bezorgen, neem deze vrybrief en ga onder Gods beſcherming heenen en trou uw zuſter &c.* Zulken onverwagten tyding verbaasde my al zo veel, als ze my verheugde. Na 'er myne nederige dankzegging aan zyn *Eminentie* voor gedaan te hebben, nam ik affcheyd van hun, en vertrok na myn land. Ik quam 'er gelukkig aan, en na my van de moeyelykheit der reyze wat uytgeruſt te hebben; vertoonde ik myn vrybrief van den Paus aan den Biſſchop, dog ik ſtond zeer verzet wanneer hy my zeyde, dat hy deze toelating niet kon ontfangen, nog zyn bewilliging tot een bloedſchandig huwelyk geven, ik ſchreef 'er aanſtonds aan den Cardinaal myn beſchermer over, die een *Excommunicatie* van den Paus, tegen den Biſſchop verkreeg, met laſt een duyſent *piſtoletten* voor boete aan de ſchatkiſt van de kerk te betalen wegens ongehoorzaamheyt aan den H. Vader, en dat hy my zelfs moeſt trouwen, zo dat hy genootzaakt wierd myn huwelyk met myn zuſter in te zegenen, waar by ik tegenwoordig vyf kinderen heb.

Uyt deze Hiſtory kan men de trotze en heerszugtige geeſt van *Klemens* de XI. afneemen 't geen ik nog meer van de Bulle der kruysvaart te zeggen heb, verdient niet minder den aandagt van den Lezer.

Ver-

Vervolg van Aanmerkingen over de Bulle van de Kruysvaard.

De Bulle van de Kruysvaard houd aan alle de gelovige Kriſtenen van de Koninkryken en Staten van de heerſchappy van *Spanje*, die den Koning zullen byſtaan, of in den oorlog dienen, die hy de Turken, ongelovigen en alle de vyanden van 't Heylige Katholyke Geloof aandoet, zo ook aan alle, die daar aan iets zullen toebrengen, en voor de eenigheyt onder de Kriſten Prinſen en voor de overwinninge, op de vyanden van het Kriſtendom, zullen bidden.

De *Rooms-Katholyken* zeggen met den Paus, in 't algemeen en geloven ernſtelyk, dat niemand buyten hun gemeenſchap zalig kan werden: derhalven merken zy alle die geene, die in gevoelen van hen verſchillen, als vyanden van hun geloof aan; en wy kennen verzekert weſen; dat zy geen onverzoenelyker vyanden oordeelen te hebben als de *Proteſtanten* of Ketters, gelyk zy ze noemen.

Zy bidden onder de *Miſſe* in 't openbaar voor de uytroeying der Ketters, Turken en andere ongelovigen, en geloven waarlyk dat zy in *Conſcientie* verpligt zyn, om allerhande middelen te gebruiken hoe wreed en *Barbariſch* die ook mogen zyn, om hen van kant te helpen. Zie daar de leere van de Roomſche Kerke, en de eerſte zaden die de Prieſters en de Biegtvaders zorg dragen, om in 't gemoed van de *Roomſch-Katholyken* te werpen.

De *Engelschen* en *Hollanders* die in *Spanje*, in den Oorlog tusschen *Karel* de III. en *Philippus* de V. gedient hebben, hebben niet dan al te veel de uytwerkzelen van dezen afkeer en onverzoenlyke haat gevoelt; die de Priesters aan de boeren tegen hen hadden ingeboesemt; door de Priesters van den aanhang van Koning *Filippus* diets gemaakt zynde, dat elk Kristen die een Ketter kon doden, een werk deed dat aangenaam by God was, vermoorden zy zo veel *Engelsche* en *Hollandsche* soldaten als zy ter zyde konden krygen; ik betuyge voor God en de werelt, dat in een Stad zynde die men *Ficentes de Ebro* noemt, en een wandelingtje buyten de zelve doende, zag ik op het veld veel armen en beenen die uyt de aarde opstaken, gevraagt hebbende waarom deze lighamen, tegen het gewoone gebruyk maar in 't veld waren begraven, gaf men my ten antwoord, dat het lighamen van eenige Engelsche Ketters waren, die de Boeren door een Godsdienstigen yver vermoort hadden. Ook is 't een oude Grondregel onder de *Spanjaarden*, *De los Enemigos*, *los menos*, dat is, *laat ons dog de minste vyanden hebben die 't ons mogelyk is.* Op zekere nagt wierden XIV. Engelsche soldaten op hunne bedden vermoort, en op 't veld begraven, ik hebze alle getelt, en van verscheyden andere moorden van deze natuur gehoort.

De moordenaars verre van daar; dat ze daar over eenige bekommeringe hebben opgevat, en deze moorderyen als verfoeyelyke misdaden aan te merken, vertellenze aan hunne Biegtvaders, als heldendaden, waar in zy hun dapperheyt en yver voor het geloof hebben doen uytblinken;

zoda-

zodanig is de haat en de afkeer van de Rooms-*Katholyken* tegen de *Protestanten*, en alle de vyanden van hun Godsdienst, om 'er te meer van overtuygt te wezen, heeft men zig maar de moord op *Bartholomeus*-nagt te herinneren, dit is plegtig door *Gregorius* de XIII. voor goetgekeurt, men heeft zig ook maar de ongehoorde wreetheden van den overleden Koning van Vrankryk tegen zyne hervormde onderdanen te binnen te brengen, dewyl zy van elk een bekent zyn; laat ik Lodewyk de XIV. en zy die hem daar toe hebben aangeraden, ter plaatse laten blyven, waar ze zyn en alwaar het te dugten is, dat zy schrikkelyker pyne lyden, als zy zo veele onnosele onschuldelingen aangedaan hebben. De vlugtelingen; waar van de *Protestantze* Landen over vloeyen, zyn 'er nog levendige getuygen van. Om my dan niet langer op te houden, ontrent die geene aan wien deze Bulle hoort kan ik vrymoedig zeggen, dat het belang van den Paus daar van het eerste voorwerp is; het tweede om het gemeene volk tot den Oorlog aan te moedigen, tegen alle die niet van hunne gemeenschap zyn om die uyt te roeyen, en de derde om zyne inkomsten of de schat der Kerke, zo veel als 't mogelyk is te vermeerderen.

Ik kome dan tot het begin van de Bulle; de Paus of zyn *Kommissaris*, grondvest het voorregt, op een plaats, uyt Joël Cap. III. 18, waar in hy aan dezen Profeet doet zeggen, *dat hy tot vertroosting van de kinderen Israël een verborgen fonteyn zag*, *die van God in zyn huys afvlood*, *die de zonden van dit volk bevogtigden en afwies*.

Ik laat het aan onze Godgeleerden over, wiens

verſtand ik eerbiede om aanmerkingen te maken, die dezen text kan ophelderen, en ik zal my vergenoegen met te zeggen, dat deze plaats in de *Latynſche* overzettinge, in deze ſpreekwyzen vervat is. *Et fons e domo Jehovæ prodibit, qui irrigabit vallem cedrorum lectiſſimorum.* En in de *Franſche* vertaling vind men deze woorden. *Et il ſortira une fontaine de la maiſon de l'Eternel qui arroſera la vallée de Sittim*, dat is, *daar zal een fonteyn uyt het huys des Heeren uytgaan, en die zal de valeye van Zittim bewateren.* Daar uyt kan men zien hoe de Paus en zyne Doktoren een plaats weten te verdrayen, om 'er eenige nuttigheyt uyt te halen, dog laat ons tot de toepaſſing van dezen Text overgaan.

Onze Allerheyligſte Vader *Klemens* de XI. den yver van den Katholyken Koning, tot verdediging van het Heylige geloof beſpeurende en hem in de Heylige onderneminge willende byſtaan, vergunt hem deze *Bulle*, waar door zyn Heyligheyt de bronwellen van 't bloed van Jeſus Kriſtus ontſluyt, en de ſchatten van zyne onwaardeerlyke verdienſten opent, om alle de Kriſtenen aan te ſporen, deze heylige onderneming te onderſteunen.

Ik heb reets gezegt, dat de Paus alle jaaren diergelyken Bulle vergunt, en altyt met dezelve oogmerken, zo dat hy ieder jaar de bronwellen van Jeſus bloed ontſluyt, o Hemel! wat is den menſch, die gy groot maakt! of liever die zig zelfs groot maakt, zig zelven den titel van Allerheyligſte Vader, en van zyn Heyligheyt aanmatigende? Een menſch, die waarlyk een menſch is, dewyl het zeker is, dat hy verſcheyden baſtaarden, gelyk ook veele van zyne

voor-

voorgangers geteelt heeft, nogtans eygent dit mensch hem de magt toe, om de bronwellen van Jesus bloed, en dat alle jaaren te openen; wat een onbezonnentheyt! wat een lastering tegen God en zyn gezalfde!

Wat my belangt, ik zal geen zwarigheyt maken te zeggen, dat hy de bronwellen van Jesus bloed open maakt, en de wonden van onzen verlosser niet alleen alle jaren; maar zelfs alle dagen, zonder believe weder opent; want zo de Leere van de Rooms-*Katholyke* waaragtig is, moet volgen dat den Paus onzen Heere Jesus Kristus alle dagen op nieus kruist.

In de verhandeling van de ondeugden en zonden, stellen de Roomsche Leeraars deze vraag voor; namentlyk of een mensch, die zig eene van de eygenschappen van God toeeigent een Godtslasteraar is, en of zodanigen mensch God en zyn gezalfde door zyne zonden kan dooden, ten opzigte van het eerste voorstel komen zy alle daar in overeen, dat zodanigen mensch een Godtslasteraar is; dog wat het twede belangt, zommige zyn van gedagten, dat de uytdrukking *van God te dooden* in de vraag geen plaats behoort te hebben, nogtans laaten de meeste *Scholastyken*, en die zig aan de zedekunde hegten deze uytdrukking toe, en zeggen dat zodanigen mensch, God met der daat niet kan dooden, maar dat hy 't met zyn wille doet, dat is, dat zig zelven al willens een eygenschap van God toeschryvende, en tegen zyne wetten aanlopende, hy in de opperste trap den Souvereyne Wetgever komt te beledige, en dat zig het ampt van Hoogepriester toeeygenende, om de magt en de zonden te vergeven, die niet dan aan onzen

zen Heere Jesus toebehoort, hy hem regt toe, regt aan beledigt, en op nieuws zyne wonden en de bronwellen van zyn bloed opent, zo het ons mogelyk was hem van aangezigte tot aangezigte te zien; en zo ligt als men voorgeeft hem door een glas te ontdekken, zou men zeer wel konnen zien, met wat voor een verontwaardiging hy zodanig eenen zou beschouwen: zodanigen mensch zal eenmaal voor den ontzaggelyken Regterstoel van God moeten verschynen, en aldaar na zyne daaden geoordeelt worden; Hy zal het vonnis als den *Antichrist* ontfangen; want, hoewel men uyt de Heylige Schrift niet klaar kan betogen, dat hy den *Antichrist* is; nogtans mag men den *Antichrist*, wie het ook mag zyn, wel uytdagen, en wanneer hy komt om verfoeyelyker dingen te bedryven, als de Paus hedensdaags doet. *O hoe vreesselyk is het te vallen in de handen van den levendigen God!*

Ik ga nu tot de *Artykelen* van de *Bulle* over.

EERSTE ARTYKEL.

Zyn Heyligheyt staat volkomen aflaten en vergiffenisse van alle zonden aan die geene toe, die op hunne eygene kosten ten Oorlog zullen gaan, tegen de vyanden van 't Katholyke geloof; mits dat zy hun een geheel jaar onafscheydelyk aan 't Leger verbinden. Nu het volgende jaar, zyn zy verpligt, de zelve Bulle te ontfangen, en de zelve voorwaarden na te komen, zo zy de zelve aflaten en vergiffenissen willen verkrygen, en dus geduurende haar geheele leven; want zo zy uyt

dezen

dezen dienſt gaan, konnen zy geen aflaat genieten. Derhalven moeten zy, om de gewaande vergiffeniſſe, tot op haar dood toe daar by blyven, zonder 't welke hen hunne zonden niet zouden vergeven zyn.

Laat ons een andere aanmerking maken. De zelfde aflaten en vergiffeniſſen, worden aan die in 't Leger ſterven toegeſtaan, of daar na toegaande eer de veldtogt gedaan is, of voor 't eynde van den Oorlog; *als zy maar een volkomen droefheyt over hunne zonden hebben*, dat zy ze met de mond belyden, of zo zy niet kunnen, dat zy 'er een opregte begeerte toe hebben: wat de eerſte voorwaarde belangt, daar is geen een *Proteſtant*, nog Rooms-*Katholyk* Godgeleerde, die ontkent, dat God de zonden aan iemant vergeeft, die ſtervende, daar over een volkomen droefheyt, en een hartelyk leetwezen betoont, en dat Hy zo eenen niet in zyn eeuwige heerlykheyt zou opnemen. Derhalven, de volkomen aflaten en vergiffeniſſen zyn van geen gebruyk voor zodanigen menſch, en hy is van de barmhartigheyt van God en van de vergiffeniſſe van zyne zonden verzekert.

Wat de tweede voorwaarde belangt, zo iemant geen opregt berouw en waare droefheyt over zyne zonden heeft, wat nut doet het zo eenen om ze met den monde te belyden, of een opregte begeerte te hebben 't zelve te doen; dewyl het zeker is, dat hy in de Biegt, de Biegtvader, maar niet den Almagtigen God, die de eenige doorzoeker van 't hart is, kan bedriegen. Zo de Rooms-*Katholyken* ons zeggen, dat een vrye en openhartige Biegt, een kenmerk van berouw is, wy zullen hen zeggen, dat de *Proteſtan-*

ſtanten van 't zelfde gevoelen zyn ; want niet verpligt zynde, nog door de wetten van God, nog door die van de Kerke, om aan elkanderen te biegten ; is 't wanneer zy het zullen doen, een zeker teken van hun berouw. Dus is het met de Rooms-*Katholyken* niet gelegen, en hunne Biegt is geenzins een bewys van hun berouw ; want zy naderen God dikwils met hunne lippen, terwyl hunne harten verre van hem zyn. Hoe kan men vooronderſtellen, dat de mondelyke biegt, die een groot Zondaar, om het gebod van de kerk op te volgen, eenmaal des Jaars doet, en die na de zelve, op dien eygenſten dag, zyn oude levenswyze weder opvolgt, dat dit nogtans een zeker kenmerk van zyn berouw zou zyn ? Men zal my mogelyk antwoorden, dat dit voorregt van de *Bulle*, niet dan aan die geene word toegeſtaan, die in den Oorlog ſterven, met een waar berouw over hunne zonden, of na datze die met den monde beleden hebben, of ten minſten een opregte begeerte hadden om 't zelve te doen : dog ik hou ſtaande, dat 'er geen onderſcheyt tuſſchen deze krygslieden en andere menſchen is ; want op wat tyd en plaats iemand ſterft, waarlyk met berouw en leetwezen over zyne zonden aangedaan zynde, verkrygt hy vergiffenis van God, zonder toevlugt tot aflaten en vergiffeniſſen van den Paus te nemen, en God weygert zynen geeſt niet die hem daarom bidden. Daar en boven, zo iemant zonder berouw ſterft, hoewel hy zyne zonden heeft beleden, het is onmogelyk dat hy 'er vergiffeniſſe van God van verkrygt ; en in dit geval konnen alle de aflaten en vergiffeniſſen van den Paus, hun niet van de ſtraf bevryden, die hy

door

door zyn onboetvaardigheyt verdient heeft.

Laat ons ook aanmerken, dat de Paus aan alle deze krygslieden, tegen de vyanden van het Rooms-*Katholyke* geloof, de zelve aflaten vergunt, die men aan hen toestaat, die het H. Land tragten in te nemen, en in het Jubel-jaar. De Rooms-*Katholyken* moesten aanmerken, dat de grootste gunst, die wy van God kunnen verwagten, de vergiffenis der zonden is; dewyl deze altyd met de genieting van zyn eeuwige heerlykheyt vergezelt gaat. Nu, zo de Paus hen in deze Bulle de algemeene vergiffenis van hunne zonden vergunt, wat hebben zy dan de toegestane aflaten van noden, aan die geene, die ter overwinning van 't Heylig Land gaan, en 't Jubel-jaar vieren?

Dog alzo 'er weynige zyn, die weten waar in de gunsten en aflaten in het Jubel-jaar vergunt, bestaan, zal ik zeggen, 't geene my daar van bekent is. Ik zal geen lyst van alle de Bullen der Pausen, in deze gelegentheyt gegeven, byhalen; dog ik kan een der *artykelen* van deze Bulle, die men in de Boekzalen van eenige persoonen vind, met geen stilswygen voorby gaan. In deze, die den Graaf van *Sunderland* bezit, en die aan de Rooms-*Katholyken* van Engeland is afgezonden, word gezegt, *Filii mei date mihi corda vestra, & hoc sufficit vobis*, dat is, *Myne kinderen geeft my uw herte, en dat is u genoeg.* Derhalven of zy sweeren, God lasteren, steelen, vermoorden, en de verfoeyelykste gruwelden bedryven, het is hen genoeg, als ze hun harte maar aan den Paus geven, om zalig te worden. Zie daar de Leere van de Roomsche Kerk. Ik late het aan uw oordeel over, of zy

met

met de openbaring, of zelfs met de natuurlyke reden overeenkomſtig is, of niet.

In deze Bulle van 't Jubel-jaar word ook gezegt, dat de zielen van alle kriſtenen, en van hen die het *Katholyke* geloof belyden, en die na 't Heylige Land gaan om Turken en ongelovigen den Oorlog aan te doen, of in onze Stad van *Rome* op het Jubel-feeſt komen, en onder weeg ſterven, regelregt in het Paradys gaan.

De Predikers van de Heylige Kruysvaard dragen groote zorg, wanneer zy met de *Bullen* omreyzen, om in hunne leerredenen alle deze gunſtbewyzen en aflaten op te tellen, om het volk tot den Oorlog aan te moedigen, of meer dan een Bulle te doen nemen. Door deze menigte *Litanien* en vergiffeniſſen, vind de Paus een middel om het volk in zyn verblindheyt te verſterken, en zyn ſchatkiſt kragtig te vermeerderen.

In dit eerſte *Artykel* van de *Bulle* word ook gezegt, dat dezelve gunſten en aflaten aan alle die geene vergunt worden, die in perſoon niet ten Oorlog kunnende gaan, een ander op hunne koſten in hun plaats zenden; dat een Kardinaal, een *Primaat*, een *Patriarch*, een Aartsbiſſchop, een Biſſchop, een Konings Zoon, een Prins, een Hertog, een *Marquis*, een Graaf, tien, of ten minſten vier man moet zenden; en alle andere van minder rang, zullen elk een man, en de armſte met hun vieren een man moeten zenden.

Men moet aanmerken, dat volgens de regelen van de Rooms-*Katholyke* Zede-kunde, een onvrywillige daad niet als verdienſtelyk kan aangemerkt worden, om dat dit een uytwerkzel van dwang en geweld is. Hoe kan men dan

deze

deze gunste en aflaten verdienen en verkrygen, wanneer men niet vrywillig handelt? Nu, volgens de eygene bewoordingen van den Paus, schat en dwingt hy de grooten om tien, of ten minsten vier Soldaten te houden; en deze grooten hebben geen vryheyt, om zig daar van te ontslaan; derhalven konnen zy 'er geen verdienste uyt trekken. Behaagde 't God! dat de Rooms-*Katholyken* deze andere regel van hunne en onze Zede-kunde opvolgden, *Vim vi repellere licet*; dat is, *het staat vry gewelt met gewelt af te keeren.*

II. ARTYKEL van de BULLE.

In het bevel dat de Paus geeft, om een Soldaat in den Oorlog te zenden, stelt hy in de zelve rang, de *Kapittels*, de *Parochie*-kerken, de Kloosters van Monniken en Nonnen, zonder de Bedel-ordens daar van uyt te zonderen. Ten dezen opzigte is het tastbaar, dat de Paus aan de kerkelyke veel gunstiger is, dan aan de leeken; want deze konnen hen niet dan met hen drien of vieren te zamen voegen, om een Soldaat te zenden; daar hy aan tien kerkelyke vryheyt vergunt, om met hun tienen een Soldaat te leveren; en dat hy hen, zo wel als hunne Soldaten, dezelve aflaten als andere vergunt. My dunkt, dat hier in veel onregtmatigheyt steekt; want de leeken hebben hunne huysgezinnen te onderhouden, en de kerkelyken zyn daar niet mede belast, en bezitten het grootste gedeelte van de rykdommen des Koninkryks. Ik zal 'er geen ander bewys van bybrengen, dan

't geen ik in de Jaarboeken van de order van *St. Franciskus*, door Vader *Antonius Perez* van de zelve order beſchreven, gelezen heb. Dezen Schryver, na de voorzienigheyt van God ten voordeele van de *Franciskanen* verheven te hebben, zeit dat hunnen *Generaal* 600000 Geeſtelyke, in het kriſtendom verſpreyt, onder hem heeft, waar voor God zulken grooten zorg draagt, hoewelze geen inkomſten bezitten om van te beſtaan. In de Roomſche kerk zyn LXX verſcheyden Monnike-ordens, door een diergelyk getal van *Generaals* beſtiert wordende, welke na zes Jaaren *Generaal* geweeſt te zyn, gemeenlyk Biſſchop of *Kardinaal* worden. Ik zegge dit in 't voorbygaan, om het groot getal van Prieſters en Monniken, waar van de Roomſche kerk krielt, aan te toonen. Een onnut en ledig gedierte, dat alles, wat 'er 't beſt op aarden is, vernielt; terwyl het naarſtige volk door gebrek quynt. Zo 'er in een order 600000 Monniken zyn, hoe veel zal men 'er dan in LXX onderſcheydene niet wel vinden? Ik ben overtuygt, dat zo de Paus het vyftigſte gedeelte van deze Monniken na den Heyligen Oorlog zond, het volk daar door zeer ontlaſt, de Koningen veel magtiger Legers zouden hebben, hunne Staaten aan zo veele verdeeltheden niet bloot zouden ſtaan; en de ondeugt en godloosheyt, zo veel als ze nu doen, niet regeeren.

III. ARTYKEL.

Het ſtaat aan de Prieſters en Monniken vry na dezen Oorlog te gaan, om het woord van

van God te prediken, of een andere bediening waar te nemen, zonder ongeregeltheyt te pleegen. Zy vermanen en moedigen de Soldaten aan, om de vyanden van hunnen Godsdienst zonder barmhartigheyt te dooden, en zig van alle middelen, daar toe strekkende, te bedienen; dewyl diergelyke doodslagen geen misdaden, maar in tegendeel aangename werken in Godts oogen zyn.

Behalven in dezen Oorlog, wanneer een Priester iemand slaat, verminkt of aanspoort om zig te wreeken, en doodslag te bedryven, bedryft hy onregtmatigheyt, en worden alle kerkelyke bedieningen opgeschort, tot dat hy vergiffenis van den Paus, of van zyn Commissaris verkregen heeft; maar in den Oorlog tegen de vyanden van 't *Katholyke* geloof, en zelfs buyten dezen Oorlog, spooren de Priesters het volk aan, om deze vyanden van kant te helpen, zonder onregtmatigheyt te bedryven; men heeft zig niet te herinneren, dan 't geene ik reets over dit onderwerp gezegt hebbe.

Dit *Artykel* eyndigt met een vrygeving aan de Soldaten vergunt, om de Vastendagen niet te onderhouden, zo lang zy in 't Leger dienen; maar niet, wanneer zy daar niet in zyn. Wat een zeldzamen onderscheyd! En hoe! durft een mensch meer belasten, als God gedaan heeft? Jesus Kristus belast ons te vasten; dog dit vasten bestaat in 't vermyden der zonde, en niet in de onthouding der spyse. Dit is iets, waar van ik gelegentheyt zal hebben om in een ander *Artykel* breeder van te spreeken.

IV. en V. ARTYKEL.

Onder deze *Artykelen*, begrypt de Paus al het volk, en leyt het een dubbele last op: want behalven het betalen van een *Soldaat*, is elk verpligt de Bulle te nemen, en daar voor twee *Realen* te betalen, zo hy de gunsten, die daar in genoemt zyn, wil deelagtig worden. Om deze last verdragelyker te maken, staat hy, behalven de bovengemelde gunstbewyzen, toe, aan alle die deze Bulle zullen willen nemen, en de liefdadigheden bewyzen, die ze uytdrukkelyk aanpryst, om de Misse te konnen horen en te zeggen, en andere Godsdienstpligten in de opschorting van alle kerkelyke en Goddelyke dienst te konnen doen. De liefde moet vrywillig zyn, zal ze Gode aangenaam wezen. Hoe kan men 't dan liefdadigheyt noemen, 't geen men genoodzaakt is voor een Bulle te geven, schoon men alles wat men bezit, daarom moest verkopen? Een ander gunstbewys, dat de Paus aan die geene toestaat, die de *Bulle* ontfangen, is dit, dat hunne lighaamen in een tyd van verbanning in gewydde aarde konnen begraven worden. Dit is het onderwerp van het Vyfde *Artykel*.

VI. ARTYKEL.

In dit *Artykel* ontslaat de Paus hen alle, die de Bulle nemen, van 't vasten; en laat hen toe in de Vasten vleesch te eeten, zoo het met toestemming van den geestelyken en lighamelyken Geneesmeester geschiet. Dat is, wanneer iemant

mant ziek is, moet hy zyn Geneesmeester vragen, of hy vleesch mag eeten; en zyn gevoelen deugt niet, zo het niet met een verlof van den Biegtvader vergezelt gaat, om vleesch, geduurende de Vasten en andere dagen, door de Kerk voorgeschreven, te eeten Men moet met de grootste dommigheyt bezet zyn, als men de fynheyt van deze toegeventheyt niet kan ontdekken; want kortom, *Necessitas caret lege*, dat is, *de noodzakelykheyt heeft geen wet*, is een grondregel, onder de Rooms-*Katholyken* zo wel als onder ons, aangenomen. Wat heeft men dan verlof van de Paus, en de geestelyke en lighamelyke Geneesmeesters van noden, om zig van deze middelen te mogen bedienen? Nu, zo de Bulle van zulken grooten gezag is, waarom laat de Paus het vlees eeten niet volstrekt toe, zonder de toestemming van twee Geneesmeesters nodig te hebben? Men moet in den hoogsten graad bygelovig en onwetende zyn, om de buytensporigheyt en snoodheyt van deze vergunning niet te konnen zien.

Ook is dit voorregt niet dan voor de Leeken, en niet voor de Priesters, uytgenomen de Kardinalen, waar van in dit *Artykel* geen gewag gemaakt is, zo wel als de Ridders van de *Militaire*-ordens, en alle de Priesters die t'zestig Jaaren bereykt hebben. Nogtans weten de Priesters en de Monniken deze uytdrukkelyke *Ordonnantie* genoeg te doen inkrimpen, onder voorwendzel van een gering ongemak, door hunne *studie*, of door het geduurig prediken, in de Vasten veroorzaakt; en vinden daar door een middel, om verlof te krygen, datze geduurende de Vasten vleesch mogen eeten. Dus preeken

zy het volk hunne onderwerping aan alle de geboden van den Paus voor: terwyl zy dezelve ongehoorzaam zyn; en dat zy om eenig geld voor de vrybriefjes te krygen kragtig op het vaſten aandringen, daar zy ondertuſſchen een volle maaltyd houden.

VII. en VIII. ARTYKEL.

DE Paus ſtaat in 't eerſte van de *Artykelen* toe, aan die geene die op de dagen, daar toe niet voorgeſchreven vaſten, vyftien jaaren en XV *quarantainen* vergiffenis, en ontſlag van alle de boeten, die hen mogten opgeleyt zyn en zy niet nagekomen hebben. Laat ons ontrent dit ſtuk de domme onwetentheyt van dit onnozele volk aanmerken, de Paus vergunt hen, door deze Bulle XV. jaaren, en XV. *quarantainen* vergiffenis, en nogtans zyn zy zo kragtig daar mede ingenomen; dat zy die alle jaaren nemen, zy kunnen niets meer begeeren, dan een algemeene vergiffeniſſe van hunne zonden, en zo zy die door een Bulle verkrygen, voor XV jaren en XV. *quarantainen*, wat hebben zy die dan van noden om ze alle jaren te nemen? mooglyk zyn 'er menſchen, die bot genoeg zyn, met zig te vleyen, dat zy vergiffeniſſen geduurende hun leven voor de andere werelt zoeken, of die tot een erffeniſſe aan hunne kinderen na te laten, laat ons ook aanmerken dat zy om deze vergiffeniſſen te verkrygen, uyt Godsdienſtigheyt op zekere dagen die niet voorgeſchreven zyn, moeten vaſten. Zy ſtellen vaſt, dat wanneer zy de kerkregels Godsdienſtig onderhouden, zy een werk

werk van een zeer groote verdienste doen; maar volgens de leere van de Roomsche Kerk is de verdienstelykheyt van 't vasten, op de dooding van 't lighaam gegrond; nu door deze zelve regel, meen ik hun te overtuygen, dat 'er in hun vasten geen verdienste kan plaats hebben.

Laat ons ten dien eynde eens zien hoe zy vasten, en de regelen die zy om dit ter dege te doen, moeten waarnemen. Alle *Casuisten* komen daar in over een, dat het 's morgens vry staat, om te drinken wat men lust, en een once brood te eeten, 't geen zy *parva materia*, een *geringe stoffe* noemen, ten opzigte van de drank, zy volgen de verklaaring van den Paus nopens de *Chocolaat* op. Zie hoe 't hier mede gelegen is.

Wanneer de *Chocolaât* in gebruyk begon te komen, was het gevoelen der *Jesuiten* dat men de zelve niet mogt drinken, zonder de vasten te schenden, om datze zeer voedsaam is. Zy die liefhebbers van dien drank waren, stelden dit geval aan den Paus voor, die alle de inmengzelen die dezen drank uytmaken; voor hem liet brengen: om ze te onderzoeken; na daar van een kopje gedronken te hebben, beslist hy dit geschil, zeggende. *Potus non frangit jejunium*, dat is, *de drunk breekt het vasten niet.* Deze verklaring van den Paus is een grontregel, in alle de korte begrippen der zedekunde, ontrent de waarneming van het vasten, derhalven staat het vry aan elk om zo veel *Chocolade* te drinken als hy wil, en niet dan een once brood etende. Door de zelve regel kan men 's morgens een flesje wyn of twee drinken, dronken worden, zonder de vasten te schenden.

's Middags eeten zy van allerley spys zo veel als zy kennen, behalven vleesch. 's Avonts mogen zy geen volkomen avondmaal houden; dog men mag nog wel eenige ververssinge nuttigen, en een stukje eeten. De *Casuisten* zyn hier over nogtans niet eens. Zommige zeggen dat niemant meer als agt oncen, droge en koude dingen mag gebruyken, als brood, zoeten rosynen, drooge visch, en andere dingen, van dezen aard, andere wenden voor, dat de veelheyt als dan met de gesteltheyt van de persoon, die vast, geëvenredigt moet worden; want zo deze persoon van een sterk gestel en van een groote gestalte is, ook veel gewoon is te eeten, beweeren zy, dat agt oncen niet genoeg zyn, en dat hy 'er dan wel twaalf mag nemen; en dus met andere, na dat zy geaard zyn. Zie daar op wat wyze, de Spanjaarts in 't algemeen vasten; nogtans zyn 'er Godsdienstige menschen, die maar een maaltyd 's daags doen, en zommige vasten XXIV. uuren na malkander, zonder in 't minst iets te nuttigen; dog dit gebeurt hen maar eens in 't jaar op den Heyligen donderdag, en dit vasten word het *vasten der klokken* genaamt. Zie eens wat dit is, onder andere bygelovige en koddige plegtigheden, moet men weten dat de Roomsch-*Katholyken*, op den H: donderdag ten twaalf uuren het H. *Sakrament*, gelyk zy het noemen, in een kostelyk vat of doos ten toon stellen, waar uyt zy het zelve des goe vrydags, op het zelfde uur daar weder uyt halen Gedurende deze XXII. uuren is elk een in de rouw, de Autaaren zyn met swarte stoffe behangen, even eens als het graf, waar op men het beeld van Jesus Kristus aan 't Kruys hangende,

gende, plaatſe; gedurende dezen geheelen tyd, laten de klokken zig niet hooren. Derhalve, het vaſten dat zommige Godvrugtige perſoonen gedurende deze tyd onderhouden zonder iets te nuttigen, word het vaſten der klokken genoemt, en is van een groote verdienſte onder hen.

Men kan gemakkelyk afnemen, dat dit ſlag van vaſten de lighamen veel afmatten. In der daat hoe kan iemand voorgeven, zyn lighaam door vaſten af te matten, terwyl hy 's morgens twee of drie koppen *Chocolade* neemt, met een biſcuyt of een ſtukje gebraden brood dat hy op het middagmaal zig zat eet? behalven dat, kan hy zig in een gezelſchap vermaken, een korſt broot eetende en zo veel fleſſen wyn toedrinkende, als het hem behaagt, zonder zyn vaſten te ſchenden, om dat dit alleen voor een *Collation* doorgaat, dewyl de drank het vaſten niet verbreekt. Zie daar de regelen die de Rooms-Katholyken in de waarneming van hunne vaſten opvolgen, dat voor hen verdienende werken zyn en die hen aflaten, en vergunde vergiffeniſſen door de *Bulle* verſchaffen, men moet ook aanmerken dat de *Rooms-Katholyken* in *Spanje*, de vryheyt hebben om op zekere vaſtendagen door de Kerk voorgeſchreven, en voornamentlyk des Saterdags, het hooft, de long, lever, enz. van een ſchaap, de afval van 't gevogelte, en andere dingen van dezen aard te mogen eeten. Zy mogen zelfs een ſchapenbout doen kooken, en het zap daar van nuttigen, deze vryheyt wierd in 't jaar 1479. door de Paus aan Koning *Ferdinand* vergunt, by gelegentheyt van een bloedigen oorlog, die dezen Vorſt tegen de Mooren moeſt voeren, en

waar in de zoldaten veel op de Vastendagen moesten lyden, by gebrek van visch en andere spysen, op deze dagen te gebruyken: deze toegeventheyt, die alleen maar aan de Krygsbenden vergunt was, geraakte ongevoelig onder 't gemeene volk, in nieuw en oud *Kastilie* in swang, alwaar 't hedendaags een gewoonte is, die reets de kragt van een wet heeft: in andere *Provintien* van *Spanje* heeft het gemeene volk, het zelfde voorregt niet, en voorname luyden verkrygen het van den Paus niet, dan door een byzondere vrygeving voor hen, en hunne *Familien.*

Daar is een order van Monniken, die men *la orden de la Victoria*, dat is, *de order van de overwinning* noemt, die door Sant *Fransiskus de Paula* is ingestelt, door de inzettingen van deze order, zyn de Monniken verpligt om zig gedurende hun leven van allerhande slag van vleesch te onthouden: even eens gelyk de *Kathuysers*, die in een gevaarlyke ziekte zelfs de vryheyt niet hebben, om eenig vlees te nuttigen; dog men moet weten, dat deze gestrengheyt niet dan in 't Klooster word opgevolgt, want wanneer zy uyt gaan, kennen zy van alle spysen eeten, zonder de wetten van de order te overtreden.

Deze goede Monniken doen streeken, die de bedriegery van hunne Godtsdienst ten vollen ontdekken. Ik heb te *Saragossa* een van deze Monniken van de *overwinninge* zeer wel gekent, zyn naam was Vader *Conchillos*, die de Godgeleertheyt in zyn Klooster Leeraarde, die voor een wys man doorging en zeer vrolyk leefde, de openbaare lessen die hy in zyn Klooster deed, hielden hem byna den geheelen nademiddag bezig;

zig; dog zo ras hy die gedaan had, dagt hy maar alleen, hoe hy hem best vrolyk zou maken. My op zekere avond in zyn *Cel* genodigt hebbende, vond ik aldaar een zeer vrolyk gezelschap, dat my al zo veel vermaak aanbragt, als het musyk dat hy my gaf; na dat wy met de kaart gespeelt en veel andere uytspanningen gehad hadden, zette men ons een lekker avondeeten voor, zo van Vlees, Visch, als ook een kostelyk banket. Ik bespeurde onder het eeten, dat Vader *Conchillos*, dan eens dit, dan dat uyt de schotel nemende, van tafel opstond, en na 't Venster ging. Ik vroeg hem, of 'er een arm mensch op straat was, die hy daar iets van toewierp, neen zei hy, wat doet gy dan in 't Venster, vroeg ik verder, *zo de Wetten van myn klooster*, gaf hy ten antwoord, *het verbieden, om vlees in 't Klooster te eeten, zy laten 't my toe, om 't buyten te doen, en t'elkens als wy daar lust toe hebben, steeken wy 't hooft buyten 't venster, en dus kunnen wy met een goed gemoet vleesch eeten, en zonder de beloften van onze Godsdienst te schenden.* Zie daar eenige streeken die de Monniken weten te gebruyken, om hun vasten en onthouding niet te breeken.

Ten opzigte van de *Karthuysers*, en van hunne onthoudingen zou ik veel te zeggen hebben; dog ik zou dit deel te veel vergrooten, zo ik alle hunne gestrengheden ophaalden. Ik zal my alleen met eenige byzonderheden vergenoegen, welke zullen strekken om dit stuk van de onthouding, en vasten op te helderen.

De eerste wil van deze Order is, zig van allerhande vleesch te onthouden, en deze wet word zo Godsdienstig opgevolgt, dat het aan

een

een Karthuyſer niet vry ſtaat, om zelfs raauw vleeſch aan te raken, zie 'er hier een voorbeeld van. Eene van deze Monniken die ik gekent heb, gevaarlyk ziek zynde, gaf de Geneesmeeſter raad, dat men een jonge duyf levendig geſpleten op zyn hooft moeſt leggen; dog de *Ordonnantie* van de Geneesmeeſter, door de overſte aan de Broederſchap mede gedeelt zynde, vind men met gemeene toeſtemminge goed, dat de zieke zig van zodanigen geneesmiddel niet kon bedienen, als regtsdraats tegen de wet van de order aanlopende; dus zyn deze dwaze Monniken, eer genootzaakt te ſterven, dan vleeſch aan te raaken, om hun leven te behouden.

Behalven het gebod van de onthouding, heeft hun ſtigter *Sant Bruno* hen nog twee andere gegeven; de geduurige ſtilſwygentheyt, en de opſluyting. Derhalven mogen deze Monniken noyt in hun klooſter, of deſſelfs omtrek gaan, behalven de overſte en de *Prokureur* die vryheyt hebben, om de zaken van het klooſter te verrigten. Elke Monnik heeft zyn afgezondert vertrek, dat in een voorkamer en een andere kamer beſtaat, waar in hy ſlaapt, een ſpyskelder en plaats om 't fruyt te bewaren, een tuyntje met een put daar in, en een kleyn plaatje om vuur in aan te leggen; aan de zyde van de deur is een drayer in de muur, waar door men hen s' middags en s' avonts eeten laat toekomen; en s' anderen daags doet hy 'er de tafelborden in, die de leekebroer opzoekt, en 't geen hem te kennen geeft, dat de opgeſlotene nog wel is. Wanneer deze broeder het eeten dan nog in de draayer vind ſtaan: oordeelt hy, dat de Monnik ziek is, en geeft 'er de overſte kennis van,

die

die hem daar op dan bezoekt. De Overſte heeft een ſleutel, die alle kamers die de Monniken geſloten moeten houden, kan opſluyten; zy mogen de zelve niet anders openen, dan wanneer zy ter Miſſe gaan, of datze de getyden moeten waarnemen. Zo zy iemant ontmoeten, mogen zy niet dan deze woorden ſpreken; den eenen zeyt. *Broeder wy moeten ſterven*, den ander antwoord, *wy weten 't wel.* Noyt anders dan des donderdags, tuſſchen drie en vier uuren namiddag, hebben zy vryheyt by malkander te komen, om een uur met elkander te ſpreeken: zo 't mooy wêer is, wandelen zy in den Tuyn, dog leelyk wêer zynde, dan in de Zaal. Wanneer zy by elkanderen zyn, mogen zy niet anders dan van 't leven van een Heylig ſpreken. En wanneer 't uur verloopen is, moet elk zig na zyn vertrek begeven. Zie daar op wat wyze zy een geduurige vaſten en ſtilſwygentheyt opvolgen; dog behalven vlees, eeten zy alles wat het lekkerſte is, en dat hun beſt ſmaakt. In een *Karthuyſer* klooſter, zyn gemeenlyk maar twintig Monniken, en daar is 'er niet een, die geen vyf of zes duyſent *Piſtoletten* tot inkomſten in 't jaar heeft; en veele hebben 't tot twintig duyſent *Piſtoletten* toe.

Zie daar, waar in haar onthouding van vleeſch en haar verkeering beſtaat. Laat ons nu ook eens zien, of zy zig ook Godsdienſtig, van vleeſchelyke zonden onthouden.

Dokter Pieter Bernes, wereltlyk Prieſter van de *Parochiale* kerk, van *Maria Magdelena*, zig in den ouderdom van XXXII. jaaren gevaarlyk ziek bevindende, deed belofte in een *Karthuyſer* klooſter te gaan, ingeval hy van deze ziekte opſtond;

ſtond; genezen zynde quam hy zyn belofte na, en van zyn *Beneficie* en de werelt afſtand doende, nam hy 't Karthuyſer kleed in 't klooſter der ontfangeniſſe, drie mylen van *Saragoſſa*, aan; drie jaaren lang, gaf hy tekenen van een voorbeeldelyke deugt, en ten eenemaale met de wetten van de order overeenſtemmende. Kortom, daar waren geen geſtrengheden, tugtoeffeningen en doodingen van 't vleeſch die hy niet opvolgde; 't geen de Overſte aanſpoorde om door de Stad bekent te maken, dat hy een Heylige op aarde was. Ik ging hem met bewilliging van de Overſte zien, en ik vond in zyn gedrag en woorden iets, dat zo ongemeen was, dat ik hem aanmerkte als een Man, die gereet ſtond, om wonderdaden te verrigten. Onder een menigte menſchen, die hem gingen zien, vond een Vryſter, die hem gekend had, eer hy het Karthuyſer kleed had aangenomen, gelegentheyt om zig op een geheyme wyze in zyn kamer te ſluypen, alwaar deze Heylige Monnik haar XVIII. maanden hield. De Overſte quam dikwils by hem, maar Juffrouw droeg zorg, om haar in zyn ſlaapkamer te verſchuylen. Dezelve Overſte op zekere avond hem ergens eens over raadplegende, en 't geluyt van een kind hoorende. Vroeg hem wat dat was? en ontdekte wel haaſt de geheele verborgentheyt, hoe hy 't ook zogt te bewimpelen. De Vryſter wierd na alles bekent te hebben, met haar kind uyt het klooſter gejaagt, en Vader *Bernes* zyn leven lang gevangen gezet. Zie daar waar op zyn uyterlyke ſchyndeugt vaſten en onthoudingen uytliepen. Om dit agtſte *Artykel* van de Bulle te eyndigen, ſtaat de Paus, die op de voornoemde wyze, of uyt

Godts-

Godtsvrugt vaſten, mits dat zy deze Bulle van de kruysvaart nemen, alle de gunſtbewyzen, vergiffeniſſen en aflaten toe, die daar in ſtaan uytgedrukt. Zeker zo deze gunſtbewyzen van eenige nutbaarheyt zyn, moet men bekennen, dat luyden die zulken onkriſtelyken leven leyden, die ten hoogſten nodig hebben, miſſchien ook dat de Paus van hunne ongeregeltheden berigt zynde, zig voorſtelt, om hen te regt te brengen; dog zo dat zyn oogmerk is, bedriegt hy zig groffelyk; dewyl deze Bulle veel eer dient, om hen in de zonden te verharden, dan hen daar van afſtand te laten doen.

IX. ARTYKEL.

BY dit *Artykel* ſtaat de Paus toe, om God met een grooter zuyverheyt te konnen bidden, aan hen alle die deze Bulle zullen ontfangen, dat zy Biegtvaders na hun welgevallen mogen verkieſen, en de magt hebben, om hen van alle zonden, behalven ketteryen te *Abſolveeren*; deze miſdaat beſtaat volgens *Salazar Irribarren*, en *Corella* in hunne verhandelingen van voorbehouden zonden, om by voorbeeld by my zelfs, alleen in myn kamer, en de deur geſloten zynde, te zeggen. *Ik geloof niet in God, nog in den Paus van Rome*, deze Schryvers onderſcheyden twederley ſlag van ketteryen, de eene *inwendig*, en de ander *uytwendig*, dat is, *openbaare*, en *geheyme*. De woorden die ik bygebragt heb, is, een openbaare kettery, en een miſdaat welkers *Abſolutie* van den Paus af hangt. De tweede kettery, niet dan in de gedagten beſtaande, daar

van kan elke Priester door 't gezag van den Bulle, de *Absolutie* geven; dog elk een, die de onbezonnentheyt heeft, om deze woorden uyt te spreken; *de Paus is niet onfeylbaar*, *de Maagt Maria moet niet aangebeden worden. Een Priester heeft door vyf woorden* geen magt, om Jesus Kristus uyt den Hemel te doen nederdalen, is schuldig, aan een openbaare kettery, en is genootzaakt na *Rome* te gaan, zo hy 'er van vrygesproken wil wezen.

Ten tweden, word in het zelfde *Artykel* gezegt, dat elk, uyt kragt van deze *Bulle* bevryd word, om wedergeving geduurende zyn leven te doen, en dat het hem vrystaat, om dit door zyne Erfgenamen na zyn dood te laten verrigten. Wat een ysselyken leere? Hoe! zo ik iemant drie duysent gulden ontsteele, 't geen alles was, dat hy in de werelt had, om zyn huysgezin te verzorgen; ik zal niet verpligt zyn, om wederuytkeering te doen, ik zal dit aan myne Erfgenamen na myn dood overlaten. Ik zal de *Familie* van dezen Man, tot den Bedelzak zien gebragt, en van een wedergeving bevryt zyn, die God, de natuur, en de Menschheyt my voorschryven. Ik zeg nog eens, dat dit een Duyvelsche Leer is; doe daar by de Bulle van zamenvoeging; dat is, zo men een zeker getal van Bullen neemt. Om deze zaak met een Biegtvader af te doen, is men ontslagen, om voor altyd wedergeving te doen: maar kan men zig vleyen om van de eeuwige straffen bevryt te wezen, die voor zulken krytenden ongeregtigheyt bewaart worden.

Zo kan elke Priester ook uyt kragt van deze Bulle, een belofte die men gedaan heeft veran-

de-

deren, behalven die van kuysheyt, Godtsdienſt, enz. Dog 't is onder voorwaarde, om zo veel voor de kruysvaart te betalen. Derhalven wanneer men een belofte gedaan zal hebben, om iemand te dooden, zyn buurman te beſteelen, de Biegtvader kan ze voor zes ſtuyvers veranderen? maar zo men belofte van kuysheit doet, moet men na *Rome* gaan, om 'er van ontſlagen te wezen.

Hoe veel Millioenen Perſoonen, doen beloften van kuysheit, en hoe veele zyn 'er niet wel, die deze belofte breeken, zonder daar over de *Abſolutie* te *Rome* te zoeken?

Men zal my mogelyk antwoorden, dat men door de belofte van kuysheit enkel de onthouding van 't Huwlyk verſtaat; maar beſtaat de kuysheit in den ongetrouden ſtaat? Een Prieſter die belofte van kuysheit, of liever van ongehuwt te blyven gedaan heeft, is die kuys, of niet, wanneer hy de zonden des vlees bedryft. Elk redelyk *Rooms Katholyk* zal 't niet konnen nalaten, *neen* te zeggen. Waarom gaan zo veele duyſenden van Prieſters, die hun belofte van kuysheit ſchenden, en een ongebonden leven leidende, dan niet na *Rome* om *Abſolutie* te verzoeken? derhalven geeft de Paus door deze Bulle, niet anders dan aanleiding aan de Prieſters, om zig zelfs te verblinden, en alles wat hen behaagt te doen, en het onnozele Volk, dat daarom moet lyden, daar van de ſchult te geven. God wil hen door zyn oneyndige genade alle verligten, op dat de Prieſters opregter, en het Volk zo verblind niet mogen zyn.

X. ARTYKEL.

DE Paus vergunt dezelve *aflaten* aan hen die schielyk sterven, mits dat zy berou over hunne zonden hebben. Ik heb ontrent dit onderwerp reeds gezeyt, dat iemand die met een opregt berou van zyne zonden sterft, geen vergiffenis van den Paus nodig heeft. Het berou van zo eenen heeft veel meer magt by God, zo 't my vry staat dus te spreeken, dan de Paus met al zyn onfeylbaarheit. Ik ga tot het volgende *Artykel* over.

XI. ARTYKEL.

IN dit *Artykel* staat de Paus, behalven de aflaten aan die geene vergunt, die deze Bulle nemen, toe, om tweemaal geduurende dat zelve jaar van alle hunne zonden ontslagen te zyn, van wat aard zy ook zyn mogen; eens geduurende hun leven, en eens op hun doodbed. Arme blinden, waar zyn uwe oogen, waar is uw verstand! onderzoek met my de onregtvaardige wegen, waar van men zig bedient om u te bedriegen. In de voorgaande *Artykelen*, heeft de Paus u alles wat gy kond wenschen toegestaan, en in dit geeft hy u een belagchelyk en harssenschimmig voorregt, om tweemaal op uw doodbed van alle uwe zonden vrygesproken te worden. Laat ons in 't voorby gaan aanmerken, dat alle de *Casuisten*, en zelfs de *Concilien* aan een enkeld Priester toelaten, die de gewoo-

ne

ne magt niet heeft, om de biegt af te nemen, om in een dringende nootzakelykheit, dat is, op 't doodbed aan iemant alle zyne zonden van wat natuur zy zyn te vergeven, by afwezentheit, en gebrek van een ander Priester, die daar toe gemagtigt is. Daar-en-boven kan niemand zulken *Absolutie* verkrygen, gelyk uytdrukkelyk in deze *Bulle* gezeit word, dan in een tyd, als de ziele gereet staat, om van 't lighaam af te scheyden, en de zieke ten eenemaal buiten hoope is. De Biegtvaders zyn hier ontrent zo naaukeurig, dat de Persoon zomtyts dood is, eer zy de woorden van de *Absolutie* voleynd hebben.

Ik wenschte wel, dat men my eens zy, hoe men zig tweemaal in dit geval kan bevinden: En zo hy eens zo veel gunstbewyzen heeft ontfangen, als hy de twede maal kan verkrygen; wat heeft hy dan deze volkomen aflaten en deze tweede *Absolutie* van alle zyne zonden van noden? ik blyve hier staan; want zo ik myn gedagten vry uyt zeide, zou men mogelyk geloven, dat ik een byzonder oogmerk had, waar van ik altyt zeer afkeerig geweest ben, voornamentlyk op dingen, die voorgevallen zyn, toeleggende.

XII. ARTYKEL.

DOor dit *Artykel*, geeft de H. Vader aan de *Apostolische Kommissaris* van de kruisvaart, en de uytdeeler van zyne gunstbewysen, magt, engezag, om geduurende het jaar van de aflezing, van deze Bulle, alle de gunstbewyzen en

aflaten door deze zelve Bulle, of door anderen toegeſtaan op te ſchorten, en te herroepen, ſchoon zy uytdrukkingen behelſden, die tegen zodanigen opſchorting of herroeping aanliepen, dat is, zo *Clemens de* XI. of een ander Paus gezeit had, ik ſtaa zulke of zodanige gunſtbewyſſen aan iemant toe, en ik vervloeke alle die geene die deze gunſtbewyzen opſchorten, deze uytdrukkingen zouden geen kragt hebben, om dat deze Bulle het tegendeel aanwyſt.

Het is zeer aanmerkelyk, dat de Paus zig zelven *door dit Artykel* van al zyn magt en gezag berooft, om 'er zyn *Commiſſaris Generaal* mede te bekleden, zo dat deze meer magt, dan den Paus zelfs heeft, geduurende dat deze Bulle in kragt is. Deze magt word vernieuwt en beveſtigt door zyn Heiligheit, en hy kanze niet alleen, ten opzigte van de regeerende Paus oeffenen; maar van alle de andere Pauſſen, zyne voorzaten om hunne beſluyten, en aflaten te verwerpen en te vernietigen. Op wat tyd, en aan wien zy vergunt zyn, zonder eenige daar van uyt te zonderen van de eerſte Paus af, die deze Godvrugtige bedriegeryen begonnen heeft. dat alles is niet overeen te brengen, na de belydnis zelfs, van de Roomſche *Doktoren*, met de onfeylbaarheit en opperſte magt van den Paus, maar niet met de blindheit en onbegrypelyke onkunde van het Volk.

XIII. ARTYKEL.

DIt *Artykel* ontdekt klaar, het beweegmiddel dat den Paus aanzet om zyn magt aan de-

Apoſto-

Apostolische en algemeene *Commissaris* van de Kruysvaart af te staan, met hem het gezag te geven, van alle de aflaten, door hem zelfs, of door andere Pausen vergunt, op te schorten en te herroepen, bekleet hy hen met een met de magt, om deze zelve aflaaten te rug te konnen roepen, en te doen herleven; en by deze magt, voegt hy nog deze, om vast te stellen, wat een yder voor deze Bulle moet betalen. Dit is de knoop van 't geheele werk; want zo het spreekwoord zeyt, *Point d'argent*, *point de Suisse*, dat is, *geen geld*, *geen Zwitzer*. Men kan van den Paus zeer wel zeggen, *geen geld*, *geen aflaten*, *nog vergiffenis van zonden*. Nogtans, zo de schatkist van de Kerk een geestelyke gifte is, kan ze zonder *simonie* niet verkogt worden, zo men voorgeeft dat deze magt van den Paus, onmiddelyk van Jesus Kristus afvloeyt, en dat hy 't om niet heeft ontfangen. Dit hooft van de Roomsche Kerk, moest dan het gebod, dat de Zaligmaker aan zyn *Apostelen* gaf, opvolgen, *gy hebt het om niet ontfangen*, *geeft het om niet.* Dewyl de geestelyke magt hem dan niets kost, waarom dryft hy 'er dan zulken handel mede? waarom bedient hy 'er zig van, om daar door geld van de gelovigen te zoeken? kan een enkeld mensch, of zyn afgezondene, een prys op een geestelyke zaake zetten? Zo dit geen regtaardige *simonie* is, weet ik niet wat men door dit woord verstaan moet.

XIV. ARTYKEL.

De *Apostolische Commissaris* zig alhier van zyn magt en gezag bedienende, zegt, *ter begunstiging van deze Bulle, schorten wy een jaar lang alle de gunsten, aflaten en vermogens van dezen aard, en alle andere enz.* op, schoon zy ten voordeele van het maken van de Kerk van *St. Pieter* te *Rome* enz. zouden dienen; uytgezondert alleen de voorregten, aan de Overstens van de Bedel-ordens vergunt. Hy zondert van deze opschorting, de voorregten van de vier Bedel-ordens alleen uyt, om dat deze orden, als bedelende, geen groote hinderpaal aan de uytvoering van zyn ontwerp konnen toebrengen. Laat myne Landgenoten my de vryheyt vergunnen, om hen hier ontrent een vraag te doen. Zo *Don Françiskus Antonius Ramirez* zulken grooten magt heeft, dat hy in weerwil van den Paus, een geheel Jaar lang, alles kan maken en breeken wat hem behaagt, en dat deze magt alle Jaaren voor hem vernieuwt word door een andere *Bulle*, wat heeft de Paus dan in Spanje te doen? En zo zyn Heyligheyt zyn gezag aan hem overgeeft, waarom verspillen de Spanjaarden dan zo veel gelt, om alle Jaaren zo veele voorregten, vrybrieven, vermogens, Bullen enz. van *Rome* te ontbieden? En zeker, zo de *Commissaris* magt heeft, om alle de overgevingen van een Paus te stuyten en te vernietigen, wat hebben zy zig dan nog veel moeyte te geven, om zulke groote kosten te doen? Zie daar genoeg, ontrent dit *Artykel*, laat ons tot een ander overgaan.

XV.

XV. en XVI. ARTYKEL.

Alle deze verbiedingen, en hare opſchortingen, ſtrekken nergens anders toe, dan om het volk te nootzaaken de Bulle aan te nemen; want zie eens, wat 'er de *Apoſtoliſche Commiſſaris Generaal* van zeyt: *Wy verklaaren, dat alle die deze Bulle zullen nemen, dadelyk alle de gunſtbewyzen, vermogens enz. verkrygen, die door de Pauſen Paulus de V. en Urbanus de VII. zyn toegeſtaan.* Zo een arm man de Bulle dan niet neemt, wat berouw hy ook over zyne zonden mogt hebben, daar is geen vergiffeniſſe voor hem, wegens de *Paus* nog zyn *Commiſſaris*; dog zekerlyk, hy kan 'er aan Gods zyde van verzekert wezen, en hy is op een beter weg dan deze, waar op alle ſchynheylige zyn, die deze Bulle nemen; met hoope, dat zy van alle hunne zonden ontſlagen zullen worden. Laat ons de laatſte woorden van dit *Artykel* een weynig naſpeuren; wy belaſten dat elk een, die deze Bulle neemt, verpligt is, om wel na te komen dat hier gedrukt, met onze naam getekent, en met ons zegel bekragtigt is, of anders zal hy de weldaat van deze Bulle niet verkrygen, nog genieten. Ik zeg, dat het bedrog en dievery is; want het oogmerk van de *Apoſtoliſche Commiſſaris* is, elk een daar door te nootzaken, om een andere Bulle te nemen. De gewoonte is, wanneer men alle Jaaren een nieuwe Bulle neemt, die van het voorgaande Jaar ook te vertoonen, of anders moet men 'er twee nemen. Laat ons nu eens vooronderſtellen, dat den geheelen inhout van

de Bulle, een groote kragt heeft, gelyk de Bygelovige vast stellen; en dat iemand, die hem genomen en betaalt heeft, de geboden heeft vervult. Ik vraag, of dat niet genoeg is, om 'er alle de voorregten van te verkrygen? derhalven herhale ik dit. Dit bevel is niet dan bedrog en dievery: ik eysch 'er geen ander bewys van, als het XVI. *Artykel*, waar in de *Commissaris* zig zelfs tegenspreekt. Zie hier zyn woorden, *En gelyk gy, Pieter de Zuloaga* (a) aanspreekende, *twee Realen betaalt hebt, dat gy deze Bulle hebt genomen, en dat uw naam daar in geschreven is, wy verklaren dat gy de gemelde aflaten reets verkregen hebt, en dat ze u vergunt zyn enz. dat gy ze kunt genieten, en daar van u gebruyk maken.*

Zo hy alle deze aflaten reets verkregen heeft, wat voordeel trekt hy 'er dan van, om deze Bulle te bewaren? En hoe kan hy de verschillende uytdrukkingen, waar van hy zig bedient, overeen brengen?

Voor I. Zo hy de Bulle niet bewaart, zal hy 'er geen voordeel door genieten.

II. Zo haast hy die genomen heeft, heeft hy 'er reets alle de gunstbewyzen enz. van verkregen, en geniet de weldaat van de Bulle.

Zie daar handtastelyke tegenzeggelykheden, die de knevelary en 't bedrog van den *Commissaris* ontdekken.

Laat ons een andere aanmerking over deze zelfde woorden van de *Commissaris* maken. *Gelyk gy de Bulle genomen hebt, zo hebt gy reets alle de aflaten en vergiffenissen van uwe zonden verkregen*

(a) 't Is de zelve die de Bulle nam, die ik, gelyk ik zeyde, in handen heb, en die ik aan de nieuwsgierige kan vertoonen.

kregen. Door deze onfeylbare verklaring, naar 't gevoelen der Rooms-*Katholyken*, zyn zyne zonden aanstonts vergeven, wanneer iemand een doodslag, overspel, kerkrovery, en alle andere misdaden bedreven heeft. Is dit niet een schandelyke trotsheyt? Hoe! iemand die werkelyk in de zonden leeft, en die 'er geen opregt berouw van heeft, zal die daar van vergiffenis voor XXI stuyvers krygen? Zo dat waar is, zou elk een de Roomsche Godsdienst omhelzen, om zo goed koop van zyn zaligheyt verzekert te zyn. Maar zo de Rooms-*Katholyken* van de waarheyt van alles, wat in de Bulle staat, overtuygt zyn, hoe konnen zy nog twyfelen, dat zy niet regelregt na 't Paradys gaan, zo ras zy gestorven zyn? Want iemant wiens zonden vergeven zyn, gaat zekerlyk regelregt na 't Paradys. Derhalven, alzo alle Spanjaarden, Mannen en Vrouwen, deze Bulle nemen, als zy daar door de vergiffenis der zonden verkrygen, en als zy vervolgens verzekert zyn na 't Paradys te gaan; waarom geloven zy een Vagevuur, en waarom zyn zy voor de Helsche vlammen bedugt?

Men kan met vrymoedigheyt zeggen, dat deze Bulle meer volk in de Hel zend, als zy 'er van bevryd: want verre daar van daan, van de menschen van de zonden af te keeren; is 'er niets in de werelt, dat haar daar meerder toe aanzet; men kan zyne driften voldoen, allerhande gruweldaden bedryven, en verzekert wezen vergiffenisse daar van te verkrygen, mits twaalf stuyvers voor deze Bulle te betalen. Zie daar, waarom de Rooms-*Katholyken* van geen wroeginge in 't gewisse gequelt zyn; want zo zy eenige groote zonden bedreven hebben, bieg-

 ten

ten zy dezelve, en krygen 'er *Absolutie* op, mits dat zy deze Bulle by hen hebben, of liever dit verlof om te zondigen. Kortom, hunne gewissens zyn zo volkomen gerust, dat zy zig verbeelden, na *Absolutie* verkregen te hebben, op nieuws zonde te mogen bedryven; waar van zy hen ook verzekert houden, vergiffenisse te zullen verkrygen

Wanneer men de Rooms-*Katholyken* over deze stoffe dringt, voornamentlyk die verstand hebben, maken zy geen swarigheyt te belyden, dat zy aan alle deze dingen geen geloof slaan; want zeggenze, zo iemant geen opregt berouw van zyne zonden heeft, kan hy geen vergiffenisse van God verkrygen, hoewel hy door zyn Biegtvader is vrygesproken. Zo dit dusdanig is, hoe kan de Paus of zyn *Apostolische Commissaris* dan zeggen, *om dat gy deze Bulle ontfangen en betaalt hebt, hebt gy reets vergiffenisse van uwe zonden ontfangen*? enz. 't Is dan een openbaar bedrog, en *Don Ramirez* dient den Paus tot een werktuyg, om de onnozele *Spanjaarden* schrikkelyk te bedriegen. Laat de Rooms-*Katholyken* den Paus vry *Heylige* en *allerheyligste Vader* noemen, hy beleedigt nogtans *God* en onzen *Heere Jesus Kristus* niet minder, en verdient eer een *Helsche*, dan een Geestelyke Vader genoemt te worden.

Op de *Artikelen* van de Bulle, volgt het *Formulier* van de *Absolutie*, waar op veele aanmerkingen zouden te maken zyn. Wat my belangt, ik kan zonder beschaamtheyt niet denken aan de onwetentheyt, waar in ik omdoolde, wanneer ik tot deze gemeente behoorde. De Biegtvader geeft volkomen aflaten en vergiffenis van

alle zonden zo wel als ontslag van alle straffen, die de boeteling tot verzoening van zyne zonden in het vagevuur zou hebben moeten ondergaan: derhalven kan men uyt kragt van deze *Absolutie* zeggen, dat 'er geen een ziele in 't vagevuur gaat, voornamentlyk in 't gebed van den Koning van *Spanje*; want gelyk ik in 't begin van de verklaaring van deze Bulle gezeyt heb, elk een van VII. jaren en daar boven, is verpligt de Bulle te ontfangen, en by gevolg zo elke ziele vergiffenis van alle zyne zonden, en van alle straffen verkrygt, die zy in 't vagevuur zouden moeten hebben lyden; is 'er niet een of hy gaat regelregt na den Hemel. Waarom eysschen de Priesters dan missen, en zeggen die tot verquikking op, van de zielen die in 't vagevuur zyn.

Van de BEDEVAARTEN.

LAat ons tot de Bedevaarten over gaan, en tot de aflaten die aan de inwoonders van *Rome* vergunt worden, als ook aan alle, die de Bulle ontfangen, en de beveelen daar in vervat, na komen:

Door Bedevaard moet men alhier het gaan van de eene Kerk na de ander verstaan, ter gedagtenisse, dat Jesus Kristus zo lang op den berg *Kalvaria*, zo lang in het Hof, zo lang aan het Kruys, en zo lang in het Graf geweest is.

Men verstaat ook door Bedevaarten, wanneer men van het eerste Kruys tot aan den berg *Kalvarie* gaat enz. En dewyl deze gewoonte van de Rooms-Katholyken aan de meeste *Pro-*

testanten

teslanten onbekent is, zal het niet onvoegzaam zyn, om daar van een beſchryvinge op te maken.

Buyten elke Stad of Dorp, is een Berg van *Kalvarie*, ter gedagteniſſe van deze, waar op onzen Zaligmaker gekruyſt is, en veertien kruyſſen zyn hier en daar tuſſchen beyde geplaatſt. Het eerſte Kruys is by 't uytgaan van de Stad; en van het eerſte tot het twede, telt men eenige ſchreden, wat meer of minder, van het twede tot het derde, en zo ook met de andere tot dat men by het twaalfde Kruys komt, dat tuſſchen twee andere ſtaat, om de twee Kruyſſen af te beelden, waar aan de twee Moordenaars aan de beyde zyden van Kriſtus opgehangen wierden. Men doet deze twaalf Bedevaarten, ter gedagteniſſe van alle paſſen, die Jeſus van Jeruſalem af tot op den Berg *Kalvaria*, alwaar hy gekruyſt wierd, gedaan heeft. In het eerſte ziet men het beeld van Kriſtus met het Kruys op zyne ſchouderen, op het twede word hy vertoont, als ter aarden vallende, en diergelyke omſtandigheden van het lyden des Zaligmakers, zyn ook op de andere Kruyſſen afgebeeld, eyndelyk ziet men hem in de laatſte Bedevaart van de drie Kruyſſen, afgeſchildert tuſſchen de twee Moordenaaren gekruyſt zynde.

Alle Vrydagen verzuymen de yverigſte niet die Bedevaarten te doen, voor ieder Kruys ter neder knielende, en daar in veel *pater-noſters*, neffens een gebed en overdenking te doen, voor 't geene onzen Heere, in zulke of zodanigen omſtandigheyt is bejegent: wanneer het weer dit niet toelaat, om na groot Kalvaria te gaan, is 'er een ander in elke hoek daar men zyne Bedevaar-

devaarten doet. Geduurende de vaſten is 'er alle Vrydag nademiddag, zulken grooten menigte volks in deze Bedevaarten, dat men naauwelyks plaats kan vinden om te knielen.

Op goe Vrydag avond, word 'er een groote omgang gedaan, die byna elk een met een lantaren in de hand bywoont, daar is niemand die op dezen nademiddag niet in de Kerk gaat, alwaar men de *Parochie*-Paap in zyn Prieſterlyk gewaat, en met een ſwarte vierkante muts op 't hoofd vind, de andere Kerkelyken met een Choorkleed, neffens de Vader Preeker. Deze laatſte doet een korte vermaning aan 't volk om hen tot Godsvrugt, nederigheyt en overdenkingen, over het lyden van onzen Heyland aan te ſporen, en na deze vermaning belaſt de Overſte, van de Broederſchap van 't bloed van Kriſtus, de *proceſſie* op de volgende wyze.

Aan 't Hooft van de *proceſſie*, gaat iemant met een Choorkleed, het Kruys van de *parochie* dragende, hebbende wederzyts? Twee kleyne jongens met twee hanglantarens; op hun volgt de eerſte togt van onzen Zaligmaker op een Vaandel geſchildert, dat een van de Broederſchap draagt, en daar op volgen de andere twee aan twee, de twaalf optogten volgen elkander op dewyze. Daar op komt iemand te voorſchyn die Jeſus Kriſtus afbeeld, met een mantel of Nazareenſche rok bekleed, met een doorne kroon op het hooft, een groot ſwaar Kruys op de ſchouderen, vergezelt van een ander, die *Simon* van *Cirene* verbeeld, en die de *Nazarener* zyn Kruys helpt dragen, daar op komen de Prediker, de Geeſtelykheyt en de *parochie*-Paap, door het volk, door malkander loopende, gevolgt. 't Is op de-

ze

ze wyze, dat de *processie* uyt de Kerk gaat, Liederen zingende, die op het Lyden van des werelts Heyland passen. De *processie* blyft by het witte Kruys na *Calvarie* staan, alwaar de Prediker een vermaning aan 't volk doet, en vertoont hen, wat onzen Zaligmaker geduurende zyn voortgang, tot op zodanigen plaats is bejegent, en hy doet diergelyke vermaningen by elk van de elf andere Kruyssen. Wanneer men by het twaalfde gekomen is, doet de Prediker tusschen de twee Kruyssen der Moordenaaren, een leerreden over het Lyden van *Jesus Kristus*, en wanneer hy die gedaan heeft, gaat de *processie* wederom in de Kerk; alwaar de Prediker met het opzeggen van hartelyk berou te hebben, dat het volk hem na zeyt, hen afschyd geeft.

Zie daar op wat wyze de Bedevaarten van *Kalvarie* gedaan worden; maar behalven deze, zyn 'er Bedevaarten na 't Heylige Graf. Deze laatste bestaan in zeven Kerken, of zevenmaal dezelve Kerk op witte Donderdag te bezoeken; wanneer Jesus Kristus in 't Graf zynde afgebeelt word; dog daar van zal ik op een andere plaats spreken.

Vervolg van aanmerkingen over de Bulle van de Kruisvaart.

MEn heeft reets gezien, dat de Paus volkomen aflaten en vergiffenis van zonden vergunt, aan alle dieze koopen en de geboden van de Bulle na komen. Op het einde van deze Bulle ziet men een lyst van de dagen, op welke die de Kerken daar in benoemt, bezoeken, te *Rome*

alle de gunften en aflaten verkrygen, waar van boven gefproken is, uyt deze lyft ziet men dat 'er geen een dag is, waar op men te *Rome* niet verfcheyden aflaten verkrygt; wanneer men deze of geene Kerk bezoekt, nu de Paus ftaat dezelve gunft, alle dagen van 't jaar aan alle die geene toe, die de Bulle ontfangen: men kan 'er uyt befluyten, dat geen een *Katholyk* in *Spanje* bevreeft behoeft te zyn om in de Hel te zullen komen. Hy mag alle dagen vry de fnoodfte gruweldaden bedryven, hy is verzekert om 'er vergiffenis van te verkrygen, zonder de moeyte te doen van ter biegt te gaan, zo hy maar van deze Bulle voorzien is, men heeft dezelve maar ter loops te lezen, om van 't gene ik zegge ten vollen overtuygt te zyn.

En in der daat de *Apoftolifche* algemeene *Kommiffaris*, die met het Pauffelyk gezag bekleet is, zeyt uydrukkelyk, dat hy, die de Bulle neemt, die ze betaalt en zyn naam daar in fchryft, dadelyk *ipfo facto*, alle de aflaten en vergiffeniffen van alle de zonden verkrygt, die daar in gemelt ftaan, zonder te zeggen, *zo hy die biegt of daar van opregt berou heeft?* maar hy verklaart uytdrukkelyk, en zonder eenige bepaling, dat elk een die de Bulle ontfangt aanftonts alle de gunften ontfangt, die daar in toegeftaan worden. Deze uytdrukkingen geven klaar te kennen dat zo haaft men deze Bulle heeft betaalt, en zyn naam daar in gefchreven heeft, men vryelyk kan fteelen, dooden en alle andere gruwelen bedryven, en 'er alle dagen vergiffenis van kan verkrygen, zonder verpligt te zyn om zyne zonden aan een Priefter te biegten, wiens gierigheyt hun mogelyk zou aanfpooren, om gelt

voor

voor de *Absolutie*, van hun af te vorderen, of missen te laten opzeggen, ten voordeele van de zielen die in 't vagevuur zyn.

Ik moet tot schaamte van myn mede Vaderlanders zeggen, dat de Priesters hen in zulken grooten onwetenheyt houden, dat men 'er naauwelyks een onder duysent heeft, die deze Bulle leest na die gekogt te hebben; en die niet blindelings gelooft, alles wat 'er zyn Priester van gezeyt heeft, zonder dit eens nader te onderzoeken, dit komt de *Protestanten* zeer verwonderlyk voor; dog ik kan geen andere redenen van hunne onwetentheyt in 't stuk van de Godtsdienst geven, als hunne valsche Godtsdienstpleging en hun blind geloof, voor alles wat hen de Priesters en Predikers wys maken; daar en boven staat het hun niet vry, om de H. Schrift of eenig boek over de verschilstukken te lezen. Ik ga nu tot de aangewezen dagen over, waar op elk een zich uyt het vagevuur kan trekken, behalven deze dagen, is 'er geen *parochie*-kerk, nog Klooster, dat ten minsten niet een bevoorregte Autaar heeft, en elk een die voor dezen Autaar, vyf maal het Pater Noster, zo veel maal het *Ave Maria*, met het *gloria patri* prevelt bevryd een ziele uyt het vagevuur, en zulks alle dagen in 't jaar, niet alleen in Spanje, uyt kragt van deze Bulle; maar ook in *Vrankryk*, *Duitsland*, *Itali̇e*, en in alle andere Rooms-Katholyke Landen, alwaar geen Bulle van de Kruysvaart is, ik trek 'er dit gevolg uyt, namentlyk dat zo 'er een Vagevuur is, dat het een ledige plaats moet zyn, alwaar onmogelyk geen een ziel kan gevonden worden, dewyl de Roomsch-*Katholyken* alle jaaren meer zielen daar uyttrekken

ken, als 'er konnen inkomen. Dit is het, dat ik denke aan te toonen, door redeneeringen, op hunne beginzelen en geloof steunende.

Voor eerst, in de Bulle zyn negen dagen in 't Jaar, waar op elk een ziel uyt het Vagevuur verlost; en uyt dit onbetwistbaar beginzel onder hen, is het klaar, dat elk van zeven Jaaren, en daar boven, alle Jaaren negen zielen uyt het Vagevuur trekt.

Ten II. De Rooms-*Katholyken* geloven vast, dat niemant buyten hun gemeenschap kan zalig worden; en volgens dit onfeylbaare beginzel onder hen, sluyten zy niet alleen de zielen der *Protestanten*, maar ook van alle die geene, die de zelve *Religie* als zy niet belyden, uyt het Vagevuur. Dus zyn 'er niet, dan de zielen der Rooms-*Katholyken*, die eygenaars van deze pynigplaats zyn.

Ten III. De Rooms-*Katholyken* stemmen daar in overeen, t'zedert dat het Vagevuur door de *Pausen* gesmeet, en door de *Koncilien* bevestigt is, dat zy de vergunning van een bevoorregte *Autaar* in ieder Kerk genoten hebben; op dat de zielen van hunne Voorouders en vrinden, door hunne gebeden mogten verquikt, en uyt deze pynigplaats verlost worden.

Ten IV. Behalven deze vergunning, hebben de Pausen zo edelmoedig geweest, dat zy byzondere voorregten op zekere dagen, aan eenige Kerken hebben toegestaan; ten voordeele van hen dieze bezogten, om zielen uyt het Vagevuur te verlossen.

Ten V. 't Is een vast gevoelen onder de Rooms-*Katholyken*, dat alle de gebeden, die men voor een bevoorregte Autaar doet, ten

voordeele van een ziele die reets uyt het Vagevuur is getrokken, in de fchatkift der Kerke komen; zo dat de fchatkift zo wel van gebeden voorzien is, dat wanneer het den Paus behaagt, hy te gelyk een millioen van deze gebeden vergunt, en verloft daar door te gelyk een millioen zielen uyt het Vagevuur.

Zie daar vyf onbetwiftbaare beginzelen onder de Rooms-*Katholyken*; laat ons nu het getal van de Rooms-*Katholyken* eens fchatten die in leven zyn, en van hen die alle Jaaren fterven; dat is, laat ons alle Jaaren een zeker getal levendige en dooden vooronderftellen. Ik beginne met het Koninkryk *Spanje* en de Staten, die 'er van afhangen, welkers inwoonders de eenige zyn, die aan de vergunde voorregten in de Bulle van de Kruysvaart deel hebben.

Ik vooronderftel dan, dat 'er in de Staten van de *Monarchie* van *Spanje*, zes millioenen levendige zielen en Rooms-*Katholyken* zyn, en dat 'er alle Jaaren drie millioenen fterven. Deze fchatting is zeer ruym genomen; dog ik wil meer toeftaan, als men van my wil eyffchen. Het is zeker, dat de helft van 't volk alle Jaaren niet fterft; dog ik make deze vooronderftelling, om myn redeneering des te beter te verfterken. Daar en boven geloven de Rooms-*Katholyken*, dat 'er veele zyn, wier zielen, wanneer zy fterven, in 't *Paradys*, en andere, die in de Hel gaan, 't geen regtdraats tegen de *Bulle* aanloopt. Volgens onze vooronderftelling, trekken de drie *millioenen*, die in 't leven blyven, dit Jaar, uyt kragt van deze *Bulle*, zeven en twintig *millioenen* zielen uyt het Vagevuur; dewyl 'er negen dagen in deze *Bulle* worden aangewezen,

waar

waar op elk levendig Persoon een ziel uyt het Vagevuur verlost. Zo 'er dan in een Jaar maar drie *millioenen* menschen sterven, hoe konnen de drie *millioenen* die in 't leven blyven, dan in dit Jaar, uyt kragt van de gemelde *Bulle*, XXVII *millioenen* zielen uyt het Vagevuur helpen; dewyl het onmogelyk is, dat 'er in dit Jaar meer dan drie *millioenen* in zyn? Laat ons by deze betooging van de negen dagen, in de *Bulle* aangewezen, nog byvoegen, dat de Rooms-*Katholyken* geloven, datze alle dagen van 't Jaar, en t'elkens als zy by een bevoorregte *Autaar* bidden, daar door een ziel, voor wien zy dit doen, uyt het Vagevuur verlossen; of dat, zo deze ziel niet meer in 't Vagevuur is, hunne gebeden in de schatkist van de Kerk komen. Nu, zo'er van drie *millioenen* van levendige menschen, maar alleen vyfhondert duyzent zyn, die alle dagen zodanige gebeden doen, volgt daar uyt, dat deze vyfhondert duyzent menschen, alle Jaaren hondert twee en tagtig *millioenen*, en vyfhondert duyzent zielen uyt het Vagevuur verlossen. Zo zy eenige swarigheyt over dit geval maken, zy hebben maar een ander vast te stellen, en vermenigvuldigen het zelve door de negen dagen in de *Bulle* aangewezen, of door de driehondert vyf en t'zestig dagen in 't Jaar, waar op men gebeden by de bevoorregte *Autaren* doet, om de zielen uyt het Vagevuur te verlossen.

Ten opzigte van *Vrankryk*, *Duytsland* en andere Rooms-*Katholyke* Landen, daar van heb ik reets gezegt, dat'er in deze Landen bevoorregte Autaaren zyn, om een ziel uyt het Vagevuur te verlossen, wanneer men voor dezelve zo veel *Pater-nosters* en zo veel *Ave-Mariaas* prevelt.

Men heeft maar de zelve *multiplicatie* te doen, om de Rooms-*Katholyken* te overtuygen, dat 'er zo veel zielen in het Vagevuur niet konnen zyn, als zy voorgeven alle Jaaren uyt te trekken, of dat deze plaats met der tyd ledig moet zyn.

Zo zy antwoorden, dat men voor een zekere zaak moet ſtellen, dat het getal der zielen, die in 't Vagevuur zedert zo veele eeuwen zo groot is, dat 'er alle Jaaren meer in blyven, als men daar uyt kan verloſſen; ſchoon 'er zelfs tienmaal meer menſchen in 't leven mogten zyn, als 'er in de Rooms-*Katholyken* Landen dadelyk bevonden worden. Ik zeg, dat deze vooronderſtelling valſch, en zonder eenige grond is; en om dit aan te toonen, klim ik tot die tyd op, wanneer het Vagevuur door de Paus uytgevonden is, en ik vooronderſtel eens voor een oogenblik, dat 'er zulken plaats is. Zo ras als het Vagevuur bedagt was, regtte men bevoorregte *Autaaren* op; en de menſchen, die in dat Jaar leefden, trokken alle de zielen, in 't zelve Jaar geſtorven zynde, uyt het Vagevuur, en zelfs nog veel meer. Want dit nieuwe voorregt wekte de liefdadigheyt van ieder een op,. om uyt deze plaats van lyden, de zielen van hunne Ouders en vrinden te verloſſen, dewyl 't hen maar eenige *Pater-Noſters* en *Ave-Maria's* koſte. Nu, dewyl dit t'zedert dien tyd alle Jaren gedaan is, is het onmogelyk, dat 'er een grooter getal zielen in 't Vagevuur gevonden worden, als 'er menſchen geſtorven zyn.

Ik zeg meer, namentlyk, dat volgens deze onbetwiſtbare beginſelen, onder de Rooms-*Katholyken*, de Spanjaarts alleen genoeg zyn, om de zielen van alle de *Katholyken*, die t'zedert

de

de opregting van 't Kristendom gesturven zyn, uyt het Vagevuur te verlossen, en zelfs 't zedert dat de Bulle van de Kruysvaart, aan de Koningen van Spanje en haare Staaten vergunt geweest is; namentlyk van *Ferdinand* de *Katholyke* af, hebben de *Spanjaarden* meer zielen uyt het Vagevuur verlost, als 'er menschen zedert de algemeene zondvloet gestorven zyn. En zeker, elk levendig persoon heeft van dien tyd af, tot nu toe alle jaaren drie hondert vyf en zestig zielen, door de bevoorregte Autaren uyt het Vagevuur verlost en negen andere uyt kragt van de *Bulle*. Hoe weynig dat men ook weet te *multipliceeren* zal men ligt kunnen zien, dat het geene ik bybrenge, zo zeker is als een wiskonstige betooging, ik spreek nu van deze onnoemelyke zielen niet die men alle dagen in 't jaar, door de Missen uyt het vagevuur red, om dat ik deze stoffe voor een ander Hooftstuk spaare.

Ik kan betuygen, dat ik alle de redeneeringen van de Rooms-*Katholyken* ontrent dit stuk, in de grond onderzogt heb, dog dat ik 'er geene heb gevonden die niet tegen de rede en de H. Schrift aan liep, en ik geloof alle de uytvlugten en strikredenen, waar van zy zig kunnen bedienen, om hunne ingebeeld gevoelen van het Vagevuur staande te houden, voorgekomen te hebben. Zy zullen duysent fabelen mogen verzieren en zeggen by voorbeeld, dat de zielen vrugtbaar in 't Vagevuur zyn, en dat een eenige, verscheyden kleyne alle arm kan voortbrengen; dog alle deze vaststellingen konnen ons niet beletten, om stout te braveeren, dat zo 'er zodanigen plaats is, het moet zyn, dat ze ledig is; dat het onmogelyk is, dat 'er een ziel
 in

in gevonden word, en dat de Rooms-*Katholyken* alle jaaren meer zielen daar uyt trekken, als 'er konnen in komen, daar uyt besluyte ik dat het gevoelen van 't *Vagevuur*, een verzierfel of liever een openbaar bedrog van Paufen en Priesters is. Nogtans zondere ik voor eenigen tyd de hedensdaagfche Paus daar van uyt, zo 't geene, dat de openbaare tydingen van zyn gedrag ons zeggen, de waarheyt is, ik zeg voor eenigen tyd; want gelyk ik in een *tweede deel* zal aantoonen, dat verfcheyden Paufen een zeer goed begin en een verfoeyelyk eynde gehad hebben.

God wil *Benediktus* de XIII. met zynen H. Geeft verligten; op dat hy alle Rooms-*Katholyken* tot onze heylige hervorming mag brengen! Ik bidde God uyt de grond van myn ziele, dat hy aan alle Rooms-*Katholyken*, dezelve gunfte wil bewyzen; die Hy my in zyn groote barmhartigheyt betoont heeft; en dat myn medevaderlanders zo wel, als alle die zig *Katholyken* noemen, met het zelve ligt mogen beftraalt worden; waar mede ik myn voordeel heb tragten te doen, om de verdurventheyt van hun kerk te kennen te geven, en om daar van met zulken vaft en opregt voornemen afftand te doen, als waar mede ik bezielt ben geweeft, ik bidde den grooten God die my eenmaal moet oordeelen, om my vervolgens met het zelve ligt te beftraalen, en my door zyne genade te verfterken, om in de Godsdienft die ik omhelft heb, te mogen leven en fterven. Wat een vertroofting zou het niet voor my zyn, zo myn voorbeeld iets kon toebrengen ter bekeringe van veele, van myne waarde Vaderlanders,

en

en om hen deze gerustheyt van Geest en gewisse te bezorgen die ik nu ontrent myn zaligheyt bezitte? ik wenste alleen maar dat ik hen kon aanzetten om de *Bulle* van de Kruysvaard te lezen, die zy als het heyligste, en als een *paspoort* na den Hemel aanmerken. Ik ben verzekert, dat zy het tegendeel zouden bespeuren, en dat zy het als een beuseling zouden agten, die niet strekt dan om hen in hunne diepe onwetentheyt in slaap te wiegen.

III. HOOFTSTUK.

Van de Misse, van de bevoorregte Autaaren, van de Transsubstantiatie, en van het Vagevuur.

IK bevatte deze vier *Artykelen* in het zelfde Hooftstuk, om dat 'er een naauwe verbintenis tusschen deze stoffen is, nogtans zal ik 'er vier onderscheyden *Artykelen* van maken, en met die van de Mis beginnen.

I. ARTYKEL,

Van de Misse en eerst van de plegtigheden die de Priesters waarnemen eer ze dezelve doen.

DE Mis heeft voor de Priesters en Monniken veel meer kragt en deugt als de zeylsteen,

die niet dan yzer trekt, dewyl ze zilver, goud, kostelyke gesteentens en alle de beste vrugten, der aarde, in hunne handen doet vallen. Ook spaaren de Priesters niets, om de mis het heerlykste en 't onzaghelykste voor het volk te vertoonen. Zie hier de plegtigheden die ze in 't werk stellen, eer zy de zelve verrigten.

Alle morgens gaat de Priester na zyn gewisse doortast, en zyne zonden gebiegt te hebben, dat men *bevrediging* of *verzoening* noemt, in 't *Sakraments*-huysje, wascht dan zyn handen, valt op zyne knyen voor een *Crucifix*, geplaatst op een kasje waar in de Priesterlyke vercierselen zyn opgesloten, en leest verscheyden gebeden en *Psalmen* in een boek, dat men het *voorafgaande* noemt. Wanneer hy deze kleyne dienst gedaan heeft, haalt hy uyt het kasje het *Ambito* dat een zeker slag van een neusdoek van zeer fyn linnen is; en na dat gekust te hebben, doet hy 't om zyn hals en doet een kort gebed, daar op neemt hy de *Alva*, dat een lang overkleed met naauwe mouwen is, en met een fyne kant omboort, en doet het zelve aandoende, een ander gebed. De *Klerk* staat geduurig agter hem, om hem te helpen aankleden, daar op neemt hy het *Cingulum* of een gordel, en doet een gebed daar op een lange band van zyde stoffe met een kruys in 't midden en twee aan ieder eynde, en doet een ander gebed, doende die om zyn hals, over zyn borst kruysweegs knopende, en aan de twee eynden aan zyn gordel bindende, daar op een andere kleyn (a) bandje met drie kruyssen, dat hy om zyn linker arm doet, en een gebed op-

zeg-

(a) Manipule.

zeggende. Eyndelyk neemt hy een (*b*) ſtuk zyde ſtoffe van drie of vier ellen lang, en van agteren een groot ellen breed, en voor een weynig minder met een opening in 't midden, om 'er 't hooft door te ſteeken. Na zig dus gekleed te hebben, grypt hy een beker die hy met een zeer fyn ſtuk linnen, waar mede deze beker bedekt was, afveegt. Daar op doet hy een groote *Hoſtie* (*c*) op een kleyn zilveren tafelbord of dat vergult is; en tot een dekzel van de beker verſtrekt, en op deze *Hoſtie* leyt hy zeer fyn linnen, dat met een kant omzet is, hy overdekt dit alles met een ſtuk zyde van ontrent drie ellen in 't vierkant: daar op beziet hy de fyne (*d*) Altaardoeken, die van zeer fyn linnen, wel geſteven en met kanten omzet zyn. De eerſte is drie vierendeel van een elle in 't vierkant, de twede een half elle; en na datze beyde netjes zyn toegevouwen, doet hy ze in een zeker ſlag van tafelbord, waar mede hy de beker bedekt. Eyndelyk zo 't een wereltlyk Prieſter is, neemt hy een vierkante muts, die hy op 't hooft zet, en een beker in de hand hebbende, maakt hy diepe buyging voor een *Crucifix*, doet een gebed, en gaat uyt het *Sakraments*-huysje na den Autaar waar op hy voornemens is de *Miſſe* te doen. Alle deze plegtigheden raaken alleen de byzondere miſſen. Eer ik die geene verhaale, die over het *celebreeren* van een groote miſſe gedaan worden, zal 't goet zyn, om de koſtelykheyt van de Kerkelyke vercierſelen te beſchryven.

N 5 *Van*

(*b*) Caſſule.
(*c* Patene.
(*d*) Corporaux.

Van de Kerkvercierſelen in't algemeen.

DEwyl 'er in de Roomſche Kerk verſcheyden feeſten zyn, zo die onzen Zaligmaker betreffen, als *Kersmis*, de *beſnydeniſſe*, de *verſchyning*, *Paaſch*, *Hemelvaard*, *Pinxteren* en de *verandering van Kriſtus op den Berg*; als ook die van 't heylig Kruys, van de *Maagt*, de *Engelen*, *Apoſtelen*, *Martelaaren*, *Belyders*, *heylige Maagden* enz. Zyn 'er by gelegentheyt van deze feeſten velerleye ſlag van vercierſelen en van allerhande *koleuren*; zy zyn wit voor alle de feeſten van Jeſus Kriſtus, uytgezondert op het *Pinkſterfeeſt* wanneer de vercierſelen *rood* zyn: zy zyn ook *wit* op de feeſtdagen, van de H. Maagt, op die van de belyders en H. Maagden *rood*, van de Martelaaren *paars*, van de *Advent* en de *Vaſten*, en ſwart van de miſſe der dooden.

Men neemt de zelve plegtigheden voor de tafel van den Autaar waar; die altyt bedekt is, met een ſtoffe die zodanig gekoleurt is, als op dien feeſtdag paſt. In elke *parochie*- of Klooſterkerk zyn vercierſelen, van alle deze onderſcheydene *koleuren* van zyden ſtoffen, met goud en zilver omboort, verſcheyden *pallia* of lange mantels van allerhande koleuren, verſcheyden *dozynen* van Koorkleden, van het fynſte linnen met de fraayſte kanten omzet; met zilvere bekers die van binnen vergult zyn, verſcheydene van gout, waar van zommige met diamanten en andere koſtelyke juweelen verſiert zyn, in de Hooftkerk van onzen Heiland te *Saragoſſe* is 'er een, die vyf pond weegt in 't geheel met diaman-

manten bezet, en op vyftien duyſent kronen geſchat; dog daar zyn 'er nog wel andere, die deze verre te boven gaan. Een verguld pannetje met een ſteel, om het wywater en de hyſop in te doen, en 'er zig op de feeſtdagen van te bedienen, is iets dat byna in alle Kerken volſtrekt nodig is, zo ook twee kandelaars van vier voeten hoog, voor de twee (*a*) Altaarklerken die in de groote mis dienen, in verſcheyden Kerken zyn twee groote (*b*) zilvere kandelaars van vyf voeten hoog, en waar van zommige twee hondert pont wegen, en een ander nog grooter, om daar op vrouwendag de gewyden kaars op te zetten: tot andere middelmatige kandelaars die men op de Altaar-tafel zet; zilvere of zelfs gouden kannen, om daar in wyn en water te doen; waar van men zig in de mis bedient, een kleyn zilvere klokje, een wierookvat, een leſſenaar, voor 't misboek van 't zelve metaal; behalven een andere leſſenaar ook van zilver van twee voeten hoog voor den *Diaken*, en onderdiaken, die de brieven en 't *Evangely* moeten lezen.

Daar is ook boven de groote *Autaar*, een *Cuſtode* als een zon gemaakt, waar in men de groote gewydde *Hoſtie* tuſſchen twee glazen bewaart; de voet is ook van goud, en zy zyn 'er, die met koſtelyke geſteentens bezet zyn. Deze *Cuſtode* word in een vergult *Sakraments*-huysje bewaart, waar uyt men 't in verſcheyden gelegentheden haalt, om 't aan 't volk te vertoonen, gelyk ik naderhand zal zeggen.

Be-

(*a*) Acolythen.
(*b*) *Cirialen.*

Behalven dit, is 'er een groote zilvere of goude beker in 't *Sakraments*-huysje, of in een ander op een kleynder Autaar, waar in men de kleyne *Hostien* bewaard, die voor de *Kommunicanten* gewyd zyn. Voor deze *Sakraments*-huysjes is een zilvere Lamp, die nagt en dag brand. De Autaaren zyn op zekere Feestdagen met zilvere beelden van verscheyden Heyligen versiert, zommige van een mans lengte, andere als een half lighaam, met kroonen of myters, met gesteentens bezet, versiert.

Ik zou veele zeldzame en kostelyke dingen kunnen vertellen, die ik in verscheyden Kloosters en Kerken gezien heb; dog dewyl de verhalen van verscheyden Reysigers daar mede vervult zyn, zal ik my niet ophouden, dan met de beschryving van de kostelykheden van de Kerk van onze Lieve Vrouw van de *Pilaar*, en die van onzen *Zaligmaker* te *Zaragosse*, waar van ik nooyt geen openbaar verhaal gezien heb.

Van de Kostelykheden van de Hooftkerk te Zaragosse.

Het *Kapittel* van de Hooftkerk van den Zaligmaker, is van XLV *Kanoniken*, een Deken, een Aartsdiaken, een Zanger, zes en zestig *Beneficianten*, zes Priesters, twaalf *Choorkinderen*, en zestig Klerken of Onderklerken, en Kosters. De Kerk bevat dertig groote of kleyne Kapellen. De groote *Autaar* is XXX voeten hoog, en tien breed; hy is ten eenemaal van Marmer; men ziet 'er rontom ook Marmere afbeeldzels van Heiligen, en in 't midden de verandering van onzen Heiland op den berg *Thabor*, met de *Apostelen*,

len, in Marmer vertoont. Het voorste van den Autaar is van zilver, de kanten zyn verguld en met kostelyke gesteentens verrykt. Men bewaart in de schatkist van de Kerk zestien zilvere Beelden van Heyligen, en onder anderen dat van *St. Pieter Argues*, die een Kanonik van deze Kerk geweest, en door de *Saraceenen* vermoord is, is met gesteentens van een groote waardy versiert. Behalven deze Beelden, zyn 'er twaalf zilvere Borstbeelden van andere Heyligen van geklonken zilver, en verscheyden overblyfzelen in goud gezet, en met diamanten opgepronkt. Daar zyn XLVIII zilvere kandelaars voor de Altaar-tafel, waar van twee groote, en de derde voor de gewydde Was-kaars, elk driehondert pont wegen; behalven zes en dertig andere kleyne zilvere kandelaars, en zes van louter goud, die op de groote Feestdagen dienst hebben.

Vier zilvere pannetjes, twee van enkel goud, met de wykwasten ook van goud. Twee groote Kruysen, het eene van zilver, 't ander van goud, tien voeten hoog, en die men op de *Processie* omdraagt. Tien duyzent once verwerkt zilver, waar van een gedeelte vergult is, om de twee hoeken van den Autaar op de groote Feesten te vercieren, of wanneer den Aartsbisschop den dienst doet. Drie en dertig zilvere Lampen, waar van de minste hondert en vyftig ponden weegt; en de grootste, die voor den grooten *Autaar*, en geheel vergult is, weegt zeshondert dertig ponden. Een groote menigte Priesterlyke vercierselen van een zeer groote waardy. Agt en tagtig bekers, waar van 'er twintig van louter goud zyn, en vier en t'zestig van zilver, van binnen vergult; behalven de heerlyke beker, waar

van

van de Aartsbisſchop zig alleen bedient, wanneer hy de Mis doet.

Alle deze koſtelykheden zyn nog maar wisjewasjes, in vergelykinge van de groote *Custode*, waar van men zig bedient, om de groote *Hostie* op de *Processie* van *Sacraments*-dag te dragen. 't Is een vereering van den Aartsbisſchop van *Sevilie*, die voorhenen *Kanunnik* van de Hooftkerk van *Saragosse* geweeſt is. De omtrek van de Zon en hunne ſtralen, is zo groot, als die van het wiel van een Karos. Het middelpunt, waar in de groote *Hostie* tusſchen twee kriſtalyne glazen geplaatſt is, is met groote *diamanten* bezet. De ſtraalen zyn alle van geklonken goud, en met verſcheyde koſtelyke geſteentens voorzien, en aan 't eynde van elke ſtraal is een ſtar, in welkers midden een koſtelyke ſmaragdſteen is. Het kriſtal met de groote *Hostie*, is geplaatſt aan de mond van de koſtelyke Beker, en de Beker is op een *Pedestal* van vergult zilver, drie voeten hoog. De geheele *Custode* weegt vyfhondert ponden, en is op een vergulden voet gezet, die twaalf mannen dragen. Ik zal 'er op een andere plaats van ſpreeken. Geen Goudſmit of Juwelier, heeft dit ſtuk ooyt net konnen ſchatten, zeggende alleen, dat het wel een *millioen Pistoletten* waardig is. Elk een ſtaat verwondert, hoe deze Aartsbisſchop zulken grooten menigte koſtelyke geſteentens had konnen verzamelen; dog t'zedert is men 'er agter gekomen, dat een van zyne Broeders, die in *Peru* geſtorven is, hem onnoemelyke zommen, met een groote menigte *diamanten*, en andere koſtelyke geſteentens, heeft nagelaten.

Van de Kostelykheden van onze Lieve Vrouw van de Pilaar.

In de Kerk van onze Lieve Vrouw van de *Pilaar*, is het zelve getal van *Kanunniken*, *Beneficianten*, *Musikanten*, *Klerken* en *Kosters*, als in de Hooftkerk van *Saragossa*, en de vercierzelen en rykdommen zyn byna dezelve; behalven de groote *Custode*, die zo heerlyk niet is. Wat de Kapel van de Maagd belangt, zy overtreft die van de Hooftkerk in heerlykheyt. Van het Beeld zal ik op een andere plaats spreeken. Wat de kostelykheden belangt, die zal ik beschryven, zo verré myn geheugen dit toelaat.

In de kleyne Kapel, alwaar het Beeld van de Maagd op een *Pilaar* staat, daar by zyn vier zilver vergulde Engelen van eens menschen grootte, met zo veel kandelaars van 't zelve metaal. Het voorste van de twee *Autaren* is louter zilver, met vergulde kanten, en met kostelyke gesteentens verciert. Voor het Beeld is een *Kristalyne* Lamp, waar op twaalf was-kaarsen dag en nagt branden, welkers armen in 't gout staan, en met diamanten verciert zyn. 't Is een gifte, die *Don Jan van Oostenryk* aan deze Kapel gedaan heeft, aan welke hy ook zyn hart heeft *gelegateert*, dat men in een goude doos bewaart, met groote *diamanten* omzet, welke voor het Beeld hangt. Deze Kapel is met een *Staketzel* van geklonken zilver omheynt, en aan elke zyde is een andere Kapel, om de Mis voor het Beeld te doen. Deze *Autaar* is geheel van zilver, van om hoog af tot op de tafel toe, gelyk die van *Jaspis* is,

en

en van vooren ook zilver; de kant zilver vergult, en met kostelyke gesteentens omzet. De kroon van de Maagt is van gout, en weegt xxv ponden; dog men kan het goud, door de veelheyt der *diamanten*, waar mede dezelve bezet is, byna niet zien. Behalven deze kostelyke kroon, zyn 'er zes andere van goud, ook met *diamanten* en *Smaragden* omzet, waar van de kleynste op een half *millioen* geschat word.

De roozen van *Diamanten* en andere kostelyke gesteentens, waar mede men de Mantel van de Maagd verciert, zyn byna onnoemelyk; dewyl 'er genoeg zyn, om haar alle dagen, drie Jaren na malkander, van nieuwe te voorzien. Men kleed haar ook alle dagen, met stof die op de Kerkfeesten past; en zy heeft nooyt dezelfde Mantel tweemaal om 't lighaam, die altyt van een heerlyke stof, en met goud geborduurt is. Zy heeft driehondert vyf en t'zestig Halsbanden van Peerlen en Diamanten, en zes gouden Ketens met Diamanten, die men op de groote Feesten op haar Mantel leyt.

In de Schatkist is een groote menigte hoofden, armen, beenen, oogen en handen, van goud en zilver aan dit Beeld opgeoffert; door die geene, die zig verbeelden, door de magt en tusschensprake van de Maagd Maria, op een wonderbaare wyze verlost te zyn. In de tweede Kapel zyn hondert vyf en tnegentig zilvere Lampen, in drie rangen, den eenen boven den anderen gestelt, die van de laagste rang zyn grooter dan die van de tweede, die ook grooter zyn dan die van de hoogste rang. De vyf Lampen die voor het Beeld staan, wegen elk vyfhondert pond, en de zestig in de zelve rang, vierhondert.

Die

Die van de tweede rang wegen tweehondert ponden, en die van de derde elk hondert. In deze Kapel is een Beeld van de Maagt van louter zilver, van vyf voeten hoog, en met kostelyke steenen, met een goude kroon vol diamanten verciert. Dit Beeld word in openbare *Processie*, op zekere dagen, omgedragen.

Na de slag van *Saragosse*, had *Milord Stanhope*, die het bevel over de Engelsche *troepen* had, de nieuwsgierigheyt, om de schatkist van onze Lieve Vrouw van de *Pilaar* te zien; en ik heb hem deze woorden hooren zeggen, *schoon alle de schatten en juweelen van alle de Koningen van Europa by malkander vergadert waren, zoudenze de helft van deze schat niet konnen ophalen.* Het oordeel van zulken wyzen en ervaren Man, kan doen begrypen, hoe hoog de kostelykheden in deze Kapel besloten, wel waardig waren.

Van de plegtigheden die men in't doen van de Misse opvolgt.

Na deze kleyne beschryving van de vercierzelen, waar van men zig in de Misse bedient, en van de onnoemelyke schatten van de Roomsche Kerk, ga ik tot die van de groote Misse, en tot de plegtigheden en gebaarden, die de Priesters in de zelve doen, over.

Behalven de Priester, moeten 'er een *Diaken*, een Onder-*Diaken*, twee (a) Autaar-klerken zyn, om de twee groote kandelaars voor den Priester te dragen, en een ander die het wierook-vat heeft.

O De

(a) *'t Is de hoogste van de minder ordens van de Kerk.*

De bewierooker helpt de Priester kleeden, en de twee *Autaar-Klerken* doen het zelve, ten opzigte van den *Diaken* en Onder-*Diaken*, wanneer zy alle drie gekleed zyn; de bewierooker en de Autaar-klerken met *Choor-kleeden*, en met een stuk om den hals van dezelve stoffe, als die van den Priester, en het (a) overkleed van den Diaken en Onder-Diaken; dan steekt de bewierooker de wierook in de brand, de Autaar-klerken nemen de kandelaars met de ontstoken waskaarsen, en de Diaken neemt de Beker en de Altaardoek; en na een buyging voor het *Crucifix* in 't Sakraments-huysje gedaan te hebben, gaan zy 'er uyt, en begeven zig na 't groote *Autaar* in de Kerk, daar gemeenlyk drie trappen zyn om voor 't Autaar te klimmen. Op de eerste, vallen de Priester en zyne vyf helpers op hunne knien, en de bewierooker met de Autaar-klerken daar latende staan, klimmen de Priester, de Diaken en Onder-Diaken, by den Autaar, voor dewelke zy alle drie op hunne knien ter nedervallen. De Onder-Diaken zet de Beker op een kleyn tafeltje aan de regterhand van den Autaar, en dan klimmen zy op de hoogste trap, alwaar zy wederom op hunne knien nedervallen. Een oogenblik daar na de Priester, de Diaken en de Onder-Diaken opstaande, laten zy de Bewierooker en de Autaarklerken op hunne knien leggen, en beginnen de Misse met een *Psalm*, waar na de Priester de algemeene biegt der zonden doet; en de *Diaken* en de Onder-Diaken antwoorden daar op, door een *Misereatur tui-enz.* Deze laatste dezelve biegt gedaan hebbende, *absolveert* de Priester hen; vervolgens een andere *Psalm* opgelezen hebbende, keeren

(a) *Dalmatique.*

keeren zy te rug na de tafel van de *Autaar*, die de Priester kust, en voor dewelke zy wederom op hunne knien nedervallen; wanneer zy opgestaan zyn, brengt de Priester het wierook-vat en de wierook, en de Priester doet 'er drie lepels in; en het wierook-vat uyt de hand van de Diaken nemende, bewierookt hy het huysje, waar in de *Eucharistie* is, en gaat aan elke zyde van dit Sakraments-huysje op zyn knien leggen; de Diaken neemt als dan de zoom van des Priesters kleed, en deze gaat van 't midden van den Autaar aan de regter zyde, de tafel bewieroken; en na op zyne knien gevallen te zyn, staat hy op, en bewierookt het van het midden tot de slinker zyde; en van deze hoek, keert hy weder aan de andere kant aan de regter zyde. Daar op geeft hy het wierook-vat aan de Diaken, die de Priester driemaal bewierookt; en de Diaken het zelve aan de bewierooker gegeven hebbende, doet deze dit den Priester tweemaal. De helpers volgen de Priester altyt agter na, en maken de zelve bewegingen als hy.

De Bewierooker het (a) Misboek op een hoek aan de regter zyde van den tafel des Autaars gereet gelegt hebbende, begint de Priester de *Mispsalm*. Geduurende deze tyd, zingen de Musikanten het begin van de Misse tot aan het (b) *Kyrie Eleison*; waar op de Priester deze woorden zingt, *Gloria in excelsis Deo*, dat is, *Eere*

(a) Een Boek dat de gebeden van de Misse behelst, en waar van de Priester, die de Mis doet, zig bedient.

(b) 't Is het gedeelte van de Misse, waar in men God aanroept; dit is een Grieks woord, en betekent, *heb medelyden Heere.*

zy God in de hoogte. De Priester, de *Diaken* en de Onder-*Diaken*, gaan in 't midden van de tafel des Autaars een oogenblik op hunne knien leggen; en opgestaan zynde, kust de Priester de tafel; en zig vervolgens na 't volk toekeerende, spreyt hy zyne armen uyt, en zegt in 't Latyn, *de Heere zy met u* Waar op de *Musikanten* en al 't volk, even als op andere uytdrukkingen, antwoorden. Daar op gaat hy wederom na den Autaar, valt op zyne knien, zo ook zyne medehelpers; en opgestaan zynde, gaat hy na de regter zyde van den Autaar, zeyt het (a) Dag-gebed op, en zomtyts vyf of zes gebeden ter gedagtenis van de Heyligen; en eyndelyk een ander gebed voor den Paus, den Koning en de Bisschop van het Kerkgebied, zo wel als tegen de Ketters, ongelovige en vyanden van de H. Godsdienst.

Op alle deze gebeden, neemt de Onder-Diaken het boek der Brieven en *Evangelien*, klimt af, tot op de laagste trap, en zingt. Wanneer hy dit gedaan heeft, klimt hy wederom na de Priester, kust hem de hand, leyt het boek der (b) *Brieven* op het kleyne tafeltje, neemt het Misboek, en leyt het aan de linker zyde van den Autaar; dan gaat de Priester in het midden, kust den Autaar, zeyt een gebed op, en begint het *Evangely*; terwyl de Musikanten een *Psalm* zingen, die men *Tractus & Gradualis* noemt. Het *Evangely* geëyndigt zynde, keert de Priester weder te rug na het midden van den Autaar, gaat op zyn knien leggen, en opgestaan zynde, kust hy de tafel ook. Daar op zig half na den Au-

(a) *Algemeen gebed dat de Kerk over de gelovige doet, en als een kort begrip van alles is, wat de Kerk van God verzoekt.* (b) Epistelen.

Autaar, en half na het volk wendende; en de Diaken hem de wierook-doos gevende, doet hy drie lepels vol daar van in 't wierook-vat en in 't wy-water; de bewierooker neemt het wierook-vat van den *Diaken*, die het *Evangely*-boek genomen hebbende, voor de Priester op zyne knien gaat leggen, en verzoekt den zegen van hem. De *Diaken* kust hem de handen, na dezelve zegen ontfangen te hebben, en zingt daar op het *Evangely* aan de linker zyde van den Autaar, ten opzigte van het volk; dog ten opzigte van den Autaar, is 't aan de regter zyde. Terwyl de *Diaken* het *Evangely* zingt, gaat de Priester tegen hem over, en blyft daar tot dat het *Evangely* geeyndigt is. Als dan brengt hem den *Diaken* het open boek, en de Priester gaat na het zelve gekust te hebben, in 't midden van de tafel, en zyne medehelpers volgen hem in alles, wat hy doet, na. Daar op wend hy zig na 't volk, breyd zyne armen uyt, en zeyt voor de tweedemaal, *de Heere zy met u*. Daar op gaat hy wederom na den Autaar, en zeyt, *laat ons God bidden*. De Musikanten zingen het (a) *Offertorium*, wanneer men het *Geloof* niet zingt, gelyk op alle Feestdagen.

Terwyl de *Musikanten* het *Offertorium* zingen, maakt den *Diaken* de Beker gereed, dat is, hy doet 'er wyn, en de Onder-Diaken drie droppelen water in; na het bovenste schoon afgedroogt te hebben, geeft de Diaken dezelve aan de Priester, die ze in zyne handen neemt; en na die den Heere aangeboden te hebben, zet hy die op de (b) Autaar-doeken, en bedekt dezelve

(a) Dit is die passagie van de Mis, wanneer men offert. (b) Corporaux.

met een kleyn ſtukje fyn linnen. Daar op doet hy een gebed; en de wierook nog eens in het wierook-vat doende, gaat hy op zyne knien leggen, en opgeſtaan zynde, bewierookt hy de tafel. Waar op de Onder-Diaken een weynigje water op de voorſte vingeren van de Prieſter ſprengt, die, na dezelve met een out ſervet afgedroogt en gewaſſen te hebben, na het midden van den Autaar te rug keert; en na eenige gebeden, begint hy de voorreden te zingen; en die geëyndigt hebbende, doet hy nog eenige gebeden.

Voor de *Conſecratie*, voegt hy zyne beyde handen te zamen, bedekt 'er zyn aangezigt mede, ſluyt zyne oogen, onderzoekt zyn gewiſſe twee of drie *minuten* lang. Daar op de oogen en de armen openende, zeyt hy een gebed op, en begint de *Conſecratie*. Elk is dan in een diepe ſtilſwygentheyt, om de woorden daar van te hooren; hy zeyt dan met een luyde ſtem: *Hoc eſt enim Corpus meum*, dat is, *Want dit is myn ligbaam*. De gewydde *Hoſtie* op de tafel latende leggen, valt hy op zyne knien, en opgeſtaan zynde, neemt hy de *Hoſtie* met zyne twee duymen en vingeren, verheft dezelve zo hoog hy kan, op dat elk een die kan zien; na die op tafel gelegt te hebben, knielt hy wederom, en opgeſtaan zynde, neemt hy de Beker. Wanneer hy de wyn gezegent heeft, zet hy de Beker op tafel neder; en na verſcheyden bewegingen en buygingen, tilt hy dezelve, gelyk de *Hoſtie*, om hoog. Die op tafel neergezet hebbende, dekt hy ze toe; en na verſcheyden gebaarden, doet hy een gebed, ter gedagtenis van alle de Heyligen, nabeſtaande, en vrinden; en ten voor-

deele van alle de ziele, die in 't Vagevuur zyn: dog inzonderheyt van deze, voor wien men aan God de opoffering van deze Misse, door Jesus Kristus zelfs doet. Ik zeg, door *Jesus Kristus* zelfs, om dat men in de *Katechismus*, door het besluyt van 't *Koncilie* van *Trente* (a) uytgegeven, beweert, dat *Krisostomus* en *Ambrosius* gezegt hebben, dat de Priester niet alleen Jesus Kristus vertoont; maar dat hy in de daad van viering en *Consecratie*, Jesus Kristus zelfs is. (b)

Eer de Priester de *Hostie* neemt, en de wyn drinkt, doet hy eenige gebeden, en zingt vervolgens het *Onze Vader* in 't Latyn, verscheydenmale op zyne knien vallende; wanneer hy tot de *Communie* komt, breekt hy de *Hostie* in 't midden door, laat de helft daar van op tafel leggen, breekt een kleyn stukje van de andere, dat hy in de Beker doet; daar op eet hy de twee andere stukken van de *Hostie*, en drinkt de wyn op. En uyt vreeze, of 'er het minste kruymeltje nog in den Beker mogt overig blyven, doet de *Diaken* daar in nog wat wyn, die de Priester opdrinkt; waar op deze met de Beker na een hoek van den *Autaar* gaat, alwaar de Onder-Diaken een weynigje water op beyde de duymen

 en

(a) *Sed unus etiam, atque idem sacerdos est Christus Dominus: nam ministri qui sacrificium faciunt non suam, sed Christi personam accipiunt, cùm ejus Corpus & sanguinem conficiunt, id quod, & ipsius Consecrationis verbis ostenditur, Sacerdos inquit; Hoc est Corpus meum, personam videlicet Christi Domini gerens, panis & vini substantiam in veram ejus Corporis & sanguinis substantiam convertit.*

(b) *Hom. 2. in 2 Timoth. & Homil. de prod. Judæ. Ambros. lib. 4. de Sacram. C. 4.*

en zyn voorste vingers sprengt; en die afgedroogt hebbende, gaat hy na 't midden van de tafel, en drinkt het water op, dat in de Beker is. De Diaken neemt de Beker dan, droogt die ter degen af, en alles in dezelve order stellende, waar in het was; by den Autaar komende, geeft hy den Beker aan de Onder-Diaken, die de zelve op een kleyn tafeltje aan de zyde van den Autaar zet. wanneer dit alles gedaan is, valt de Priester op zyne knyen neder, en opgestaan zynde keert hy zig na 't volk, breyd hy zyne armen uyt, en zeyt in 't Latyn, *de Heere zy met u*, met twee en zomtyts met meer gebeden; en de Misse word met het *Evangely* van *Johannes* geeyndigt. Daar op keeren de Priesters en zyne medehelpers in de zelve order na 't Sakramentshuysje, als zy 'er uytgekomen zyn, een gebed doende voor de zielen die in 't Vagevuur leggen. Wanneer de Priester ontkleed is, gaan de Bewierooker en de (a) Autaar-klerken voor hem op hunne knien leggen, en kussen hem de regterhand; vervolgens ontkleden zig deze laatste, en de Priester gaat na de Bid-plaats, om God voor alle zyne weldaden te danken.

Men neemt dezelve plegtigheden, bewegingen en gebaarden, in een stille Misse waar; dog niet in deze, die men voor de dooden doet, daar zyn byzondere Missen op de Feestdagen van de H: Drieenheyt, van Jesus Kristus, de maagd Maria, de Engelen, de Apostelen, de Martelaaren, de Belyders, maagden, en voor de dooden; de versierzelen voor de laatste zyn altyt swart. Zie daar een waaragtige beschryving van de plegtigheden, die in de Misse gebruykt worden; laat

ons

(a) *Acolyten.*

ons nu van de middelen ſpreken, waar van de Prieſters zig bedienen, om voordeel uyt deze gewaande offerhande te trekken.

Van de voordeelen die de Prieſters uyt de Miſſe trekken, en de middelen die zy daar toe gebruyken.

'T IS een gewoonte en een vaſtgeſtelde regel, voor de groote Miſſen, die altyt gezongen wierden, dat iemand die zodanigen Miſſe wil laten doen, aan de *Klerk* ten minſten zes waskaarſen brengt, die op den tafel van den *Autaar* moeten aangeſtoken worden: terwyl de Miſſe gedaan word. Behalven deze zes waskaarſen, moet men een braaf geſchenk aan den Prieſter doen, met de gewoone liefde-gift die een kroon bedraagt, en zo veel voor een Miſſe ten voordeele van een overledene: dog zo men luſt heeft om een geduurige Miſſe te doen zingen, op zekeren dag van 't jaar, moet men aan 't *Kapittel* of aan 't Klooſter een *piſtolet* inkomſten in 't jaar geven, en deze Miſſen worden *gefondeerde* Miſſen genoemt. In yder *parochie-* of Klooſterkerk, zyn veel meer van deze Miſſen als de Prieſters, en de Monniken in een jaar kunnen doen: want zedert de *Komedie* van de Miſſe op het *Theater* van de kerk heeft beginnen geſpeelt te worden, hebben de bygelovige alle jaaren geduurige Miſſen vaſtgeſtelt, dus konnen de Prieſters en de Monniken hunne *Conſcientien* niet ontlaſten, zo lang zy de waarheyt voor de oogen van 't onnozele onwetende volk verbergen.

Laat ons eens vooronderſtellen, dat'er in een

Kloofter hondert Monniken gevonden worden, dat Priefters zyn, en twee hondert (a) aanftellingen, om ieder dag twee Miffen te doen, de liefdadigheden die dit Kloofter heeft ontfangen, voor hondert van deze Miffen, zyn bedrog en een volkomen roof; dewyl 't onmogelyk is, dezelve te doen. Ondertuffchen zyn 'er geen Kloofters, of zy nemen alle dagen diergelyke aanftellingen aan, met belofte van die te zullen na komen, daar door is het, dat de Kloofters hunne inkomften alle jaaren grootelyks vermeerderen.

Men moet nogtans de Kloofters der Monniken van de Kapittels en de *parochie*-kerken onderfcheyden; die zo wreed niet met het volk te werk gaan, hoewel ze zo ryk niet als de Monniken zyn, de reden daar van is, dat de Priefter van een *parochie*, zyn leven lang zyne tienden, en (b) buytenkanffen heeft, in plaats dat de overfte van een Kloofter deze waardigheyt maar drie jaaren genietende, zig van dezen tyd bedient, om zo veel geld byeen te verzamelen als hy kan krygen. Ik heb verfcheyden Overftens gekent, die hunne waardigheden afleggende, zig zeer ryk bevonden, met veele menfchen verblind en bedrogen te hebben, van welke zy geld voor Miffen afgevordert hadden, die noyt gedaan wierden of zullen worden. Daar zyn zo veel dingen, over de bedriegeryen der Monniken en Priefters ten dezen opzigte te zeggen; dat het my onmogelyk is om ze alle in zulken kleynen werk als dit is, van ftuk tot ftuk by te halen. Derhalven zal ik niet dan van de gemeenfte wegen fpreken, die zy inflaan,

(a) *Fondations*. (b) *Cafuellen*.

om rykdommen te verzamelen, met alle jaaren veele duysenden van Missen op hen te nemen. Zo een Priester de Paap of een *Vikaris* van een *parochie* is, is hy belast alle dagen in 't jaar Missen voor zekere *familien* te doen, ten voordeele van menschen van deze *familien*, die onlangs gestorven, of hunne voorouders geweest zyn. Zo 't een Monnik is, heeft hy alle weeken maar een dag in zyn magt, terwyl hy zes dagen van de week verpligt is, om 'er een voor 't Klooster te doen. Nu is het zeker dat een *parochie*-Paap in *Conscientie* geen geld voor Missen kan ontfangen, wanneer hy weet dat het hem onmogelyk is, om 'er meer te doen, als deze die alle dagen van 't jaar vast staan, om de zelve reden kan een Monnik met een goed geweten, niet dan alle jaaren voor 52 Missen gelt ontfangen; en by gevolg zy die een grooter getal Missen op hen nemen, bedriegen het arme onwetende volk, en steelen hun geld op een onbarmhertige wyze en bedryven schrikkelyke kerkrovery.

Men kan 't niet betwisten, dat een Priester geen meer geld voor de Missen ontfangt, als hy doen kan. Ik kan getuygen, nooyt een Priester ontmoet te hebben, die 't geld, dat men hem aanbood, weygerde, om 'er een Mis voor te doen; en ik heb 'er honderden gekent, die geen swarigheyt maakten om van elk een gelt te verzoeken, om Missen te doen. Daar en boven is het huys, zo iemant ziek is, geduurig belegert, tot zo lang dat hy dood is, door de Priesters en Monniken, die 't hooft van deze *Familien* plagen, om Missen ten voordeele van den Overledene te doen. Zo 't een ryk persoon is, is 't de

ge-

gewoonte, om in alle de Kloosters en *Parochie*-kerken, duyzent Missen, of meer, op de dag van de begraafenis te doen. Wanneer de *Marquis de St. Martin* sturf, liet zyn Weduw honderdert duyzent Missen uytdeelen, waar voor zy op dien zelven dag 55000 gl. betaalde, behalven duyzent Missen die zy in de Kloosters en *Parochie*-kerken aanstelde, om daar in geduurig alle Jaaren gedaan te worden, 't welk een inkomste van duyzent *Pistoletten* in 't Jaar uytmaakte.

Alle de Kloosters zyn in 't algemeen ryk; hoewel de Monniken in 't byzonder, niets in eygendom bezitten: zy geven voor, van hunne vrinden geholpen te worden; dog zulke zyn 'er zeer weynige. Zy geven aan 't Klooster twee derde van 't geene zy winnen; en in eenige gestrenge orders, zyn ze verpligt alles aan 't Klooster te geven. Nogtans zyn ze nooyt zonder gelt, om allerley uytspanningen te nemen. Men merkt in 't gemeen aan, dat een Monnik veel stouter in 't speelen is, dan een ander mensch; want, dewyl hy niet werkt om geld te winnen, en dat hy verzekert is om 't weder te krygen, zo hy 't geene verlieft dat hy in zyn zak heeft, maakt hy geen swarigheyt, om met een kaart, alles wat hy heeft, te wagen. 't Geen de oorzaak is, dat andere menschen het byna nooyt wagen, om met Monniken te speelen; zo dat deze genootzaakt zyn, om 't met malkander te doen.

Ik heb verscheyden Monniken gezien, die niets in de werelt hadden, als hun wedde van 't Klooster, en de liefde-giften van twee en vyftig Missen in 't Jaar, en die nogtans vyftig *Pistoletten*

ten in een ſpel waagden. Ik heb 'er onder anderen een gezien, die binnen de tyd van een half uur, tweehondert *Piſtoletten* verloor, en die des anderen daags nog geld genoeg had, om veel te te wagen. 't Is een bekende zaak by de geheele werelt, en die verſcheyden Engelſche *Officieren*, die in *Spanje* waren, als ooggetuygen kunnen beveſtigen.

Wat de middelen belangt, waar van de Monniken zig bedienen, om gelt, onder voorwendzel van de Miſſe, te verkrygen, zy wagten zig wel, om ze te ontdekken. Wat my belangt, die nooyt verpligt geweeſt ben, om dit geheym te houden, en die geloven, dat deze ontdekking aan de Rooms-*Katholyken* nutbaar kan zyn, hoewel zeer nadeelig aan de Prieſters en Monniken. Ik gevoel my in *Conſcientie* verpligt, om een verborgentheyt te ontdekken, die miſſchien nooyt in 't ligt geweeſt is. De *Proteſtanten* zullen daar door de bedriegeryen der Prieſters in de grond leeren verſtaan, en de Rooms-*Katholyken* zullen daar uyt vernemen, dat zy hun geld aan luyden verquiſten, die 'er geen ander gebruyk van maken, als tot ondergang van hunne zielen en hun lighaam.

Deze verborgentheyt beſtaat in zeker voorregt, dat de Prieſters en Monniken voorgeven van den Paus verkregen te hebben; en dat zy de hondertjarige Mis noemen, dat is een Bulle, waar door de Paus hen het voorregt vergunt, om een Mis te zeggen die 'er hondert waardig is. Ik beken, dat ik deze Bulle nooyt heb konnen magtig worden, wat zorge ik daar toe ook aangewend heb; dog 't is een gemeen gerugt onder de Prieſters en Monniken, die 'er onder hen een geheym van

ma-

maken. Wanneer ik tot deze kerk behoorde, twyfelde ik 'er geenzins aan, of de Paus had de magt, om zodaningen voorregt en nog grooter te konnen vergunnen. Dog ik heb altyt groote agterdogt, over de wezentlykheyt van zulken buytengewoone Bulle gehad. 't Zy hoe 't ook daar mede wil, uyt kragt van deze wezentlyke, of vercierde Bulle, kan ieder Monnik die meester van twee-envyftig Bullen in 't jaar is, gelt voor 5200. missen ontfangen, dewyl een mis, zo veel als hondert waardig is, en dewyl men niet minder, dan twee *Realen*, of twaalf stuyvers voor een misse betaalt, volgt daar uyt, dat een Monnik ontrent drie duysent gulden, in 't jaar kan winnen, met niet dan LII. missen te doen:

Door dit voorregt van de hondertjaarige mis, winnen de wereltlyke Priesters, veel meer dan de geestelyke; want hoewel ze in alle jaaren drie hondert vyf en festig missen hebben op te zeggen, kunnen zy alle dagen voor negen en negentig missen geld trekken, 't geen 36500. missen, alle jaaren beloopt. Ten opzigte van de Kloosters, daar in zyn hondert twintig, en in zommige vierhondert Monniken; de Overste heeft van elke Monnik, zes missen ter week; waar uyt men van 't groot getal der missen kan oordeelen, die hy in zyn Pakhuys heeft, en van het groote voordeel dat hem daar van toekomt.

Laat ons eens zien, hoe zy het volk misleyden, en in hunne ligtgelovigheyt voeden. Zo iemant in een Kloosterkerk gaat, en begeert dat 'er in zyn tegenwoordigheyt een mis gedaan word, ten voordeele van een ziel die in het Vagevuur is, is 'er altyt een Monnik gereet, om

deze

deze dienst waar te nemen, van 's morgens ten zes uuren, tot nademiddag ten een uur toe, na het geld ontfangen te hebben, doet hy de Mis; maar niet voor deze Ziel; want tot dat hy voor hondert missen geld heeft ontfangen, dat is, ontrent vyf Pistoletten, doet hy zelfs niet die gene, die hy voor hem zelfs moest doen: de andere Monniken en veele wereldlyke Priesters, doen even eens. Die het geld gegeven, en de Mis gehoort heeft, gaat na huys, volkomen overtuygt zynde, dat dezelve voor hem gedaan is.

Zie hier een ander bedrog; namentlyk, zo de uytvoerder van een *Testament* zig by de overste van een klooster vervoegt, en hem verzoekt, om duysent Missen, voor de ziele van den overleden te doen, de Overste geeft hem een briefje, waar in hy verzekert, dat alle deze Missen reets gedaan zyn, en hy maakt hem diets, dat zyne Monniken reets een veel grooter getal van Missen gedaan hebben; en dat hy 'er van dat getal duysent ten voordeele van de ziele van de overledene geeft: de uytvoerder van het *Testament*, maakt staat, op zyn woord, neemt de *quitantie* van deze missen, en toont die aan den *Vikaris generaal*, die het *Testament* van den overledene, moet onderzoeken, om te zien of de wille ten opzigte van de geestelyke zaken voldaan is.

De gewoonte van geld te bedelen, voor de Missen, is niet alleen onder de Monniken, in gebruyk, maar ook onder de Heylige; de Nonnen, en zelfs onder de vrouwen van een ergerlyk leven. Een zo genaamde Heylige, gaat met haar schynheylige trony, over al Zieken bezoeken, verzoekt van 't hooft des huysgezins, geld voor de Missen, en vertoont hen, dat door

haare

haare gebeden, en zo veel missen, de zieke herstelt zou konnen worden: wanneer zy het geld ontfangen heeft, brengt zy 't aan haar geestelyste bestierder, die 'er zig niet meer als zyn genaamde heylige mede bemoeyt, om de misse te doen, waar toe dit geld geschikt was, en nogtans oordeelen zy beyde, daar mede geen quaat te doen.

De grootste mislag komt van de Nonne, die over al gelt voor de missen ontfangen, onder voorwendzel, dat zy nabestaande Priesters en Monniken hebben, die giften uyt de missen ontstaande van noden hebbe. Elke Non gelyk wy gezeyt hebben, heeft haar geestelyke minnaar, die zy verzoekt, zo veel missen voor haar te doen, en haar daar van een *quitantie* te geven De Monnik belooft het haar, en geeft haar een *quitantie* voor zo veele missen, waarom hy noyt denkt; de Non bewaart het geld, en betaalt hem met een andere munt. Dus word het arme Volk bedrogen, en de zielen blyven altyt in 't Vagevuur, vooronderstelt zynde, dat 'er zodanigen plaats is.

't Geen het verfoeyelykste is, is, dat de hoeren, geld voor een groot getal missen verzamelen, onder voorwendzel, dat zy Priesterlyke Neven, of Monniken hebben, die zeer behoeftig zyn. Deze rampzalige plegen vleeschelyke gemeenschap, met verscheyden Monniken, van wien zy tot belooninge, *quitantien* voor zo veel missen eyschen, die zy noyt doen; want wie zou zig konnen verbeelden, dat deze onwaardige Priesters, de stoutheyt hebben, om zulken verfoeylyken gebruyk van 't gewaande H. Mis-Offer te maken.

Daar

Daar is in de Roomſche kerk, een andere gewoonte, die een zeer groot voordeel aan de Prieſters en Monniken toebrengt. 't Zyn de groote Gilde-Miſſen. In ieder *Parochie*-Kerk, en in elke Monnike- en Nonnen klooſter, zyn van deze Gilden, die een Heylige tot hun *Patroon* verkooren hebben. By voorbeeld, de Schoenmakers hebben Sant *Kriſpyn*, de Vleeshouwers Sant *Bartel*, enz. Elke Gild heeft een Overſte, die het Feeſt van zyn *Patroon*, door een plegtige Mis in Muſyk vereert, die van een groote maaltyd, voor alle de Gildebroeders en Monniken van 't klooſter gevolgt word. Het Gild geeft agt *dozyn* witte waskaarſſen, om den *Autaar* van den Heylig te verligten; terwyl men de Mis zingt, en 't geen 'er van overblyft, is ten voordeele van 't klooſter, aan welke het Gild, twintig kroonen voor deze plegtige mis, en tien voor de muſyk betaalt, de volgende Dag, geeft het drie dozyn geele waskaarſen, viert een jaargetyde, en laat verſcheyden miſſen doen, tot verquikking der ziele, van de Gildebroeders, die in 't Vagevuur zyn, en het zelve betaalt een kroon voor ieder mis. Daar is een andere mis, die alle vrydagen ten zelven eynde gedaan word; waar voor het Gild t' elkens zes kroonen aan 't klooſter betaalt. Daar is geen kerk nog klooſter alwaar men geen twee of drie van deze gilde, alle weken heeft, zynde daar toe van een genoegzaam getal heyligen voorzien. Men mag zeggen dat deze Heyligen veel eer *Patroonen* van de Monniken, als van de Gilde-broeders zyn, en men kan oordeelen, uyt het geene ik van deze Gilde zegge, van het onnoemelyke voordeel dat de Prieſters en Monniken daar van trekken.

Na de plegtige miſſen, begeeft het geheele Gild, en alle de Monniken van 't klooſter, zig na de Eetzaal, alwaar men hartig eet, en niet minder drinkt, ten eere van de *Patroon* van 't gild. De Overſte van het klooſter, doet een kleyne redevoering aan het gild, om hen te vermanen luſtig te eeten, en te drinken om dat het billik is, dat zy hen vermaken, na dat ze aan den Heilig al de eere en 't ontzag bewezen hebben, dat ze hem ſchuldig zyn: de Gildebroeders en Monniken, verzuymen niets om met de vermaningen van de Overſte hun voordeel te doen.

Men heeft my hier ontrent een koddig voorval, van een Monnik verhaalt, die na dat hy tot 's avonts ten agt uuren toe, eene van deze vrolykheden van 't Gild bygewoont had; uyt het klooſter na een huys, dat 'er tegen over ſtond, wilde gaan.

De Maan ſcheen, zo dat de halve ſtraat door de ſchaduw van 't klooſter verduyſtert, en de andere helft verligt zynde door de Maan, ſcheen hem dit toe een watertje te zyn, hy trok zyne kouſſen en ſchoenen uyt, om 'er over te gaan. de vrind die my deze *Hiſtorie* verhaalde, by geval daar by komende, en hem blootsvoets ziende loopen, vroeg hem na de reden.

Een Mirakel, *een Mirakel* riep de Monnik, deze vrind oordeelende dat hy buyten zyn verſtand was, te meer om dat hy niet ophield van *Mirakel*, *Mirakel* te roepen, waar is *dit Mirakel*? zeyden de gebuuren, die 't hooft ten venſter uytſtaaken. *Ik ben* gaf den Monnik tot antwoord, *zo aanſtondts dit watertje overgegaan*, *zonder het onderſte van myne voeten eens nat gemaakt te hebben*; en hy verzogt hen getuygen van dit *Mira-*

kel

kel te willen zyn, dat de *Patroon* van dit Gild gewrogt had. En in derdaat dit zyn de gemeene gevolgen, van deze feeſten der Gildebroeders.

Van de middelen, waar van de Prieſters zig bedienen, om het gewaande Offer van de Mis te verheffen, en om het volk ontrent dit ſtuk blind te houden.

IK ga nu tot de middelen over, waar van de Prieſters en Monniken zig bedienen, om de oneyndige verdienſte, van 't gewaande offer, van de Miſſe te verheffen, en om het Volk in de diepe onwetentheyt te houden, waar in het ten dezen opzigte ſteekt. Het volk zo onwetende, als het ontrent de Godtsdienſt is, is nogtans kundig en geërgert van de ongeregeltheden, en overdadigheyt van veele Prieſters en Monniken, zo dat vroome ziele een wêerzin hebben, om na ondeugende Prieſters te gaan, en hen miſſen te laten doen; uyt vreeze dat een Mis, door een ſnoode mond gedaan, zo aangenaam by God niet is, als een ander, door een vroom Prieſter uytgeſproken, om zulk een welgegronde bekommering weg te nemen, maken de Prieſters het volk diets, dat hoe grooten zondaar een Prieſter mag wezen, de offerhande van de miſſe, nogtans zyn kragt by God heeft; dewyl het de Offerhanden is, die Jeſus Kriſtus voor alle zondaaren, aan 't kruys heeft opgeoffert, gelyk de Paus en 't *Koncily* van *Trente* dit verklaart hebben.

Deze verklaaring is niets, in vergelyking van het besluyt, van 't zelve *Koncily*, dat ik reets aangehaalt heb, en medebrengt, dat de Priester niet alleen Jesus Kristus afbeeld, wanneer hy de offerhande doet, maar dat hy de persoon van Jesus Kristus zelfs op dezen tyd is, en dat *David* om deze reden de Priesters *gezalfden* des Heeren noemt, zeggende, *raakt myn gezalfden niet aan*, *Nolite tangere Christos meos*, wat een verfoeyelyken ding! Hoe! zo een Priester Jesus Kristus zelfs is, wanneer hy de Offerhande doet, hoe kan hy te gelyk een zondaar zyn, en misschien de grootste van allen; dewyl het zeker is, dat Jesus Kristus geen zonde gekent heeft, en zo deze Priester Kristus, de Offerhande doende met dadelyke en doodelyke zonden bezet is, hoe kan de Offerhanden van de misse, die volgens hunne gedagten, de zelve offerhande is, die Jesus Kristus aan zyn eeuwige Vader aan 't kruys geoffert heeft, kragtig zyn tot verzoening van de zonden van al het volk. Eerstelyk, kan deze Offerhande door een Priesterlyke Kristus, die met dadelyke en doodelyke zonden bezet is, geen verzoening van deze zonde zyn, waar door de Priester geestelyk gestorven is. Ten tweeden, zo de Priesterlyke Kristus, door deze dodelyke zonden geestelyk gestorven is, hoe kan zodanigen Priester, een levendige en geestelyke offerhande doen? laat ons dan vry een besluyt opmaken, dat de Priesters door deze godtslasterlyke uytdrukkingen, niet alleen het arme volk bedriegen, en hen onbeschaamt geld ontsteelen; maar ook dat zy een schrikkelyke misdaat bedryven, en dat de Offerhanden die zy doen, van geen kragt tot ver-

quik-

quikkinge der ziele ſtrekt, die in het gewaande vagevuur leggen.

Uyt alles wat ik zegge, kan men ook beſluyten, dat de Prieſters en Monniken, alles in 't gebruyk ſtellen, om het onnozele volk te bedriegen, om hunne driften te voldoen, en hunne onnoemelyke ſchatten te vermeerderen. En zeker, wat grooter bedriegery is 'er, als deze hondert malige mis, waar van de Prieſters hun bedienen, om 't geld van Ryken, en Armen uyt te zuygen, zonder oyt de beloften, die zy doen te volbrengen?

Schoon de Paus het voorregt van deze hondertmalige mis, waarlyk aan de Prieſters vergunt had, de natuurlyke reden toont aan, dat dit voorregt regtsdraats tegen het gemeene welzyn zou ſtryden, en by gevolg, zou verdienen afgeſchaft te worden. Zo lang als men met dit gewaande voorregt zal ingenomen zyn, zal 'er niets bequaam zyn, om de dorſt te bluſſen, die de Prieſters en Monniken na geld en ſtaatzugt hebben, tot dat zy alle de ſchatten van 't Kriſtendom magtig zyn, met het onnozele volk, in het vercierde gevoelen van het Vagevuur te houden.

De betamelykheyt in de Prieſterlyke klederen, is aangenaam in Godts oogen; maar de verwaantheyt die men daar uyttrekt, en de ontheyliging die men 'er mede doet, kan hem niet dan verfoeyelyk voorkomen.

Waar toe dienen de onnoemelyke rykdommen van de kerken, en vercierſelen der Prieſters? is dit om meer kragt aan 't gewaande offer van de miſſe by te zetten; dit kan niet wezen, dewyl de kragt van de offerhande van Kri-

ſtus zelfs voorkomt, die zekerlyk zyn offerhande doende, met geheele andere vercierzelen, is bekleet geweeſt; als deze waar van de Prieſters zig hedendaags bedienen. De gierigheyt van de Rooms-*Katholyken* is te groot, om niet te gelooven, dat zy deze koſtelyke vercierzelen zouden laten varen, zo 't niet was, om de miſſe ontzaghelyker voor de oogen van 't Volk te maken, en het zelve in verblindheyt, en onbegrypelyke onderdanigheyt te houden.

Behaagde 't God! dat de Rooms *Katholyken*, deze kriſtelyke aanmerkingen wilden overwegen. Zo zy daar op geen agt willen geven, om dat ze van my komen, ik verzoeke met al myn hart, om by hun zelfs ernſtige aanmerkingen te maken, om de oogmerken van de Prieſters en Monniken te onderzoeken, hunne daden na te ſpeuren, hunne reden en verkeering te doorgronden, en eens uyt te rekenen, hoe veel gelt zy alle jaaren verpligt zyn, aan de kerken en prieſters te verquiſten, om Miſſen te laten doen. Zo zy 'er aanmerkingen over willen maken, zullen zy wel haaſt de ſtaatzugtige oogmerken van hunne geeſtelyke leytslieden ontdekken, dat hun gedrag, in 't algemeen geenzins hun ampt beantwoord; en dat de goederen van de leeken alle jaaren verminderen, om een onverzadelyk en onnut geſlagt, op aarden te verryken. Zy zullen de helſche ſtreeken, van deze onwaardige leytslieden ontdekken, om hunne kinderen te verleyden, en te verderven met hunne konſtſtreeken, om hun te verblinden, en van de verfoeyelyke leere die zy hen inplanten, om hen op de weg der Helle te brengen.

Na hen onregtmatige en ſware laſten opgeleyt

leyt te hebben, zy zullen eyndelyk bevinden, dat de pragt en luyster van een plegtige misse nergens toe dient, dan om hen te verblinden, en hen van hun geld te berooven, dat de hondertmalige Mis, die hen voorheenen onbekent was, niet dan een enkele uytvinding van de Priesters is, om hen te bedriegen, en zig ongevoelig meester, van alle hunne goederen te maken.

Ik bid ook de Rooms *Katholyken* te overwegen, dat de kudden die door harders bestuurt worden, welke afschuwelykheden voor den Heere bedryven, deel aan dezelve hebben, en dat zy nog in dit, nog in het toekomende leven deel aan dezelve konnen hebben; ten zy, zy hunne ongeregtige wegen verlaten. Laaten zy over deze *stoffe* het XV. en XVI. vers van het V. Hooftstuk, van het Boek van *Judith* lezen alwaar gezeyt word. *En terwyl zy niet tegens hunnen God zondigden, ging alles wel met hen, om dat God die de ongeregtigheyt haat met hen was, dog na dat zy van den weg aan hun voorgeschreven waren afgeweken, wierden zy uytgeroeyt.* Deze woorden betreffen de Joden, dog zy konnen op alle de Volkeren der aarde toegepast worden, byzonderlyk op de Rooms *Katholyken*, die zig niet beter dan de oude Joden gedragen. Wy zien dat hunne Priesters van de weg zyn afgewend, die God hen heeft voorgeschreven, wat konnen zy dan als hun eygen verwoesting afwagten, zo zy hunne ongeregtigheden niet verlaten, en niet wederkeeren tot den Heere? 't geen het droevigste is, is dat de arme menschen, met hen zullen lyden, gelyk men onder 't Oude *Testament* zag, dat God een geheele Naatzie, wegens de zonden van haare leytslie-

 den

den ſtrafte. Het is te dugten, dat het zelve de Roomſche kerke niet overkomt, wegens de zonden van hunne Prieſters, God verligte hen eyndelyk eens! Het zy zo.

II. ARTYKEL.

Van de bevoorregte Autaaren.

Een bevoorregte *Autaar*, is een *Autaar* die de Paus daar toe benoemt heeft, of om het Beeld dat daar op ſtaat, met deze byzondere gunſt, namentlyk, dat alle die voor dezen Autaar, of voor het Beeld zo veel *Pater-noſters*, en zo veel *Ave-Maria's*, met het *Gloria Patri*, opzeggen, vergiffenis van hunne zonden verkrygen, of een ziel uyt het Vagevuur verloſſen. Daar en boven, elk een, die een Mis op zodanigen *Autaar*, en voor dit Beeld laat doen, heeft het voorregt, om die ziel uyt het Vagevuur te verloſſen, voor welke men de offerhande van de Miſſe gedaan heeft.

De *Kardinalen*, de *Patriarchen*, de *Primaten*, de Aartsbiſſchoppen en de Biſſchoppen, konnen ter begunſtiging van eenig Beeld, wat het ook zy, veertig dagen volkomen aflaat, en vyftien *quarantainen* van vergiffeniſſen vergunnen, aan alle die dit Beeld bezoeken, en die voor het zelve het gebed doende, dat belaſt is, en deze gunſtbewyzen toe ſtaande. Dus verkrygen niet alleen de Beelden in de Kerken, maar ook verſcheyden Beelden op de hoeken der ſtraaten, deze zelve voorregten van de Biſſchop van het Kerkgebied. De Roozekrans van de maagt Maria, of

van

van eenige andere voorname Heyligen, zyn hier van niet uytgezondert; dog 't geen het verwonderlykste is, is dit, dat het Varken van *Sant Antoni*, dat aan de voeten van dezen Heyligen geschildert is, het voorregt heeft om vyftien *quaranteynen* van vergiffenissen der zonden te bewyzen, voor die het zelve bezoeken, en daar voor hun gebed uytstorten. Op een andere plaats, zal ik zeggen, wat het volk op *Sant Maartens* dag doet.

Ik wil nu niet zintwisten, of de Paus en de Bisschoppen magt hebben, om diergelyke voorregten te vergunnen. Ik zal my alleen vergenoegen, met te zeggen, dat het niet dan een enkele herssen-gedrogt is; en 't zal genoeg zyn, aan te merken, dat de Paus, die zig een opperst en onfeylbaar gezag heeft aangematigt, te trots is, om ooyt van een voorregt af te staan, dat hem magtiger, onfeylbaarder en ryker maakt, en door de uytdeeling van alle deze gunstbewyzen, waar door hy alle bygelovige nootzaakt hem te zoeken, dezelve gunstbewyzen van hem te hoopen, en voor hem een veel grooter eerbied als anders te hebben.

Deze voorregten, of liever deze Pausselyke uytvindingen, waar van men zig bedient, om het onnozele volk te verblinden en te bedriegen, zyn verwonderlyke middelen, om de belangens en de agting van de Kerk staande te houden, en om het volk aan te spooren, hunne gebeden en gelt blymoedig op te offeren; dog alzo ik reets van deze voorregten gesproken heb, ga ik tot het derde *Artykel* over.

III. ARTYKEL.

Van de Transſubſtantiatie.

IK zal hier de *Scholaſtike* gevoelens van de Roomſche kerk, nopens het *Sakrament* van 't Avondmaal, of de wezentlyke tegenwoordigheyt van Jeſus Kriſtus niet ophalen; waar van de *Proteſtanten* zo wel als de Rooms-*Katholyken* zelf onderrigt zyn. Derhalven zal ik alleen de handelwyze van deze laatſte, ten opzigte van de bediening van dit *Sakrament* ophalen, en de dienſt, die aan het zelve door Prieſters en Leeken bewezen word; als ook de zeldzame denkbeelden, die de predikers daar van aan 't Volk geven.

Ten opzigte van de bediening van dit *Sakrament*, gelyk de dadelyke meening, volſtrekt noodzakelyk is aan een Prieſter, tot de kragt en waardigheyt van een *Sakrament*, zo vereyſt het ook van hen een openbaare belydenis, en een waaragtig berou, van zyne zonden. Of de Prieſter deze geſteltheden heeft, of niet, hy zegent het Brood en de Wyn, en met vyf woorden, doet hy Jeſus Kriſtus, uyt den Hemel in de *Hoſtie* nederdalen, na Lighaam, en Ziele, en met zyn Godheyt: zo dat hy daar in zo groot, en zo magtig is, als in den Hemel. Dit is het 't geen de verdedigers van deze yſſelyke leere, door gewaande wonderwerken tragten te beveſtigen: met zelfs te zeggen, dat verſcheyde Prieſters, van een onbeſproken leven, een kleyn Jongetje in de gewyde *Hoſtie* gezien hebben, met an-

andere vertellingen, van den zelven aard.

De Priester zegent een groote *Hostie*, en een menigte kleyne, des winters, om de veertien dagen, en des zomers alle weeken.

Zie hier op wat wyze dit gedaan word. Wanneer de priester de groote *Hostie*, en de kleyne gezegent heeft, behalven die hy zelfs moet nemen, komen de priesters van de *Parochie*, of de Monniken van het klooster, twee aan twee, met ontstoken waskaarsen in de hand, en knielen voor den Autaar, zingen een (a) *Antienne*, en een Lofzang ter eere van het *Sakrament* des *Autaars*, gelyk zy het noemen, als dan opent de priester 't *Sakraments*-huysje, waar uyt hy de (b) *Custode* met de oude groote Hostie neemt, en de Beker waar in de kleyne gewyde *Hostien* zyn, die hy alle op de tafel van het Autaar leyt; daar op eet hy de oude groote *Hostie*, en vervolgens de kleyne, wanneer hy alle deze oude *Hostien* op heeft, leyt hy de nieuwe groote *Hostie* in de *Custode*, en de nieuwe kleyne gewyde *Hostien*, die voor 't gemeene Volk zyn, in de Beker, dan bewierookt, hy de groote *Hostie*, driemaal op zyne knyen leggende, en met een stuk wit linnen, dat hy om zyn hals heeft, neemt hy de *Custode*, en keert zig na 't Volk, en maakt een kruys; waar op hy zig wederom na den Autaar wendende, legt hy de *Custode* en de Beker in het *Sakraments*-huysje, sluyt dat toe en de priesters vertrekken.

De reden waarom de groote *Hostie*, en de kley-

(a) *Voor en na Zang, in de Roomsche Kerk-dienst, na den Heyligen dag die men viert geschikt.*

(b) Een Instrument waar in de Hostien leggen.

kleyne, des winters alle veertien dagen, en des zomers alle weeke vernieut worden, is, om dat deze *Hostien* des zomers door de groote hitte bederven, en wormen voortbrengen, 't geen dikwils de groote *Hostie* overkomt, gelyk ik zelfs gezien heb; om dit ongemak voor te komen, zegent men de nieuwe *Hostien* des zomers alle weeken, en des winters alle XIV. dagen, om dat dit jaar gety gunstiger is, om ze voor het bederf te bewaren.

Zo Jesus Kristus na Lighaam en Ziele, met zyn Godheyt in de *Hostie* is, en als *David* zeyt, dat Jesus Kristus, die de gezegende God is, *geen verdervinge zal zien* (a) hoe kan deze Hostie, deze Heylige, deze Jesus Kristus zomtyts bederven? want de zelfstandigheyt van brood, dat alleen 't verderf onderworpen is, vernietigt zynde, volgt daar uyt, namentlyk, dat het, het Lighaam van Kristus zelfs is, dat verderft, 't welk tegen de H. Schrift, en de Godheyt van onzen Heere, regelregt aanloopt.

Daar en boven vraage ik, of de wormen in deze *Hostie* geteelt, uyt het waare Lighaam van Kristus, of uyt de stoffelyke zelfstandigheyt van Kristus voortkomen? zo men zegt, dat deze wormen van de stoffelyke zelfstandigheyt, van 't Brood voortkomen, moet volgen, dat deze zelfstandigheyt van 't brood in de *Hostie*, en niet die van het Lighaam van Kristus in de *Hostie* blyft.

Daar

(a) *Psalm* XVI: 10. *Petrus Hand.* II: 31. *met deze plaats overeenstemmende, zeyt dat zyn vlees geen verderving zal zien. Paulus bedient zig van deze zelfde plaats, Hand.* XIII: 35. *en zeyt gy zult niet toelaten, dat uwe heylige de verdervinge zal zien.*

Daar en boven is 't een ſtandvaſte grondregel onder de Caſuiſten, dat deze *Hoſtie* door de prieſter moet gegeten worden. Ik vraag dan aan deze Prieſter, die de *Hoſtie* met de wormen eet, of hy gelooft, dat deze Hoſtie, en deze wormen, het waaragtige Lighaam van Kriſtus zyn, of niet? zo hy zeyt neen, waarom eet hy deze *Hoſtie*, om zig zelven quaad aan te doen? zo hy gelooft, dat dit het waaragtig Lighaam van Kriſtus is, vraag ik hem of de wormen, de Heer, in Lighaam en ziel, en niet zyn Godheyt zyn. Zo zy het niet zyn, doe ik hem dezelve vraag, als boven; en zo hy ja zeyt, waarom eet een prieſter gelyk ik zelfs gezien heb deze *Hoſtie*, en zyne wormen niet, onder voorwendzel dat hy 'er van moeſt braken, en waarom gaat hy na dat de Miſſe geeyndigt is, met twee andere prieſters vergezelt, met een waskaar in de hand, deze *Hoſtie* in een plaats werpen, waar in men water giet, waar mede de prieſters hunne handen gewaſſen hebben, en dat uyt de kerk op ſtraat uytloopt. Zo de wormen en de bedorven *Hoſtie*, het ware Lighaam van Kriſtus zyn, zo maakt men 'er al veel werk van: wanneer men 't in een goot ſmyt, en bloot ſtelt om door de eerſte hond, of varken dat 'er voorby komt, opgegeten te worden. Zo 't het Lighaam van den Zaligmaker niet is, en dat men 't niet durft eeten, uyt vreeze van zyn gezontheyt te benadeelen, waarom gaat de prieſter met twee andere prieſters vergezelt, daar mede in *Proceſſie*, Pſalmen zingende, en met dezelve eerbied, als of 't het Lighaam van Jeſus Kriſtus is, om deze *Hoſtie* in de goot te werpen.

De

De wyze op welke men het *Sakrament* aan 't Volk bedient, is niet minder belagchelyk, als aanloopende tegen deze vercierde *Transſubſtantiatie*. Ik heb gezeyt, dat de prieſter alle weken, of om de XIV. dagen na het jaargety is, de kleyne *Hoſtie* zegent, om ze aan 't Volk te geven, wanneer 't *Communiceert*. De Prieſter komt met zyn Koor-kleed en Sluyer voor den *Autaar*, ſpreekt het Gebed van het *Sacrament*, opent de Broodkas, en de Beker daar uyt genomen hebbende, dekt hy dezelve toe, en zig na de *Communicanten* wendende, neemt hy met zyn duym en voorſte vinger van zyn regterhand, een *Hoſtie* uyt dezelve, tilt dezelve op, en roept overluyt, *zie hier het Lam Godts. dat de zonden der werelt wegneemt*, 't geen hy driemaal herhaalt. Daar op gaat hy by de *Communicanten*, en ſteekt in elks haar mond, een van deze *Hoſtien*: wanneer elk dit gewaande Avondmaal ontfangen heeft, ſluyt de prieſter de Beker in de Broodkas, en als hy dit gedaan heeft, gaat hy in 't *Sakraments*-huysje. Zie daar hoe men dit *Sakrament* aan 't Volk bedient, 't zy voor of na de Miſſe. Maar wanneer men het onder de Miſſe ontfangt, zegent de prieſter een groote *Hoſtie* voor hem zelfs, en na die opgegeten te hebben, neemt hy de Beker uyt de Broodkas, en geeft aan de *Communicanten* de kleyne *Hoſtien*, die voor heenen door een andere Prieſter gewyd zyn, daar na brengt hy de beker wederom in 't broodkasje, en drinkt de wyn op, die hy gezegent heeft.

Ik zal my niet ophouden met aan te toonen, dat de weygering van den beker aan het volk een openbaare dwaling is, die niet dient dan om

de

de Priefterlyke waardigheyt te verheffen; dog ik kan 't niet voorby gaan, om van de belagchelyke en onbehoorlyke handelingen niet te fpreeken, die de Priefters in verfcheyden gevallen by 't maken van *Hoftie* gepleegt hebben.

'tIs my zelfs gebeurt, dat het *Sakrament* aan een Juffrou die op dezen dag een nieu kleed aan had bedienende, en dat deze Juffrou haar mond niet genoeg open deed, om de *Hoftie* op haar tong te laten leggen, ik die op eene van haare mouwen liet vallen, en van daar op der aarde. Over dit toeval belafte ik haar, niet van haar plaats te gaan, tot dat ik myn werk gedaan had, Na de *Communie* quam ik weder by haar, ik fneed het ftuk van haar mouw af, dat de *Hoftie* had aangeraakt, en na de plaats wel afgeveegt te hebben, alwaar zy op de grond gevallen was, nam ik dit ftuk van de mouw, met het ftof dat ik op de grond by een verzamelt had, en fmeet het in de goot. Dit toeval door myn onagtzaamheyt veroorzaakt, deed my agt dagen *ab officio & Beneficio* opfchorten. Volgens deze regel, die voorfchryft om alles wat de *Hoftie* heeft aangeraakt in de goot te werpen, zou men 't ook de vingeren van den Priefter of ten minften de tongen van mannen en vrouwen moeten doen. Dit zou een zeker middel zyn om te beletten, dat de bedriegeryen der Priefters en hunne bygelovige plegtigheden, noyt tot kenniffe van elk een quamen. Kan men wel iets zien dat meer tegen de rede en 't verftand aanloopt, dan deze belagchelyke gewoonte? men kan 'er door deze volgende *Hiftory* van oordeelen.

Hifto-

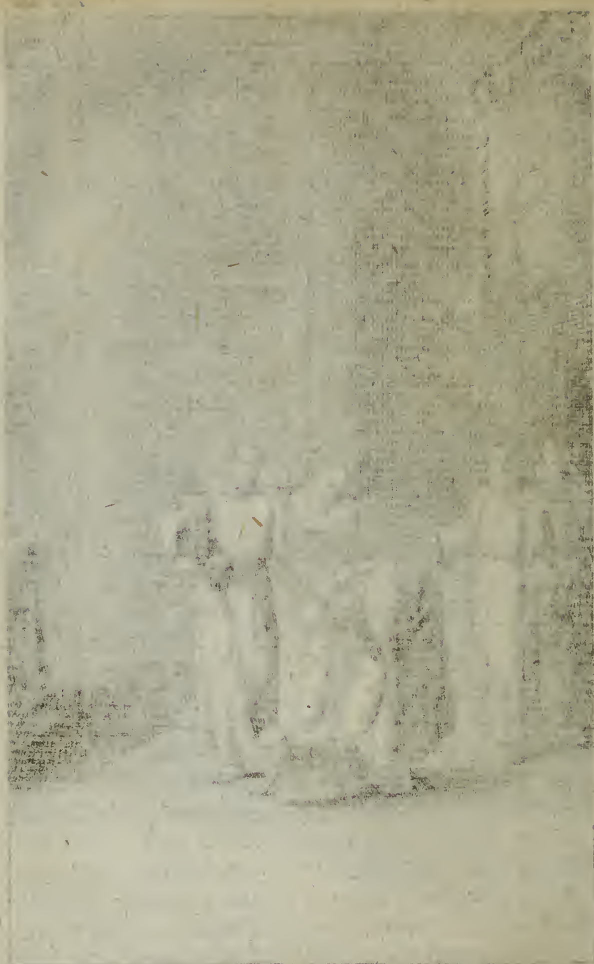
Hiſtorie van een kleyn hondje dat een Hoſtie had ingeſlokt.

ZIe hier een ander geval in de kerk der *Dominikanen* te *Zaragoſſe*, gebeurt. Een Juffrou die een kleyn hondje had, dat zy over al mede droeg, ging in deze kerk met haar kleyne hondje onder de arm, om aldaar het *Sakrament* te ontfangen. De Prieſter by haar gekomen zynde, en haar de *Hoſtie* in de mond willende ſteeken, liet dezelve by ongeluk in de keel van de hond vallen, die de kop om hoog ſtak en blafte. Dit toeval bragt de Monnik en de Juffrou in een ongeloofelyke ontſteltenis, niet wetende wat zy doen zouden, ontboden zy de Overſte, die aanſtonts uytſpraak over dit geval deed, en twee Monniken in de Kerk met het kruys, twee kandelaars met ontſtoken waskaarzen liet komen, om de hond by *proceſſie* in het *Sakraments*-huysje te brengen, als of het de *Hoſtie* zelfs geweeſt was, tot dat hy verteert had, 't geen hy had opgeſwolgen, wanneer hy gedoot en in de goot moeſt geworpen worden. Een andere Monnik was van gedagten, om de hond aanſtonts te openen, en de brokken daar uyt te neemen. Een derde ſtemde dat men hem zonder eenig uytſtel moeſt verbranden. De Juffrou die haar hondje, dat zy *Kupido* noemde, tederlyk beminde, beſwoer de Overſte zo 't mogelyk was dit hondje te behouden, en beloofde hem alles wat hy begeerde te geven, om de misdaat van haar hond te verzoenen.

De Overſte en de Monnik gingen weg om

Ka-

Kapittel te houden, om 't geen in zulken buyten gewoonen geval te doen was, het besluyt van 't *Kapittel* was.

I. Dat de hond niet meer *Kupido*, maar *El penillo del Sacramento*, dat is *Sakraments hond* zou geheeten worden.

II. Dat wanneer de hond dood zou zyn, de Juffrou hem op een gewyde plaats zou laten begraven.

III. Dat de Juffrou zorg zou dragen, dat de hond met geen teeven meer zou speelen.

IV. Dat zy verpligt zou zyn om een zilvere hond te geven, die by het *Sakraments-huysje* geplaast zou worden, alwaar men de *Hostien* bewaart,

V. Dat zy XX. pistoletten aan 't Klooster zou geven.

Alle deze *Artykelen* wierden door de Juffrou plegtig nagekomen; dog deze *History* rugtbaar zynde, quam ook ter ooren van de *Inquisiteurs Don Pedro Guerrero*, eerste *Inquisiteur* 't zelve, als een groote ergernis aanmerkende, liet het kleyne hondje halen, sloot het in de *Inquisitie*, tot groot hartzeer van de Juffrou op, en niemant weet, hoe 't met dit kleyne dier is afgeloopen. Deze History is alleen bequaam om de Priesters van de Roomsche Kerk van hunne dwaasheden, bygelove en gierigheyt te overtuygen, dit voorval na dat het rugtbaar gemaakt was, was het onderwerp van groote twistingen, op alle de zedekundige *Akademien*; dog van hunne besluyten alle geen kennis hebbende, bepale ik my tot die van de *Academie* van de H. *Drieeenheyt*; dat ik zelfs bywoonde, wanneer de *President* de zaak met deze bewoordingen voorstelde.

Resolutie van de zedekundige Akademie van de H. Drieeenheyt over 't voorval van 't kleyne hondje.

ZEER EERWAARDIGE EN GELEERDE BROEDERS.

DE *Historie* van 't kleyne hondje, Godtslasterlyk de *Sakramentshond* genoemt, verdient uwe aandagt en onderzoekingen zo veel te meer, om dat het een van de buytengewoonste gevallen is, die op een verstandige, bondige en Kristelyke wyze behoort onderzogt te worden. Wat my belangt, ik ben verbaast en geërgert, over het ongeregelde en *Antichristische* besluyt van de Oversten, en van zyne Monniken over diergelyken geval. Ik zeg het nog eens, dit geval en het besluyt van de *Dominikanen* vereyschten, dat wy het eene en het ander rypelyk overwegen. God zy gedankt, dat ons volk een volkomen gehoorzaamheyt, aan onze H. Moeder de kerk bewyst, en dat het zig niet naaukeuriger bemoeyt met een zaak waar van sommige van onze Predikers, hen onvoorzigtig kennisse gegeven hebben. Anderzins zoude de eer en agting van onze broederen ten eenemaale verloren zyn. Wat my belangt, ik ben van gedagten *salva fide*, dat de Priester aan wien dit ongeluk is overgekomen de zaak maar moest hebben laten zakken en 'er niet meer van gesproken hebben, om geen aanleyding aan eenige vitters te geven, om geërgert te worden en

met

met de geheele Geeftelykheyt te fpotten.

Behalven dat, zou het de onwaardeerbaare prys van het Avondmaal ook ongemeen konnen verminderen, en belagchelyk aan zodanige maken, welke in ftaat zyn om te konnen redeneeren.

Vyftien leden van deze *Akademie* waren van 't gevoelen, van deze *President*. Een was 'er, welke zeyde dat dewyl het zeker was, dat de hond het waaragtige lighaam van *Jefus Kriftus* had opgegeten, de Priefter de Juffrou na de *Communie* bewogen moeft hebben, om haar hond een braakmiddel in te geven, en dat men alles wat hy uytgebraakt had, in de goot had moeten fmyten.

Een ander zey, dat het *Sakrament* een Geeftelyk voedzel voor de ziele zynde, hy niet kon nalaten om deze vrage te doen, of de gevoelige ziele van de hond door het *Sakrament* gevoed was of niet, de geheele vergadering ja geantwoord hebbende, maakte hy deze fluytreden. Een ziele door het *Sakrament* van het ligchaam en 't bloed van Jefus Kriftus gevoet zynde, dat het eeuwige leven is, is onfterffelyk; nu volgens uw gevoelen, de gevoelige ziel van de hond is van dit *Sakrament* gevoed; derhalven de ziele van de hond is onfterffelyk; waar zal ze dan nu na haar dood belanden, in 't Paradys, in de Hel of in 't Vagevuur; men moeft immers noodzakelyk zeggen, dat ze in geene van deze drie plaatfen kan gaan; maar zo men ontkent, dat de hond het lighaam van Jefus Kriftus gegeten heeft, en dat men zeyt dat 'er in het *Sakrament* iets meer is dan wy konnen begrypen, ik zeg *falva fide* en by wyze van redeneering,

dat de hond gegeten heeft, 't geen wy in de *Hostie* zien en niet 't geene wy gelooven.

Na alle deze zintwistingen was het besluyt, dat de Priester het oordeel van de Inquisiteurs zou verzoeken, welke wettige Regters in geloofszaken zynde, zekerlyk konden beslissen, wat men in diergelyke geval doen moest.

Swarigheyt die den Schryver aan zyn Professor over de Transsubstantiatie voorstelt.

IK heb op een andere plaats reets gezegt, dat de eerwaardige Vader *Jakob Garcia* in Spanje, voor de bequaamste Godgeleerden in zyn tyd gehouden wierd, en dat zo lang ik onder hem *studeerden*, zyn beminde leerling was. Op zeker tyd moest ik eens, een Godgeleerde stelling, op de Hooge Schoole onder hem beweeren, die de volgende stoffe bevatte. *Van 't wezen en de eygenschappen van God, van het gelukzalig beschouwen van de regtvaardigende en behulpzame genade; van de voorzienigheyt, van de vrye werking van de Drieeenheyt en van de Sakramenten in 't gemeen.* Hy had my alle deze stoffen geleeraart, onder alles wat hy in 't openbaar in de Hooge Schoole verhandelde, was 'er niets dat hy bekrompener uytvoerde, dan die van het Avondmaal. De bewysen die hy daar toe bybragt, scheenen my te flaau en te swak, en zyne antwoorden op de tegenwerpingen, die men daar tegen konde aanvoeren, te duyster en te bekrompen; ik zeer swak ontrent deze stoffe en bevreest

zynde dat eenig Leeraar in de Godgeleertheyt, bewysredenen tegen my mogt aanvoeren, ontrent het gevoelen van de Rooms-*Katholyken*, nopens het *Sakrament* des Avontmaals vervoegde ik my by myn Hoogleeraar, en verzogt hem my antwoorden te verschaffen die toepasselyk waren, op de kragtigste tegenwerpingen die men my over dit onderwerp konde doen. Hy zey my, dat ik my hier ontrent gerust kon stellen en dat hy voor my zoude antwoorden; dit my geenzins voldoende, maakte ik hem de volgende tegenwerping:

„ God zal noyt eenig mensch straffen, om „ dat hy niet gelooft, 't geen tegen de baarblykelykheyt van de zinnen aanloopt; nu de wezentlyke tegenwoordigheyt van Jesus Kristus „ in 't Avondmaal is tegen de baarblykelykheyt „ der zinnen: derhalven *salva fide*, (behoudens het geloof). God zal geen mensch om „ deze wezentlyke tegenwoordigheyt, in het Avondmaal niet te gelooven, verdoemen. Hy antwoorde my, dat geen Leeraar my diergelyken *argument* zoude maken, en ried my zulken tegenwerping noyt in 't openbaar te doen; maar die by my zelfs te behouden; maar myn eerwaardige Vader zey ik, ik verzoek een antwoord van u op deze tegenwerping, myn antwoord is, zeyde hy, *Aliud lingua, aliud corde credo*. dat is, *'t is wat anders wat ik Leeraare, en wat anders dat ik geloove.* Door dit antwoord en 't geen ik elders gezeyt heb, kan men de verdorventheyt van de Roomsche Kerk ligt kennen, neffens de belagchelyke gevoelens van de onwetende Priesters; en men kan met een aanmerken dat de geleerden zulken schrikkelyken

leere, als de *Transſubſtantiatie* is, niet dadelyk geloven; hoewel wereltſche inzigten hen beletten, hunne ware gevoelens over dit onderwerp te uyten.

Van de aanbidding van de Hoſtie.

IK ga tot de aanbidding over; die de Prieſters en de Leeken aan de *Hoſtie* doen. Het is niet noodig, dat ik de eerbewyzing verhaale die het volk dezelve bewyſt, wanneer de Prieſter die onder een verhemeltzel in *proceſſie* na een zieke draagt, deze Afgodiſche dienſt is van alle die geene bekent, die in Rooms-*Katholyken* Landen gereyſt hebben, overal waar ze voorby gedragen werd, ziet men elk een op de knyen vallen zelfs tot de grootſte Heeren toe, die uyt hunne karoſſen klimmen, om dezelve aan te bidden.

Philippus de IV, Koning van *Spanje* eens op de jagt zynde, ontmoete zeer veel volk, en vroeg wat'er te doen was? men antwoorde hem dat het de *parochie*-paap was, die de *Hoſtie* in zyn boeſem na een zieke droeg: waar op de Koning aanſtonds van 't paard afſteeg, daar op de Prieſter liet zitten, en vergezelde hem blootshooft tot aan het huys toe, houdende het leydzeel geduurig in de hand, en van den Prieſter afſcheyd nemende, vereerde hy hem het paard. Kortom van den Koning af tot op den Herder toe, bid elk een de *Hoſtie* aan, men kan'er van oordeelen uyt de heerlyke en luyſterryke *Proceſſie*, die 'er op *Sakraments*-dag gehouden word.

Hoewel 't een beweeglyk feeſt is, word het

altyd op Donderdag geviert. Agt dagen daar na vierd elke *parochie* de kleyne *Sakraments*-dag in haar gebied, zo ook de Monniken en geeſtelyke in hunne Klooſters. Alles geſchied daar met veel pragt en heerlykheyt: dog 't is niets in vergelyking van de groote *Sakraments*-dag, ziet hier op wat wyze men dezelve te *Saragoſſe* viert.

Beſchryving van de groote proceſſie te SARAGOSSE op Sakraments-dag.

DE Deken van de Hooftkerk van den Zaligmaker, doet door een *Officier* alle de Monniken, Prieſters van *Parochie*-kerken, de *Viceroy*, de *Gouverneur*, de *Magiſtraten*, de Rigters, de groot *Kanſelier* van 't Koninkryk, alle de gildens en Broederſchappen ontbieden, om den volgenden Donderdag in de hooftkerk met alle hunne kerkvaanen te verſchynen, trompetters en (a) de Reuſen van hooge en middelbaare hoogte, alles in plegtgewaden, en volgens zyn bediening en waardigheyt, alle de Prieſters van de *parochie*-kerken en alle de Klooſters word aangezeyt, om alle hunne heyligen die van zilver gemaakt zyn, mede te nemen, die in hunne Kerken zyn, en men maakt overal bekent, dat de Burgers de ſtraaten

(a) *Daar zyn drie groote Reuſen, en drie Reûſinnen van dezelve groote, en zes die 't wat minder zyn als mannen en vrouwen gekleed, van hout gemaakt en elk door een man gedragen die zig onder deszelfs klederen verbergt, de grootſte zyn vyftien voeten hoog, men bewaartze alle in 't Stadhuys om tot luyſter van dit feeſt te verſtrekken.*

ten alvoorens moeten ſchoon maken, die de *proceſſie* doorgaat; en dezelve met groente en bloemen beſtrooyen, en de fraayſte tapyten voor hunne huyſen te hangen. Alle deze bevelen worden ſtipt nagevolgt, of anders moeten die geene, die in gebreeke blyven twintig *piſtoletten*, zonder verſchooning betaalen.

Des nademiddags ten drie uuren, gaan de Onder-Koning vergezelt met den *Gouverneur*, de Regters, *Magiſtraats*-perſoonen, enz. De Aartsbiſſchop in zyn Paleys afhalen; van waar ze hen gezamentlyk na de Hooftkerk begeven, die met Monniken van verſcheyden ordens, van de geeſtelykheyt der *parochien*, en van de broederſchappen en gildens opgepropt zyn. Den Deken en 't *Kapittel* ontfangen hen by den ingang der Kerke, en zo ras zy 'er in zyn, doet den Aartsbiſſchop, een gebed voor het groot *Autaar*, waar in de *Muſikanten* het *pange lingua glorioſa* zingen, terwyl de Aartsbiſſchop de *Hoſtie* uyt het broodkasje neemt, met de koſtelyke beker en zet dit op het groote Autaarkleed, dat op den Autaar leyt, Alsdan begint de Veſper, waar in den *Prelaat*, in 't Prieſterlyk gewaat deze dienſt doet; en wanneer de *Veſper* geeyndigt is, geeft hy 't volk den zegen met het *Sakrament* in zyne handen, vervolgens plaatſt de Aartsbiſſchop geholpen van den Deken, van den Aarts-Diaken, en de Voorzanger het *paviljoen* op een vergulde *pedeſtal*, die verciert is met bloemen en de koſtelykſte juweelen van verſcheyden voorname *Dames*, dat twaalf Prieſters met de zelve pronkcieraden omhangen, als ofze de Miſſe deden op hunne ſchouderen dragen; na alle deze plegtigheden vertrekt de *proceſſie* uyt de Kerk

in

in deze volgende order.

I. Een zakpyp met de groote en middelmatige Reusen die langs straat danssen.

II. Het groote zilvere Kruys van de Hooftkerk, gedragen door een Klerk-Priester met twee jonge helpers, die zilvere kandelaars met ontstoken waskaarsen dragen.

III. Tusschen de sakpyp en het Kruys, is iemand die een lang kapmes draagt, en die gaat en komt terwyl de *processie* voortgaat, dit kapmes wort het kapmes van *Sant Paulus* genoemt, om dat het de kerk van *Sant Paulus* toebehoort. 't Is zeer scherp om alle de uythangborden van de herbergen en winkels, die het H. *Paviljoen* in de *processie* schade mogten toe brengen, aan stukken te kappen.

IV. De kerkvaan van het laatste gild, dat alle de leden twee aan twee volgen, elk een waskaars in de hand houdende. Alle de andere gilden volgen op hun beurt en in dezelve order, daar zyn dertig van dezelve gilden, waar van het minste dertig leden uytmaakt.

V. De kinderen van 't blaauwe Gasthuys gevolgt van de vader, moeder, en de *Kapellaan*, bekleet met de *Alva*, de sluyer en een Priesterlyke mantel.

VI. De order van *St. Franciskus*, gevolgt van alle de andere, elk volgens haar oudheyt ten getale van twintig, hebbende elk hunne overste, agter hen, gaande tusschen twee Monniken met dezelve vercierselen omhangen, als ze den Autaar bedienen. Alle deze ordens dragen de naam van *Religie*, dus zegt men de *Religie* van *St. Franciskus*, en zo ook met de andere ordens, die ten getaale van LXX zyn, en die men volgens

de gedagte van een (a) vitter de LXX *Religien zonder Religie* kan noemen. Daar zyn te *Saragosse* twintig Monnike Kloosters, en dewyl alle deze ordens verpligt zyn, om deze plegtige *processie* by te woonen, telt men dat 'er omtrent twee duysent Monniken zyn. Daar zyn in dezelve stad zestien Nonne-Kloosters, welke men rekent dat vyftien hondert stuks uytmaken.

VII. De geestelykheyt van de laatste *parochie*, voorafgegaan zynde, van het kruys van de *parochie*, en gevolgt van de Priester in zyn Priesterlyke klederen. De geestelykheyt van de andere *parochien* volgt elk in zyn rang, en in de zelve order. Alle de Priesters en Monniken hebben elk een witte ontsteken waskaars in de hand, men telt gemeenlyk twaalf hondert wereltlyke Priesters te *Saragossa*, dus zyn 'er in deze stad vier duysent zeven hondert kerkelyke persoonen, de Nonnen daar onder begrepen, en 't geheele getal der inwoonderen, beloopt 15000 *familien*.

VIII. De geestelykheyt van de Hooftkerk van de Zaligmaker, en die van de kerk van onze Lieve Vrou van de *Pilaar*, alle in Priesterlyke gewaden. De *Musikanten* van de twee kerken, met het *Sakrament* voor af, laaten zig geduurende de gantsche optogt hooren.

IX. De verhemeltzels door twaalf Priesters gedragen, en onder het welke het *Sakrament* op de schouders van twaalf andere Priesters van de Deken gevolgt, word gedragen en van twee *Kanoniken*, die de bediening van *Diaken* en Onder-Diaken waarnemen, de Aartsbisschop gaat aan de regterhand van den Onder-Diaken, de Onderkoning aan die van den Aartsbisschop,

(a) *Critique.*

den

den Deeken, en de *Diaken*; den eenen aan de regter, en den ander aan de linker-hand, alle onder verhemeltzels, zes Priesters aan elke zyde van 't *Paviljoen* bewierooken het *Sakrament*, zonder ophouden, en terwyl den eenen op zyne knyen, voor het *Sakrament* nedervalt, en het driemaal bewierookt, doet den ander wierook in zyn wierook Vat, en helpt de eerste op, zy doen dit werk van het uytgaan, van de Kerk af, tot dat zy 'er weder inkomen.

X. Het verhemeltzel, is gevolgt van den Groot *Kancellier*, van de *Presidenten* en Raden, van allerhanden voorname Persoonen, van de eene en de andere *Sexe*. Deze *Processie* duurt vier uuren, van haar vertrek uyt de kerk af, tot dat zy 'er weder inkomt. Geduurende de optogt, luyden alle de klokken van de Stad. Zo 'er zo veele afgodische plegtigheden in deze processie niet gepleegt wierden, zou 't een heerlyke vertooning en aangenaam voor 't gezigt zyn.

De kostelykheden die men in deze *Processie* ziet, gaan de inbeelding te boven. Ik heb reets van het pragtig *Paviljoen* gesproken 't welk den Aartsbisschop van *Sevilie*, aan de Hooftkerk vereert heeft, en van de kostelyke Beker met Diamanten omzet. Behalven deze twee stukken, telt men XXXIII. zilvere kruyssen, de *Parochie*-kerken, of de kloosters toebehoorende, elk tien voeten hoog, en van de dikte van een disselboom van een karos. Daar zyn XXXIII. andere kleyne kruysjes, die de Priesteren en Monniken, die den dienst daagelyks waarnemen, in hunne handen dragen, deze kruyssen hoewel kleyn, zyn kostelyker als de groote, om dat 'er in 't midden een *Reliquie* is, namentlyk

lyk een kleyn ſtukje houd, dat men voor geeft, van het waaragtige kruys te zyn: waar aan Jeſus Kriſtus gekruyſt is; en dit ſtuk houd, is met *Diamanten* en andere koſtelyke geſteentens omzet. Men ziet ook drie en dartig prieſterlyke Mantels van goud geweven, met Peerlen, *Smaragden*, *Robynen* en andere koſtelyke geſteentens omzet; zes en zeſtig zilvere kandelaars, van vier voeten hoog, een groote gouden pan, met de ſteel van 't zelfde *metaal*, voor den Hyſop, zes wierook vaten, vier van zilver, en twee van goud, vier zilvere doozen tot den wierook, en twee van goud; drie hondert tagtig zilvere Lighamen van Heyligen, op koſtelyke vergulde *Pedeſtallen*, waar van 'er twee hondert geheele, en de overige Börſtbeelden zyn: veele van deze Lighamen zyn vergult met myters op het hooft, die met koſtelyke geſteentens bezet zyn. Het Beeld van *St. Michiel*, met de Duyvel onder zyne voeten, en een ander Beeld van dezen zelven Heylig, met vleugels afgebeeld, zyn van geklonken zilver, en geheel vergult.

Zie daar de pragt, met welke men het *Sakrament*, door de voornaamſte ſtraaten van de Stad draagt. Alle Perſoonen die op de *balkons*, of in de venſters ſtaan, werpen rozen en andere bloemen op het verhemeltzel, als het *Sakrament* hen voorbygaat. Wanneer de *Proceſſie* in de kerk te rug gekomen, en het *Sakrament* wederom in 't Broodhuysje gezet is, ſpeelt men een *Sakramenteele Comedie*, op een Toneel voor het Paleys, en deze nieuwe vertooning, duurt ontrent een uur. Men vertoont een diergelyken *Komedie* op Kers Avond. Deze beſchry-
ving

ving van de *Sakraments*-dag, kan ons van de bygelovige, en afgodische dienst, van de Roomsche kerk doen oordeelen.

Van de Denkbeelden, die de Priesters aan 't Volk van de Hostie geven.

'T IS tyd, dat ik ook van de vreemden gedagten spreeke, die de Priesters en Monniken rakende de gewyde *Hostie* ons inboesemen.

Voor eerst, zy leeren en belasten aan 't Volk het *Sakrament* aan te bidden, maar noyt te ondernemen, om de gewyde *Hostie* aan te raaken: dewyl 't een misdaad tegen het Rooms-*Katholyken* geloof is; en alle die de stoutheyt gebruyken, om deze *Hostie* aan te raken, moeten levendig in de *Inquisitie* verbrand worden.

Ten tweden, maken zy het Volk diets, dat het vlees en bloed van Jesus Kristus, wezentlyk in 't Brood is, en dat schoon zy 't met hunne oogen niet konnen vernemen, zy hun verstand aan 't *Katholyke* geloof moeten onderwerpen.

Ten derden, hebben zy de stoutheyt om te zeggen, dat zo het aan iemand vry stond, om de gewyde *Hostie* aan te raken, en met een speld daar in te steeken, dat 'er aanstonds bloet uyt zoude voort komen, 't welk zy voorgeven, door herssen gedrogtelyke wonderwerken aan te toonen, gelyk onder andere, dat van de Autaar doeken, van de Stad *Daroca*, welkers koddige historie ik niet kan nalaten by te brengen.

Hi-

Hiſtory van het wonderwerk der Autaar doeken, van de Stad Daroca.

DAROCA is een oude Stad, van 't Koninkryk *Arragon*, op de grenſen van *Kaſtillie.* Zy is zo wel vermaard, door haar gelegentheyt en ſterkte, als door een Myn, die in een naby gelegen gebergte is. De overſtroommingen van de Rivier *Xiloca*, die met onſtuymigheyt, tegen de muuren van deze Stad aanſtooten, ſtelden haar in groot gevaar, zo dat de Inwoonders goetvonden, om de geheele berg te ondergraven, en 'er een onderaardſche doortogt in te maken; waar door de Wateren konden ontlaſt worden, en zedert dien tyd, is ze het zelfde gevaar, niet onderworpen geweeſt. Dog 't geen deze Stad nog vermaarder maakt, is het wonderwerk van de Autaar doeken, waar van de Hiſtory hier volgt.

Ten tyden als de Mooren *Spanje* bemagtigden, was de eerſte zorg die een Paap, van een *Parochie*, by *Daroca* droeg, om de gewyde *Hoſtien* te bewaren, dat ze door de ongelovigen, en openbaare vyanden van 't Rooms-*Katholyke* geloof niet mogten ontheyligt worden. Daar waaren toen niet meer, dan vyf kleyne *Hoſtien*, die hy netjes in de Autaar doeken bewond. Dewyl de Mooren zeer digt by waren, en niemand zig kon redden; bond de Prieſter die het leven liever wilde verlieſen, (a) dan de ouwels ontheyligt

(a) *Corporaux*, of gewyde linnen, waar op de Prieſter de Ouwel en de Beker nederzet, wanneer hy de Miſſe doet.

tigt te zien, de Autaar doeken met de vyf Ouwels, aan de hals van een blinde Ezelin, die hy ook met zyn sluyer bedekte, en dit beest met sweepslagen buyten de Stad dryvende, zey hy *God geleyde u!* want ik ben verzekert dat het *Sakrament*, dat aan u hals hangt, u op een plaats zal brengen, alwaar gy voor de vyanden van onze H. Godtsdienst veylig zult zyn. De Ezelin liep, de geheele nagt, en quam 's morgens te *Daroca*, zommige menschen, de Autaar doeken en de H Sluyer ziende, die hy droeg, ontboden aanstonts een Priester van de groote Kerk, die de vercierzelen die hy torste, bezien hebbende, de vyf Ouwels in bloed verandert zag, waar van men op de Autaar doek, een kenmerk vond, dat zo groot, als een stuk geld van tien stuyvers was: daar op de Priester, *mirakel*, *mirakel* roepende, begaf de geestelykheyt zig in *Processie* met ontstoken waskaarsen, na de Ezelin, en dezelve onder een verhemeltzel latende loopen, bragtenze hem met groote pleggtigheden na de kerk.

De Paap, na dat hy de Sluyer en Autaar doeken, op een Godsdienstige wyze afgeligt hadde, ley die op de tafel, van den Autaar neder; dog de Ezelin ging ondertusschen weg, en het gezelschap begevende, gong na de Tooren toe, en klom 'er eenige trappen op. De Paap volgde hem aanstonts, en ziende dat zy een zekere plaats rook, meende hy dat de Ezelin, dewyl hy blind was, aldaar niet geklommen kon hebben, nog op de plaats stil staan, die ze met zyn kop aanwees, of 't moest hem van den Hemel ingegeven zyn. Hy maakte dit aan het Volk ook diets, en men besloot een kleyne Kapelle,

in

in de Tooren te maken, om aldaar de wonderbaare Autaar doeken te bewaren.

Dit besluyt was zo haast niet door de Geestelykheyt, en door het Volk genomen, of de Ezelin sturf in de Tooren, de Dorp-paap ondertusschen een middel gevonden hebbende, om zig te redden, volgde door ingeving de Ezelin agter na, en quam ook te *Daroca*, alwaar hy verhaalde, hoe hy het *Sakrament* aan de Ezelin had vastgebonden, om het zelve voor ontheyliging te bewaren. Op dit verhaal riepen de Geestelykheyt en 't Volk, *een Mirakel van den Hemel*, en besloten aanstonds de Ezelin te balzemen, om hem in de Tooren voor de Autaar doeken te bewaren, ten eeuwiger gedagtenis, van zulken grooten *Mirakel*. Men vond ook goet, om een Ezelin van de fraayste Steen te laten maken, die men kon vinden, ter eere van dezelve, en dat men haar altyd de Heylige Ezelin zou noemen. Dit alles wierd zeer naaukeurig waargenomen, en de Stad *Daroca*, gelyk de inwoonders voorgeven, is noyt door de Mooren ingenomen. Derhalven viert men aldaar, alle jaaren een plegtig Feest, ter gedagtenis van dit groot wonderwerk, waar na toe elk een, tien en zelfs XIV. mylen in 't ronde toeschieten. Zy die door een nieusgierige Godsvrugt de tooren opklimmen, om aldaar het *Mirakel* van de *Hostie* in bloed verandert, te zien, neffens de H. Ezelin moeten elk vier *Realen* betalen. Men noemd dit *Mirakel* zomtyts de H. Verborgentheyt, dan eens het Heylige *Mirakel*, de onwetende noemen 't, het *Sakrament van de Ezelin*, en de verstandigste het Heylige Sakrament, op een Ezelin.

Ik

Ik heb met voordagt, een reyze na *Daroca* gedaan, om dit wonder te zien, myn vier *Realen* betalende, had ik vryheyt om alles te beschouwen. Ik zag waarlyk een steenen Ezelin, zeer net uytgehouwen, en een Kist, waar in de Klerk my zey, dat de Gebalsemde Ezelin lag, maar dat hy die niet opende, dewyl de sleutel altyd in 't Bisschoppelyk Paleys bewaart wierd. Ik zag ook de Autaar doeken, met vyf Bloed-vlakken, in een kleyne zilvere vergulde doos, ter nedergeleyt. Waar voor geduurig twee waskaarsen branden, en voor de kist van de Muyl-Ezel was een kristallyne lamp. Ik was dies tyts zot genoeg om deze fabel, gelyk andere ook voor een waarheyt aan te nemen.

De geheele Stad, en die 'er rontom woonen, zyn van gedagten, dat het gezigt van alle, die deze Bloed-vlakken gezien hebben, altyd zo goet blyft, als te vooren, 't geen men voorgeeft, met het voorbeeld van eenige oude Vrouwen te konnen bewyzen, die op 't eynde van hun dagen, zulken goede oogen, als in hunne jonkheyt hadden; wanneer ze deze bloet-vlakken op een Godsdienstige wyze beschout hebben: men geeft ook voor, dat 'er noyt geen blinden voor deze Autaar doeken gekomen is, zonder zyn gezigt weder te krygen. Dit geloof ik, dewyl 'er noyt geen blinden, in deze Tooren geklommen is. Ik durf het niet sweeren; dog heb zeer kragtige redenen om het te bevestigen. Daar is een kleyn Boekje genaamt, *Bestieringen voor de Geloovigen*, dat hen leert, om zig te bereyden, eer ze na de Tooren klimmen, om aldaar de H. Verborgentheyt van de Autaar doeken van *Daroca* te zien. Een van

R de

de raadgevingen die men de blinden voorſtelt, is om te biegten, het *Sakrament* te ontfangen, de ziel zo zuyver en klaar te hebben, als Kriſtal, om vervolgens van het Autaar, na de tooren te gaan, en daar zonder leytsman op te klimmen. In dit boek word ook gezeyt, dat zo een blinde niet tot de *Kapel*, van de *Autaar* doeken kan opklimmen, dat het een zeker teken is, dat hy hem niet wel voorbereyd heeft: de afſtand van den *Autaar*, en de Tooren is ontrent XL. roeden, en daar zyn negen dikke pilaaren in de Kerk, zo dat de arme blinden, eer dat ze by de Tooren-deur konnen komen, dikwils tegen deze pilaaren aanloopen, zy die het geluk hebben, om deze pilaaren te vermyden, en de deur te vinden, ontmoeten halfwege de trap, een ſtrik, of plank, waar aan zy hun been breeken. 't Geheugt my zeer wel, wanneer ik 'er op klom, dat ik op het midden, van een trap een plank vond, die een gat bedekte; en na het gebruyk daar van gevraagt te hebben, gaf de Klerk my ten antwoord, dat het was, om het touw daar door te laten loopen, wanneer men de groote Klok luyden. Ik vond niet goet, hem daar over andere vragen te doen; maar verzekert zynde, dat 'er geen gaten in de andere trappen waren; beſloot ik 'er uyt, dat deze, waar van ik ſpreeke, maar een ſtrik was, om de arme blinden in te vangen. Op deze wyze komt de Klerk, de ontdekking van het gebrek van de kragt, dezer Heylige Autaar doeken voor, en roept met een *Mirakel*, *Mirakel*, en dit *Mirakel* is, dat de arme blinde Man, zyn been breekt, en dat dit een regtmatige ſtraffe is, die hy ontfangen heeft: dat hy op de Tooren heeft durven

ven klimmen, zonder ter dege bereyt te zyn, en dat hy te weynig geloof had, dies kan men verzekert wezen, dat 'er nog noyt een blinde geweeſt is, die door de kragt van deze *Autaar*-doeken zyn gezigt heeft wedergekregen.

Men bedient zig van dezelve loosheyt ontrent de zieken, ook zyn ze 'er byna niet die in de tooren durven klimmen; dog zo iemand zyn gezontheyt weder krygt, 't is een *mirakel* van de *H. verborgentheyt*, wanneer een muylezel ziek is laat men hem de tooren drie maal rond gaan om hem te genezen.

Veele luyden zullen moeyte hebben om geloof aan deze *Hiſtory* te geven, en zullen zig verbeelden dat het een zuyvere *fabel* is. Dog ik beroepe my op veele Engelſche *officieren* die door *Daroca* gereyſt hebben, 't kan wezen dat men hen alle de byzonderheden van deze *Hiſtorie* niet verhaalt heeft, om dat de *Spanjaarts* vreemde gedagten van de ketters hebben; maar de ezelin en Autaardoeken het voornaamſte zynde, dat 'er in deze ſtad is, ben ik vaſt van gedagten dat de *Engelſchen* die aldaar geweeſt zyn, daar van zullen hebben hooren ſpreeken, hoewel zy de vryheyt niet gehad hebben om deze H. verborgentheyt te zien, waar by geen ketter mag komen.

Zie daar de wonderwerken, waar van de Prieſters en Monniken zig bedienen, om het volk diets te maken, dat het lighaam van Jeſus Kriſtus in de ouwel tegenwoordig is, en van de onuytſpreekelyke kragt van het *Sakrament* om allerley ſlag van ziektens te genezen.

Hun ſtoutheyt gaat zo verre, dat zy het volk diets maken, dat elk een die een gewydde ouwel by

hem heeft, niet ſchielyk, nog een geweldige dood ſterft; en de magt van de *Hoſtie* is zo groot, dat zy aanſtonts het yſſelykſte onweer kan doen bedaaren. Wanneer men dezelve de zee aanbied, zy konnen wel ſtoutelyk ſtaande houden, dat elk die een *Hoſtie* by zig heeft, niet ſchielyk of een geweldige dood kan ſterven, om dat zy weten dat niemant een *Hoſtie* durft aan raken, en nog minder by zig dragen, dit is zulken grooten misdaat dat zo men een ouwel by iemand vond, hy zonder regtspleging ten eerſten zou worden verwezen om levendig in 't vuur geſmeten te worden, om van de magt van de *Hoſtie* te konnen oordeelen zal ik verhalen, 't geen aan een Prieſter gebeurt is, die het *Sakrament* aan een zieke bragt.

Hiſtory van een Prieſter die door de Blixem gedood wierd, het Sakrament na een zieke brengende.

Een *parochie*-paap het *Sakrament* na een zieke, buyten de ſtad brengende, wierd door de blixem verplettert; dit toeval een overtuygende bewys, tegen de gewaande kragt van de Hoſtie zynde, deed het volk daar over verſcheyde redeneeringen; 't geen de geeſtelykheyt deed goetvinden, om by deze gelegentheyt, een lykpredikaatzie te doen; waar toe elk een door de omroeper genodigt wierd. De Prediker nam tot zyn Text de woorden van Paulus *hy eet zyn oordeel*, en bragt by dat deze Prieſter die door de blixem gedood was, zekerlyk verdoemt moeſt zyn,

zyn, dat zyn ſchielyke dood een regtvaardige ſtraf wegens zyn boosheyt was, en veel eer als een wonderdaad van de H. *Hoſtie* moeſt aangemerkt werden, dan als een bewys tegen haar oneyndige magt, want zey hy, wy hebben alles naaukeurig onderzogt en bevonden, dat hy geen Prieſter was, en hy bygevolg geen vryheyt had om de *Hoſtie* aan te raaken, of het *Sakrament* des Avondmaals te bedienen: deze leerreden ſtremden de redeneeringen, van het volk dat waarlyk geloofde, dat de ſchielyke dood van dezen Prieſter een baarblykelyk wonderwerk, door de *Hoſtie* gewrogt was, en een taſtbaare ſtraf over zyne gruweldaden en kerkroof. Ondertuſſchen is 'er niets waaragtiger, dan dat deze Prieſter de order van de Biſſchop van *Taragona* een ſtad van 't Koninkryk *Arragon* ontfangen had, de zaak is te *Calatayud*, een ſtad van 't zelve Koninkryk voorgevallen, de Prieſter wierd *Moſſen Pedro Aquilar* genoemt, en in de kerk, die men het graf van *onzen Heere* noemt, begraven. De Prediker was vader *Fombuena*, en ik was eene van zyne toehoorderen, en ook een van die geene die vaſtelyk alles wat hy zeyde geloofde, tot dat eenige leden van de *Akademie* de zaak onderzogt en ontdekt hebbende dat deze man waarlyk een Prieſter was, het geval aan de vergadering voorſtelden, om ieders oordeel daar over te hooren. De *Preſident* zey, dat 'er geen twyffel was, of deze man was een Prieſter maar dat zyn dood geen bekommering over de leere van de kerk, nopens het Avondmaal moeſt doen ontſtaan,

Onderzoek van den Schryver, om te ontdekken of de Hostie waarlyk de magt had om de zee te stillen.

WAt de kragt belangt, die men aan een gewyde *Hostie* toeschryft, om een onweder te stillen, ik kan door myn eygen ondervinding betoogen, dat 'er niets valscher is. Ik zal alles verhalen wat my by deze gelegentheyt bejegent is, om dat het veel kan toebrengen om de Rooms-*Katholyken* van hun dwalende gevoelen, ontrent dit stuk te overtuygen. Behaagde 't God! dat deze *History* op hen dezelve uytwerkinge mogt doen als ze op myn gedaan heeft om hen op deze regten weg ter zaligheyt te brengen, zo men de waarheden van de Godsdienst aan de regelen van de H Schrift, en aan de leere van de eerste Kerk afmeet, zo de Kristen Godsdienst zodanig als ze in het Nieuwe Testament geopenbaart, is de waare Godtsdienst, en de zekerste weg om de zaligheyt te bereyken is, het is zeker dat de *Protestantsche* Godtsdienst de zelve is, die ons door Jesus Kristus en zyne Apostelen is geleert, en dat ontslagen zynde van de Afgodery en bygelove, zo wel als van nieuwigheden en herssendweeperyen, zy de zekerste weg tot de zaligheyt is, ik ga tot myn geschiedenis over.

Wanneer ik het voornemen opgevat hadde, om myn Vaderland te verlaten, bediende ik my van verscheyde konststreeken, om myn ontvlugting te begunstigen, en my als een *officier* vermomt

momt hebbende, quam ik gelukkig tot *Parys* aan. Myn oogmerk was, om my na *Engeland* te begeven; dog dewyl het *Tractaat* van *Utregt* nog niet gesloten was, durfde ik zonder *Paspoort* van *Kalais* na *Douvres* niet overgaan. Ik had te *Parys* geen kennisse gemaakt, als met een Frans Priester, die in Spanje *gestudeert* had, en 't Spaans volkomen sprak; 't geen my zo veel te meer vermaak aanbragt, om dat ik toen geen een woord Fransch verstond. Deze Priester, aan wien ik eenige vereeringen gedaan had, presenteerde my aan Vader *Tellier*, Biegtvader van *Lodewyk de XIV*, aan wien hy voor tolk van de Spaansche Brieven diende. Ik sprak in 't *Latyn* tot deze Vader, en zey hem, dat een Oom, die ik te *Londen* had, aldaar was gestorven, en my een ryke erffenis had nagelaten, en dat ik hem grootelyks verpligt zou zyn, zo hy my een *Paspoort* om na *Engeland* te gaan, wilde bezorgen. De Priester had hem gezegt, dat ik een *Officier* was, en de Vader geloofde het; dewyl ik een Broeder heb gehad, die *Kapiteyn* geweest is, en voor eenigen tyd gestorven was, kon ik gemakkelyk voor hem doorgaan. Vader *Tellier* bewees my veel beleeftheden, in dit eerste bezoek beloofde hy my een *Paspoort* te bezorgen, en zey, dat ik in twee of drie dagen eens weder by hem moest komen. Ik ging op de gestelde tyd by hem; dog hy belemmerde my, door verscheyden vragen die hy my deed, en door verscheyden geschillen die hy my over de Godgeleertheyt voorstelde: na hem geantwoord te hebben, dat ik maar een weynigje Latyn geleert had, zey hy my, dat het onmogelyk was, om een *Paspoort* op *Engeland* te verkrygen; maar zo

my iets moeyelyks in 't Leger wedervaren was, hy my een Brief van voorſchryving aan de Koning van *Spanje* zou bezorgen, om vergiffenis te doen krygen, en my wederom in de gunſte van zyn *Katholyke Majeſteyt* te brengen. Deze redenen veroorzaakten veel ongeruſtheyt in my, en deed my vermoeden, dat 'er gevaar in ſtak, om my langer te *Parys* te onthouden. Ik bedankte hem dan voor zyne aanbiedingen, en zey hem, dat ik geen misdaad bedreven had, nog tegen myn Koning, nog tegen myn Vaderland, dat hy 'er van overtuygt kon wezen; dewyl ik hem ontſlag van de gunſte, die hy de goetheyt had my aan te bieden, en dat ik voornemens was deze week te vertrekken, om wederom na *Spanje* te rug te keeren. Dus nam ik afſcheyd van Vader *Tellier*, en 's anderen daags verliet ik *Parys*, om na *St. Sebaſtiaan* terug te keeren; alwaar ik de kamer hield, tot dat ik een ſchip vond om my na *Liſſabon* te brengen.

Dewyl 'er veel Kooplieden te *Saragoſſe* zyn, die op *St. Sebaſtiaan* handelen, vreesde ik van iemant bekent te zullen worden; 't geen my noodzaakte, my in myn kamer te houden, onder voorwendzel, dat ik my niet wel bevoelde. De grootſte moeyte die ik had, was, om een ſchip te vinden, dat my na *Liſſabon* overvoerde. Ik vond goet, om de Vader *Rektor* van de *Jeſuiten* te laten verzoeken by my te komen, onder voorwendzel, dat ik my zeer qualyk bevoelde, en dat ik genegen was te biegten. Deze quam dien zelven dag by my, en ik biegte; waar in ik niet anders zey, dan dat ik een *Officier* was, en dat ik een ander gedood had; waar op de Koning laſt gegeven had, my aan te houden, zo dat myn

leven

leven in gevaar was, en myn gewiſſe wegens deze doodſlag ontroert zynde, ik dit beyde in zyne handen overgaf. Hy deed my alle de vragen, die in diergelyken gelegentheyt gebruykelyk zyn; dog hem geen andere zonden openbarende, ging ik by hem voor een goed Kriſten, en voor een Perſoon van rang door. Hy vermaande my geruſt te wezen, en nergens anders op te denken, dan om myn reys voort te zetten, dat hy 's avonts een *Kapiteyn* zou gaan ſpreeken, die den volgenden dag onder zeyl ging. Ik verzuymde niets, om met zulken gunſtigen gelegentheyt myn voordeel te doen, en ging des avonts t'ſcheep. Ik weet niet wat laſt de *Rektor* aan de *Kapiteyn* gegeven had; maar ik kan zeggen, dat ik gehandelt wierd, als of ik een groot Heer was.

Dewyle ik voorheenen nooyt op Zee geweeſt was, bevond ik my de twee eerſte dagen vry ziek, en de derde dag ſtond 'er zulken ſchrikkelyken onweder op, dat ik dagt, die myn laatſte dag te zullen zyn; in zulken grooten gevaar herinnerde ik my de Goddelyke magt, die men aan een gewyde *Hoſtie* toeſchryft, om het onweder te ſtillen; en wetende dat een Prieſter de magt heeft om ze ten allen tyden, en op alle plaatzen, in een dringende nood te zegenen, ging ik in de Kajuyt, en nam een van de *Ouweltjes*, waar van de *Kapiteyn* zig bediende om zyne Brieven te verzegelen; alleen zynde, beloofde ik aan God, uyt de grond van myn ziele, dat zo hy my de genade bewees, van my ten eenemaale van myne twyfelingen en bekommertheden te verloſſen, met de wezentlyke tegenwoordigheyt van het lighaam van Kriſtus, in de *Hoſtie* en deszelfs

oneyndige magt te openbaaren , met het onweer te ſtillen; op het gezigt van deze Ouwel, die ik gereed maakte, dat ik dan aanſtonts na myn Vaderland zou te rug keeren, en my wederom tot de Roomſche Kerk zou begeven, om in haar gemeenſchap te leven en te ſterven; dog ik voegde 'er by, zo het uytwerkzel, de leere ontrent de *Hoſtie* niet beantwoorde, ik in deze Kerk, die deze dwalingen verwerpt, en den Paus ongehoorzaam is, wilde leven en ſterven. Na deze belofte, deed ik myn gebed van voorbereyding, en wydde een Ouwel, die ik in *Conſcientie* oordeelde, wel gezegent te zyn, om dat het gebrek van vercierſelen, of een betamelyke plaats, geen hinderpaal aan de deugtzaamheyt van de zegening van een Prieſter is. Ik ging toen op het Verdek, en myn Ouwel voor de oogen van den *Kapiteyn* en de Bootsgezellen verbergende, vertoonde ik die aan den Zee, en bleef al trillende een half uur lang in deze geſtalte; ondertuſſchen vermeerderde het onweer zo kragtig, dat wy onze groote Maſt verlooren, en de *Kapiteyn* verzogt my na beneden te komen, ik was begeerig nog wat langer op het Dek te blyven, om volkomen van de kragt of 't onvermogen van de *Hoſtie* overtuygt te zyn; dog daar aan geen magt beſpeurende, vond ik goet na beneden te gaan, en wanneer ik om laag was, bad ik God, en oordeelde my uyt eerbied verpligt te zyn, de Ouwel die ik gewyd had, op te eeten; hoewel ik geen geloof ontrent deszelfs kragt of magt had. Toen beloofde ik aan God, van nooyt geen leerſtuk van de Roomſche Kerk te zullen gelooven, dan voor zo verre die met deze, die van Jeſus en zyne Apoſtelen geleert waren,

ren, overeenftemden. Na deze belofte, hoewel het onweer dien nagt en dag aanhielt, gevoelde ik myn hart geruft te zyn, en alle myn vreeze verdwynen. Kortom, na verfcheydenmaal in gevaar te zyn geweeft, quamen wy gelukkig in de haven van *Vigos* aan.

Ik verliet toen het Schip, en ging te Land na *Portugaal*, zynde inwendig verheugt, en zeer geruft van geeft; my te *Port a Port* ophoudende, om aldaar een weynig uyt te ruften, kreeg ik een geduurige koorts, die drie maanden en negen dagen aanhield, en bevond my driemaal in doots nood: De Priefter van myn *Hofpes* verftaan hebbende, in wat ftaat ik my bevond, kwam by my, en vermaande my te biegten, en de *Sakramenten* te ontfangen; dog ik bedankte hem voor zyne goede vermaningen, en zey, dat ik zo ziek niet was als hy oordeelde, en dat ik hem zou laten verzoeken, wanneer ik zyn hulp van node mogt hebben. In der daat, ik dagt nooyt van deze ziekte te zullen fterven, en daar door bevryde ik my van de vervolgingen der Priefters en Biegtvaders.

Wanneer ik herftelt was, ging ik na *Liffabon*, alwaar ik gelegentheyt vond, om met de Engelfche Kooplieden te verkeeren, die my eenige ftukken van de *Proteftantfche* Godsdienft verklaarden, en in de ftaat, waar in ik my bevond, deden hunne woorden zo veel uytwerkinge op my, als voorheenen alle de Leeredenen en de Verhandelingen van de Zedekunde der Leeraaren van de *Roomfche* Kerke ooyt op my gedaan hadden.

Ik heb een *Kapiteyn* onder de Spaanfche *Troepen* gekent, genaamt *Don Alonfo Corfega*, die in de

belegering van *Lerida* gedood wierd; en dewyl man op zyn borſt een Hoſtie in een kleyn beursje vond, wierd zyn lighaam tot aſſche verbrand. 't Is zeer waarſchynelyk, dat deze onnozele man, zig verbeeldende hem door de kragt van deze *Hoſtie* van de dood te zullen bewaren, dezelve uyt zyn mond genomen had, wanneer hy *Communiceerde*; en dat hy ze als een borſtwapen aanmerkte, bequaam om alle musket ſchooten af te ſtuyten; dog hy bevond, datze voor de gewaande Godheyt, die hy by hem droeg, geen ontzag hadden.

Alles wat ik tot nog toe bygebragt hebbe, toont klaar aan, dat het gedrag van de Rooms-*Katholyke* Prieſters in de toediening van de *Hoſtie* aan de zieken of gezonde perſoonen, geen ander voorwerp dan hun eygen belang heeft; gelyk ook de dienſt en aanbidding, die zy aan de gewyde *Hoſtie* doen bewyzen, nergens toe ſtrekt, dan om hunne rykdommen te vermeerderen. Kortom, het is klaar, dat de Leere van de *Transſubſtantiatie*, en van de dadelyke tegenwoordigheyt van Jeſus Kriſtus in de *Hoſtie*, die de Prieſters hun beſt doen, om door verzierde *mirakelen* het volk diets te maken, niet dan een bedrog is, om het onnozele volk blind te houden, en om het zelve een diepe eerbied, en een godsdienſtige verwondering, zo voor hunne perſoonen als hun ampt, in te boezemen. *O Heere God, die in uwe genade aanneemt die u vreezen, en werken der geregtigheyt betragten! Laat tog niet toe, dat zo veele duyzenden van arme en onſchuldige, op den weg der dwalinge weggeſleept worden; maar wil hen veel eer door uwen H: Geeſt verligten: ontſteek de fakkel van uw Evangely, op*

dat alle die geene die in de duysterniſſe zyn, op den regten weg der zaligheyt mogen komen, leven en ſterven in de belydeniſſe van uwe waarheyt; en in de zuyverheyt van deze volmaakte en heylige Godsdienſt, die ons door uwen eenigen Zoone Jezus Kriſtus onzen Heere geleert is. Amen.

IV. ARTYKEL.

Van het Vagevuur.

Ik kan geen nauwkeuriger beſchryvinge van het *Vagevuur* opmaken, dan alles by te brengen, wat ik van de *praktyken* van de Roomſch-*Katholyken*, en van hunne Leere, ten opzigte van deze ingebeelde plaats, weet. 't Moet vaſt gaan, dat deze plaats zeer wyt uytgeſtrekt is, zo 'er zo veele afgezonderde vertrekken zyn, als onderſcheyden ſtaaten, in de werelt onder de Rooms-*Katholyken*. De kragt van 't vuur in deze pynig-plaats, is in agt trappen verdeelt, en die van de Hel heeft 'er maar vier. Nogtans is 'er dit onderſcheyt tuſſchen deze twee vuuren, namentlyk dat dit van het Vagevuur, hoewel heviger en verteerende als dat van de Hel, niet dan voor een tyd is, en dat de zielen daar uyt verloſt konnen worden, door de kragt en veelheyt der Miſſen; daar dat van de Hel eeuwig is. In deze twee plaatſen worden de zielen geplaagt, en van het heerlyke gezigte van God berooft; maar de zielen die in 't Vagevuur zyn, hoewel ze veel meer lyden, als die hen in de Hel bevinden, hebben een vaſte hoope, om God den eenen of den anderen dag te zien; en deze

hoope is genoeg, om haar heylige zielen te noemen.

Paus Adriaan de III. bekende, dat 'er in de H. Schrift, nog in de schriften der H. Vaders, geen gewag van 't Vagevuur gemaakt word. Nogtans heeft het *Koncily* van *Trente* de leere van het *Vagevuur* vastgestelt, zonder een plaats uyt de Heylige Schrift by te brengen, om het te ondersteunen; en heeft zulken grooten gezag aan de Priesters gegeven, dat zy in deze pynigplaats agt afgescheydene vertrekken voor Koningen, Prinsen, Grooten, Edelen, Burgers, Ambagtsluyden, Armen, en hunne Vrouwen gegeven hebben. Dus zyn 'er agt vertrekken, die de agt trappen van de kragt des vuurs beantwoorden; en men maakt het volk diets, dat de Armen maar voor de geringste trap van dit vuur bloot staan. De tweede die heviger is, is voor de Burgeressen en vrouwen der Ambagtslieden, en dus met de andere, tot de agtste trap toe; die de pynelykste zynde, voor de Koningen bewaart word. Door deze versoeyelyke Leere, verkrygen de Priesters en Monniken (a) trapswyze Missen, van allerhande persoonen, volgens hunnen staat. En dewyl de Armen zo veel Missen niet konnen bezorgen als de Grooten, is de laagste kamer van 't Vagevuur altyt met arme zielen opgevult; dog tot hunne vertroosting, zeggen de Priesters, dat de Goddelyke voorzienigheyt alle dingen tot verquikkinge van zyne schepzelen bezorgt heeft, en dat voorziende, dat de Armen zulk een groot getal van Missen als de Ryken niet konden bezorgen, zyn oneyndige goetheyt hunne zielen in een hoek van 't

(a) *Graduelles.*

van 't Vagevuur geplaatst heeft, alwaar zy minder pyn dan andere gevoelen.

't Is een opmerkelyke zaak, dat arme vrouwen, en Ambagtsluyden de grootste eere voor hunne Mannen, Vaders en Moeders tragtende te bezorgen, aan de geestelyken afvragen, of hunne zielen, ook in een heerlyker plaats overgebragt konnen worden, alwaar zy in 't gezelschap van voorname zielen, meer genoegen zouden hebben. Een Monnik maakt geen swarigheyt om 't deze Vrouwe diets te maken, dat het hen gemakkelyk is, om 't geene zy verzoeken te doen, zo zy maar zo veel als voorname Juffrouwen daar voor betalen. Ik heb de Vrou van een Schoenmaker gekent, die zeer dom, maar trots en staatzugtig was, die haar by een Monnik van de Ordre van *St. Franciskus*, vervoegde en hem zey, dat ze wenschte te weten, of de ziel van haar Vader, in 't Vagevuur was, of niet, en in wat vertrek. De Monnik vroeg haar hoe veel Missen zy kon laten doen, de Vrou twee gezeyt hebbende, antwoorde haar de Monnik, de ziel van uw Vader is onder de Bedelaars. De Vrouw begint daar op te schryen, en verzogt aan de Monnik, zo het mogelyk was, de ziel van haar Vader, in het vierde vertrek over te brengen, dat zy hem voor zyne moeyte zou betalen. De koop getroffen zynde, beloofde haar de goede Vader, dit den volgenden dag te doen. 't Zedert dien tyd, gaf de onnozele Vrouw voor, dat haar Vader een ryk koopman geweest was, en dat het haar, geopenbaart was, dat zyn ziel onder de Koopluy, in 't vagevuur was.

Daar uyt kan men besluyten, dat de Paus

Gou-

Gouverneur Generaal van deze ingebeelde plaats is, en dat de Priesters en Monniken daar van de *Logys-Meesters* zyn, die elk volgens hunne gedagten haar verblyf aanwyzen, en die om geld het vertrek der Koningen, aan een Bleeker, en dat van een voorname *Dame* aan een Waster toewyzen.

Men moet over het kuysche voorbehoedzel van de Monniken verwondert staan, die een afgescheyden plaats, aan de zielen der vrouwen in 't Paradys aanwyzen, om met het *humeur* dier Sexe over een te stemmen, dat zy weten, zeer *jaloers* te zyn, voornamenrlyk ten opzigte van hen, en niet zonder veel grond. Dus zyn 'er geen zielen van vrouwen onder, die der Mannen geplaatst.

Veele Luyden zyn zeer vergenoegt, over deze voorzigtige bestelling, maar 't behaagt niet, aan die geene, die voor de vrouwen veel genegentheyt hebben. By deze gelegentheyt, zal ik verhalen, dat een Jong en vrolyk *Student*, die ik van naby gekent hebbe, eens by een Monnik ging, en zey. *Myn Eerwaardige Vader, ik belyde voor u, dat ik de Vrouluy beminnen, en ik geloof dat myn ziel na myn dood deze zelve geneygtheyt altyt zal behouden. En dewyl ik, dank zy onzen Heyligen Vader den Paus, niet bedugt ben, dat ik in de Hel zal gaan, en dat my verzekert is, dat geen een ziel van een Mansperfoon, in 't gezelschap der Vrouluy in 't Paradys kan wezen: valt het my zeer droevig te denken, dat ik na een plaats zal moeten gaan, alwaar ik geen vryheyt zal hebben, om Vrouluy te mogen zien 't geen de wreedste plaag zou zyn, die myn ziel kan overkomen. In heb dan voorgenomen, om deswegens alvorens met u te accordee-*

cordeeren. Zie daar een wisselbriefje van tien pistoollette, op een Bankier genaamt, Pieter la Vinna, die ik u zal geven, zo gy my kunt verzekeren, om my na myn dood regelregt na't Paradys te zenden, of in 't vertrek der Vrouwen in 't Vagevuur. Zo gy deze magt niet hebt, zal ik my als een goed Kristen aan des Heere wille onderwerpen. De Monnik zey na het briefje bezien te hebben, dat hy van deze twee plaatsen, maar een te verkiesen had, waar hy wilde wezen, en dat hy magt had, om hem aldaar te plaatzen. *Maar myn Eerwaardige* zey de Student, *het geval is, dat ik Donna Teresia Spinola beminne, dat zy my niet bemind, en dat ik geloof, van haar geen gunst in deze werelt zal konnen verkrygen. Derhalven wenste ik wel te weten, of zy eerder als ik in't Vagevuur zal gaan of niet.* O zey de Vader, *niets is'er zekerder, of zy zal voor u heenen gaan.* Dewyl dit zo is, zey de Student. *Ik kies het vertrek van de Vrouluy in 't Vagevuur, neemt dit Briefje, en geef my een Certificatie met uw hand getekent, dat de zaak zodanig is, als gy my verzekert.* De Monnik geweygert hebbende, hem zodanigen *Certificatie* te geven, spotte de *Student* met hem, en maakte naderhand *Satyrische* verssen, die gedrukt geweest zyn, en ik zelfs gelezen hebben. Ik heb ook de Monnik gekent, die voor elk eens spot liep, en genootzaakt was, zyn Klooster te verlaten, en zig in een ander Klooster landwaarts te begeven.

Niettegenstaande alle deze spotternyen, waar van de *Inquisitie* geen kennis neemt, om dat zy het Rooms-*Katholyke* Geloof, van vooren niet aantasten, verzuymen de Priesters en Monniken niets, alle hunne pogingen in't werk te stellen,

om de wezentlykheyt van het Vagevuur, aan het volk diets te maken, en dat men door middel van misse, alle dagen daar uyt zielen verlost, die daar in besloten waren, dit is het, dat zy voorgeven te bewyzen, door verscheyden openbaaringen, die Godvrugtige persoonen gehad hebben, en door gewaande verschyningen.

Men vent deze dromeryen niet alleen op Stoel uyt, maar men geeft ook veele boeken in 't ligt, die met deze openbaringe en hersenschimmige verschyningen zyn opgepropt, waar ontrent ik my zal vergenoegen, om eenige van de aanmerkens waardigste te verhalen, waar mede men het volk, in myn tyd ophield.

Op het eynde van de Regeeringe van *Karel de II.* Koning van *Spanje*, schreef een Non van *Guadalajara*, een brief aan dezen *Monarch*, dat haar door een Engel geopenbaart was, dat de ziel van *Philippus de IV.* zyn Vader nog alleen in het Koninklyk vertrek, in 't Vagevuur was, en dat die van de Schoenmaker, van den overleden Koning zyn Vader, ook in de laagste kamer was, dat dezen Engel haar gezeyt had, dat men met zo veel missen te zeggen, deze twee zielen uyt het Vagevuur konde verlossen, en dat zy dan de onuytsprekelyke vreugde, van 't eeuwige leven zoude genieten. De Brief van deze Non, die voor een Heylige op Aarden doorging, maakte zulken grooten indruk op het gemoed van *Karel de II.* dat hy aan zyn Biegtvader belaste, om zo veel missen te doen, als 'er nodig waren, om deze twee zielen uyt het Vagevuur te verlossen. Eenige tyd daar na, schreef de Non een andere brief, aan den Koning, om hem met de aankomst van den Koning

ning zyn Vader, in den Hemel geluk te wenſchen; maar zy zey met een, dat de ziel van de Schoenmaker, die zeven trappen lager als *Philippus de IV.* in 't Vagevuur geweest was, ook zeven trappen hooger, dan den Koning in den Hemel was geplaast, om dat hy beter op Aarde, dan hy geleeft, en noyt geen zonden met Vrouluy gepleegt had, gelyk *Philippus*, die zig geduurende zyn gantſche leven, daar aan had overgegeven, dat hem nogtans alle zyne zonden vergeven waren, wegens het groot getal Miſſen, die men voor hem gedaan had.

Zie hier een leere die de Predikers op Stoel uytventen, namentlyk dat de Paus magt heeft, een Mis kragtig te maken, om de ziel voor wienze gedaan is, uyt het Vagevuur te verloſſen, en dat hy 't alle zielen te gelyk kan doen, gelyk *Pius de V.* gedaan heeft. Men verhaalt, dat deze Paus, eer hy tot het Pauſſchap quam, zeer Godsdienſtig, en ieverig was, om zielen uyt het Vagevuur te verloſſen, en dat hy een plegtigen eed gedaan had, dat zo hy door de gebeden van de zielen in 't Vagevuur, tot Paus verkooren wierd, hy ze dan alle te gelyk daar uyt zoude verloſſen. De tuſſchen ſpraake van deze zielen, was zo kragtig by God, dat hy tot Paus wierd verkooren; en tot dankbaarheyt, en om zyne belofte te vervullen, hielp hy hen alle te gelyk, uyt deze pynigplaats. Dog men geeft voor, dat Jeſus Kriſtus, daar over zo vergramt was, dat hy aan dezen nieuwen Paus verſcheen, en hem verbood zulks niet meer te doen, om dat dit nadeelig voor alle Kerkelyken was.

Pius de V. had om alle de zielen, uyt het Vagevuur te verloſſen. De ſchatkiſt van de

kerk geopent, waar in men *Millioenen* van misſen bewaart, waar van de Pauſen zig bedienen, om de rykdommen van de H. Stoel te vermeerderen, dog 't zedert dezen tyd, zyn nog hy, nog zyne opvolgers, niet weder tot zulken grooten miſſlag vervallen, om het Vagevuur met een veeg te ledigen; 't geen de Prieſters en de Monniken ook tot een al te groote armoede zoude brengen. Daar en boven geeft men voor, dat deze belofte van onzen Heer, aan de Pauſen, *alles wat gy op Aarden ontbinden zult*, *zal in den Hemel ontbonden zyn*, hen geen magt in 't Vagevuur geeft.

Wanneer de onnozele, onwetende, een Mis hebben laten doen, en dat zy willen weten, of de ziele voor wie deze miſſe gedaan is, uyt het Vagevuur is verloſt, doet de Prieſter hen geloven, dat zo deze daar niet uyt vertrokken is, zy in het *Sakraments*-huysje, onder de gedaante van een Muis zal verſchynen, en dat dit een onfeilbaar teken is, dat ze een grooter getal miſſen van noden heeft, om uyt het Vagevuur verloſt te worden; dog zo men geen muys ziet, is deze ziel dadelyk in den Hemel, om deze onnozele menſchen hier van te overtuygen, gaat deze Prieſter agter uyt, na 't *Sakraments*-huysje, en zyt hen, datze door een kriſtalyne glas, dat in 't midden van 't ſlagdeurtje is, moeten zien. Zy zien daar ook in der daat een muys, die de Prieſter daar heeft laten zetten, en dan gevenze hem zo lang geld, tot dat ze de muys niet meer konnen zien. Om dit bedrog te onderſteunen, bedienen de Prieſters zig van een *devoote*, welke voorgeeft, dat een Engel aan haar geopenbaart heeft, dat de ziele voor wien zodanigen miſſe gedaan is, onder

der de gedaante van een muys moeſt verſchynen.

Daar zyn Prieſters en Monniken, die de onbeſchaamtheyt hebben, datze verzekeren wanneer zy de *Hoſtie* gewyd hebben, zy daar in de *kleyne Jeſus* zien, 't welk een zigtbaar teken is, dat de ziele voor wie de miſſe gedaan is, uyt het Vagevuur is verloſt. Zy hebben zelfs geen ſchaamte, om diergelyken valsheyt, in verſcheyden boeken by te brengen, waar in men een fraaye prent ziet, *Sant Antonius van Padua*, verbeeldende, met een *Hoſtie* in de hand, en op de *Hoſtie de kleyne Jeſus*, om dat deze Goddelyke Jeſus, hem dikwils verſcheen, wanneer hy de Mis deed, gelyk men in de *Hiſtorie* van zyn leven zien kan. Het is aanmerkelyk, dat men groote zorg draagt, om het volk diets te maken, dat geen leek deze *kleyne Jeſus* kan zien, en dat de Prieſters, alleen met dit Hemelſche gezigt konnen begunſtigt worden. Op deze wyze hebben de Prieſters en Monniken vryheyt, duyſent fabelen uyt te venten, om het volk te bedriegen, zonder dat ze bedugt behoeven te zyn, om oyt op leugentaal betrapt te worden.

Onder alle de *fabelen*, van de Roomſche Kerk, is 'er geen, dat meer voordeel aan de Prieſters en Monniken toebrengt, dan die van Allerheyligen welkers Feeſt, altyt op den 1. *November* geviert werd. Den volgenden dag, is een gelukkige dag voor de overledene, dewyl ieder Prieſter, dezen dag, drie miſſen doet, om drie zielen uyt het Vagevuur te verloſſen. Te meer van drie uuren, na de middag, op Allerheyligen dag, tot op 't anderen daags, op 't zelve uur, worden alle de zielen in 't Vagevuur verquikt, van de pyn die zy daar lyden, en geduurende deze XXIV.

uuren vermaken zy hen in de lugt, en genieten aldaar deze verkoeling, die de Paus haar toeſtaat, en de inleyding na den Hemel afwagtende, door de kragt van een zeker getal Miſſen. Geduurende deze XXIV uuren, luyd men zonder ophouden de klokken van alle de Kerken, 't geen men voorgeeft van een groote verdienſte te zyn, en veel tot verquikking van de zielen toe te brengen. Op dezen dag genieten de Prieſters en Monniken meer geld, als zy anders in twee maanden ontfangen; dewyl 'er geen *Familie*, nog byzonder perſoon is, die geen geele waskaarſen en geld na de Kerk brengt, om Miſſen en (a) *Repons* voor de dooden te doen. Geduurende deze XXIV uuren, krielen de Kerken van volk, en de Prieſters en Monniken houden niet op gebeden voor de dooden te zingen. Ook noemt men dit, *de markt van Prieſters en Monniken*, die niet ophouden de lugt met hunne klokken te doen wedergalmen; onder voorwendzel, dat dit geluyd veel vertrooſting en verquikking aan de zielen in 't Vagevuur toebrengt.

Behalven dat, is 'er in ieder Parochie iemand, die des nagts met een kleyn klokje in de hand door de Stad loopt, gebeden voor de dooden zeggende, of zingende, en in yder huys liefdegiften voor hen verzoekende. De gewaande verdienſte van dit kleyne klokje, en van alle die men in de Kerken luyd, ten voordeele van de Overledene, gaf aanleyding aan den Hertog van *Oſſuna*, Spaanſch Afgezant aan 't Roomſche Hof, om aan Paus *Innocentius de XI.* een koddig beſcheyd te geven. Deze Ambaſſadeur had in

(a) Gebeden voor de Dooden.

in de hoogte van zyn Paleys, een groote klok laten hangen, om alle zyne Huysgenoten by een te verzamelen, als hy uyt wilde gaan, of by andere gelegentheden. Verſcheyde Kardinalen, die zyne gebuuren waren, klaagden aan den Paus, dat deze klok hen de ruſt ontnam, zelfs ten tyde wanneerze dezelve 't meeſte van noden hadden. De Paus hem dit vertoont, en hem gevraagt hebbende, waarom hy zig van zulken grooten klok bediende? gaf de Hertog hem ten antwoord, dat hy een goet Kriſten, en groot liefhebber van de bevryding der zielen uyt het Vagevuur was, aan wie het geluyd der klokken zulken grooten verquikking toebragt. De Paus hield zig, als of hy deze ſpotterny wilde opvatten, en verzogt hem, zig van een ander teken te bedienen, om zyne huysgenooten by een te roepen, om dat zyn klok een geluyd maakte, die de Kardinaalen zyne gebuuren zeer veel ongemak veroorzaakte; en vertoonde hem, dat ingevalle hy zulken yver voor de zielen in 't Vagevuur had, hy haar veel meer dienſt zoude doen, met zyn klok te verkoopen, en het geld daar van komende, aan de Prieſters te geven, om daar voor Miſſen ten haren voordeele te doen.

De Hertog, die veel minder dagt om de zielen uyt het Vagevuur te verloſſen, dan om de zagte ledigheyt van de Kardinaalen te ontruſten, liet de klok weg nemen, en bediende zig in deszelfs plaats, van een ſwaar ſtuk Geſchut, waar mede hy 's morgens en 's nagts twaalf ſchoten liet doen. Dit geluyt bragt de Kardinalen nog meer ongemak, als dat van de klok toe; zy deeden dan nieuwe klagten daar over aan den

Paus : de H. Vader ſprak 'er de Hertog van *Oſſuna* over aan, welke zeyde, dat hy in plaats van zyn klok te verkoopen, en 't gelt aan de Prieſters te geven, om 'er Miſſen voor te doen, gelyk zyn Heyligheyt hem geraden had, hy dezelve in een ſtuk Geſchut had verandert, welkers geluyt een groote verquikking aan de zielen van de arme Soldaten, die in den dienſt van de H: Stoel waren geſtorven, kon toebrengen. De Paus was zeer gramſteurig over dit antwoord; en terwyl hy een kleyn hondje ſtreelde, ſtond hy op, en zey, myn Heer de Hertog, *Ik draag meer zorg voor de ziel der arme Soldaten, als gy voor uw eygen ziel doet.* Waar op de Hertog het hondje uyt de handen des Paus rukte, en zey, het zelve buyten 't Venſter ſmytende; *en ik zal een Paus leeren ſpreeken, zo als hy aan een Ambaſſadeur van den Koning van Spanje moet doen, en die eere aan hem doen bewyzen, die hy hem ſchuldig is.* De Paus de *reſolutie* van den Hertog van *Oſſuna* beſpeurende, en dat hy 'er niets mede won, of hy al gramſteurig wierd, liet dat liever ſteeken, als daar over meer gerugt te maken. Dus behield de Hertog zyn Geſchut, en de Kardinaalen waren genootzaakt hen elders met der woon te begeven.

Een Bedelmonnik quam eens by dezen Hertog, verzoekende een liefde-gift van hem, om Miſſen te doen, ten voordeele van de zielen in 't Vagevuur, zeggende, *Myn Heer, zo gy een Piſtolet in dit tafelbord legt, zult gy een ziel uyt het Vagevuur verloſſen, die gy begeert.* De Hertog gaf hem de Piſtolet, en vroeg hem, *Of de ziel van zyn broeder reets uyt het Vagevuur verloſt was?* de Monnik ja geantwoord hebbende, nam den

den Hertog zyn Piſtolet weder te rug, en zey, *Nu kunt gy immers de ziel van myn Broeder niet weder in 't Vagevuur krygen.* Het ware te wenſchen, dat elk een de kloekmoedigheyt, gelyk den Hertog, bezat, om de waarheyt aan den Paus en alle zyne Suppooſten te durven zeggen.

In het eerſte *Artykel* van dit *Kapittel*, heb ik gezegt, dat men alle Vrydagen Miſſen doet, voor alle die geene, die leden van eenig Gild geweeſt zyn, en van het groote voordeel, dat de Prieſters en Monniken daar van genieten. Men kan 'er ook dit gevolg uyt trekken; namentlyk, dat de verſcheyden Gilden van zielen in 't Vagevuur, veel talryker zyn, dan die van alle levendigen, en veel meer voordeel aan de Monniken toebrengen, dan alle de Gilden die op aarden zyn. Wanneer iemant uyt vermaak of nieuwsgierigheyt aan een Prieſter of Monnik vraagt, op wat plaats het Vagevuur is? men antwoord hem, dat het is tuſſchen het middelpunt en de oppervlakte van de aarde; 't welk de Monniken voorgeven, door fabelagtige openbaaringen aan te toonen. Men verhaalt by deze gelegentheyt een vertelling, door een *Jeſuit* geſmeed, die in zyne reystogten, de aarde door een aartbeving geopent had gezien; en in de grond van deze opening, een groot getal van *figuure* van vuuragtige koleur; en men bedient zig van deze fabel, om het arme volk te verblinden, en hen diets te maken, dat deze roode gedaantens, als vlammen vuurs, waarlyk zielen in 't Vagevuur waren. Ondertuſſchen moet men aanmerken, dat de Monniken diergelyke vertellingen nooyt aan verſtandige menſchen doen, maar alleen aan onwetende, waar van Spanje krielt.

De Predikers, om de vlammen van 't Vagevuur levendiger af te beelden, steken swavel op stoel in brand, en zeggen, dat dit vuur niets is, in vergelykinge van dat van het Vagevuur; zy stellen schilderyen ten toon, zielen afbeeldende, die in het midden van dit verteerend vuur zyn, en die hunne handen ten hemel uytbreyden, om hun bevryding te verwerven. Alles watze dienaangaande voorwenden, steunt op gewaande openbaaringen en belagchelyke verschyningen, om dat zy in de H. Schrift geen plaats konnen vinden, waar op men zulken verzierden gevoelen kan grondvesten. Deze leerredenen zyn zo ellendig, en met zo veele zotte vertellingen opgepropt, dat luyden van verstand daar in meer vermaak, als in de *Komedie* hebben.

Ik hoorde eens een oud Monnik, die voor een uytnemend Prediker doorging, en die over deze stoffe preekte. Hy nam het XXVII. vers van *Openbaringe* XXI. tot zyn Text, *En in haar en zal niet inkomen iets dat verontreynigt, en grouwelykheyt doet.* Op deze woorden boude hy 't gevoelen van 't Vagevuur; en door zeldzame getuygenissen, gaf hy voor te toonen, dat deze plaats op het Vagevuur doelde. Zyn voornaamste getuygenis, was dat van een vermaard Uytlegger, die de Text op deze wyze uytlegt. Daar zal (namentlyk in den Hemel) niets inkomen, dan dat door vuur beproeft, gelyk het zilver geloutert word. Na dit beginzel ter ondergestelt te hebben, bragt hy by, dat de zielen driederley slag van plagen in het Vagevuur lyden: Eerstelyk die van 't vuur, dat veel heeter dan in de Hel is; de tweede plage is, van Godts aan-

schyn

ſchyn berooft te zyn; en de derde is de grootſte van alle, namentlyk dat deze zielen hunne ouders en vrinden zien, die hun vermaken op aarde, en die zo weynig zorg dragen om hen van zulke ſchrikkelyke plagen, als zy moeten ondergaan, te verloſſen. De Prediker zey weynig van de eerſte plagen; maar hy bleef meer dan een uur op het derde ſtaan, en beſchuldigt elk een van ondankbaarheyt en wreedheyt ten dezen opzigte. Hy vertoont, dat zo het mogelyk was voor iemant, om eens in het Vagevuur ter neder te dalen, en deze verteerende vlammen maar een oogenblik te gevoelen, zy niets zouden nalaten, zo ras zy op aarden quamen, om al hun goet te verkoopen, om 'er Miſſen voor te laten doen. Is het geen droevige zaak, voegde hy 'er by, als men weet dat 'er zielen van zo veele vrinden van myne toehoorders in 't Vagevuur zyn, dat niemant zyn beſt doet om ze 'er uyt te krygen? Ik heb, zey hy, een Lyſt van alle de zielen, die volgens verſcheyden openbaringen en verſchyningen, die perſoonen van een bekende heyligheyt ondervonden hebben, zekerlyk in 't Vagevuur zyn. Ik zal 'er niet dan een opnoemen, welke is die van een ryk koopman, en die onlangs aan een *Devoot*, onder de gedaante van een Varken verſcheen; deze, die wel wiſt dat haar kamer wel geſloten was, en daar door ook dat het een ſpook was, wierp hem aanſtonds wywater toe, en beſwoer hem te zeggen, wat hy wilde. Het Varken antwoorde, ik ben de ziel van zo eenen, en ik ben t'zedert tien jaaren, by gebrek van hulpe, in 't Vagevuur geweeſt. Wanneer ik de werelt verliet, vergat ik het aan myn Biegtvader te zeggen, dat
ik

ik op een zekere plaats duyzent *Pistoletten* had opgesloten, om daar voor na myn dood Missen te laten doen. Myn zoon, die deze kleyne schat ontdekt heeft, is zo wreet, dat hy om my niet denkt, nog aan de ellendige staat waar in ik my bevinde. 't Is daarom, dat ik door toelating van den Hemel by u kome, en u belaste alles te openbaaren aan de eerste Prediker die gy zult vinden, wat ik u gezegt hebbe ; op dat hy dit gemeen maakt, en aan myn zoon zeyt, dat zo hy dit geld niet geeft om Missen voor my te laten doen, ik altyd in 't Vagevuur zal blyven, en zyn ziel zekerlyk in de Hel zal gaan.

De Koopman zot genoeg om geloof aan deze Fabel te geven; en om dit te toonen, stond hy op in tegenwoordigheyt van de gantse vergadering, en ging in het *Sakraments*-huysje, alwaar hy de Priester afwagte, die hy verzogt aanstonts met hem te gaan, om de duyzent *Pistoletten* te ontfangen. De Koopman telde hem dezelve blymoedig toe, om te beletten dat zyn Vader niet altyd in 't Vagevuur bleef, en dat hy zelfs niet in de Hel mogt komen. En de goe Monnik liet zig geen tweemaal verzoeken, om ze na hem te stryken, uyt vreeze dat een ander daar mede mogt heenen gaan.

Behalven deze loopjes en bedriegeryen, die de Monniken in hunne Leerredenen ophalen, om het geld van 't onnozele volk magtig te worden, bedienen zy zig van de Heylige en *Devoten*, die van huys tot huys gaan, en allerhande verschyningen en openbaringen vertellen. Dewyl de uytwendige vertooning van deze valsche Godsdienstige, haar schynheylige swier, en haar geduurige godsdienst-oeffeningen, haar by elk een

een doen bekent zyn, heeft het gemeene volk zulken grooten gevoelen van haar, dat het, als of het geloofs-*artykelen* waren, alle de fabelen aanneemt die zy vertellen, zonder die te willen naſpeuren. Door deze vertellingen, hebben deze helſche ſchynheylige, door hunne Biegtvaders onderregt, het kunsje om veel gelt voor de Miſſen by een te verzamelen, dat zy aan deze onwaardige Biegtvaders ter hand ſtellen.

t'Zedert eenigen tyd, hebben eenige oude Nonnen, om de veragting die elk een voor haar heeft te vergoeden, haar ook bemoeyt om openbaringen en verſchyningen van zielen in het Vagevuur te vertellen; en te zeggen, dat zodanigen ziele daar in is, en 'er altyd zal blyven, tot dat iemand van haare nabeſtaande by zodanigen Monnik, en by geen ander gaat, en hem geld ter hand ſtelt, om zo veele Miſſen te doen; en is dan verpligt, om een derde aan de Non te geven.

Zie daar genoeg, om de verzieringen van de Prieſters, ten opzigte van het Vagevuur, deszelfs verſcheyden vertrekken, onderſcheyden trappen van het vuur, te weten; en om van de middelen onderrigt te zyn, waar van zy zig bedienen, om dat verzierde vuur, dat hen zulken grooten voordeel aanbrengt, te onderhouden. 't Geen het verwonderlykſte is, is, hoe dat men zo dom en blind kan wezen, om zo veel geloof aan deze groote bedriegeryen te ſlaan, als of het onbetwiſtbaare waarheden waren. Wat is het, dat de Rooms-*Katholyken* my nu ontrent dit onderwerp zullen konnen antwoorden? Ik voorzie, dat zy my van laſtering zullen beſchuldigen; dog 't is myn vertrooſting, dat de Joden

dezelve beschuldiging, tegen onzen Heer Jesus Kristus hebben durven aan voeren, gelyk men *Joh.* VII. *vers* 12. kan nazien; zommige zeyden, *hy is goet*, *en andere zeiden neen*, *hy verleit de Schare:* wanneer hy hen de waarheyt zeyde, derhalven zal ik niet verwondert staan, over de lasteringen die de Rooms-*Katholyken* tegen my zullen uytstrooyen; om dat myn gewisse, my voor God ende Menschen getuygenisse geeft, dat ik niet dan de waarheyt schryve, aan de andere kant, moet men my geen verwyt doen, ontrent de wyze, op welke ik de belaggelyke verzieringen en snode bedriegeryen, van de Priesters en Monniken voorstelle, om het volk door het ingebeelde vuur, van het Vagevuur te ontrusten, hoe kan iemand, die zo langen tyd onder hen geweest is, die alle hunne konststreeken in de grond weet, die tegenwoordig met het ligt der waarheyt bestraalt is, zedig en ernstig daar van spreeken.

Ik eyndige dit *Artykel*, my na de Rooms-*Katholyke* Priesters, van Engeland en Yerland wendende. Ik weet van goeder hand, dat zo haast de eerste druk, van myn Boek in 't ligt quam, verscheyden van deze Priesters hun volk verboden, het zelve onder bedreyging van den Ban te lezen. Anderen maakten op eenige plaatsen belagchelyke aanmerkingen, als ook op verscheyden buytengewone voorvallen, die ik verhale. Ik weet ook, dat een goed *protestant*, myn boek aan een Rooms-*Katholvke* Juffrou geleent hebbende, deze het aan haar Biegtvader gaf, om 'er zyn gevoelen over te mogen weten. De Priester maakte maar aanmerkingen, over vyf *Artykelen*, die hy met zyn eygen hand schreef,

en waar van ik in het twede ſtuk zal ſpreken, dat ik voornemens ben, wel haaſt in 't ligt te geven. Het *Artykel*, dat hen het ſwaarſte valt te verteeren, is dat van het Vagevuur. Dog zy dienen aan te merken, dat ik niet dan van de Spanjaarts, myne mede-vaderlanders ſpreeke. Zo zy 'er zig over beklagen, laaten zy my vryheyt gunnen om te zeggen, dat zy dezelve gevoelens bezitten, als de Spanjaarden, en ook de zelve geneesmiddelen van noden hebben, om hen van hunne dwalingen te regt te brengen.

IV. HOOFTSTUK.

Van de Inquiſitie Meeſters, en van hunne Liſtigheden.

ONder de Regeering van Koning *Ferdinand de V.* en van Koninginne *Iſabelle*, was 'er in *Spanje* zulk een grooten vermenging van Joden, Mooren en Kriſtenen, dat men alle dagen veele afvallige, verderf in de zeden, en in de leere bevond; dat de Kardinaal van *Spanje* goetvond, de *Inquiſitie* aldaar in te voeren, als het eenigſte middel zynde, om de loop van de Godloosheyt en ondeugt te ſtuyten. Zie daar op wat wyze de Inquiſitie in 't Jaar 1471. in het gebied van de Spaanſche *Monarchie*, en inzonderheyt aan 't Hof wierd ingevoert.

Het oogmerk van dezen Kardinaal, deze Vierſchaar opregtende, was niet anders, dan om de kettery te ſtuyten, en de gruwelyke miſdaden, dien toen tegen de Godsdienſt begaan wier-

wierden te ſtraffen. Als de Godslaſtering, de *Sodomie*, veel wyvery, tovery, kerkrovery, en veele andere, die ook in deze Koninkryken, door het *bevoorregte* Hof, der Aarts-Biſſchoppen geſtraft worden: dog zonder zulke wreede middelen te gebruyken, als deze, waar van de *Inquiſitie* zig bedient. Verre daar van daan, dat dit oogmerk van de Kardinaal, was af te keuren, 't was zeer goet, en door alle Godvrugtige en verſtandige perſoonen goetgekeurt; maar de uytvoering heeft dit geenzints beantwoord, gelyk men in 't vervolg zien zal.

Ik zal hier niet dan van de *Inquiſitie* van *Saragoſſa* ſpreken, om dat ik alleen dingen wil verhandelen, waar van ik veelzins ooggetuyge geweeſt ben. Deze Vierſchaar is van drie *Inquiſiteurs* t' zamen geſtelt, die zulke *Souvereyne* Regters zyn, dat men zig van haar Vonniſſe niet kan beroepen, zelfs niet aan den Paus, of op een algemeen *Koncilie*. Dit is het, dat de Kardinaal van *Toledo*, onder de Regeering van *Philippus de II.* Koning van *Spanje* ondervond. De Inquiſitie meeſters, hem veroordeelt hebbende, belaſte de Paus hen het *Proces*, en het vonnis aan hem toe te zenden, dog de *Inquiſitie Meeſters*, weygerden ten eenemaale hen, aan dit bevel van den Paus te onderwerpen, en hoewel den *Kardinaal*, door het *Koncily* van *Trente* onſchuldig verklaart was, hielden zy nogtans op de uytvoering van hun vonnis aan.

De eerſte *Inquiſiteur* is een Godgeleerde, de twede een *Caſuiſt*, en de derde een *Regts*-geleerde. De twee eerſte zyn altyt Prieſters, en 't zyn gemeenlyk *Kanoniken*, die men tot deze voorname waardigheyt opvoed: de derde is altyt

tyt geen priester; dog hy is verpligt een Geestelyk kleed te dragen. In myn tyd waren, *Don Pedro Guerrero*, *Don Franciskus Torrejon*, en *Don Antonio Aliaga*, de drie *Inquisitie*-meesters. Daar is een groot *Provoost*, die onder hem een groot getal *Officiers*, en Oppassers heeft, en die tot het huys behooren, en daar in woonen. Men kan zeggen, dat alle de *Officiers*, en wagters, als zo veele Beulen zyn, hoewel 'er nog een is, die uytdrukkelyk dezen naam draagt, daar zyn ook verscheyden gevolmagtigde en vertroude, waar van ik aanstonts zal spreeken.

De *Inquisitie meesters*, hebben een onbepaalde magt, over elk een, van wat staat hy ook is, en daar is niets tegen de uytvoering, van hunne beveelen in te brengen. Niemant heeft zelfs vryheyt, om van zyne ongelukken te spreeken, of zig daar over te beklagen, waarom het spreekwoord ook zeyt, *Con la Inquisition Chiton*, dat is, waag geen kansje met de *Inquisitie*, of *zeg 'er niets meer van.* Men zal het gemakkelyker begrypen, wanneer men de wegen, waar van deze Vierschaar zig bedient, zal weten, om de verdagte persoonen vast te zetten.

De beschuldigingen, die de *Inquisitie*-meesters tegen iemand ontfangen, worden niet dan des nagts gegeven, en op zulken geheymen wyze, dat de aanklager noyt ontdekt word; na datze deze beschuldigingen in handen hebben, zenden zy gemeenlyk des middernagts, een karos na't huys van de beschuldigde, met eenige van hunne *Officieren*, door 't kloppen aan de deur gaat iemand, die eerst wakker word aan het venster, en vraagt *wie is daar*? de *Officieren* antwoorden,

de Heylige Inquisitie. Op dit woord gaat die in 't venster leyt, zonder gerugt te maken, of de Meester van 't huys daar van kennis te durven geven, schielyk na beneden, en opent de deur die op de straat uytkomt. De reden daar van is, om dat de *Inquisitie*-meester, hunne *Officieren* noyt zende, om een beschuldigt persoon vast te zetten, als zy door hunne verspieders, niet onderregt zyn, dat hy in 't huys is, en zo men die dan niet vind, neemt men 't geheele huysgezin mede na de *Inquisitie.* Derhalven is het niet zonder reden, dat die geene, die met deze *Officiers* spreekt, trilt, tot dat hy de deur opengedaan heeft. Zo ras zy in huys zyn, gaan zy regt op de kamer van de beschuldigde aan, nemen hem weg, zonder een woord te spreeken, zetten hem in de karosse, en brengen hem na de Heylige gevankenis, zonder dat iemand in huys durft opstaan, of een woord reppen. Zo de Gebuuren de karos mogten hooren, durven zy 't hooft niet buyten 't venster steeken, om dat zy wel weten, dat 'er op dit uur geen andere karos op straat mag zyn, als die van de *Inquisitie.* De vreeze die zy voor die gedugte Vierschaar hebben, belet hen zelfs, des anderen daags, de vrinden van het huys, waar uyt iemand geligt is, daar na te vragen; want alle die maar in 't minste van de *Inquisitie* iets spreeken, loopen gevaar om mogelyk, den volgenden nagt, ook weg gevoert te worden, derhalven wanneer de Ouders of Vrinden hen bezoeken, om dat zy gevraagt worden, waarom zy bedroeft zyn, men antwoord hen, dat de Dogter van 't huys, door een minnaar geschaakt is, dat de Vader de Moeder, of de Zoon, wie 't

dan ook mag wezen, s'Avonts niet 't huys gekomen is, en dat men bedugt is, dat dezelye wel vermoord mogt zyn. Kortom, men is genootzaakt, zyn toevlugt tot deze voorwendzels, of andere te nemen, om dat men de waarheyt niet mag zeggen, zonder zig aan 't zelfde gevaar bloot te ſtellen. Men durft ook niet na de *Inquiſitie* gaan, om na de perſoon te vernemen, die aldaar opgeſloten is, want dat zou genoeg zyn, om aanſtonts ook vaſt gezet te worden. Al de trooſt, van een onnozele *familie* by deze gelegentheyt is, zig te verbeelden, dat die geene die hen ontvoert is, na de *Indie*, of na de afgelegenſte plaats, des werelt is gezonden: zie daar de reden waarom, niemant de Gevangene kent; die in de gevankenis zyn, tot dat hunne vonniſſen zyn opgemaakt, en uytgevoert, behalven de Prieſters en Monniken, die ook by hun *Proces zyn*.

De gevolmagtigde en vertrouden, die in de Stad, en ten platte Landen zyn, hebben de magt, in geval van nood, om zig met het zelve geheym, meeſter van alle verdagte perſoonen te maken, en ze in handen te ſtellen, van de naaſtgelegen *Commiſſaris* van het heylig *Officie* van de *Inquiſitie*, en deze draagt zorg, om deze perſoon in zekerheyt in de gevankeniſſe te brengen; dit alles word des nagts verrigt, en zonder eenige vreeze, dat het volk iets ondernemen, om den gevangene te verloſſen, nog zelfs van zyn gevankenis durft ſpreken.

Van de Gevolmagtigden.

De *Gevolmagtigde*, zyn die uyt laſt van de *Inquiſitie*-meeſters de miſdaden onderzoeken, die de gevangene tegen het *Kath lyke* geloof bedreven hebben, en die daar over ſtraf oeffenen. Zy zyn verpligt, gelyk alle andere om 't geheym te houden; dog dewyl hun getal zeer groot is, kieſen de *Inquiſitie*-meeſters, tien of twaalf, van de verſtandigſte in ieder Stad: om 'er in moeyelyke gevallen zig van te bedienen. Nogtans is dit alles maar een enkele omſtandigheyt; want zonder eenige agt op hunne gevoelens, en oordeel te geven, vonniſſen de *Inquiſitie*-meeſters alle de *pleydoyen* onwederroepelyk. Het kenmerk dat een Gevolmagtigde aanwyſt, is het kruys van de Heylige Order, dat een gouden Gedenkpennig is van grootte, als een Hollandſche ſchelling, in welkers midden een kruys, half wit en half ſwart is, dat zo eenen op zyn borſt draagt. In de openbaare dienſten, of *Proceſſien*, dragen de Prieſters en Monniken, die met deze bediening voorzien zyn, een groot kruys, dat op hunne Mantels, of klederen geſtikt is. De bediening van Gevolmagtigde, doet veel eere aan de geheele *familie*, om dat het een openbaar getuygenis van de oudheyt van 't kriſtendom is, en gelyk men zeyt, van het zuyvere bloed van deze *familie*.

Nogtans tragten de Edelen, niet na het kruys van 't Heylig *Officie*, en hebben geen luſt, als tot dat van *St. Jakob van Alcantara*, *van Calatrava*, *van Malta*, of van het gulden Vlies, die

de

de vyf Orders van den Adel zyn. Dus is de eer, die aan de bediening van Gevolmagtigde, niet dan voor die geene, die hoewel van een lage geboorte, zig nogtans op de outheyt, en het kristendom van hunne familie tragten te beroemen; dog het kost hun geld, om deze eer te verkrygen. Voor eerst, die 'er na haakt, om Gevolmagtigde te zyn, moet voor de Heylige Vierschaar verschynen, om aldaar openbaare belydenis van het Rooms-*Katholyke* Geloof te doen; deze Vierschaar boven alle andere agten, en de *Inquisitie*-meesters voor hunne eenige Regters houden Vervolgens is hy verpligt, om een verklaringe van de Doop, 't Geslagt van zyn *familien*, 't zedert vier teelingen, de namen van de Steden, of Plaatzen, alwaar zyn Voorouders geleeft hebben, op tafel te leggen, en twee hondert *Pistoletten* voor de kosten, van deze onderzoekingen. Daar op gaat hy na huys, en blyft daar, tot dat de *Inquisiteurs* hem laten opzoeken, zo zy dit in zes maanden niet doen, verliest hy zyn geld, en alle hoope, om oyt het kruys van Gevolmagtigde te kunnen verkrygen, 't geen zeer dikwils gebeurt, om redenen, die ik naderhand zal zeggen.

Na deze handelingen, zenden de *Inquisitie*-meesters *Kommissarissen*, na alle plaatzen, alwaar de Voorouders, van de aanzoeker gewoont hebben, om na hun levens-aard, en de zuyverheyt van hun bloed te vernemen, of zy niet met Joden, of Ketters vermaagschapt zyn, en of zy van oude kristenen afstammen. Deze onderzoekingen worden met veel naaukeurigheyt, en alle mogelyke gestrengheyt gedaan, want zo eenige van deze opgevingen valsch wor-

den bevonden, geraaken die ze gedaan hebben in de *Inquisitie*. Dus is elk een omzigtig, in de getuygenisse die hy geeft, om niets by te brengen dan 't geen men volkomen weet; wanneer de *Kommissarissen* de nodige berigten ingenomen hebben, en door getuygen van een goede naam bevestigt, onderzoeken zy de *Registers* van de *Parochie*, en nemen afschrift, zo van de Voorouders, als van het jaar, en de dag van hunne huwelyken, zo ook van hunne begravenissen, als dan geven de *Kommissarissen* alle deze berigten, aan de drie *Inquisitie*-meesters over, die alle de bewyzen, voor den aanzoeker op nieus naspeuren. Zo de *Inquisitie*-meesters, van deze bewyzen voldaan zyn, belasten zy dezelve *Kommissarissen*, berigten van het leven van den aanzoeker in te halen; dog gemeenlyk gaan zy veele kleyne gebreken zeer ligt over, na dit berigt, ontbieden de *Inquisitie*-meesters den aanzoeker, en ondervragen hem over het geloof. De H. Schrift, de kennisse van de Kerk-Vaderen, en eenige gevallen van 't gewisse; dog dit alles is niet dan enkele mommery, en in 't gemeen bekommeren, de Heylige Vaders van de *Inquisitie*, hen niet veel met alle deze dingen. Zo dat de aanzoeker niet bevreest is, dat ze hem te sware vragen zullen voorstellen, die ze niet aanstonts konnen beantwoorden.

Wanneer dit onderzoek gedaan is, belasten de *Inquisitie*-meesters, aan den *Sekretaris* om de brief, of de vergunning van 't Heylige kruys op te stellen, ten voordeele van zulk eenen, uyt aanmerking van het oude Kristendom, en van het zuyvere bloed van zyn familie, zo wel als ter oorzake van zyn personeele hoedanigheden,

en

en van zyne goede zeden; en in deze vergunnings-brief, geeft men hem het getuygenisse, dat geene van zyne Voorouders, zo van 's Vaders, als 's Moeders zyde, 't zedert vier teelingen, over de stukken van 't Rooms-katholyke geloof verdagt geweest zyn, en hun noyt met Joodsch, of Ketstersch bloed hebben bezoetelt 's Anderdaags verschynt de Aanzoeker, voor de Gevolmagtigde in de groote zaal, van de *Inquisitie*; alwaar de eerste *Inquisitie*-meester de Misse bedient, van twee Gevolmagtigden geholpen zynde, die de bediening van *Diaken* en onder *Diaken*, waar nemen. Eene van de oudste Broeders, doet een Leerreden, by deze gelegentheyt en wanneer de Misse geëyndigt is, doet men als een *Processie* rontom de zaal, daar op geeft de *Inquisitie*-meester het *Evangely* boek, aan de Aanzoeker, en doet hem de gewoone eed afleggen. Dit gedaan zynde, gaat de laatste op zyne knien leggen, en ontfangt het kruys, uyt handen van den *Inquisiteur*, die hem het zelve met een koort-lint om den hals hangt, en die daar op het *Te-Deum* opheft, gevolgt van de *Collecte* der dankzegginge, waar mede de geheele plegtigheyt eyndigt. Dan wenschen, alle de Gevolmagtigden die 'er by geweest zyn, hun Nieuwe Broeder geluk, en gaan alle in 't vertrek, van den eerste *Inquisitie*-meester, om met malkanderen Chocolaad te drinken, waar op elk na huys gaat.

De nieuwe Gevolmagtigden eet dezen dag, met de *Inquisitie*-meesters, en na den eeten, brengt de *Sekretaris*, de rekening van de kosten, wegens de *Informatie*, die men eer men uyt de *Inquisitie* gaat, moet betaalen. Gemeenlyk loo-

pen deze koften op vierhondert *Piftoletten*, de twee hondert daar onder begrepen zynde, die de Aanzoeker reets betaalt heeft, eer de berigten voor hem waren ingenomen; dog zomtyts koft dit wel duyfent *piftoletten*, wanneer de Voorouders vreemdelingen waren: wegens de onkoften die 'er dan meer moeten gedaan worden. Zo het gebeurt, dat de *Kommiffariffen* de minfte vlek van 't Jodendom, of kettery in de *familie* van een Aanzoeker vinden, gaan zy in hunne navorfchingen niet voort, en geven daar van berigt aan de *Inquifitie*-meefters, die de twee hondert piftoletten, door den Aanzoeker reets betaalt, inhouden zonder hem eenige reden te geven, en hem eens te hooren fpreeken.

Van de Vertrouden.

De Vertroude zyn verftandige leeken, en die een fraaye opvoeding gehad hebben, zy dragen het zelfde kruys als de Gevolmagtigde, en zyn verpligt dezelve bewyzen als de laatfte te geven. Zy genieten dezelve eere, en dezelve voorregten, en zyn aan geen ander Vierfchaar, dan die der *Inquifitie* onderworpen. Dog hun bediening, is van die der Gevolmagtigden zeer onderfcheyden, zy worden niet gebruykt, dan om kennis te nemen, van alle de boeken tegen het *Katholyke* geloof, en om 'er zo veel van by een te verzamelen, als zy kunnen, zo wel als om alle de daden van verdagte perfoonen te verfpieden. Ten dien eynde, gaan zy zomtyts Landwaarts; dog zy dragen 't kruys niet opentlyk, dan wanneer de gelegentheyt zulks vereyft: zy

gaan

gaan in alle gezelſchappen, en ſpreken zelfs tegen de Godtsdienſt, en de *Inquiſitie*, en tragten daar door de gevoelens van andere te ontdekken. Kort om, 't zyn verſpieders, van de *Inquiſitie*-meeſters. Zy betalen zo veel niet, als de Gevolmagtigden, om de eer van 't kruys, van 't Heylig *officie* te genieten; maar zyn ook dikwils verpligt, om reyzen Landwaarts, op hunne eygene koſten te doen; zy zyn in zulk een grooten getal niet, als de Gevolmagtigde; want in een *Proces* van de *Inquiſitie*, waar by zy moeten wezen, telde ik 'er eens hondert en 't zeſtig, daar 'er nogtans de helft meer Gevolmagtigde waren; volgens een lyſt, die ik 'er van gezien heb, en waren 'er toen in 't geheele Ryk van *Arragon*, twee hondert drie en veertig Gevolmagtigde wereltlyke prieſters, vier hondert zes Reguliere, en twee hondert agt Vertrouden.

Het Koninklyk Kaſteel van *Aljaferia*, alwaar de Koningen van *Arragon*, voormaals hun verblyf hielden, was aan de *Inquiſitie*-meeſters gegeven, om 'er hun gevankenis te houden. De fraayſte vertrekken, waaren voor de drie *Inquiſitie*-meeſters, en hunne Huysgenoten, en de andere voor de Groot-*Provooſt*, en zyne *Officieren*. Dit kaſteel legt een *Musket* ſchoot van de Stadt, aan de Rivier. Na de ſlag van *Almanze*, de Hertog van *Orleans*, die *Generaal* van 't Spaanſche en Franſche Leger was: de aangelegentheyt van dit Kaſteel overwegende, vond goet, om 'er een ſterke bezetting in te leggen; en gaf het bevel, daar van aan de *Marquis de Torci*, en nootzaakte de *Inquiſitie*-meeſters, om 'er uyt te gaan. Deze goede Vaders begaven zig in een

groot huys, by het *Karmeliter*-klooſter; dog twee Maanden daar na, vernemende dat dit huys niet verzekert genoeg was, om gevangenen te bewaren, namen zy hun verblyf, in het *Paleys* van den *Graaf Fuentes*, in de groote Straat van *Coſo*, waar uyt zy door den Heer *Legal* verjaagt wierden, gelyk ik hier na zal verhalen.

Plegtigheden in een openbaar vonnis, door de Inquiſitie-meeſters waargenomen.

WAnneer een zaak in 't openbaar, in de groote zaal, van 't heylig *officie* geoordeelt moet worden; ontbieden de *Inquiſitie*-meeſters, twee Prieſters uyt yder *Parochie*-kerk, en twee *Reguliere* Monniken uyt yder klooſter; zo ook alle de Gevolmagtigde en Vertroude, die in de Stad zyn, met de Groot-*Provooſt*, zyne *Officieren*, en de *Sekretaris* van de *Inquiſitie.* Alle deze perſoonen, begeven zig in de aangewezen dag, 's morgens ten tien uuren in de zaal. Deze zaal is in 't geheel met ſwartlaken behangen, en alle de glaſen met de zelve koleur bezet; zo dat 'er geen ligt, als door de deur inkomt. Aan 't eynde van de zaal, is een Autaar met een *Krucifix*, onder een verhemeltzel van ſwart fluweel, en onſtoken geele waskaarſen; aan de zyde daar van, ſtaat een Stoel, met een andere waskaars, waar by de *Sekretaris* de beſchuldigingen, tegen de gevangene aangevoert voorleeſt. De drie *Inquiſitie*-meeſters zitten in drie Arm-ſtoelen en rontom de zaal zyn ſtoelen en banken, voor de Prie-

Priesters, Monniken, Gevolmagtigde, Vertrouden en andere Officieren.

Wanneer de *Inquisitie*-meesters zullen binnen treden, roept een *Officier*, *swyg*, *swyg*, *swyg*, *zie hier de Heylige Vaders.* Van dit oogenblik af, tot op het eynde van het *proces* toe, spreekt nog, spuwt niemandt; en deze naare zaal, drukt alle de Omstanders, eerbied, vreezen en aandagt in. De H. Vaders met de hoet op 't hooft, met een ernstig en gestreng wezen, binnen getreden zynde, gaan op hunne knyen voor het *Autaar* leggen, opgestaan zynde heft de eerste *Inquisitie*-meester, het (a) *Veni-Creator* aan, en vervolgens de *Collecte*, daar op gaat elk zitten. Alsdan staat de *Sekretaris* uyt zyn Stoel op, en de eerste *Inquisitie*-meester, geeft met een zilvere schel, het teken, dat de beschuldigde moeten binnen komen. Het eerste dat ze doen, is hen voor de voeten van de Heylige Vaders, ter neder te werpen, en de eerste *Inquisitie*-meester, doet hen een scherpe bestraffinge, naar mate van de misdaden die zy bedreven hebben. Ik kan alles dat in deze ysselyke treurspeelen voorvalt, niet beter afschilderen; dan met eenige van deze handelingen aan te halen, waar by ik ook verpligt was te wezen, als een van de jongste priesters van de Hooftkerk zynde.

(a) Kom Schepper.

Pro-

Proces Crimineel, van Vader Josef Silvester, van de Order van St. Franciskus, en van Moeder Maria de Jesus, Abdisse van 't Klooster, van Epila, van de zelve Order.

VAder *Josef Silvester*, was van een lange en sterke gestalte, veertig jaaren oud, en had twaalf jaaren Hoogleeraar in de *Filosofie* en Godgeleertheit in 't groote Klooster van *St. Franciskus* geweest. Moeder *Maria de Jesus*, was twee en dertig jaren, had veel verstand en de aangenaamste swier, van de geheele werelt, deze twee beschuldigde waren met swarte rokken, waar op vuurvlammen geschildert waren bekleet, de Hel verbeeldende, met een dikke koord om de hals, en een ontstoken waskaars in de hand. In dit naare toestel, traden zy beyde binnen, en zig aanstonts voor de *Inquisitie*-meesters, ter neder gebogen hebbende, deed de eerste hen een verwyt, met de volgende woorden. *Onwaardige schepzels, hoe zou ons geloof in zyn zuyverheyt konnen blyven, zo zy die gelast zyn, om de naaukeurige waarneming van de Wet Godts aan te pryzen, de eerste en de grootste overtreders daar van zyt? gy die andere leeraart om niet te steelen, geen hoerery te bedryven, gy steelt en bedryft kerk-r of, dat veel ysselyker als de hoerery is? ontrent deze dingen zouden wy uw medelyden konnen betoonen, maar ontrent de overtredingen, van de uytdrukkelyke geboden van de kerk, en het gebrek van eerbied, die men aan onze Regters van de H. Vierschaar ver-*

schul-

ſchuldigt is, konnen u, uw geen genade bewyzen. Daarom is het, dat uw vonn s reets door de H. Vaders van medelyden, de Heeren *Inquiſitie-meeſters* uytgeſproken is, gelyk gy zult hooren en moeten gehoorzamen.

Moeder *Maria*, ſtorte ſtromen van traanen; maar Vader *Joſef*, een verſtandig en de ſtoutſte man zynde, antwoorde aan de eerſte *Inquiſitie*-meeſter, *Hoe! gy geeſt u de titel van Heylige Vaders van medelyden? en ik zegge u, dat gy drie duyvelen op aarde zyt, vaders van allerley ſlag van boosheyt, wreetheyt en ongebondentheit.* Noyt wierden *Inquiſitie*-meeſter erger behandelt, en wy geloofden, alle dat Vader *Joſef*, tot het vuur veroordeelt zou worden, om dat hy hen zo ſchrikkelyk gekroont had: nogtans belaſte *Don Pedro Guerrero*, hoewel van een zeer geſtrengen, trotzen en toornigen aard, alleen maar, dat men hem pynigen; dog Vader *Joſef* met dolheyt en woede bezeten, zey, ik veragte alle uwe pynigingen; want ik heb geen miſdaden tegen u, maar tegen God bedreven, die de eenige Regter van myn *Conſcientie* is, En gy, jy doet nog veel gruwelyker dingen: men gaf hem geen vryheyt, om voort te gaan; maar men zond hem aanſtonts na de gevankenis te rug. Wanneer hy weg gegaan was, las de *Sekretaris* op bevel van de *Inquiſitie*-meeſters, de miſdaden waar mede zy betigt wierden, en de Non hoorde, op een nederige wyze haar vonnis, zie hier de hoofden, van hunne beſchuldiging.

Dat Vader *oſef ilveſter*, Biegtvader geweeſt was, en Moeder Maria, *de Jeſus Abdiſſe*, van het klooſter van *Epila*, dat zy in 't eerſte groote voorbeelden, van nedrigheyt en deugt aan de

Non-

Nonne gegeven hadden, dog dat zy in 't vervolg hadden doen blyken, dat alle hun yver niet dan enkele geveynſtheyt was, en een mantel, waar mede zy hunne gruwelen bedekten. Dat Moeder *Maria*, tralyen had, die op de kamer van Vader *Joſef* uytkwamen, dat zy in 't byzonder aten, en in 't openbaar vaſten, dat een Non, Vader *Joſef*, met Moeder *Maria* had zien te bed leggen: dat deze moeder zig ſwanger bevindende, een geneesmiddel had ingenomen, om de gevolgen voor te komen, dat zy met malkander de ſchatkiſt van de kerk hadden geſloten, en voornemens geweeſt waren, dezelve in vreemde Landen te vervoeren. Eyndelyk dat zy zeer oneerbiedig van den Paus, en van de *Inquiſiteurs* hadden geſproken.

Vader *Joſef* en Moeder *Maria*, hadde alle deze miſdaden ontkent en beweert, dat deze beſchuldigingen, niet dan uyt de haat en boosaardigheyt van de aanklagers voortquamen, verzoekende, daar tegen te mogen gehoort worden: dog dit was ſtrydig, met de loffelyke gewoonte, van het Heylig *Officie*. De Heylige Vaders hadden haar vonnis reets uytgeſproken, dat overluyd, in tegenwoordigheyt van de Non, en van de geheele vergadering gelezen wierd, en zie hier den inhoud.

Dat Vader *Joſef Silveſter*, van alle de eer van zyn order, van een dadelyke en lydelyke ſtem zou berooft zyn, en in een ander klooſter, ten platten lande worden overgebragt, om zes weken, driemalen ter week gegeeſſelt te worden. Dat Moeder *Maria de Jeſus* van haar *Abdy* ontzet, en in een ander klooſter overgebragt zou worden, en dat alleen maar, om datze op een

on-

onbezonnen, en oneerbiedige wyze, van den Paus en *Inquisitie*-meesters gesproken had.

Dit Vonnis deed ons besluyten, dat de misdaden, die men hen te last ley, maar een uytvinding van de quaataardigheyt, en jalouzy der Nonnen was. Nogtans wierd de arme Vader *Josef*, over de stoutheyt gestraft, die hy ontrent de *Inquisitie*-meesters gebruykt had, welke 's anderen daags een gerugt uytstrooyden, dat hy uyt de gevankenis ontkomen, dog 't gemeene gevoelen was, dat hy in de *Inquisitie* was geworgt.

Dit was het eerste vonnis, waar ik my by bevond. Het twede was, dat van *Maria Gwerrere*, en van Vader *Michiel Navarro*, dat ik in het hooftstuk, van de oorbiegt heb aangehaalt, weynig tyds na de beslissing van dit laaste vonnis, wierden de *Inquisitie*-meesters, door den *Heer de Legal* uyt hun huys verjaagt, en agt maanden lang, was 'er geen *Inquisitie*. 't Is een *History*, die al te aanmerkens waardig en te koddig is, om ze het gemeen niet mede te deelen.

Beweegmiddelen die den Heer Legal aanspoorden, om de Inquisitie-meesters uyt hun huys te verjagen.

In 't jaar 1706. verdeelde het Leger zig na de veltslag van *Almanza*, in twee lighamen, waar van het eene, onder de beveelen van den Hertog van *Berwyk*, het Koninkryk van Valence doorliep, en begaf zig op de grensen van *Katalonie*; het ander lighaam van veertien duysent man.

man, uyt fransche Troepen, te zamen gestelt, en door den Hertog van *Orleans*, *Generalissimus* van de twee kroonen, ging na *Arragon*, welkers Inwoonders zig voor Koning *Karel de III.* verklaart hadden. Eer den Heer, Hertog van *Orleans* te *Saragosse* aanquam, ging de *Magistraat* hem te gemoedt, en boden hem eerbiedig de sleutels aan, dog hy weygerde dezelve, en zey aan de *Magistraat*, dat hy door de bressen wilde intrekken. Dit deed hy ook, en handelde de Inwoonders van deze Stadt, als wederspannelingen, van hunnen wettigen Koning: na aldaar alle de zaken zo burgerlyke, als die van oorlog geschikt te hebben, vertrok de Hertog van *Orleans*, om zig na de *frontieren* van *Katalonie* te begeven, en gaf het bevel aan den Heer *Jofreville*, *Luitenant Generaal* over. Deze *Gouverneur*, van een zeer zagt en toegevend *humeur* zynde, kon niet goetvinden, om de beveelen die hem gegeven waren, gestreng uyt te voeren, wegens de brandschattingen van de Stad. Daarom wierd hy van den Hertog van *Orleans*, te rug ontboden, en den Heer *Legal*, ook een *Luytenant Generaal* zynde, in zyn plaats gezonden. De Stadt had geschat geweest, om duysent kroonen ieder maand tot de Tafel van den Hertog van *Orleans* te betalen, en ieder huys een *pistolet*, 't welk de zom van agtien duysent *pistoletten*, ter maand uytmaakte, 't geen ook agt, agtereenvolgende maanden betaalt wierd. Behalven deze zom, moesten alle de kloosters een vrywillige gift opschieten, na dat hunne inkomsten waren. De *Jesuiten* waren op twee duysent *pistoletten*, de *Dominikanen* op duysent, de *Augustynen* ook op duysent *pistoletten*, de *Karmeliten*

ten

ten op diergelyken zom, en de andere kloosters na hun inkomsten geschat, den Heer *Legal* begon met de Jesuiten, en liet hen de zom afvorderen, waar op zy geschat waren; dog deze goede Vaders, weygerden te betalen, zeggende, dat zodanigen eysch regtdraats tegen de kerkelyke vryheden strydig was. Den Heer *de Legal*, die zulke uytvlugten niet gewend was, ley vier *Kompagnien Granadiers* in hun huys, in bezetting, om aldaar op *discretie* te leven. Daar op zond den *Rektor* een *Expresse* aan de Biegtvader van den Koning van *Spanje*, dat een *Jesuit* was, met bittere klagten tegen den Heer de *Legal*; dog de *Granadiers* veel spoediger in hunne uytvoeringen, als de *Expresse* in zyn loop zynde, wagten de *Jesuiten*, om slimmer gevolgen voor te komen, en hun schatkist voor plondering te bewaren, de wederkomst van hun *Courier* niet af, en betaalden de twee duysent *pistolletten* aan den Heer de *Legal*, als een vrywillige gift.

Deze *Generaal* vervoegde zig daar op, by de *Dominikaanen*. De Monniken van deze Order, die alle vertrouden van 't Heylig *officie* zyn, en die 'er ten eenemaale van afhangen, verschoonden zig zo goet als zy konden, met te zeggen, dat zy geen gelt hadden, maar dat zo den Heer *de Legal* de duysent *pistoletten*, die hy eyste, absolut begeerde zy hem niet anders konden betalen, dan met de zilvere Beelden der Heyligen, die in hun kerk waren. Zy verbeelden zig, dat hem dit een heylige schrik zou aanjagen, en besloten, zo hy dit aannam, dat ze deze beelden in *processie* na hem zouden omdragen; met hoope van het volk, daar door tot een opstand te

 bren-

brengen, met *kettery*! *kettery*! te roepen. De *Gouverneur* gaf hen ten antwoord, dat hy verpligt zynde, de beveelen van den Hertog van *Orleans* te gehoorzamen, hy deze zilvere heyligen aannam. De *Dominikaanen* dit niet konnende beletten, volvoerden hun bestek, en bragten hunne heyligen met onstoken waskaarsen in de hand, in een plegtige *processie*, aan den Heer *de Legal*. Zo ras als deze *Generaal* berigt, van deze openbaare Godsdienstpleging, van de *Dominicanen* ontfangen had, ontbood hy vier *Kompagnien Granadiers*, die in een dubbelde rang, op straat, tegen over zyn huys stonden, elke *Granadier* had een *Musket* in de eene, en een ontstoken waskaars, in de andere hand, om deze Heylige, met dezelve Godsdienstpleging te ontfangen, als de Monniken hen die verbeelden aan te brengen. Niettegenstaande alle de pogingen van de *Dominikanen*, om het volk tot opstond te bewegen, durfde niemand zig verroeren, om dat 'er agt *Regimenten* in de Stad waren. De Heer *de Legal* ontfing de Heyligen zeer eerbiedig, zondze aanstonts na de munt, en beloofde hen alles te rug te zullen geven, watze boven de duysent *pistoletten* uytmaakten. De Monniken zig in hunne inbeelding bedrogen vindende, en zeer ontstelt zynde, dat ze het volk tot geen opstand konden verwekken, gingen na de *Inquisitie*-meesters, en verzogte hen, hunne heyligen uyt de munt te verlossen, en den Heer *de Legal* in den ban te doen, 't geen hen aanstonts toegestaan wierd. De *Excommunicatie* opgestelt, en getekent zynde, kreeg de *Sekretaris* van de *Inquisitie* bevel, om ze aan den Heer *de Legal* zelfs voor te lezen. De *Se-*

kre-

kretaris zig van zyn last gequeten hebbende, nam den Heer *de Legal*, in plaats van gramsteurig te worden, het papier uyt de handen van den *ekretaris*, en zey hem op een vrindelyke wyze. *Ik verzoek myn* Heer, *aan de i aters .nquisitie-meesters te zeggen, dat ik morgen de eer zal hebben om hun antwoord te geven.* De *Sekretaris* vertrok, zeer voldaan zynde, over de eerlyke wyze, op welke hy van dezen *Generaal* was ontfangen. Wanneer hy weg was, riep den Heer *de Legal* zyn *ekretaris*, en belaste hem de *Excommunicatie* uyt te schryven, en 'er zyn naam maar uyt te doen en die van de Heilige *Inquisitie*-meesters in de plaats te zetten. 's Anderen daags morgens, deed hy vier *Bataillons* de wapenen opnemen, en zond hen na de *Inquisitie* met zyn *Sekretaris*, aan wien hy uytdrukkelyk bevel gaf, zyn *Excommunicatie* aan de *Inquisitie*-meesters in persoon voor te lezen, en ingeval zy gerugt mogten maken, hen uyt hun huys te verdryven, alle de gevankenissen te openen, en aldaar twee *Bataillons* te doen huysvesten. Den Heer *de Legal*, had geen vrees voor het volk, dewyl de Hertog van *Orleans*, de voorzorg gebruikt had, alle de Inwoonders te ontwapenen, met verbod, aan wie het ook zyn mogt, op straffe van de dood, geen ander geweer te behouden, dan een degen, behalven dat het geheele *Garnisoen* gereet stond, om in de wapenen te komen, om de vier *ataillons* in geval van nood te helpen, en alle bewegingen voor te komen. De *Sekretaris* volvoerde de beveelen van den *Generaal* stipt, en de *Inquisitie*-meesters, waren noyt meer verwondert, als zig door een Oorlogs-man, in de ban gedaan te

 zien.

zien. Over deze belediging, ten hoogſten gebelgt zynde, begonden zy te ſchreeuwen. *Oorlog tegen de ketter* de Legal, *want hier is een openbaare belediging, aan het katolyke geloof gedaan.* De *Sekretaris* gaf hen ten antwoord, *Heylige Inquiſitie-meeſters, den Koning heeft dit huys van nooden, om zyne troepen daar in te doen huysveſten, en gy hebt niet anders te doen, dan 'er maar uyt te trekken.* Dewyl de Inquiſitie-meeſters begonden te ſpartelen, en veele uytroepingen deden, liet hy hen door eenige *Troepen*, in een gemeen huys brengen, dat men voor hen geſchikt had. Eyndelyk ziende, dat 'er geen middel was, om tegenſtand te bieden, verzogten zy, om verlof van hunne *meubelen* en *effecten* mede te mogen nemen, 't geen hen ook toegeſtaan wierd, en 's anderen daags gingen zy na *Madrid.* Zo ras zy aldaar waren aangekomen, deden zy bittere klagten aan den Koning, die hen een antwoord gaf, dat hen weynig vertrooſte. *Ik ben zeer moeyelyk* zey hy hen, *om 't geen u is overgekomen, dog ik kan daar tegen niet doen; myn Kroon is in gevaar, en myn Grootvader verdedigt ze. Deze geweldenaryen, zyn door zyne krygsbenden gepleegt, zo de myne dit gedaan hadden, zou ik 'er een vaardig middel tegen verſchaft hebben. Neem nu gedult, tot de zaken, een andere keer nemen:* Ook waren de *Inquiſitie*-meeſters genoodzaakt, de agt naaſtvolgende maanden gedult te oeffenen.

De *Sekretaris* van den Heer *de Legal*, opende volgens de beveelen van zyn Meeſter, de deuren van alle de gevankeniſſen, en ontdekte daar door de afgryſelykheden van de *Inquiſitie*-meeſter. Vier hondert menſchen, wierden 'er op dezen dag van hunne harde gevankenis ontſlagen,

gen, en onder dit getal wierden LX. jonge Vryſters gevonden, die zeer net gekleed, en na alle waarſchynelykheyt, het (a) Vrouwentimmer van de drie *Inquiſitie*-meeſters uytmaakten; gelyk eenige van dezelve naderhand bekent hebben. Deze ontdekkinge, maakte veel gerugt; dog om te beletten, dat ze geen grooter nadeel aan de eere van de H. Vierſchaar toebragten, verzogt de Aartsbiſſchop den Heer *de Legal*, om alle deze Dogters na zyn Paleys te zenden, onder belofte, dat hy 'er zorg voor zoude dragen. Hy voegde 'er by, dat hy een kerkelyke *Cenſure*, tegen alle die gene zou uytgeven, die op ongegronde berigten ondernamen, het heylig *officie* van de *Inquiſitie* te laſteren. De *Gouverneur*, gaf hem ten antwoordt, dat hy de goede meeningen, ten dezen opzigte geerne zo veel hy kon, zou onderſteunen; maar wat belangt, de jonge Dogters het hem onmogelyk was, dezelve overtegeven, om dat de Officiers zig daar van meeſter gemaakt hadden; gelyk ook de zuyvere waarheyt was: men kan zig wel verbeelden, dat de *Inquiſitie*-meeſters de magt hebbende, om alle de Vryſters, waar toe zy luſt hadden, in hun Vrouwentimmer op te ſluyten, de ſchoonſte van de Stad daar toe uytgekozen hadden. Derhalven is het niet te verwonderen, dat de Franſche *Officiers*, zo minziek en geſlepen van natuuren, zig van alle hunne kunsjes bedienden, om zulken heerlyken buyt te behouden. In der daat, alle deze Vryſters, haar zo gelukkig bevryd ziende, begaven ze haar onder de beſcherming van haare bevryders, en namen de *reſolutie* van

(*a*) *Serrail.*

van haar veel liever, tot aan het eynde des werelts te volgen, dan haar bloot te ſtellen, om weder in deze Helſche gevankenis gebragt te worden.

Door Vrankryk reyzende, ontmoette ik een van deze Dogters te *Rochefort* in de zelfde herberg, alwaar ik huysveſte, zy was aldaar, door de Zoon uyt deze Herberg gebragt, die *Luytenant* van de Franſche *Troepen* in *Spanje* geweeſt was, en die haar wegens haare ſchoonheyt, en andere hoedanigheden getrout had. Zy was de Dogter van den Raatsheer *Balabriga*, en ik hebze gekent, eerze door de *Inquiſitie*-meeſters opgeligt was. Haar Vader had een gerugt uyt geſtrooit, dat ze door een *Officier* geſchaakt was; en elk een geloofde het, ondertuſſchen ſturf deze Man weynig tyd daar na van hartzeer, zonder de vertrooſting gehad te hebben, van de ware reden van zyn droefheyt, aan iemand, zelfs niet aan zyn Biegtvader te hebben konnen ontdekken: zulken vreeze heeft men voor de *Inquiſitie* in dit Land.

Ik was blyde, een Vrou uyt dit Land, in deze Stad te ontdekken, die ik zelfs gekent had, maar die door myn *Officiers*-gewaat niet kon weten wie ik was. Ik beſloot om een dag langer te *Rochefort* te blyven, om het genoegen te hebben van haar *Hiſtory*, en de omſtandigheden van haar bevryding neffens die van haare medgezellen te mogen hooren: waar na wy te *Saragoſſe* niet durfden vernemen, uyt vreeze van de kerkelyke ſtraffe te ondergaan, die door den Aartsbiſſchop was afgekondigt,

Den Heer *Faulcaut*, die deze Spaanſche vrou getrout had, was toen na *Parys* om eenige byzon-

zondere zaken te verrigten. De Vader en de Moeder wel verre van my te wantrouwen, waren wel vergenoegt, dat haar Schoondogter my gezelſchap hield, zo dat ze geduurig in myn kamer quam. Dewyl ik vreeſde dat deze geduurige bezoeken qualyk geduyt mogten worden, en haar moeyte mogten verwekken, ſprak ik 'er van; *dog* zy gaf my ten antwoord, *Myn Heer Kapiteyn, wy zyn niet te Saragoſſa, maar in Vrankryk, alwaar de Vrouluy allerhande vryheyt genieten, zonder de palen van welvoegzaamheyt, en eerlykheyt te buyten te gaan; gy kund u hier ontrent geruſt ſtellen, dewyl myn Schoonvader en Schoonmoeder my belaſt hebben, u allerley beleeftheden te bewyzen, en u zelfs te verzoeken, hier deze geheele week te blyven, om wat uyt te ruſten, zo uwe zaken dit toelaten, en haar tafel aan te nemen, als een kenmerk van de agting, die zy voor my en voor myn Mede-vaderlanders hebben.* Zonder de geduurige vreeze die ik had, van ontdekt te wezen, zou ik deze aanbieding aangenomen hebben: ik antwoorde dan, dat ik haar zeer verpligt was; als ook aan haar Schoonvader en Schoonmoeder, wegens de vrindſchappen, die zy my betuygden, en dat ik zeer moeyelyk was, dat de dringende zaken die ik te *Parys* had, my niet toelieten zulken verpligtenden aanbieding aan te nemen, en een gezelſchap langer te genieten, dat zo aangenaam als het haare was; dog ik voegde 'er by, dat zo ras myne zaken beſlegt waren, ik wederom te *Rochefort* zoude komen, om aldaar XIV. dagen te blyven. Juffrou *Faulcaut* moeyelyk zynde over de drift, die ik hadde om te vertrekken, verzogt dat ik myn belofte zou nakomen, in't midden van alle de-

ze *Complimenten*, wierd het eeten opgezet, en wy begaven ons aan tafel, namentlyk de Schoonvader, de Schoonmoeder, haar Schoondogter, en Ik. Dewyl ik de Fransche taal niet verstond, diende Juffrou *Faulcaut* my tot tolk. Na den eeten de Waard en Waardinne ons alleen gelaten hebbende, verzogt ik haar, my de *History* van haar opligting te vertellen, het verdriet, dat zy in de *Inquisitie* geleden had; nessens alles wat zy van dit schrikkelyk heylige *Officie* wist, vrees niet zey ik tot haar, om my alles te ontdekken, 't geen gy gezien en ondervonden hebt, want wy zyn niet meer te *Saragossa*, maar in Vrankryk. Zy had deze toegeventheyt voor my, en dewyl haar *History* te aanmerkens waardig is, en een te openbare bewys van de afgryzelyke streeken, van de *Inquisitie*-meesters, zal ik het gemeen dit mededeelen.

History van Juffrou Faulcaut, en van de geheyme streeken van de Inquisitie-meesters.

OP zeker dag, als myn Moeder en ik de Gravin *van Attaras* bezogten, vonden wy by haar *Don Francisco Torrejon* haar Biegtvader, en twede *Inquisitie*-meester van 't heylige *Officie*, na *Chokolaat* gedronken te hebben, vroeg hy na myn ouderdom, en de naam van myn Biegtvader, en deed my verscheyden bekommerende vragen over de Godtsdienst; waar op ik by na niet kon antwoorden, zyn ernstig en gestreng gedrag, hielpen my van 't stuk, en dewyl hy dit bespeurde liet hy my door de Gravin zeggen, dat hy zo gestreng niet was,

was, als het my voorquam. Hy ſtreelde my, betoonde my veele beleeftheden, gaf my zyn hand, die ik zeer eerbiedig kuſte: in 't weggaan, zèy hy myn waarde kind, ik zal om u denken, en u daar van wel haaſt tekenen geven. Ik wiſt niet wat hy daar mede wilde zeggen, dewyl ik zonder ervarentheyt en maar XV. jaar out was.

Tot myn ongeluk, dagt hy te veel om my. Dezelve nagt die op deze zamenſpraak volgde, wanneer wy te bed lagen, wierd 'er ſterk aan de deur geklopt, en myn Dienſtmeyt die in myn kamer ſliep, aanſtonts van 't Bed geſprongen zynde, ging aan 't venſter, en vroeg wie 'er klopte? wanneer ik hoorde antwoorden, de *Heylige Inquiſitie*, kon ik niet nalaten te ſchreeuwen, *myn waarde Vader*, *myn waarde Vader*, *ik ben voor altyt verlooren.* Op dit geſchreeu, ſtond myn Vader op, en my vragende wat 'er was, antwoorde ik met traanen, de *Inquiſitie.* Zo ras ik dit woord geſproken had, liep hy aanſtonds na beneden, uyt vrees dat de dienſtmaagt de deur niet haaſtig genoeg zou openen, en deed dit zelfs, om als een andere *Abraham*, een opoffering van zyn dogter, aan 't vuur van de *Inquiſitie*-meeſters te doen. Geduurende deze tyd, deed ik zulke yſſelyke klagten, dat myn Vader in traanen wegſmeltende, genootzaakt was, my de mond te ſluyten, om zyn gehoorzaamheyt aan 't heylig *Officie* en zyn iever voor 't *Katholyke* geloof te betoonen; dewyl hy zig verbeelde, dat ik een miſdaat tegen de *Religie* bedreven had. De *Officiers* van de *Inquiſitie*, gaven my geen meer tyd, dan om myn Rok en Tabbaard aan te trekken, en zonder my eens toetelaten, myn Vader, en myn Moeder te om-

helſen; bragten zy my in de Karos, en geleyden my zo na de *Inquiſitie*; ik dagt niet anders dan om dezen zelven nagt te ſterven; zo dat ik zeer verwondert ſtond, wanneer men my in een fraaye kamer bragt, waar in een zeer goet bed was.

Naaulyks hadden de *Officiers* my verlaten, of daar quam een dienſtmaagt, met een ſchotel vol allerhande *Confituuren*, en een fleſje met kaneelwater, die my verzogt wat te nuttigen, eer ik na 't bed ging; ik antwoorde haar, dat het my onmogelyk was iets te gebruyken; maar dat ik haar verzogt my te zeggen, of ik moeſt ſterven, *ſterven*? zey zy, gy zyt daar toe hier niet gekomen; maar om alhier als een Prinſes te leven, u zal niets ter werelt ontbreken, en gy zult alle verbeeldelyke vermaken genieten, behalven de vryheyt om uyt te gaan: voor tegenwoordig, bid ik u, nergens anders om te denken, dan om na 't bed te gaan, en geruſt te ſlapen, dewyl gy morgen wonderlyke dingen, in dit huys zien zult, en dewyl ik verkooren ben, om u Kammenierſter te wezen, verhoope ik dat gy eenige goetheyt voor my zult hebben. Ik deed haar eenige vragen; dog zy zey my, dat ze my niets voor den volgende dag mogt zeggen, als dat niemand my quaat zou doen, dat zy nu wat anders had te verrigten: dog dat zy aanſtonts weder zou komen, om op een bed naaſt het myne te gaan leggen, zy liet my ontrent een vierendeel uurs alleen: ik was als in een verrukking, zonder nog aan myn Ouders, myn verdriet of aan het gevaar te denken; waar voor ik bloot ſtond, in deze verrukkinge van geeſt, waar in ik my bevond, quam de dienſt-

maagt,

maagt, die de kamer agter haar digt ſloot, en zey laat ons nu na 't bed gaan, en zeg my nu maar, op wat uur gy begeert, dat ik u morgen *Chocolaad* zal brengen? haar na haar naam gevraagt, en my gezeyt hebbende, dat zy *Maria* genoemt wierd; zey ik, *Maria* om Gods wille zeg my, of ik hier gekomen ben, om 'er te ſterven of niet. Ik hebbe u reets gezeyt, antwoorde zy my, dat gy hier gekomen zyt niet om te ſterven, maar om 'er te leven, als de gelukkigſte die 'er in de werelt is: beſpeurende dat zy haar zeer ingeſloten hield, durfde ik haar geen andere vragen voorſtellen. Derhalven my aan de genade van God, en aan onze Vrouw van de *Pilaar* bevcelende; en my zelfs ten dood voorbereydende, ging ik leggen; dog ſloot den geheelen nagt geen oog toe. In 't aanbreeken van den dag, ſtond ik op; dog *Maria* ſliep tot zes uuren toe. Toen opſtaande was zy verwondert, dat ik van 't bed was, en vroeg my, of ik *Chocolaad* wilde nuttigen? ik zey alles te zullen doen wat haar behaagde. Daar op vertrok zy, en quam een half uur daar na weder, met een ſilvere Schotel, waar op twee koppen *Chocolade*, en eenige biskuyten waren. Ik dronk 'er een kop van, en gaf de ander aan *Maria*, wel Maria zey ik toen, kunt gy my nu zeggen, waarom ik hier ben? nog niet antwoorde zy my, maar hebt een weynig gedult, na dit antwoord ging ze weg, en quam na verloop van een uur, met twee teene mandjes, waar in een zeer fyn hemt, een onderrok met zeer fraaye kanten bezet, twee zyde rokken, een keurslyfje met goud omzet, ook met kammen en alles wat tot de optooying, van een voorname Juffrou

van

van noden is. Myn grootste verwondering was daar by, een goude Snuyf-tabaks doosje te vinden, met het afbeeldzel van *Don Francisco Torrejon*, dat my aanstonds het beweegmiddel van myn gevankenis deed begrypen: ik overwoog by my zelven, dat zo ik deze vereering weygerde, dat dit een middel zou zyn, om my ten eersten van kant te helpen: en dat zo ik ze aannam, dit aanleyding voor *Don Francisko* zou geven, om mogelyk nog dezen dag, op myn eer toe te leggen. Om my voor deze twee klippen te wagten, dagt ik een middel te hebben uytgevonden, en ik zey tot *Maria*, om myn ootmoedige dienst aanbiedinge, aan *Don Francisco Torrejon* te doen, en hem te zeggen, dat dewyl ik geen tyd hadde, wanneer ik uyt myn huys gehaalt wierd, om myne klederen mede te nemen, de eerlykheyt my toeliet, om deze aan te nemen, die hy my had willen zenden; maar dat ik geen snuyf-tabak gebruykende, ik hem verzogt my te verschoonen; dat ik hem het snuyf-tabaksdoosje te rug zond. *Maria* ging hem dit *Complement* van mynen 't wege doen, en quam een oogenblik daar na, met het afbeeldzel van dezen *Inquisitie*-meester te rug, in 't gout gezet zynde, en op de vier hoeken met *Diamanten* omzet, en zey my van zynen 't wege, dat hy 'er moeyelyk over was, bedrogen te zyn, en dat hy my verzogt dit afbeeldzel aan te nemen, 't geen hy als een groote gunst zou aanmerken, dewyl ik niet wist, wat ik in deze gelegentheyt zou doen, ried Maria my aan, dit afbeeldzel aan te nemen; en alles wat hy my zoude zenden: want let wel, zey ze my, zo gy hem in alle dingen geen genoegen geeft, gy u wel ten eer-

eerſten ter dood moogt bereyden, zonder dat gy iemant zult konnen vinden, die u zal konnen verdedigen: maar zo gy u beleeft, en gemakkelyk ontrent hem gedraagt, zult gy aan hem de beleefſte Man des werelts, en een volmaakt minnaar vinden; gy zult hier als een koninginne zyn, hy zal u een ander vertrek, met een fraaye tuyn geven, en verſcheyden jonge Juffrouwen, zullen 'er by u komen: derhalven rade ik u nog eens, om hem een beleeft antwoord te geven, en hem zelfs verzoeken by u te komen, anders ik zegge het nog eens, zult gy reden hebben, om u dit te doen berouwen.

O myn God! dagt ik by my zelven, is 'er dan geen hulpmiddel, en moet ik zo van myn eer afſtaan? zo ik my tegens zyne begeertens aankante, zal hy dezelve door geweld voldoen: derhalven vol verwarring zynde, zey ik tot *Maria*, dat zy zodanigen antwoord aan hem zou konnen geven, als zy zou goet vinden. *Maria* zeer voldaan over myn onderwerping zynde, ging daar van verſlag aan *Don Francisco* geven; en quam een oogenblik daar na te rug, my met blytſchap zeggende, dat hy my de eer zou geven, by my te eeten, en dat hy 'er zeer moeyelyk over was, dat eenige zaken die hy moeſt afdoen, hem niet toelieten, my eerder te konnen bezoeken. Dat hy my ondertuſſchen vermaanden, om nergens anders om te denken, dan om my vermaak aan te doen, dat ik de maat maar aan *Maria* had te geven, om my een nieuw kleed te laten maken, en dat hy haar belaſt had, my alles wat ik begeerde te brengen: *Maria* voegde 'er by, Mejuffrouw, dewyl ik u tegenwoordig voor myn meeſteres aanmerke, moet

moet ik u zeggen, dat het al veertien jaren geleden is, dat ik in 't heylige *Officie* gekomen ben, en dat ik 'er alle de gewoontens en alle de handelingen van versta; dog dewyl my het stilswygen op straffe van de dood bevolen is, kan ik u niet zeggen, dan 't geen u persoon betreft. Voor eerst vermane ik u, om u geenzins tegen de wille, of het vermaak van de H. Vader aan te kanten. Ten twede, wanneer gy eenige jonge Juffrouwen zult zien, zo wagt u wel, aan haar te vragen hoe zy hier gekomen zyn? nog iets dat haar betreft, zeg haar ook niet, hoe gy in dit huys gekomen zyt, en zy zullen u ook daar ontrent geen vragen voorstellen, gy zult met haar op de gewoone uuren, uw vermaak konnen nemen, gy zult de musyk en allerley vermaken konnen genieten. Binnen drie dagen zult gy met haar eeten, en 't zyn alle Juffrouwen van rang, die jong en vrolyk zyn. Ik kan u verzekeren, dat men hier het gelukkigste leven leyd, en wanneer gy 'er de smaak eens van zult hebben, zult gy noyt begeeren, uyt dit huys te gaan, en hier meer vermaak, als in uw eygen huys hebben, wanneer uw tyd verloopen is, zullen de Heylige Vaders, u in een andere *Provintie* zenden, en u aan een voornaam Man ten huwelyk geven. Laat de naam van *Don Francisco*, nog de uwe, u noyt in de mond komen. Zo gy eenige Juffrouwen van uwe kennisse mogt zien, zy zullen hun even eens gedragen, als ofze u noyt gekent hebben, en zullen met u van onverschillige zaken spreeken, maak derhalven geen gewag van hun *familie*.

Alle deze raadgevingen, bragten my in zodanigen verwondering, en maakten my zo verbaast,

baaſt, dat ik niet wiſt, wat ik daar van zou denken, en alles ſcheen my wel een betovering te zyn. Wanneer *Maria* my deze leſſen gegeven had, ging zy weg, en zey dat ze myn eeten zou laten komen; t' elkens als zy uyt de kamer ging, droeg zy zorg, dat de deur wel geſloten wierd, in deze Kamer waren maar twee zeer hooge Venſters, waar door men niet na buyten kon zien, maar alle de hoeken van deze Kamer begluurende, ontdekte ik een kamertje, waar in allerley ſlag van boeken, zo van *Hiſtorytjes*, of klugtigheden waren. Ik bragt myn tyd, tot den eeten toe daar meede door, waar in ik veel vermaak vond. Wanneer *Maria* quam om de tafel te dekken, zey ik haar, dat ik meer luſt tot ſlapen, dan tot eeten had, zy vraagde my, of ik begeerde, dat zy my wakker maakte en wanneer; haar gezegt hebbende over twee uuren, ging ik te bed, en ſliep, dat my veel goets deed. Op 't gezeyde uur maakte zy my wakker, en bragt het eeten, alwaar alles by was 't geen de lekkerſte ſmaak kon voldoen, na den eeten liet ze my wederom alleen, en zey my weggaande, dat zo ik iets van noden had, ik maar aan de Schel moeſt trekken. Ik ging weder na 't kleyne kamertje, alwaar ik drie uuren doorbragt, om vertellinkjes te lezen. Ik geloof waarlyk, dat ik betovert was; dewyl ik niet weet, waar mede myn gemoed toen meeſt bezet was, maar voornamentlyk, dagt ik niet aan myn Vader, nog aan myn Moeder, of iets waar aan my 't meeſt gelegen lag.

Ondertuſſchen *Maria* binnen komende, zey zy my, dat *Don Francisco* toen 't huys quam, en dat ze my beſwoer, om my voor af te bereyden

reyden, om hem met alle beleeftheyt, en zagtmoedigheyt te ontfangen; En in der daat, 's Avonts ten 7. uuren quam *Don Francisco*, in zyn Kamerrok, en Slaapmuts op zyn hooft, niet met den ernst van een *Inquisitie*-meester; maar zo vrolyk, als een Krygs-*Officier.* Hy groete my zeer beleeft, en zey dat hy voornemens geweest was, met my wat te eeten; dog dat hy door zaken van belang, die hy nog te doen had, daar in was verhindert. Hy voegde 'er by, dat hy niet by my gekomen was, dan door een zuyver uytwerkzel van de agting voor myn *familie*, en om my met een te zeggen, dat eenige van myne Minnaars, my voor altyt verlooren hadden, met my over de Godtsdienst te beschuldigen; dat de *Informatien* reets genomen waren, en het vonnis tegen my uytgesproken, om levendig in een drooge pan, met een vuur, dat hoe langer hoe heeter word, verbrand te worden; maar dat hy uyt medelyden, en uyt vrindschap van myn familie, de uytvoering daar van gestuyt had. Alle deze woorden waren als zo veele doodelyke steeken, die hy my toebragt, en niet wetende wat ik deed, wierp ik my voor zyn voeten ter neder, en zey hem is dit voor altyd, dat gy deze uytvoering gestuyt hebt? dat zal niet dan van u afhangen, antwoorde hy my, en daar op wenste hy my goeden avond, en verliet my.

Hy was zo ras niet vertrokken, of ik storte een beek van traanen, maar *Maria* binnen komende, vroeg my, wat my bewoog zo bitter te weenen. Ag myn waarde *Maria*, zey ik tot haar, zeg my eens, bidde ik u, wat betekent deze drooge Pan, en dit traps wyze vuur; dewyl

wyl ik niet anders verwagt dan den dood te ſterven. Vrees niet, Mejuffer, gaf zy ten antwoord, op een andere tyd zult gy de drooge pan en het trapswyze vuur zien. Dog deze pyniging is niet geſchikt, dan voor zodanige, die zig tegen de wille van de H: Vaders aankanten, en niet voor u, die zo wel genegen is hen te gehoorzamen. Voor 't overige, is *Don Franſisco* tegen u beleeft geweeſt. Ik weet 'er niet van, gaf ik haar ten antwoord, want 't geen hy my zeyde, bragt my buyten myn verſtand; alles wat ik 'er van weet, is, dat hy my zeer beleeft groete, en my zeer ſchielyk verliet. Ja, zey *Maria*, gy kent zyn *humeur* nog niet, 't is de beleefſte man des werelts, wanneer men 't ook tegen hem is; dog anders is hy zo wreed als *Nero*. Derhalven, om de liefde tot u zelven, kleef hem in alles aan; nu verzoeke ik dat gy wat eet, en u maar geruſt ſtelt. Ik was zo ontruſt door de gedagten van de drooge pan en het trapsgewyze vuur, dat ik niet kon eeten, nog de geheele nagt ſlapen. *Maria* ſtond 's morgens vroeg op, en zey my, dat nog niemand in 't huys opgeſtaan was, en dat zy my de drooge pan en het trapsgewyze vuur zou laten zien, met beding, dat ik het geheym zou houden. Haar dit belooft hebbende, bragt zy my in een duyſtere Kamer, die met een zeer dikke yzere deur geſloten wierd, waar in een oven was, en op dezen oven een groote kopere pan, met een dekzel van 't zelve metaal, en een ſlot; en diestyds was 'er vuur in den oven. Ik vroeg *Maria*, waarom deze pan op de oven ſtond? dog zonder my eenig antwoord te geven, nam zy my by de hand, en bragt my in een andere Kamer, alwaar een groot rad van zeer dikke plan-

 ken.

ken was, en een ſlagdeurtje openende, en my dit van binnen met een kaars hebbende laten bezien, bevond ik dat het rondom met ſcheermesſen bezet was; daar op toonde zy my een put met ſlangen en padden opgevult: ik zal u nu verklaren, zey ze tot my, waar toe deze drie dingen dienen. De drooge pan en het trapsgewyze vuur, zyn voor de Ketters en Perſoonen, die de wille en de vermaken van de Heylige Vaders tegenſtand bieden; men zet hen naakt en levendig in deze pan, en het dekzel wel toegeſloten zynde, ſteekt de Beul daar een weynigje vuur onder, en vermeerdert dat by trappen, tot dat het lichaam tot asſche verteert is. Het rad is om deze te ſtraffen, die qualyk van den Paus en van de H: Vaders ſpreken; men werpt hen in dit rad, en de Beul, na 't ſlagdeurtje toegeſloten te hebben, draayt het rad om, tot dat de Perſoon dood is. De Put is voor hen, die de Beelden veragten, en aan de Kerkelyken weygeren de eerbied te geven, die men hen ſchuldig is; men werpt hen in deze Put, alwaarze ten proye van ſlangen en padden worden.

Maria zey my, na datze my verklaart had, waar toe deze dingen dienden, dat ze my op een andere tyd zou doen zien, de pynigingen die men openbaare zondaren, en de overtreders van de vyf Geboden van de Kerk, doet ondergaan; dog deze dingen hadden my zodanig met ſchrik bezet, dat ik haar verzogt, my niet meer te toonen. Zy daar op na myn kamer gegaan zynde, vermaande zy my nog eens, dat ik my volkomen zou onderwerpen aan alles, wat *Don Franſisco* van my begeerde, of dat ik anders verzekert kon wezen van de ſtraffe van de drooge

pan

pan te zullen moeten uytſtaan. Ik had zo veel afgryzen voor dit trapsgewyze vuur opgevat, dat my zelven niet langer meeſter zynde, ik tot *Maria* zeyde dat ik haar raad zou opvolgen, en dat ik aan *Don Franſisco* alles zou vergunnen, wat hy van my zou verzoeken, om my voor deze pyn te bewaren. Zo gy in deze geſteltheyt zyt, zey ze my, verbant alle vreeze uyt uw gemoed, en bereyd u om allerley vermaak en genoegen te hebben, dat gy reets van nu af aan zult ſmaken. Laat my nu toe, dat ik u aankleede; want gy moet *Don Franſisco* goeden dag zeggen, en met hem wat ontbyten. Dewyl ik oordeelde, dat het veel eer voor my was, vertrooſte ik my daar mede; *Maria* kleedde my dan aan, en bragt my door een gallerey in het vertrek van *Don Franſisco.* Nog op 't bed zynde, zey hy zeer vriendelyk, dat ik wat by hem zou gaan zitten, en gaf laſt aan *Maria* om binnen twee uuren *Chocolaad* te brengen. Zy ging weg, en liet my alleen by *Don Franſisco* blyven, die my aanſtonts zyn genegentheyt met veel drift betoonde. Ik durfde geen uytvlugt zoeken, zo dat zyn drift voldoende, ik my van de drooge pan en 't trapsgewyze vuur bevrydde, die de eenigſte voorwerpen waren. die tot die tyd myn gemoet ontruſt hadden. Wanneer *Maria* met de *Chocolaad* binnen quam, was ik zeer verlegen, dat zy my by hem op 't bed zag; maar by my komende, en op haare knien nedervallende, als of ik een Koningin geweeſt was, bediende zy my met een kop *Chocolade*, en zey my, dat ik een ander aan *Don Franſisco* moeſt *preſenteeren*, die de zelve zeer vrindelyk uyt myn hand ontfing. Wanneer wy de *Chocolade* gedronken

had-

hadden, ging *Maria* weg, en wy ſpraken eenigen tyd van verſcheyden dingen; dog ik durfde geen een woord ſpreken, dan wanneer hy 't begeerde dat ik hem antwoorde.

Ten tien uuren quam *Maria* wederom, en na my gekleed te hebben, verzogt zy my haar te volgen; en *Don Franſisco* op 't bed latende, bragt zy my in een Kamer die veel aangenamer en beter *gemeubileert* was, dan die, alwaar ik eerſt myn verblyf had gehad. De venſters waren lager, en ik had het vermaak de Rivier en de Tuynen aan de overzyde te zien. *Maria* zey my toen, dat de jonge Juffers van het huys by my zouden komen, en my mede nemen, om met haar in gezelſchap te eeten. Ik vermaane u boven al, zey zy, tot my, om de raad die ik u gegeven heb, te onthouden, en u door onnutte vragen niet ongelukkig te maken. Nauwelyks had zy deze woorden geëyndigt, of ik zag in myn nieuw vertrek, dat uyt een Voorzaal en een andere beſtond, om te ſlapen, een bekoorlyke bende van jonge wel opgetooyde Juffrouwen binnen treden, die den eenen na den anderen my omhelsden, en my over myn komſte in dit huys geluk wenſchten. Ik ſtond 'er zo verbaaſt over, dat ik haar geen woord ten antwoord kon geven; dog eene onder haar my in zo een diep ſtilſwygen ziende, zey, Mejuffrou de eenzaamheyt van deze plaats zal u in 't eerſt verbaſen; maar wanneer gy ons gezelſchap zult bygewoont hebben, en deel aan onze tydkortingen en vermaken hebben gehad, zult gy niet langer mymeren, nog bedroeft zyn. Wy verzoeken u nu, dat gy ons de eere aandoet, met ons te eeten, en wy zullen in 't toekomende

dit genoegen driemaal 's weeks hebben.

Wy hadden dezen dag de alleruytgelezenſte ſpyſen op tafel, en een lekker nageregt van allerley ſlag van vrugten en *Confituren*. In de Zaal, die zeer lang was, was aan ieder zyde een tafel, en ook een in 't midden, en ik telde 'er toen LII dogters, waar van de oudſte niet meer dan XXIV Jaaren bereykten. Daar waren zes dienſtmaagden om alle deze Juffrouwen te dienen; behalven *Maria*, die dezen dag op my alleen paſte. Na den eeten, gingen wy om hoog in een lange Gallerye, die aan alle kanten met groote en fraaye venſters ligt ſchiep. Zommige ſpeelden op *Muſyk Inſtrumenten*, andere met de Kaart, en andere kozen een wandelingtje. Na dus drie uuren doorgebragt te hebben, quam *Maria* binnen, en deed het gewoone teken met een ſchel, dat elk na zyn kamer moeſt gaan; maar zy zey ons, dat dezen dag, een dag van vermaak zynde, wy in een kamer die ons beſt aanſtond konden gaan, en aldaar tot 's avonts ten VIII uuren blyven. Zy verzogten alle verlof, om dezen tyd in myn vertrek door te brengen, waar over ik zeer blyde was. In myn Voorzaal komende, vonden wy aldaar een tafel met allerley *Confituren*, Kaneelwater, Amandel-melk, en andere dingen van deze natuur voorzien. Elk een had 'er ſmaak in; dog niemant ſprak een woord van de heerlykheyt van dit *Collation*, nog van 't heylig *Officie*, nog van de *Inquiſitie-Meeſters*. Na zig vermaakt, en tot agt uuren toe van onverſchillige zaken geſproken te hebben, ging elk na zyn kamer; dog *Maria* zey my, dat *Don Franſiskus* my in zyn kamer verwagte; alwaar zy my bragt,

en ik een zeer welbereyd avondmaal vond. Wy gingen met ons beyde aan tafel, en *Maria* bediende my; na het eeten, ging zy weg, en wy begaven ons na 't bed. 's Anderen daags morgens bragt *Maria* ons *Chocolaade*, en na dezelve genuttigt te hebben, bleven wy tot tien uuren toe op het bed, toen ſtonden wy op, en *Maria* geleyde my na myn kamer, alwaar ik twee koſtelyke kleden vond, en nog een tot een toegift, dat voor een Juffrouw van de eerſte rang zou hebben konnen dienen. Ik nam 'er een van, en wanneer ik gekleet was, quamen de jonge dogters alle verſcheydentlyk gekleed, en nog heerlyker als voorheenen, my goeden dag zeggen.

Drie dagen agter een hadden wy dezelve vermaken, en *Don Franſiskus* betoonde my dezelve genegentheden; maar op den derden morgen, wanneer wy volgens onze gewoonte *Chocolaad* op 't bed genuttigt hadden, zey *Maria* tot my met een ontzachelyk wezen, dat ik zou opſtaan, en dat 'er eene van de Juffers was die my in haar kamer wagte, zonder dat *Don Franſiskus* een eenig woord daar tegen ſprak; ik ſtond op, en liet hem op 't bed blyven. Ik beelde my in, dat dit geſchiede om eenig nieuw vermaak voor my te bezorgen; dog ik vond my zeer bedrogen, wanneer *Maria* my in een der kamers van de Juffers liet binnen treden, die maar agt voeten lang, en een volkomen gevankenis was. *Maria* zey my toen, 't geen deze Juffrouw aanhoorde, dat dit myn kamer, en dat deze Juffer voor my tot een metgezellinne toegeſchikt was, en liet my daar, zonder eenig *kompliment* te maken, blyven O Hemel! zey ik in myn zelven, wat komt my nu nog over? Ik dagt van

alle

alle ongeruftheyt verloſt te zyn, en vernam nu maar, in het begin van myne rampen te zyn. Wat is dit dan, myn waarde Mejuffer, zey ik tot myn nieuwe medgezellinne, is dit een betoverd Paleys, of een Hel op aarde? ik heb myn Vader, myn Moeder. en dat nog erger is, myn Eer, en myn Ziel, voor altyt verlooren. Myn Metgezellinne, my als een wanhopige aanmerkende, vatte my by de hand, en zey, *myn Zuſter*, want 't is de naam die ik nu geef, *houd op van weenen, en u vergeefs te quellen, want alle uwe klagten en tranen zullen nergens toe dienen, dan om vuurige koolen op uw hooft, of liever op uw lighaam te hoopen, uw rampgeval en de onze zyn van den zelven aard, gy lyd niets, dat wy voorhenen, niet hebben moeten ondergaan; dog het ſtaat ons niet vry, om onze billike droefheyt te doen blyken, uyt vreeze van grooter qualen op ons te halen. Schep moed en hoop op God, die u den eene of den anderen tyd, uyt deze helſche plaats kan verloſſen, dog voor al wagt u tog, het minſte verdriet aan Maria te toonen, die het eenigſte werktuyg is, waar van men zig bedient, om ons verdriet of vermaak aan te doen. Hebt tog gedult, tot dat wy dezen avond te bed zyn, en als dan zal ik zonder bevreeſt te zyn, daar meer van konnen zeggen. Wy zullen van daag met de andere juffers niet eeten, en moogelyk zullen wy nog voor den avond een praatje konnen hebben, en ik zal u eenige reden van verquikking geven.*

Ik was in de beklaagelykſte ſtaat des werelts, maar myn nieuwe Metgezellinne, die *Leonora* heette, wiſt myn te overreden, myn droefheyt te ontveynzen, voor dat Maria ons het eeten bragt, dat zeer veel verſchilde, van 't geene ik

deze voorgaande dagen genoten had. Wanneer wy gegeten hadden, quam 'er een andere Dienstmaagt, en nam de Tafelborden, en het Mes weg; dewyl wy 'er maar een voor ons beyden gehad hadden; wanneer zy de deur gesloten had, zei *Leonore* dat wy niet behoefden bevreest te zyn, voor 's avonts gestoort te zullen worden, en dat zy my alles zou vertellen, mits dat ik swoer het geheym te zullen houden, zo lang ik in dit huys bleef. Ik wierp my voor haare voeten ter neder, en beloofde 't haar plegtig, dit te zullen geheym houden. Toen begon *Leonore* op deze wyze.

Myn waarde Zuster, gy merkt als iets harts aan, alles wat u is overgekomen; maar ik kan u verzekeren, dat alle de jonge Dogters in dit huys, dezelve proeven hebben moeten uytstaan, en met der tyd, zult gy alle haare voorvallen hooren, gelyk zy ook verhoopen, de uwe eens te vernemen. Ik twyfele niet, of *Maria* is de eerste oorzaak geweest van al uw afgryzen, gelyk zy 't ook van de onze geweest is, wanneer wy in dit huys quamen, en dat zy u ook niet in deze yselyke plaatsen heeft gebragt, hoewel ze u, die alle nog niet vertoont heeft, en dat dit gezigt u verstand, zodanig heeft benevelt, dat gy het zelfde, als wy gekozen hebben, om u van de straffen te bevryden, waar mede uw inbeelding bezet was. Door 't geene ons gebeurt is, weten wy dat *Don Franciskus* uw *Nero* is, want de drie *koleuren* zyn de kenmerken, die ze onderscheiden, welke de drie *Inquisitie*-meesters toebehooren. Rode koleur, is het kenmerk van *Don Franciskus*, het blaauw dat van *Don Pedro Guerrero*, en het groen dat van *Don*

An-

Antonio Aliaga. De drie eerste dagen, hebben zy de gewoonte, deze koleuren aan de jonge Dogters te doen dragen, die zy tot hun byzonder gebruik opgeligt hebben. Het is ons uytdrukkelyk belast, om groote vreugde tekenen te bedryven. t'Elkens wanneer een jonge Juffrou, het ongeluk heeft, om in dit huys te komen, en zulks drie dagen lang, gelyk wy het by gelegentheyt van u gedaan hebben, en gy ook verpligt zult zyn te doen, ten opzigte van alle die 'er naderhand zullen inkomen. Behalven deze buytengewone vermakelykheden, leven wy als gevangene, zonder iemant te zien, als de zes Dienstmaagden, en *Maria* die de *Gouvernante* van 't huys is, onze grootste vertroosting is, dat wy alle weeken driemaal in de groote zaal, by malkanderen eeten, maar op de andere dagen, eeten wy elk byzonder in onze kamer. Wanneer een van de Heilige Vaders, begeerte tot iemand van zyne Slavinnen heeft, neemt *Maria* 's Avonds ten negen uuren, eene van de zelve, brengt die in zyn vertrek. Dog dewyl ze zo veel in getal zyn, komt elks beurt ieder maand eens, behalven die het geluk hebben, hem meer dan andere te behagen. Zomtyts laat *Maria* de kamerdeur open staan, en dat is een teken, dat een van de Heylige Vaders voornemens is, om de nagt met de Juffer van die kamer-door te brengen: dog hy komt zo zagjes, en zo stil, dat men onmogelyk kan weten wie het is. Zo 't iemand van ons overkomt beswangert te worden, men brengt ze in de frayste kamer, alwaar ze niemant ziet als de Dienstmaagt, tot dat zy verlost is. Het kind word aanstonts weggenomen, en men hoort niet meer van het

 zelve

zelfde ſpreeken. Maria wil geen verſchil tuſſchen ons hebben, en zo 'er iemant van een moeyelyke aard is, deze word zeer geſtreng geſtraft, dus zyn wy in een geduurige vreeze. Ik ben al zes jaaren in dit huys geweeſt, en ik had 'er nog geen XIV bereykt, wanneer de *Officiers* van de *Inquiſitie*, my uyt het huys van myn Vader wegvoerden; dog heb nog maar eens in de kraam gelegen. Wy zyn nu met ons LII dogters, en alle Jaaren verliezen wy 'er zeven, of agt, zonder dat wy weten waar men die heenen zend; dog dan komen 'er andere in haar plaats, en zomtyts heb ik tot LXXIII toe van deze Juffertjes hier gezien. Onze geduurige plaag is te denken en met veel reden, dat wanneer de H: Vaders hun genoegen van eenige dogters hebben, zy die doen ſterven, uyt vreeze, dat zo zy die buytens huys zonden, hunne afſchuwelykheden openbaar mogten worden. Zie daar de reden waarom wy haar geen tegenſtand durven bieden, en dat wy zo veel gruweldaden bedryven; dog wy houden niet op, God en de H: Maagt vuurig te bidden, om ze ons te vergeven; terwyl wy dezelve tegens onzen wille bedryven, en om ons voor een wrede dood te behoeden. Derhalven, myn waarde Zuſter, wapen u met gedult, en ſtel al uw vertrouwen op God, die alleen onze beſchermer en Verloſſer zal zyn.

Deze redenvoering van *Leonore*, ſtelde my een weynigje geruſt, en ik ondervond in het vervolg de waarheyt van 't geene zy my gezeyt hadden; wy leefden dus agttien maanden met malkander, en geduurende deze tyd verloren wy elf van onze metgezellinnen, en daar quamen

men 'er XIX in de plaats. Ik weet alle haare *Historien*, die te lang zyn om ze u nu te vertellen; dog zo gy deze week hier wilt blyven, gy zult 'er geen berouw van hebben, door het vermaak dat gy zult hebben deze *Historien* aan te hooren. Ik beloofde aan Mejuffer *Faulcaut* die week niet te vertrekken; dog hoewel 't zeer laat was, verzogt ik datze haar *Historie* wilde voltrekken, 't geen zy ook deed, gelyk volgt.

Ten eynde van deze XVIII maanden, op een avond *Maria* in onze kamer gekomen zynde, zey ons, dat wy haar moesten volgen, en deed ons in een Karos gaan. Wy meenden waarlyk, dat dit onze laatste dag was. De Karos bragt ons in een ander huys, alwaar men ons in een erger kamer huysveste, als die wy verlieten. Wy bleven daar in meer dan twee maanden opgesloten, zonder eenige van de Heylige Vaders, of *Maria*, of eenige van onze medgezellinnen te zien. Ten eynde van dezen tyd, bragt men ons in een ander huys over, alwaar wy ons verblyf hielden, tot dat wy door de Fransche *Officieren* op een wonderbaarlyke wyze daar uyt verlost wierden. Gelukkig voor my, den Heer *Faulcaut* opende de deur van onze kamer, en bragt my met *Leonore* na zyn *quartier*; en na myn geheele *Historie* aangehoort te hebben, was hy bedugt, dat deze zaak quade gevolgen voor ons mogt mede sleepen. Weshalven hy ons den volgenden dag deed vertrekken, en ons hier by zyn Vader zond. Wy waren in manne klederen, om zo te beter te konnen ontkomen, en eyndelyk quamen wy ook gelukkig in dit huys aan, alwaar ik twee Jaaren, als een dogter van 't huys onderhouden ben; tot dat den Heer *Faulcaut*, wiens *Regi-*

ment afgedankt wierd, 't huys quam, en my twee maanden daar na troude. *Leonore* wierd aan een ander *Officier* uytgehuwelykt, die te *Orleans* woont. Dewyl deze Stad, in uw weg is, om na *Parys* te gaan, zult gy my vermaak aandoen, om deze oude vrindinne, te gaan bezoeken. Myn man is tegenwoordig te *Parys*, alwaar hy na een bediening ſtaat, zo hy nog niet vertrokken is, wanneer gy daar aankomt, zal hy zeer gaarne kenniſſe met u maken, zie daar hoe onze eerſte zamenſpraak eyndigde.

Vervolg van de Bevryding der gevangene van de Inquiſitie.

Ik bleef twaalf dagen, te *Rochefort*, en geduurende deze tyd, vertelde Juffrou *Faulcaut* my de *Hiſtorie* van alle haare oude metgezellinnen; die *Leonore* my by na van woord tot woord herhaalde, wanneer ik haar tot *Orleans* ſprak. Dewyl alle deze *Hiſtorien* zeer vermakelyk zyn, en zonderlinge omſtandigheden en yſſelyke *Proceduren* van de Vuurſchaar van de *Inquiſitie* behelzen; en inzonderheyt verliefde handelingen, die aldaar voorvallen, zyn zal ik ze in het andere deel, dat ik voornemens ben, wel haaſt in 't ligt te geven, mededeelen. Ik twyfel 'er geenzins aan; of zy zullen het gemeen, zo veel te meer vermaak aandoen; als zy zullen dienen, om de verdorventheit en verſchrikkelyke behandelingen van de *Inquiſitie* klaarder te ontdekken, zo als ook van de Rooms-katholyke Prieſters in 't algemeen. Ik gaa nu tot het nieuwe *Logement* van de Franſe *Troepen*, in 't huys der *Inquiſitie* over.

Ik

Ik heb reets gezeyt, dat de Hertog van *Orleans* de *Inquisitie*-meesters genootzaakt had, om uyt het *Kasteel van Aliaferia* te vertrekken, dat hy 'er een sterke bezolding in ley; en het *Gouvernement* daar van, aan den *Marquis de Torci* overgaf, de *Inquisitie*-meesters hadden alle hunne gevangene, medegenomen, en alle de deuren, van hunne geheyme gevankenissen, waar in hunne helsche werktuygen waren, toegemetzelt, dies was het onmogelyk, om iets van de wreetheden te ontdekken, die zy tegen zo veele onnozele menschen oeffenden. 't Is zeer waarschynelyk, dat zy hen vleyende, om op de eene of de andere tyd, weder in dit Kasteel te zullen komen, zy goetvonden hunne werktuygen van wreetheit aldaar te laten blyven, dewyl men 'er geene vond in 't laatste huys, waar uyt zy verjaagt wierden, dat meer is, onder welk een groot getal van gevangene, die toen aldaar verlost wierden, kan men 'er geen een te spreken komen, om kennis te nemen, wat 'er in dit verfoeyelyke huys voorvalt; om dat elk zig wegpakt, uyt vreeze van door order van den Koning, of Paus, daar wederom in opgesloten te werden, waar toe zy ook veel reden hebben, dewyl de *Inquisitie* zulken ontzaghelyken gevankenis is, dat men zig daar aan voor de tweedemaal niet bloot stelt, wanneer men die kan vermyden.

Eyndelyk quamen de *Inquisitie*-meesters, na dat zy agt maanden van hun huys, berooft geweest waren, daar met veel volstrekter magt in, als zy voor heenen, gehad hadden; op het vertrek van *Philippus de* V. wierd *Don Pietro Guerrero*, eerste *Inquisitie* Meester, door den Paus,

tot

tot Kerkelyke Regter van de Priesters Monniken en Nonnen, aangestelt, om de qualyk meenende tegen Koning *Philippus*, te onder zoeken, zo dat hy geduurende eenige tyd Paus, Koning, en een *Tiran* was, het eerste dat hy deed, was een openbaare verklaring, van de misdaden uyt te geven, waarom alle de gevangene, die door de Fransche *Officieren*, verlost waren, in de gevankenis waren gezet om daar door de eer van de *drie Inquisitie* Meesters te redden: door deze zelfde verklaring, wierd belast *op poene* van de dood, om alle de gevangene die men magtig kon worden, weder in de gevankenis te leveren, men had van diergelyken verklaring noyt te vooren, hooren spreeken, die hen veel meer nadeel aanbragt, dan of zy stil geswegen hadden, *Satisfactio non petita generat suspicionem*, dat is, *een niet verzogte voldoening, teelt agterdogt.* In der daat, zy verklaren hen, daar door schuldig aan de versoeyelykheden, waar van zy door ernstige en verstandige persoone, op een bedekte wyze, wegens hun *Serrail*, beschuldigt wierden. Ondertusschen, had deze *declaratie* zulken diepen schrik, in ieders gemoet geprent, dat niemant daar over zyn gevoelen durfde uyten.

De wreede *Guerrero* taste allerley slag van persoonen, als een briesschende Leeuw aan, om daar door zyn vuurige yver, ten voordeele van den Koning, en den Paus te doen uytmunten. Hy liet meer dan drie hondert Geestelyke; hondert vyftig wereltlyke Priesters, en een groot getal leeken, in de gevankenis zetten, onder voorwendzel, dat zy Koning *Filippus* ongenegen waren; en hy eygende zig hunne goederen

deren toe, die hy in 't openbaar liet verkoopen. Hy schorte verscheyden wereltlyke Priesters *ab officio & beneficio*, op, en verbande, die alle, uyt de heerschappye van zyn Majesteyt. Hy liet 'er veele in 't openbaar geesselen, ook verdreef hy veele Monniken. Hy had zelfs de onbeschaamtheyt om in het Nonne klooster, van *St. Lucia* te vallen, alwaar hy 'er zelfs zes geesselde, onder voorwendzel, dat zy tot *Karel* de III. genegen waren, en hy zette *Donna Catherina Cavero* gevangen, alleen maar om dat hy haar verdagt hield, van den Keyzerlyken aanhang te zyn. Het is aanmerkens waardig, dat wanneer men spreekt van de Nonnen te geesselen, dat eygentlyk niet anders is dan haar met de roede op de schouderen te slaan. Deze nieuwe *Nero* was onbeschaamt en wreed genoeg, om drie arme Nonnen, te dwingen, om haar klederen na agteren te doen afhangen, om hunne schouderen beter te ontdekken; en hy nam zelfs de bediening van Beul waar; haar tot bloedens toe geesselende.

Wat belangt, de Leeken, die hy in de *Inquisitie* had laten zetten, en welkers goederen, hy onder zig geslagen had, daar van heeft men noyt hooren spreeken, en daar is reden om te denken, dus zy hun leven ellendig zullen geeyndigt hebben, veele hadden talryke *Familien*, die tot de bedelzak gebragt wierden. Alle deze wreedheden nootzaakten, meer dan twee duyzent *familien*, de stad *Saragossa* te verlaten; nefsens alles wat zy daar in eygendom hadden. Men kan zig wel verbeelden, dat *Guerrero* met zulken onbepaalden magt, voorzien zynde, wel haast middelen vond om zyn *Serail* weder vol te maken.

Hoe wel *Guerrero* met de zaken des Konings, zo zeer bezet was, vergat hy deze niet, die het *Katholyke* geloof betroffen, en om aan het volk zyn onvermoeyde eiver ten dezen opzigte te doen blyken; ontbood hy de Priesters van de *Parochien*, en de Monniken om de vonnissen die ik zal verhalen by te woonen.

Proces van Vader Iosef Peralta uyt het Klooster van St Ieronimus te Saragosse, en Orgelist van de Kerk.

ALle die gedagvaart waren hen na de zaal van *de Inquisitie* begeven hebbende, wierden de gevangene, en een Jongeling aldaar ingebragt, en na dat de eerste *Inquisitie* Meester hen een scherpe bestraffing gedaan had; las de *Sekretaris* de *informatien* en hun vonnisse met deze bewoordingen op.

Voor zoo verre als door de *informatien* en de getuygenissen, omtrent dit stuk blykt, heeft Vader *Iosepb Peralta* de misdaat van *Sodomie* met *Ian Romeo*, zyn leerling hier tegenwoordig gepleegt, die ook op de vraagstukken van de heylige *Inquisitie*-meesters het feyt bekent heeft: de gemelde *Inquisitie*-meesters de order van *St. Ieronimus* behoorlyk in agt nemende; veroordeelen de Vader *Iosef Peralta* in een Jaar gevankenis in zyn Klooster, nogtans met vryheyt, om de Goddelyke dienst by te woonen, en de misse te bedienen. En om een *Exempel* aan die geene te geven, die tot dezelve zonde vervallen, veroordeelen de H: Vaders de gemelde *Ian*

Ro-

Romeo om in 't openbaar door de ſtraaten gegeeſſelt te worden om volgens gewoonte, vyf ſlagen op ieder hoek van de ſtraat te ontfangen; en op het hooft een *Coroza* (dat is een zeker ſlag van een myter) te dragen, alle met Pluymen bezet, als een kenmerk van zyn gruweldaat en dit Vonnis zal aanſtaande Vrydag, zonder eenig hooger beroep, uytgevoert worden.

. Wanneer de *Sekretari*, de lezing gedaan had, vroeg *don Pedro Guerrero* aan vader *Iosef*, of hy iets tegen dit vonnis had in te brengen: neen geantwoord hebbende, wierden de twee *Crimineelen* weder in de gevankenis gebragt, en de vergadering wierd afgebroken, men kan by deze gelegentheyt de regtvaardigheyt van de *Inquiſitie*-meeſters aanmerken, de Jongeling die maar XIV Jaren oud en onder het beſtier van vader *Iosef* was, wierd genootzaakt de ſtraffe te onder gaan, die dezen Monnik verdient had, en de onnozele Jongeling wierd gegeeſſelt, gelyk het vonnis mede bragt, en zo wreed, dat hy des anderen daags daar aan ſtierf.

Proces van Vader Pueyo Biegtvader van de Nonnen van Sante Monica.

DEze Monnik was maar zes dagen, in de *Inquiſitie* geweeſt, eer men zyn *proces* opmaakte, en het vonnis las, dat hier op volgt.

Voor zo verre als Vader *Pueyo* hoerery met vyf Geeſtelyke (*a*) Dogters gepleegt heeft; 't geen

(*a*) *Dus noemt men de Nonnen die altyt by de zelfde Biegtvader biegten.*

geen behalven de zonde van Hoerery, een Kerkrovery en een overtreding van onze geboden is: en de gezegde Vader *Pueyo* het feyt beleden hebbende, veroordeelen wy hem zyn *Cel* drie weeken lang te houden, en zyn bediening te verliezen.

De eerste *Inquisitie*-meester hem gevraagt hebbende, of hy ook iets tegen dit vonnis had in te brengen, antwoorde vader *Pueyo*, *Heylige Vader*, *'t gebeugt my nog*, *dat wanneer ik tot Biegtvader van de Nonnen van Santa Monica verkooren wierd*, *gy zo veel genegentheyt voor vyf jonge Nonnen van dit Klooster had. Dat gy my belaste om'er ter dege op te passen. Ik heb als een getrou dienaar gehandelt*, *en ik kan u zeggen Heer gy hebt my vyf Talenten toevertrout*, *en zie hier ik heb 'er vyf andere boven gewonnen.* De *Inquisitie*-meesters konden niet nalaten te laghen, wanneer deze Schriftuurplaats, daarop toegepast wierd, en *Don Pietro Guerrero* was zodanig met dit loopje ingenomen, dat hy hem toevoegde, *gy hebt wel geantwoord daarom dat uwe zonden vergeven zyn*, *ga nu henen in vrede en zondig niet meer.*

Dit *Proces* wierd dus in een schandelyke *komedie* en een snode spottery verandert. En den Vader *Pueyo* wierd van de straffe ontslagen, die over hem gevelt was.

Proces en Vonnis van een Licentiaat genaamt Lizendo.

DE *Sekretaris* de *Informatien* en bewysen tegen de beschuldigde gelesen hebbende beleet deze het feyt; bestaande in het geene volgt de

Li-

Licentiaat Lizendo, hoewel een zeer verſtandig man, en bequaam om de prieſterlyke bedieningen, waar te nemen, wilde noyt de ordre ontfangen en dat hy zig zulken eerwaardigen bediening niet waardig oordeelde, om alle dagen de Heiland des werelts na de zegening, van 't brood, in handen te hebben. Door deze geveynſde nedrigheit, wiſt hy zig zo wel in 't gemoed van elk een in te dringen, dat hy wel haaſt voor een Godvrugtig Man, en van een volkomen Heiligheit doorging. In de Geneeskunde *geſtudeert* hebbende, oeffende hy die in 't eerſt, niet als voor den Armen: maar de Ryke, en inzonderheit de Nonnen hem ontboden hebbende, deed hy eindelyk zien, dat hy niets minder dan een Heilig was. Hy had een geheim middel, om de jonge Dogters in ſlaap te krygen, wanneer hy zyne ſnode begeertens dan voldeed.

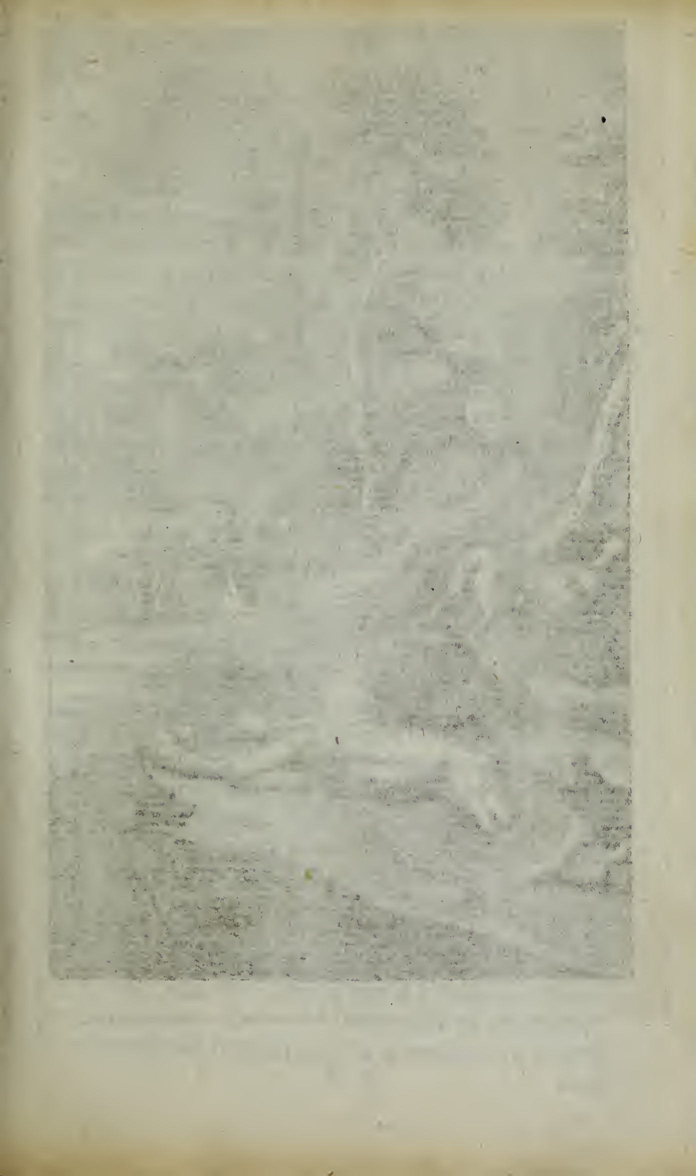
Een van de getuygen ſwoer, dat zyn geheym ten dezen opzigte niet anders dan in een toveragtige kragt beſtond, en dat hy hem niet anders in 't werk had zien ſtellen, dan eenige woorden te mompelen, om 't volk in ſlaap te krygen. *Lizendo* ontkende dit ten hoogſten en betigte, den beſchuldiger, van valsheyt en bedrog.

Elk een wagte een geſtreng vonnis: dog men was zeer verwondert, wanneer de *Inquiſitie*meeſters hem maar alleen belaſten, om hun zyn geheim op een zekere dag: die zy vaſtſtelde te ontdekken, en verklaarden, dat zy de ſtraf, die hem opgelegt moeſt worden inhielden. Wy hebben hem naderhand geduurig langs ſtraat zien gaan, en daar is reden om te denken, dat zyn miſdaat, door de Heylige Vaders, maar als een beuſeling wierd aangemerkt. Ook ziet men zel-

den, dat zy zodanige, die tot diergelyke misdaden vervallen, swaarlyk straffen.

Van een Dood Paard, dat op bevel der Inquisitie-meesters na 't Heylig Officie gebragt wierd.

DE *Rektor* van de Hooge Schoole, te *Saragossa*. heeft zyne byzondere *Officiers*, om de *Studente* vast te zetten, en hen te straffen, wanneer zy eenige misdaat bedreeven hebben. Onder deze was 'er een genaamt *Guadalaxara*, die de *Studenten* veel moeyelykheit veroorzaakte, en die hen om het geringste dat 'er voorviel, vast zette. De *Studente*, die hem doodelyk haten, hadden al overlang besloten, om een rol met hem te speelen. Eyndelyk vinden zy op zekere avond goet, dat zy om laag aan de Toorn van de Hooge Schoole, by malkander zouden verzamelen. Wanneer zes van de sterkste na boven klouterden, om eene van hunne makkers, aan een goet touw gebonden te laten nederdalen, zo ras zy het woord *Oorlog* hoorden uitspreken, zy die om laag waren, hielden hen ofze verschil kregen, om *Guadalaxara* uyt te lokken, die ook op het gerugt dat zy maakten, voor den dag sprong; dog zo haast als hy 'er een gevat had, omringden alle de andere hem, en riepen *Oorlog*. Op dit woord lieten zy die op den Tooren waren, hun Makker na beneden komen, die *Guadalaxara* vasthield, en zy tilden ze beyde twintig voeten hoog op, en hy die deze *Serjant* vast hield, liet hem ter aarde vallen, 't Geen zy verscheyden male deeden. De *Studen-*

denten ontfingen hem in hunne Mantels, en deze arme Man, schreeude *ô myn God, de Duyvel voert my weg.* Zy hadden mislyke *instrumenten* by hen, en t' elkens als hy schreeude, *de duyvel, de duyvel* herhaalden zy deze woorden, al zingende en op hunne *Instrumenten* speelende, dit gerugt trok een groot getal *Studenten* daar na toe, die hem omringden, en voort gingen, met zingen en op hunne *Instrumenten* te speelen, om het Volk diets te maken, dat het maar alleen een uitspannig van de *Studenten* was, en om te beletten, dat men 't niet ontdekte. Met dit *Musyk*-geluyd, geleiden zy hem buiten de Stad, op een plaats, die men het *Vuur-veld* noem, om dat men aldaar voorheenen de Ketters plagt te verbranden. Op dit veld was toen een dood Paard, waar van zy de buyk openden, en na hem wel vastgebonden te hebben, staken zy dezen Man daar in, naayden de huyd aan malkander, Het hooft alleen onder de Staart van 't Paard latende uytsteeken, en lieten hem den geheelen nacht daar in blyven. Men kan zig wel verbeelden, wat een schrikkelyke nagt dit voor hem was; dog 't was nog niets, in vergelykinge van 't geene hem des morgens overquam. De honden gewoon zynde, buiten de Stad te gaan, om van de krengen te eeten, quamen by hem, en maakten hem bevreest, dat ze de kop van dezen ongelukkigen zouden opeeten, dit noodzaakte hem, om zonder ophouden te roepen. *Ho, ho perros!* dat is, *og, og honden.* Deze woorden veroorzaakten ook waarlyk schrik, aan de honden die 't kreng niet durfden aanraaken. De werkluiden die in dit Land, de onwetenste menschen des werelts zyn; dog

zeer kuddig in hunne boerſche uytdrukkingen, daar voorbygaande zagen de honden rontom, dit doode paard, en hoorden het geroep van den armen *Guadalaxara*; zy gingen 'er na toe, dog niets ziende, keerden zy zeer verſchrikt zynde, te rug, na de ſtad en zeyden, dat 'er op het *Vuurveld* een dood paard was, dat ſprak. Dewyl zy beveſtigden, en ſwoeren dat de zaak waaragtig was, ſchoot 'er een menigte volks uyt de ſtad na toe, om dit wonderwerk te zien, dat men de naam van het ſpreekende doode paard gaf; niemant digt daar by durvende komen, was 'er een *Notaris* die de nieusgierigheit, ook derwaarts gedreven had, die 'er kenniſſe aan de *Inquiſitie* van gaf, en zey hen, dat niemand dit doode paard durvende naderen, het goet zou zyn, dat men eenige Prieſters met wywater en de Heylige gordel derwaarts zond, om deze booze geeſt uyt te dryven, en te ontdekken waarom het zelve ſprak. De *Inquiſitie*-meeſters die hen verbeelden, zo veel magt op de beeſten, als op de redelyke ſchepſelen te hebben; zonden zes van hunne *Officieren* derwaarts, met bevel om het doode paard in 't heylig *Officie* te brengen, deze *Officiers* zig vleyende, dat de Duyvel zig aan hunne beveelen moeſt onderwerpen, naderden dit kreng en ontdekten de kop van den armen *Guadalaxara*, die met alle kragt ſchreeude. *Help my en ruk my uyt dit yſſelyk graf*, *om Godts wille myne waarde vrinden*, *haaſt u wat*, *ik ben Duyvel nog ſpook*, *maar Guadalaxara de Serjant van de hooge ſchoole*, *ik ſta voortaan van de bediening af*, *om de Studenten vaſt te zetten*, *en ik vergeve hen het quaad dat zy my gedaan hebben*, *en ik dank God*

en

en onze lieve Vrou van de Pilaar van myn lighaam, in een paarde kreng niet te laten vergaan en my in 't leven behouden te hebben.

Alle deze gebeden, en uytroepingen, van dezen knaap, waren niet bequaam om de *Officiers* van de waarheit, van 't geen hy zeyde, te overtuygen, en dewyl deze luyden zeer naaukeurig zyn, om hunne gegeven beveelen op te volgen, namen zy dit doode paart mede na de *Inquisitie.* Men zag noyt meerder volk op de straaten, en in de Vensters dan op dezen dag, behalven de menigte, die dit kreng volgden, gelyk ik zelfs gezien hebbe

De *Inquisitie*-meesters hen in de groote zaal begeven hebbende, om de *Informatien* van dit doode paard te ontfangen, na het zelve verscheyden vragen gedaan te hebben hief de onnozele man, met zyn neus de staart van 't paard op, om te spreken, te zien, en gezien te wezen, en antwoordt op alle hunne vragen, nogtans gaven deze wyze *Inquisitie*-meesters geen geloof aan 't geene hy zeyde, bragten het paardt op de pynbank en de derde maal braken de touwen waar aan het hing aan stukken, en de huyd borst, waar op men den armen *Guadalaxara* te voorschyn zag stappen, aan wie de pyniging, voor ditmaal het leven had behouden. Nogtans sturf hy een week daar na, en vergaf het de *Studenten*, die 'er de oorzaak van geweest waren, men maakte verssen op zyn overlyden, die de *Inquisitie*-meesters niet veel vermaak aanbragten.

Stelling door Vader Iakob Garcia in de Inquisitie verdedigt.

MEn had den eerwaardigen vader *Iakob Garcia*, iets berokkent dat veel gerugt in *Spanje* gemaakt heeft, zie hier de zaak.

Deze Vader *Garcia*, is deze bequame man, waar van ik zo dikwils gesproken heb. Zyn vader hoewel een Schoenmaker, was een zeer eerlyk man; en van elk een geagt, en dewyl hy vry veel goederen gewonnen, en niet dan deze eenigste zoon had, bezorgde hy hem de beste opvoeding, die hy konde, in het *Collegie* der *Iesuiten*, waar in hy door de levendigheyt van zyn verstand uytmunte. Wanneer hy op de hooge schoole was, strekte hy tot een verwondering van alle zyne Meesters zo in de Godgeleertheyt als wysbegeerte. Hy trad in de order van *St. Augustyn*, en na dat zyn leerjaren, geeyndigt waren stond hy 'er na, om meester der konsten te werden, ten dien eynde verdedigde hy in 't openbaar, een stelling in de wysbegeerte, en naderhand een in de Godgeleertheit, zonder *Moderateur* om hem in geval van nood te helpen. Deze laatste stelling, behelsde eenige voorstellingen die ten eenemaale nieuw, aan de geleerde voorquamen. Onder anderen twee, de eerste was, *Innocentium esse verum Pontificem, non est de fide*; dat is, *'t Is geen artykel van 't geloof, dat Innocentius de ware Paus is.* De andere voorstelling was deze; *Non credere quod non video, non est contra fidem*; dat is, *Het stryt niet tegen 't geloof, niet te geloven dat men niet ziet.*

Over deze twee voorſtellingen, werd hy door de *Inquiſitie*-meeſters gedagvaard; die hem belaſten, van ze beyde afzonderlyk in de zaal van de *Inquiſitie* te verdedigen, en zes dagen lang op de bewys redenen, van de geleerde gevolmagtigde, te antwoorden. Hy verdedigde zig zo wel, dat wel verre van daar over geſtraft te worden, hy het kruys van gevolmagtigde ontfing, na dat men berigten over de zuyverheyt van zyn bloed ingenomen had.

Vonnis tegen Laurens Caſtro Zilverſmit te Saragoſſe.

L*Aurens Caſtro* was de vermaardſte, en de rykſte van alle de Goudſmeden van *Saragoſſe.* Op zeker tyd een ſtuk Zilverwerk aan *Don Pedro Guerrero* brengende, liet deze hem het huys, eer hy hem betaalde, door eene zyner huysgenoten bezien, en dewyl hy over al niet anders dan yzere deuren zag, en niet dan een Jammerlyk geklag van gevangene hoorde, wierd hy met ſchrik bezet: wanneer hy in de kamer van *Don Pedro* te rug gekomen was, vroeg deze hoe dit huys hem aanſtond! zeer ſlegt; antwoordt *Laurens hem*; dewyl 't hy als een Hel op aarde aanmerkte, dit naakte antwoord hoe wel zeer regtmatig, was de eenige oorzaak van alle zyne rampgevallen. Hy wierd aanſtonts, in eene van deze helſche gevankeniſſen opgeſloten, en met een gingen de *Officiers* van de *Inquiſitie* alles wat 'er in zyn huys was in bezittinge nemen. Men deed hem dien zelven dag, voor de H: Vierſchaar verſchynen, en men las

zyn vonnis op, waar by hy veroordeelt wierd, om langs de ſtraten gegeeſſelt te werden, en naderhand met een heet yzer, op zyne ſchouderen gebrandmerkt, en voor zyn gantſche leven op de galeyen gebannen te worden, dog deze ongelukkige en eerlyke man wierd van deze laaſte ſtraffe bevryd; dewyl hy dien zelven dag ſtierf. Zyn geheele misdaad was niet anders dan gezegt te hebben dat het H: *Officie* hem, als een Hel op aarden. toeſcheen.

Een voorname vrou wierd op dezelve dag, als hy gegeeſſelt, om dat ze in een gezelſchap geuyt had. *Ik weet niet of de Paus een man of een vrou is, dog ik hoore alle dagen wonderbaarlyke dingen van dezelve, en ik verbeelde my dat het al een raar dier moet wezen.* Deze woorden alleen deden haar, haar eer, goed, en leven verlieſen: dewyl zy zes dagen na het uytſlaan van dit wreede vonnis den Geeſt gaf, dus is het dat deze heylige Vaders het volk om beuſelingen ſtreng kaſtyden, en de yſſelykſte misdaden ongeſtraft laten.

Niets is 'er waaragtiger, dan 't geene ik bybrenge, en dat de *Inquiſitie*-meeſters, veel meer medelyden met de Kerkelyke, als met de leeken hebben, men kan 'er van Oordeelen door de voorbeelden, die ik nog zal aanhalen eer ik dit hooftſtuk eyndige.

Bewyzen van de toegeventheyt van de Inquisitie-meesters over de Kerkelyke, en hunne wreedheyt tegen de ryke Iooden.

DAar is een dorp, in 't Kerkgebied van *Murcia* in het gebergte gelegen, welkers inwoonders by na alle harders zyn, de Paap van dit dorp, zig als de *Gouverneur* van de vrouwen, dezer Herdere aanmerkende, vind goet, om alle vrydagen namiddag, een leerrede voor hen te doen: zyne geduurige stoffe was, de onvermydelyke pligt, van zyne *Parochianen*, om de tienden aan hem te betalen, niet alleen van de vrugten der aarde; maar ook van het zevende *Sakrament*, dat is, het huwelyk. Hy was welsprekende genoeg, om deze leere aan deze vrouwen in te boesemen en om hen te verpligten, daar van niets aan haare mannen te zeggen, zo dat hy alle de vrouwen van 't dorp, op zyn Tiende-lyst zette; en zig zes Jaaren voor af, liet betalen. Hy wierd eyndelyk door een jong vrou-mensch ontdekt, van wie hy de tiende wilde vorderen, eer datze met haar Bruydegom troude, en die dit voorstel van de Paap aan haar minnaar vertelde. De Bruydegom klaagde daar over aan de naaste *Kommissaris* van de *Inquisitie*, die na het geval onderzogt en bevonden te hebben, dat de beschuldiging wel gegrond was, de Paap aantaste, en na de *Inquisitie* bragt. Hy wierd schuldig bevonden, en bekende zyn Misdaad; dog al de straf die men hen opleyde, was zes maanden in de *Cel* van een Monnik opgesloten te blyven.

In

In deze gevankenis, vind de Paap goed een kleyn gefchrift, op te ftellen, dat hy den naam van de *waaragtige boeteling* gaf, en dat van elk een om de bondigheit van zyn leere, en zedekunde goetgekeurt wierd. Hy droeg dit werck aan de heylige *Inquifitie*-meefters op, die om 'er hem voor te beloonen een ander Priefterfchap, bezorgden, dat veel beter dan het eerfte was. Deze ongelukkige ondernemende den zelven handel te plegen, bragten zyne *Parochianen*, klagten deswegens aan den *Gouverneur* van de *Provintie*, die 'er berigt van aan den Koning gaf, en zyn *Majefteyt* belafte aan de *Inquifitie*-meefters, een fchielyk middel daar tegen te beramen. Dus veroordeelden deze hun; om op de Galeyen van den Paus vyf Jaaren lang te dienen.

Ik kan betuygen dat het tegen myn genegentheit aanloopt, dat ik alle deze dingen verhaale, die een kerkelyk perfoon niet fchynen te paffen; dog zo men daar over aanmerking maakt, en overweegt dat het myn oogmerk niet is, dan om de krytende ongeregtigheden van de *Inquifitie*-meefters in diergelyke gelegentheden te ontdekken, vleye ik my, dat niemant my dit qualyk zal afnemen. Zy verdienen veel eer ten fpot geftelt te worden, als dat men onnutte redeneeringen tegen hen opmaakt, en zo de ontdekking van hunne verfoeyelykheden geen goede uytwerkingen in hen voortbrengt, zal dit mogelyk meer indruk, op 't gemoet van andere maken.

De Rooms-*katholyke* gelooven, dat 'er een vagevuur is, en dat de Zielen daarin grooter pyn, dan in de Hel lyden. Wat my belangt, ik geloof

loof dat de *Inquisitie* het eenigste vagevuur in 't geheele al is, en dat de H. Vaders, daar van de regters en Beulen zyn.

Wat afschuwelyken denkbeeld, dat men wegens de wreedheyt van deze Vuurschaar ook mag opvatten, uyt het geene ik gezegt hebbe, zal het zelve nogtans noyt gelykheyt hebben, met de krytende ongeregtigheden die u bedryft, nog na de schrikkelyke pynen, dieze de arme onnozele doet lyden. Dit zyn dingen, die de inbeeldinge te boven gaan.

't Geen ik daar van bygebragt hebbe, kan zeer wel doen begrypen, dat de *Inquisitie*-meesters, de eerste geboden, van 't heylig *Officie* niet opvolgen, en niemant straffen, als die qualyk van den Paus, de Kerkelyken, en de H: *Inquisitie* spreeken.

Het eenige oogmerk, van de opregting, van deze Vuurschaar in *Spanje* was, om de zondaars of die geene, die het *Katolyke* geloof veragten, te ondervragen, en te straffen; dog hedensdaags kan iemand Gods lasteringe begaan, en de snoodste misdaden bedryven, en zo zy maar geen quaad van den Paus, de Kerkelingen, en 't heylig *Officie* spreeken, is 'er niets voor deze Vierschaar te vreezen.

Nogtans moet men de ryke Jooden, hier van uytzonderen, dog wat de armen belangt, zy zyn 'er niet eens voor bedugt, om 'er in opgesloten te worden. Daar zyn niet dan de ryke Jooden, die in deze Helsche plaats lyden, niet wegens het Jodendom, hoewel 't een voorwendzel van is, maar om hun rykdom. Zie'er hier een voorbeeld van.

Een zeer ryke Jood genaamt *Franciskus Alfaro*

faro wierd in de inquisitie opgesloten, en na al zyn goed verlooren te hebben; wierd hy met een geringe straf, ontslagen. 't Was om hem aan te moedigen zyn koophandel te hervatten, en om nieuwe rykdommen te verkrygen, 't geen hem in vier Jaren gelukte: na verloop van dezen tyd, wierd hy in de gevankenisse gebragt; en alle zyne goederen verbeurt verklaard. Na drie Jaaren gevangen geweest zynde, wierd hy ontslagen; dog onder voorwaarde, dat hy zes maanden lang, het kenmerk van *San Benito*, dat is, het afbeeldzel van iemant, die in het midden van helsche vlammen stond, zou dragen dat men verpligt is, om in 't openbaar voor op de borst te dragen. *Alfaro* was wyzer dan te vooren, weynig dagen daar na, verliet hy *Sevilie*, en een verken, buyten de poort ontmoetende, hing hy het *San Benito*, om desselfs hals, en nam schielyk de vlugt. Ik heb deze Jood te *Lissabon* gekent, alwaar hy my zyn *Historie* zelfs vertelde, en zey my *nu ik een arme Jood ben, belyde ik het voor de geheele werelt, en hoe wel de Inquisitie veel gestrenger in dit land als in Spanje is, denkt niemand om my, dog zo ik ryk was, gelyk ik te Sevilie geweest ben, ben ik verzekert dat voor altyt in de Inquisitie zou opgesloten werden.*

't Is waar dat ze veel onmenschelyker in *Portugaal* als in *Spanje* is, dewyl ik noyt iemand in myn land heb zien verbranden, daar ik 'er dit te *Lissabon*, zeven te gelyk heb zien doen, namentlyk, vier Jonge vrouwen, en drie mannen, twee van deze jonge vrouwen, en een grysaard wierden alle levendig verbrand; dog de andere wierden, alvoorens geworgt: dewyl ik

ik genoodzaakt ben, dit *Kapittel* te sluyten, verzend ik het tot het tweede deel, dat ik belove, te zullen uytgeven, veele andere raare *Historien*, die ik nog by te brengen heb. Voor het tegenwoordige, besweere ik alle de waeragtige *Prostanten* om zig by my in dezen gebede te vervoegen, dat ik uyt den grond van myn harte, tot God doe.

O Almagtige God die de herten der Koningen bestuurt, en van alle dingen tot glory van de waare Godtsdienst bestel doet, stort uwen H. Geest in het hert van Filippus de V. om hem de ongehoorde wreetheden te doen beschouwen, op dat hy een vast besluyt mag nemen om alle de wetten afteschaffen die tegen die geene aanlopen, die ons door uw eenigen Zoon onzen Heere Iesus Christus gegeven zyn. Amen.

V. HOOFTSTUK.

Van de gebeden der Rooms-katolyken, van de aanroeping der beelden en van de overblyfselen.

I. ARTYKEL.

Van de Gebeden.

DE gebeden die men zingt, of in de Kerk opzegt zyn de VII. Geestelyke getyden, eerste, derde, sesde, negende, de vespers, metten, en nazang van de vespers. Het eerste gety behelst een algemeene belydenis van de zonden,

den, drie Psalmen verscheyden andere gebeden, en de martellyst der heyligen, dat is, een weder gedagtenis van alle de heyligen van dezen dag te houden. Het derde gety bestaat in een gebed, of dienst van *drie* Psalmen, van een voor en nazang en het gemene gebed van den dag.

De zesde en negende getyden zyn als de derde.

De Vespers, of avond gebeden, behelzen vyf voor en na gezangen, vyf Psalmen, het lied van de Maagd, een ander voor en nazang, de gemeene gebeden en de wedergedagtenis van eenige heyligen.

De metten zyn de langste van de zeven getyden, en behelsen Psalm XCV. *Komt laat ons den Heere vrolyk zingen.* Een lofzang, drie voor en nagezangen, drie andere Psalmen, drie lessen van het oude Testament, vervolgens drie voor en nazangen drie Psalmen, en drie lessen, van den dag, dat is het leven van den Heylig, van dezen dag: en de verborgentheyt die ze behelst; 't geen van drie andere voor en nazangen gevolgt is, ook met drie Psalmen, drie lessen waar van de eerste begint, met twee of drie regelen van 't *Evangely*, van dien dag, en 't overige is een leerreden of verklaring van 't *Evangely* waar op men het *Te Deum*, *wy loven u Heere* zingt. Eyndelyk doet men vyf andere voor en na zangen, vyf Psalmen, een lofzang, de voor en nazang van dien dag, het lied *Gezegent zy de Heer de Godt Israels* &c. De gemeene gebeden van den dag, en eenige weder gedagtenissen.

De Vespers nazangen zyn het laatste gety, of de laatste dienst, en behelsen een algemeene biegt der zonden, een voor en nazang, drie of

vier Psalmen, den lofzang van *Simeon* en eenige andere gebeden, aan de maagd, tot het heylig kruys en de heyligen enz.

Alle deze zeven diensten worden alle morgens in 't latyn, in de hooftkerken; dog niet in de *Parochie* kerken gezongen, of op gezeyt. In de Hooftkerken, zingt men op de Hooftfeesten, als die van onzen Heere en van de Maagd Maria, alle de zeven getyden; het eerste gety 's morgens ten zes uuren, en vervolgens een misse, het derde werdt ten tien uuren gezongen, waar op men de groote misse viert, en na deze misse doet men het zesde en negende; ten twee of drie uuren na de middag, zingt men de Vespers, ten zeven uuren de voor en nazangen, en de metten een half uur na middernagt.

Op de Feesten van den tweden rang, gelyk die van de *Apostelen* en van eenige Heyligen, door de Pausen in deze zelfde Classis geplaast, zo zingt men niet, dan het derde gety, de Vespers, en metten deze gebeden worden alle dagen opgezeyt, dog zonder orgel of *Musyk*.

In de *Parochie* kerken zinge de Priesters niet dan het derde gety en de *Vespers*, op de Zondagen, en de groote Feestdagen; uytgezondert de Kerken, alwaar *Fondatien* zyn, om op zekere dagen Vespers te zingen. Ten opzigt van de groote misse, die werd aldaar zo wel als de missen voor de doden, altyt gezongen.

In de Klooster-kerken volgt men de zelve wyze, als in de hooft-kerken, behalven op zekere dagen in de week, dat dagen van uytspanning zyn, die de overste aan de monniken vergunt, die na datze den dienst gedaan hebben, het ove-

rige van dezen dag, om zig te vermaken doorbrengen; ten opzigt van de Nonnen, heb ik in het eerste hooftstuk de wyze beschreven, hoe ze al hun tyd doorbrengen.

Wanneer eenig Monnik den dienst met de broederschap niet leest of zingt, is hy in gemoede verpligt om alle dagen de zeven getyden te zeggen; en zo hy zig van dezen pligt niet quyt, begaat hy een doodelyke zonde, en moetze onder de zonden van nalatigheyt biegten.

Behalven de zeven getyden, is 'er een anderen dienst, niet uyt kragt van een gebod, maar van Godtsdienst. 't Is deze, die men de kleyne dienst van de Maagd Maria noemt, waar in men de zeven boetpsalmen en eenige gebeden aan de heyligen opleest. Door een langduurige gewoonte is dezen dienst, een dienst van gebod geworden, en de Monniken durven die niet nalaten; 't zy uyt *Devotie* of, om dat het volk hen van koelheyt en onagtzaamheyt mogt beschuldigen, in daden van een voorbeeldelyke Godtsvrugt.

Wat de gebeden van de leeken belangt, zy zyn alle, in de roozekrans van de Maagt Maria bevat; en om hen in *Devotie* te houden, is 'er in alle kerken een vastgesteld uur, om aldaar de rosekrans op te zeggen. Wanneer de klok geluyd heeft, en alle de *Parochianen* vergadert zyn, komt de dorps-paap of een andere Priester, uyt het *Sakraments* huysje, met zyn koorkleed en gaat na 't autaar van de Maagt, en na aldaar eenige waskaarzen ontstoken te hebben, valt hy op zyne knyen ter neder, maakt het teken des kruys, en begint de Rosekrans met een gebed aan de H. Maagt. Wanneer hy

de

de helft van 't *Ave Maria* opgezeyt heeft, word dit door het volk vervolgt, en de Priester en het volk herhalen dit tienmaal. Vervolgens zeyt de Priester, in 't latyn. *Eere zy* de Vader, de Zoon en de H. Geest. En het volk antwoord ook in 't latyn, gelyk *het was in den beginne, gelyk het nu is, en gelyk het in eeuwigheyt zal zyn Amen.* Waarop de Priester de helft van 't *onze Vader*, en tienmaal de helft van 't *Ave Maria* zeyt, dat het volk volvoert, tot dat zy het eene en 't andere vyftigmaal agter malkanderen opgezeyt hebben. Dit gedaan zynde, doet de Priester een ander gebed, aan de H. Maagt, begint de lofzang, en op elk der *Titels*, antwoord het volk, *Ora pro nobis*, dat is, *bid voor ons*; na de lofzang, bezoeken de Priesters en 't volk, vyf autaaren, en voor ieder autaar zeggen zy een *Pater noster*, een *Ave Maria*, en een *Gloria Patri*, Eyndelyk de Priester voor 't groote Autaar op zyne knyen nedervallende, doet daar een daad van berouw, en eyndigt met dit gebed *Verligt onze duysternisse o Heere enz.* Alle de gebeden van 't Rosekransje zyn in de gemeene taale; behalven het *Gloria Patri*, en het *Ora pro nobis* in eenige kerken is 'er na het Roozekransje een (a) gemoedelyk gebed. De Priesters of een ander Godvrugtig persoon, leest een Hooftstuk uyt een Godvrugtig boek, gelyk *Thomas a Kempis*, *Franciskus de Sales*, of Vader *Eusebio* over het onderscheyd dat 'er tusschen de tydelyke en eeuwige zaken is. Wanneer men dit Hooftstuk,

(a) *'t Is een gebed, of een overdenking die in den Geest gedaan werd, en zonder woorden moet gedaan worden.*

gelezen heeft, gaanze alle op hunne knyen leggen, en elk overdenkt den inhoud van dit Hoofdſtuk, met een groot ſtilſwygen, en veel Godtsvrugt. Na deze *Meditatie*, die omtrent een half uur duurt, doet de Prieſter een dankzegging, wegens alle de weldaden, die elk van hen, tot dit oogenblik toe, van God heeft ontfangen.

Ik bekenne dat deze oeffening van een Kriſtelyke Godtsvrugt, my altyt ongemeen behaagt heeft; want in de boeken, waar van de Priesters eerlyke luyden zynde, zig bedienen, is geen bygelovige leere; uytgezondert het geene dat het Avondmaal betreft, en zelfs is dat daar van gezegt word, zo dubbelzinnig, dat de *Proteſtanten* en Rooms *Katholyken*, het zelve volgens hunne verſchillende gevoelens zullen konnen verklaaren. Ten opzigte van het gemoedelyk gebed, 't is een vernedering voor God, waar in men zyne oneyndige eygenſchappen, en onze onwaardigheyt beſchout, waar in men hem zyn gunſt en H. Geeſt tot verbetering van ons leven afſmeekt, en om Hem met een zuyver en verbryzelt hart te dienen. Zo alle de gebeden, dienſt en plegtigheden van de Roomſche kerk zo vry van afgodery en bygeloof waren, als deze overdenking, zou men haar van geen verdorventheyt konnen beſchuldigen. In alle de andere daden van openbaare Godtsvrugt, wordt de dienſt niet anders dan in 't *Latyn* gedaan, en in dorpen, of vlekken van drie hondert huyſen zal men naauwelyks een perſoon vinden, die het latyn verſtaat, behalven de Dorp-paap, die zelfs menigmalen niet volkomelyk verſtaat, 't geen hy in deze taale leeſt. Deze algemeene on-

onwetenheyt van de latynſche taal toont baarblykelyk aan, dat het volk niet weet wat het van God in de Kerkgebeden affmeekt, zelfs zo een booſaardig Prieſter, ſnood genoeg was, om hen in 't latyn te vloeken, zy daar op *Amen* zouden zeggen. Ik kan het gemeene volk dit niet ten quaadſten duyden, maar kan men de Paus en de Prieſters ontſchuldigen, die het zelve in deze onwetentheyt houden, die hen het lezen van de H. Schrift verbieden, en die hen beletten te weten, 't geen *Paulus* over de wyze van God in de gemeene tale te bidden, zeyt? zekerlyk zy zullen daar van eens verantwoordinge voor de ontzaghelyke Vierſchaar van God moeten doen.

Behalven de openbaare gebeden van de Roſenkrans zyn 'er byzondere die men in huys doet, als de XII. Geloofs artykelen, het gebed des Heeren, het gebed aan de Maagt, de betuyging van liefde en andere gebeden aan de Heylige Engelen, en voor de Zielen in 't Vagevuur.

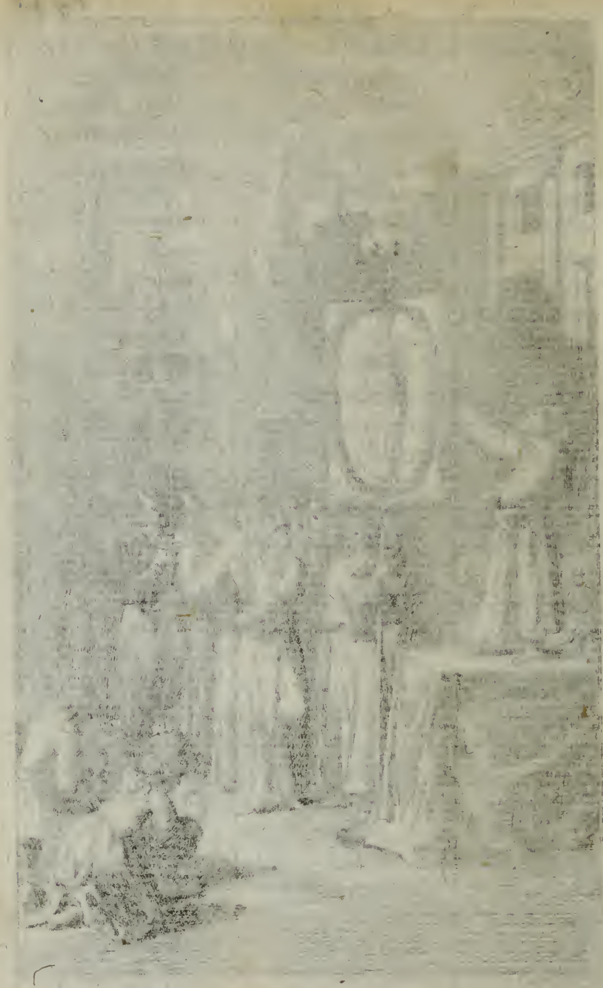
Het gebed van de Roſekrans werd niet alleen in de kerk opgezegt, maar ook langs ſtraat gezongen. Deze gewoonte is door de Dominikanen ingevoert, die op eenige plaatſen van Spanje de vaders van de Heylige Roſekrans, genoemt werden. Des Zondags en op de Feeſtdagen na de Veſpers, begint de Prioor met al zyn volk die de naam van 't broederſchap van de H. Roſekrans aannemen, de Veſpers van de Maagd, en geduurende dezen tyd luyd men de klokken, om het volk tot de *Proceſſie* te nodigen, wanneer de Veſpers van de Maagd geeyndigt zyn, neemt de koſter van 't klooſter het koorkleed aan hebbende het vaandel, waar in

de Maagd Maria geschildert is, in 't geheel met roozen bezet, hebbende aan elke zyde twee leerbroeders ook met hunne Choorkleden en met een brandende waskaars in de hand, alle deze leden gaan twee aan twee, met waskaarsen heenen, daar op volgt het vaandel, dat alle Monniken by paaren volgen. De *Procesje* gaat in deze order door de straten, alle *Ave Maria* zingende, en het volk antwoord, *Ora pro nobis*, dat is, *bid voor ons*, zy blyven op zekere plaats stil staan, alwaar een Monnik op een tafel klimmende een leerrede doet over de uytnementheyt en 't vermogen van de Rosekrans. Deze leerrede lokt zeer veel menschen, die de *Processie* volgen, op hun te rugkomste in de kerk, alwaar een andere Monnik een leerrede over het zelve onderwerp doet, vermaand hy het volk, om veel werk van de Rosekrans te maken.

Dit buytenspoorige bygeloof van de Rosekrans gaat zo verre, dat zo men iemand ziet sterven zonder Rosekrans van de Maagd, in de hand te hebben, men hem voor geen Kristen aanmerkt, en zo een mag dan zelfs in geen gewyde aarde begraven worden, zo lang tot dat 'er iemandt komt die geloofwaardig zynde, verzekert dat hy een goed Kristen was, 't is zelfs zo gemeen onder de Bygelovige, dat men haar by daag noyt zonder dit snoer in de hand, en by nagt om de hals ziet. En niets is 'er in *Spanje* en *Portugaal* gemeender, als op de markt en in de winkels menschen te vinden die hun Rosekrans opzeggen, 't zy koopende of verkoopende. Daar zyn zelfs mannen en vrouwen van een snood leven, die dit doen, dewyl ze

hun

hun boosheyt bedryven, derhalven dewyl elk een verpligt is om zyn Rosekrans alle dagen naaukeurig op te zeggen, doen zommige dit wandelende, andere in gezelschap zonder dat hen dit belet, om te lagchen en te praten, zulken aandagt gebruykenze in het uytspreken van hun onverzuymelyke gebed van den H. Roozekrans. Hoewel dit een groote misslag is een dag te verzuymen, met zyn Rosekrans op te zeggen, is het nogtans geen dodelyke zonde. Met de Priesters en Monniken is het anders gelegen, deze moeten hunne getyden alle dagen opzeggen, dewylze volgens de *Canons* van de kerk anders een doodelyke zonde begaan, ondertusschen word deze Goddelyke dienst, die in 't *Particulier* en met een Kristelyke *devotie* moet gedaan worden, zo wel door de Priesters en Monniken ontheyligt als de Roozekrans door de leeken. Ik heb dikwils Priesters met de kaart zien speelen, en die met een in haar getydeboek mompelden, dat op tafel lag, en dit is my verscheyden maal gebeurt. Andere in gezelschap kuyerende, en ook zodanige die nog veel snoder daden bedryven, zeggen hunne getyden op, wanneer zy aan geheel iets anders, dan om Godsvrugt denken: met wat gedagten hun verstand ook vervult is, wanneer zy in hun getydeboek maar wat prevelen, oordeelen zy hen naaukeurig van dit gedeelte van hun kerkelyke pligt gequeten te hebben, 't geen nog het verfoeyelykste is, is dit, dat tusschen een Non en haar Geestelyke Minnaar gepleegt word. Ik heb reets gezeyt dat de aangenomen Monniken, in gemoede verpligt zyn, om alle dagen de dienst in 't *Latyn* te doen, 't geen meer dan vyf *quar-*

tiers uurs tyd vereyst, om het onderscheydentlyk te verrigten, dog dewyl zy het grootste gedeelte van hun tyd besteden, om minnebrieven te schryven, wanneer zy niet by malkander zyn, hebben zy geen tyd om hunne getyden op te zeggen, komen ook voor de tralie by malkander, vermengende het lezen van 't getydeboek met onkuysche daden en woorden.

De zedigheyt laat het my niet toe, om hier van meer te zeggen, zonder dat, zou ik uyt de verkeering van de Monniken met de Nonnen, de ysselykste dingen konnen bybrengen, die men oyt gezien heeft, of waar van men oyt heeft hooren spreeken; dog zulken onaangenamen stoffe verlatende, zal ik een woord zeggen van de voordeelen die de Monniken en Priesters van hunne ongodsdienstige gebeden trekken, als ook van hunne konststreeken, om ze het volk aan te pryzen.

Van de Gazmonnos.

DE voordeelen die de Priesters en Monniken van hunne gebeden trekken, zyn van zeer veel minder belang, als die van de *absolutien* en missen, dewyl 't niet dan by toeval is, dat men zig by hen vervoegt, en gelt geeft om gebeden te prevelen. 't Is gemeenlyk tot de Monniken of Nonnen, die door hun gestrenge Godtsdienst pleging vermaart zyn, dat men zyn toevlugt neemt, wanneer men gebeden voor een zieke wil laten doen; dog dewyl het volk zig zeer veel in het gevoelen bedriegt, dat het van deze gewaande Godsdienstige heeft, zal het goet zyn

zyn om hier een denkbeeld van deze Monniken te geven die de Spanjaars *Gazmonnos* dat is, Geestelyke van een volmaakte Godsvrugt, en heyligheyt noemen. In elk klooster zyn negen of tien van deze *Gazmonnos* die deze *Professie* hebben aangenomen, om dat zy door hunne *Examinateurs* onbequaam geoordeelt worden, Biegtvaders of Predikers te zyn. Hoe wel zy het latyn naauwelyks verstaan, geeft men hen vryheyt om de mis te doen, op dat zy niet ten laste van 't klooster mogten komen. Deze onnozele weetnieten leyden om zig beminnelyk te maken, een zeer afgezondert leven, houden zig in hunne Cellen opgesloten, en hebben by na geen omgang met de andere Monniken, van grooter verdiensten, zy verkeeren maar met elkanderen, en niet tegenstaande hunne uyterlyke gestrengheyt, is 'er geen vermaak dat zy niet met elkanderen nemen.

Wanneer zy uytgaan, zyn zy altyt met hun tweën; zy hebben een bleeke trony, gaan met nedergeslagen oogen, en hunne redenen zyn alleen van Geestelyke dingen In de bezoeken die zy doen eeten en drinken zy zeer weynig: dog zy weten dit wel te vergoeden, wanneer zy in hunne Cellen zyn. Door deze uyterlyke doodingen, gaan zy by het volk voor regtschapen heyligen door; en in de ziektens of in andere buyten gewoone gelegentheden, stelt men veel meer betrouwen op hunne gebeden, als in die van andere Monniken, wier heyligheyt zo veel gerugt niet maakt; wanneer hun agting eens vast gestelt is, weten zy hunne bezoeken en gebeden aan de zieken te weigeren

geren, die hen zonder gelt of zonder een fraaye vereering ontbieden, onder voorwendzel van een groot getal andere zieken, die zy genootzaakt zyn te bezoeken; maar wanneer de nodiging met een vereering vergezelt gaat, ſtaan zy altyd gereed om aanſtonts mede te gaan.

Dies is het, dat het onnozele volk zig door de geveynſtheyt van deze onwetende Monniken, laat bedriegen aan wien het middelen verſchaft om op zulken aangenamen wyze als de ryken te konnen leven, en die byna noyt niet zyn, zonder hondert *Piſtolen* in de beurs te hebben.

Zommige zullen my miſſchien laſteren, om dat ik zulken leelyken denkbeeld, van deze heylige, in ſchyn geve, zonder dat ik van hun hart kan oordeelen; maar zonder hen alle ſwart te maken ik ſpreek niet dan van die geene, die voor de grootſte ſchynheylige en ſchelmen die oyt op aarde gevonden wierden, bekent zyn geweeſt. Ik heb 'er zeven gekent, die door de *Inquiſitie*-meeſters, vaſt gezet wierden, en welkers vonnis ik bywoonde, gelyk ik in 't voorgaande Hooftſtuk gezeyt hebbe. Om 'er door deze zeven van te oordeelen, wat denkbeeld kan men van de andere hebben dan dat het uytwendige vertoog van haar gedrag, niet dan een mantel is, om hunne gevaarlyke oogmerken te bedekken. Daar zyn Monniken die even eens zyn. Gelyk ik 'er een voorbeeld in het Hooftſtuk van de *Inquiſitie* van by gehaalt heb.

Hoe wel men alle dagen van deze *Gazmonnos* door *de Inquiſitie*-meeſters ziet vaſtgezet, is men nogtans zodanig door haar uyterlyk vertoog verblind, dat men altyt zyn toevlugt tot de gebeden van iemant dezer geveynsden neemt.

Zy

Zy zetten hun gruweldaden zo ver voort dat ze de hoofden des huysgezins diets maken, dat zy in gemoede verpligt zyn, veel eer te werken dan hen tot gebeden over te geven, en dat de voorzienigheyt alle dingen zodanig tot wel zyn van zyne ſchepzelen geſchikt heeft, dat voorziende dat de Vaderen des huysgezins geen tyd zouden hebben om gebeden te doen, dezelve daar toe Godvrugtige perſonen heeft uytgekoſen, om God ten hunnen voordeele te bidden. Of zy het doen, of niet, is God bekent: Dog gemeenlyk zyn zy zo haaſt niet in hun klooſter, of zy zyn vrolyk, en vermaken hen ten koſte van die geene die zy door hun geveynsde Godtsvrugt, en door de bleeke koleur, die zy hun trony weten te geven bedrogen hebben: ô Goede God wat is uwe lankmoedigheyt groot, in zodanige monſters van godloosheyt, op aarde te dulden. Behalven de Monniken en Nonnen, bemoeyen hen veele blinden, om aan de Heyligen gebeden voor gelt te doen, zy loopen geduurig langs ſtraat, en 's nagts dragen zy een lantaaren, niet om te zien maar om gezien te worden; wanneer men hen hoort gaan, roept men ze, en geeftze een ſtuyver om zodanigen heylig te bidden. Op deze wyze verzamelen zy gelt om met vermaak en op hun gemak te leven.

Leerrede van den ſchryver over het gebed.

WAt belangt de konſt-ſtreeken waar van de Prieſters en Monniken zig bedienen, om dit ſlag van gebeden het volk aan te pryzen, zal ik maar een voorbeeld by brengen dat het myne is. Op zeker tyd wierd ik verzogt over deze ſtoffe te prediken, door de moeder *Abdiſſe* van de Nonnen van Sant *Klara*, die my in 't byzonder gezeyt had, dat veele van hare Nonnen het gebed zeer ſlordig opvolgden, en dat zy de meeſte tyd met haar *Devoten*, dat is, Minnaars voor de traly doorbragten, en die alleen uyt yver daar byvoegde, dat deze Nonnen duyvelinnen in hun klooſter waren. Om haar te verpligten, predikte ik, en nam het 21 vers van *Mattheus* XVII, tot myn text, luydende: *maar dit geſlagte van Duyvelen gaat niet uyt dan door vaſten en bidden*; in de verklaaring van dezen Text, volgde ik ten eenemale de uytlegging van den geleerden *Sylveira* op, en ik tragte aan te toonen dat de perſonen die Gode toegewyd waren, door een openbare belydenis van het Monnike leven in gemoede verpligt waren, om zonder ophouden te bidden, gelyk *Paulus* zeyt, en dat zo zy deze noodzakelyke pligt verzuymden erger dan de Duyvelen waren. Na dit voorſtel toonde ik aan, dat het gebed en 't vaſten, de eenige middelen waren om dit ſlag van Duyvelen te onder te brengen.

Eyndelyk vertoonde ik de verbindende verpligting, waar in wy zyn, door het uytdrukkelyk

bevel

bevel van Jesus Christus en van zyne Apostelen, om ons geduurig in den gebede te oeffenen, en ik prees de vervulling van dezen pligt als een middel aan, om tot de hoogste trap, van *Glory* in het *Paradys* te komen, en zelfs de Engelen, de Profeeten; de aarts Vaderen, de Apostelen en alle de heyligen van 't Hemel-hof te boven te gaan.

Ik ben niet voornemens, om hier een afschrift van myn leerrede te geven: dog ik kan niet nalaten, om het bewys by te brengen waar van ik my bediende om dit laatste voorstel te bevestigen, en de belaghelyke leerwyze aan te toonen, die de Roomsch *Katholyke* predikers, in 't algemeen gebruyken.

Dit bewys was uyt de History-schryvers van de order van *St. Augustyn* getrokken, welke ons willen verzekeren, dat deze vermaarde Kerkvader dadelyk in den Hemel is, voor den troon van de H. Drieenheyt, alwaar hy geplaatst is, ter vergeldinge van de ongemeene yver en Godtsvrugt die hy op aarde voor deze heylige verborgentheit betoont heeft, en dewyl dezen grooten heylig, by na al zyn tyd in gebeden heeft doorgebragt, terwylen hy op aarde was, geven deze *History* schryvers voor, dat hy grooter in den Hemel is, dan alle andere Heyligen, zy voegen 'er by, dat 'er in den Hemel van de H. Drieenheit niemant anders dan de Vader, de Zoon de H. Geest, de Maagt Maria, *Josef*, en *Augustyn* is. Dit is het dat vader *Gracia* in een leerrede over Sant *Augustyn* verzekert, die in zyn *Santoral* te *Saragossa* in 't Jaar 1707 gedrukt, gevonden werd.

Dewyl ik wist dat men my Matth. XI: vers 11.

kon tegenwerpen, alwaar gezeyt word, *voorwaar zegge ik u dat 'er onder die geene die van vrouwen geboren zyn niemand grooter is dan Johannes den dooper.* Nam ik deze tegenwerping weg, met te zeggen, dat men geen regel zonder uytzondering vond, en dat *Augustyn* daar van een voorbeeld was. Ik bewees het door deze Grondregel, by de Godgeleerden aangenomen. *Infimum supremi excedit supremum infimi*, dat is, *de minste van een hooger order is grooter dan de eerste van een lager order.* Daar zyn drie Hemelen, voegde ik 'er by, gelyk *Paulus* gezegt heeft, of gelyk eenige geleerden het uytleggen, drie onderscheydene ordens, in de eerste Hemel, zyn de drie persoonen van de Godheyt, de Maagd *Maria*, *Josef en Augustyn*, in de twede, zyn de Geestelyke verstanden geplaatst, en in de derde *Johannes den* Dooper, aan 't hooft van 't Hemels heirleger, der heyligen, zo *Augustyn* dan de laatste in 't hoogste der Hemelen is, is hy grooter dan *Johannes* den Doper, hoewel de eerste in de laagste Hemel; en hy gaat alle de heyligen, van 't Hemel-hof in *glory* te boven, ter vergeldinge van zyn brandende yver, in het gebed zo lang hy op aarden was.

Door dit voorbeeld, prees ik de Nonnen de oeffeninge des gebeds kragtig aan, en ik verzekerde haar, van de zelve beloning in den Hemel, zo zy zulken verheerlykten heylig navolgden. Ik onderschraagde deze vermaningen, met een vertelling, van 't hart van sant Augustyn in de stad *Pavia* alwaar het afzonderlyk van zyn lighaam in een kristallen doos bewaard word. Men geeft voor, dat dit hart alle Jaren op den dag der H. Drieenheit, driemaal tegen de doos

aanſlaat, op de zelve wyze als dat van iemand, die nog in 't leven is, dat dit tot een kragtig bewys van de groote *Devotie* van dezen heylig voor de Drieenheit verſtrekt, die hy onophoudelyk beſchout, om zyn lof uyt te galmen, en dat de klopping van zyn hart geduurende dezen dag, de heerlyke vergelding van zyn Ziel in den Hemel aanwyſt.

Wanneer ik my alle deze zottigheden herinnere die de Rooms Katholyke predikers op den ſtoel voortbrengen, kan ik niet anders doen, dan God danken, van my deze gezintheit onttrokken te hebben, en by een andere ingang vergunt, alwaar ik geleert heb een ander gebruyk van de H. Schrift tot ſtigting der gelovigen te maken, en niet om hunne verſtanden in tydkortingen te doen weyden, die nadeelig aan hunne Zaligheit zyn: zie daar genoeg om een denkbeeld van de Prieſters, zo Geeſtelyke als Wereltlyke te maken. Men heeft de konſtgreepen gezien, die de Monniken in 't werk ſtellen, om voordeel uyt hunne gebeden te trekken, en om de oeffening daar van, aan allerley ſlag van menſchen aan te pryzen. Laat men nu eens hun wyze van God te bidden met die der *Proteſtanten* vergelyken, en men zal bevinden, dat de gebeden van de laatſte by God veel aangenamer dan die van de Rooms *Katholyken* moeten zyn.

II. ARTYKEL.

Van de aanbidding der Beelden.

DE aanbidding der Beelden, is door verscheyden algemeene *Koncilien* belast geweest, en door verscheyden Pausen bevestigt; wiens besluyten ten dezen opzigte als waaragtige geloofs *Artykelen* aangemerkt worden. Ieder die dit tegenspreekt, of zig voor 't uyterlyke daar niet na gedraagt, word door de *Inquisitie*-meesters als een Ketter gestraft. Derhalven is het geen wonder, dat luyden in dit geloof opgevoed, zonder eenige kennis van de misdaat van afgodery, de beelden der heyligen aanbidden, met zo veel, en zomtyts met meer yver, als zy betoonen wanneer zy hun gebed tot God uytstorten.

Deze afgodische dienst, en het vergeten van God zyn de eerste zeeden die men in 't gemoed, der kinderen zaayt, en 't geen de Jesuiten te *Saragosse* het meest aan hunne leerlingen aanpryssen, is de Godtsdienstpleging, aan onze lieve Vrou van de *Pilaar*, deze Godtsdienst word door een langduurige gewoonte, zo diep in het gemoed van deze scholieren ingedrukt dat ze by het uytgaan van 't *Collegie* niet verzuymen, om dit gelukzalige beeld te bezoeken, en aan te bidden, 't is een regel, die zo gestreng word opgevolgt, dat een scholier die daar omtrent nalatig is, des anderen daags tot den bloede toe werd gegeesselt. Wat my belangt, ik kan zeggen, dat ik geduurende de drie Jaaren die ik by

de

de *Jesuiten gestudeert* heb, noyt gestraft ben, om dat ik in de eerbewyzing omtrent onze lieve vrou te kort schoot. Aan 't voorhooft van onze *Thema* 's waren wy verpligt deze woorden te schryven:

Dirige tu calamum, virgo Maria, meum.

Dat is,

Maagd Maria bestier myn pen.

Ik was dit ook zo gewoon, dat ik tien jaren lang noyt nagelate heb, deze woorden boven aan van alles wat ik schreef te zetten, en ik kan betuygen dat het my niet geheugt, in al dien tyd den heyligen naam van God oyt aangebeden te hebben, in myne ziektens, of in myne benaautheden, was myn voorname gebed, *Maagt van de Pilaar help my, heylige Maagd*, zo dat myn Godsdienstigheyt voor de Maagd, myn God en Jesus Christus myn Zaligmaker ten eenemale heeft doen vergeten. En in der daat, wanneer men deze stoffe niet te veel wil uytpluysen, en men zig aan de leere houd die door geheel *Spanje* geleeraart word, men heeft veel meer reden om zyn vertrouwen op de heylige Maagd, als op Christus te stellen, want zie hier eens, de gewoone uytdrukkingen van de predikers van dit land. Namentlyk, dat God, nog Jesus Christus, in den Hemel niets konnen doen, dat niet van de gelukzalige Maagd Maria word goet gekeurt, dat zy de deur der heerlykheyt is, en dat niemand, dan door haar magt aldaar kan intreden enz. Deze voorstel-

 lingen

lingen zyn als zulke onbetwiſtbare waarheden voorgeſtelt, dat men dezelve zonder voor een Ketter gehouden, en als zodanig eenen geſtraft te worden, niet zou durven tegenſpreken. Dewyl dit leerſtuk van de aanroeping der beelden, tot de minſte omſtandigheyt toe, verdient nageſpeurt te worden, zal ik de order van de verſchydene rangen der Heyligen, nopende den dienſt die men aan dezelve, als aan hunne beelden bewyſt, opvolgen. In de eerſte plaats, dat van Jeſus Chriſtus word aangebeden, als of het zyn eygen lighaam zelfs was, ik zal 'er twee voorbeelden van byhalen die ik met myn eygen oogen gezien heb.

Hiſtorie van een Kruicifix van de Kerk van den Zaligmaker te Saragoſſe.

IN de hooftkerk van den Zaligmaker te *Saragoſſe*, was een oud *Crucifix* agter het *Choor* in een kleyne *Kapel*, waar op men geen meer agt ſloeg, niemant dagt om dit *Crucifix*, behalven een *Kanonik* van deze Kerk, die alle dagen heenen ging, om zyne knyen voor dit beeld zeer nederig te buygen, en zyne gebeden voor het zelve uyt te ſtorten. Deze *Kanonik* hoewel Godsdienſtig voor 't uyterlyke, was zeer ſtaatzugtig, en wenſchte tot een voorname waardigheyt, in de kerk te mogen komen. Eens op zyne knyen, voor dit oude *Crucifix* leggende, ſmeekte hy deſſelfs byſtand af, om Biſſchop, naderhand *Kardinaal*, en eyndelyk *Pau*s te worden, zyn gebed geeyndigt zynde, antwoort het *Crucifix* hem:

Yn

Y tu me ves a qui, que hazes por mi?

Dat is,

Gy ziet my hier, en wat doet gy voor my?

Deze zelfde woorden zyn nu met goude letteren, op de doornekroon van dit *Crucifix* geschreven, de Kanonik antwoordt·

Domine peccavi & malum coram te feci.

Dat is,

Heere ik heb tegen u gezondigt en gedaan wat quaat is in uwe oogen (a).

Op deze nederige belydenis zey het beeld, gy zult Bisschop zyn, en in der daat hy wierd het weynig tyd daar na. Deze woorden door het *Crucifix* uytgesproken zynde, maakten zo veel gerugt, dat het volk in menigte heenen liep om offerhanden aan het zelve te brengen, om zo als een vergoeding te doen, dat men 't zelve beeld zo lang vergeten had. Zedert dit wonderwerk, wierd het zodanig vereert dat de offerhanden die de zes eerste Jaaren aan het zelve gedaan wierden, op een millioen kroonen begroot wierden. Volgens de *History* die daar van is uytgegeven, viel dit wonderwerk voor in den Jaare 1562, en het *Kapittel* van de Hooftkerk, had besloten een pragtige Kapel voor dit *Crucifix* in een hoek van de kerk te bouwen, dog het

(a) Psalm LI: 6.

zey, aan den zelven *Kanonik*, ik wil tot aan het eynde des werelts blyven, daar ik ben. Op deze verklaaring; heeft men 't in zyn oude *Kapel* gelaten die pragtig verciert is Dog niemant durft het *Crucifix* aanraken uyt vreeze van het zelve te mishagen, het heeft een oude (a) afgedragen Paruyk op het hooft; die 't het onzaggelykste voorwerp des werelts maakt, zyn trony is zo swart en leelyk, dat men 't niet kan onderscheyden of 't die van een man of vrou is, dog uyt het kruys en de doornekroon, ziet men wel, dat het een *Crucifix* moet wezen.

Dit beeld is tegenwoordig, zo geeerbied, en men gelooft dat het zulke groote wonderwerken kan doen, dat men 't nooyt dan in de dringenste nootzakelykheden omdraagt, zo men by voorbeeld, groote duurte heeft en men voor een schrale oogst bedugt is, staan de Aartsbisschop en het *Kapittel* toe, om dit *Crucifix* uyt zyn kapel te ligten, en beramen dan een dag, wanneer 't regenagtig toeschynt, om 't in *Processie* om te dragen. Alle de Priesters en de Geestelyke orders zyn verpligt 't zelve by te woonen, zonder verschooninge voor te wenden, en het volk betoont dan kenmerken van een openbaar berouw. De aartsbisschop, de onderkoning en de overigheyt verschynen dan in rougewaden, en op den aangewezen dag begeven zig alle de broederschappen, na de hooftkerk, in 't Jaar 1706, telde ik in diergelyke *Processie* zes hondert boetelingen, waar van veele het bloed van hunne schouderen, tot op de aarde lieten lopen, andere torsten lange, en swaa-

(a) Tignasse.

ſwaare kruyſſen, en andere groote ſtaven yzer, of ſware ketenen, om den hals, in 't midden van deze droevige voorwerpen die de *Proceſſie* vergezelden, liepen 'er twaalf Prieſters in Rougewaad, draagende het *Crucifix* op hunne ſchouderen, en geduurende de geheele *Proceſſie* zongen de gelubden de lofzangen.

Dewyl men deze *Proceſſie* noyt doet, dan wanneer het weer zig na 't droogen ſchynt te ſchikken, is men altyd van het *Mirakel* verzekert, en dikwils gebeurt het zelfs, eer het *Crucifix* uyt de Kapel genomen is. 't Welk het onnozele volk in het gevoelen beveſtigt, dat het van 't vermogen van dit beeld heeft. en krygt het *Kapittel* daar door een dubbelde tiende.

Daar gebeurde in den laatſten oorlog, tuſſchen Koning *Filippus* en *Karel* de III, een van de koddigſte voorvallen, namentlyk dat een heylige uytſtrooyde, dat zy een openbaring gehad had, die haar te kennen had gegeven, dat dit berugte beeld een *Butiflero*, dat is tot Koning *Filippus* genegen was, dewyl het volk in dezen tyd nu in twee partyen verdeelt was, roemde een andere heylige dat de Maagd Maria, van de *Pilaar*, haar verſchenen was, en haar verklaart had, dat zy *Karel* de III. verdedigde. Deze twee vertellingen hadden zo veel invloey op het gemoet, van 't volk, dat de aanhangers van Koning *Filippus*, hunne Godsdienſt, niet dan by 't *Crucifix*, en die van *Karel* de III. aan onze lieve vrou van de *Pilaar* verrigten. Men maakte liedjes hier over, en in zommige zey mendat wanneer *Karel* de III. te paard ſteeg, onze lieve vrou van de pilaar de ſtygbeugel vaſthield; en in andere, dat wanneer

Philippus in ons land quam, het *Crucifix* van den Zaligmaker, hem by de hand vatte. Deze twee partyen verdeelden de *Presenten*, die men de gewoonte had, aan het beeld van de maagd, en aan dat van den Zoon te doen; en dewyl het *Kapittel* van de Hooftkerk, daar veel by verloor, deed het daar over groote klagten aan de *Inquisitie*-meesters, die de loop van deze schandelyke verdeeltheyt stuyten. Het volk heeft kortom, zulken grooten gevoelen voor dit *Crucifix*, en desselfs geloof is zo blind ten dezen opzigte, dat niets bequaam zou zyn, om hun die gedagten te benemen, dat het tegen de Kanonik niet zou gesproken hebben. Wy hadden derhalven, alle de gewoonte als wy uyt het *Collegie* quamen, om eerst het *Crucifix* te bezoeken, desselfs voeten met onze handen aan te raken en dezelve te kussen, van daar gingen wy onze Godsdienst, by onze lieve vrouw van de *Pilaar* verrigten, welk beeld ten opzigte van de eerbewyzing dat van het *Crucifix* zeer ver te boven gaat.

Dewyl de *History* van dit beeld weynig bekent is, zal men geerne daar van een kort verhaal alhier ter nedergestelt vinden.

History van 't Beeld van onze lieve Vrou van de pilaar.

DE Stad *Saragosse*, is door haar oudheyt vermaard, als door *Cesar Augustus* gestigt zynde, maar veel meer, door het hemelsche beeld, van onze lieve vrou van de *Pilaar*, volgens een boek genaamt *Historie van onze lie-*

ve vrou van de Pilaar en van haare wonderwerken, den Apoſtel Jakobus quam het Evangely aldaar prediken, van zeven andere perſoonen vergezelt zynde, die hy bekeert had. Als zy aan de kant van de *Eber* omtrent middernagt ſliepen, wierden zy door een hemels *Muzyk* wakker gemaakt, en zagen toen een heyrleger van Engelen, die zeer aangenaam zongen, en uyt den hemel nederdaalden, met een beeld op een *Pilaar*, dat zy een weynigje van de Rivier op de aarde neder 'zetten. Daar op zey het hooft, van deze Engelen, tot *Jakobus*, *dit beeld van* onze Koninginne zal de verdediging van deze ſtad zyn, alwaar gy de Chriſten Godtsdienſt plant. Heb derhalven goeden moed; want met haar byſtand, zult gy deze ſtad niet verlaten, eer alle de inwoonders de Godsdienſt van uw Goddelyke meeſter omhelſt hebben. En dewyl zy u zal beſchermen, moet gy u ook yverig betoonen om een behoorlyke kapel te bouwen. De Engelen dit beeld op de aarde latende blyven, en met het zelfde liefelyk gequeel ten hemel opgeklommen zynde, gingen *Jakobus* en zyne zeven medgezellen, op hunne knyen leggen, om God te bidden, en hem te danken voor de onwaardeerbare ſchat die hy hen toegezonden had, en des anderen daags, bouden zy met hunne eygene handen een *Kapel*, voor dit beeld; dewyl ik reets een beſchryving van deze Kapel en haar koſtelykheyt gegeven heb, zal ik nu nergens anders van ſpreeken, dan van de Afgodiſche dienſt, die men aan dit beeld bewyſt.

Behalven een *Kapittel* van *Kanonyken*, en verſcheyden Prieſters, waar van ik reets geſproken

 heb,

heb heeft dit beeld een byzondere *Kapellaan*, die een grooter voorregt, en meer magt bezit, als eenig Koning, Aartsbiſſchop of kerkelyk perſoon, behalven de Paus. Zyn bediening beſtaat niet, dan in dit beeld alle morgens te kleeden, 't geen hy alleen zonder iemants hulpe doet, en ten dien eynde haalt hy de vier gordynen toe, die aan het verhemeltzel vaſt gehegt zyn, op dat niemand het zelve naakt mogt zien. Daar is niemant dan hy, die vryheyt heeft om 'er zo digt by te komen, en de *Hiſtory* zeyt, dat een Aartsbiſſchop, de onbezonnentheyt hebbende, om de miſſe op het Autaar van de Maagt te willen doen, ſturf eer hy eens een begin gemaakt had. Ik heb *Philippus* de V. en *Karel* de III gezien, wanneer zy dit beeld bezogten, dat zy 'er een zekere tuſſchen wytte, van daan bleven, uyt vreeze van het zelve lot te moeten ondergaan. Met deze voorbehoedzelen, is het zeer ligt te doen geloven, dat niemant kan weten, van wat ſtoffe dit beeld is gemaakt, en dat deze kenniſſe alleen voor de Engelen bewaart is, derhalven beſtaat al de gunſt, die de Chriſtenen van de Maagd kunnen verkrygen, in de *Pilaar* te kuſſen, waar van men niet meer dan de groote van een dubbelde kroon, ziet, door een gat met goud omzet, dat men van agteren in de muur gemaakt heeft, alwaar de Koningen en alle die in ſtaat zyn om zulken dierbaren gunſte te konnen betalen, deze plaats van de ſteen op hunne knien aanbidden, en kuſſen. De brokken die van deze muur gevallen zyn, met dit gat te maken, werden als *Reliquien* geëert. En 't is een zonderlinge gunſt, wanneer men daar van een klyn ſtukje, voor een groote zom gelds magtig kan worden.

Daar

Daar is in deze *Kapel* altyt zulken grooten menigte van volk, dat ze dikwils de *Pilaar* niet kunnende kussen, men zig te vrede houd om die met de vinger aan te raken, die men dan op een Godsdienstige wyze kust. De groote *Kapel* van de lamp, is dag en nagt vol volk, en men geeft voor, dat zedert zy door den Apostel *Jakobus* gebout is, 'er noyt een oogenblik was, zonder van Christenen bezogt te worden. Dus gaan de arbeyts luyden wanneer zy den geheelen dag gearbeyt hebben, dit heylige beeld bezoeken, eer zy hen 't huys ter ruste begeven, en de grootste deugenieten en hoeren, laten 't niet na eer zy te bed gaan, om deze zelve eere aan dit beeld te bewyzen, van gedagten zynde dat alle hunne misdaden daar door zullen verzoent worden. Met een woord, elk een is overtuygt, dat men niet zalig kan worden, zo men niet alle dagen zyn Godsdienstplegingen aan dit heylig beeld bewees.

Om het volk in deze bygelovigheyt te versterken, vertelt de *Kapellaan* die de eenige kamer dienaar, van de maagd is, en die by gevolg als een Hemels man aangemerkt word, alles wat hem te binnen schiet, als zo veele openbaringen, die hy van de H Maagd ontfangen heeft, en men vind verscheydene van deze *Fabelen* in de *History* van onze lieve vrouw, van de *Pilaar*. Men verhaalt, daar in onder anderen, dat *Don Augustyn Ramirez Kapellaan*, van dit Beeld het zelve in 't Jaar 1542 kleedende; een half *quartier* uurs, met het zelve praatte en dat het hem dus aansprak.

„ Myn getrouwe en veel geliefde *Augustyn*, ik ben zeer misnoegt wegens de ondankbaar-

„ heyt van de inwoonders van deze ſtad. Derhalven belaſte ik u in *qualiteyt*, als myn *Kapellaan* uytdrukkelyk, dat gy alle de woorden, die ik u zegge ter dege onthout om ze getrouwelyk aan alle de inwoonders van *Saragoſſe* mede te deelen.

„ Ondankbaare volk herinner u, dat wanneer myn zoon tot verzoening des werelts gestorven was, maar inzonderheyt voor die der inwoonders van Saragoſſe, ik twee Jaren daar na, dat ik na lyf en Ziele ten Hemel was gevaren, deze ſtad tot myn vaſt verblyf gehouden heb, dit is het, dat my bewoog aan de Engelen te belaſten, om een beeld te maken, dat my volkomen geleek en een ander van myn Zoon Jeſus, tuſſchen myne armen, en die alle beyde op een *Pilaar* te zetten, waar van niemand de ſtoffe weet; en wanneer zy dit werk voltoyt hadden, liet ik myn beeld door de voornaamſte Engelen, door den Hemel rontom dragen, met het Hemelſche heyrleger omſtuwt zynde, en van de drieenheyt gevolgt, in welkers midden ik was. Wanneer deze *Proceſſie* in den Hemel geeyndigt was, zond ik de Engelen henen om myn beeld op der aarde te brengen, met een glans en Hemelſche liederen om myn zeer geliefde *Jakobus* op te wekken, die aan de kant van de riviere, zat en ſliep; en ik liet hem door myn *Ambaſſadeur Gabriel* aanzeggen, om met zyn eygen handen een *Kapel* voor myn beeld te maken, 't welk hy ook deed. 't Zedert dien tyd hebbe ik deze ſtad, tegen het onzaghelyke leger, van de *Saraceenen* verdedigt; waar van ik op een nagt, door myn

„ myn magtige hand, vyftig duyſent man in de
„ bres gedood, en de overige op de vlugt ge-
„ ſlagen heb.

„ Na zulken taſtbaren *Mirakel*, dewyl veele
„ my in de lugt wel hebben, zien ſtryden; heb
„ ik de inwoonders van deze ſtad, van de ver-
„ drukking der mooren gered, en heb het ge-
„ loof en de Godtsdienſt, in alle zuyverheyt al-
„ daar veele Jaaren bewaart. Hoe veel malen
„ heb ik haar niet wel regen gezonden? wan-
„ neer zy dezelve ten hoogſten van noden had-
„ den? Hoe veele van haare zieken hebbe ik
„ niet wel genezen? wat rykdommen, heeft
„ myn ſtantvaſtige genegentheyt, haar niet be-
„ zorgt, dog wel verre daar van daan, om my
„ een nederige dankbaarheyt voor alle deze wel-
„ daden te bewyzen, hebben ze my niet anders
„ dan een ſtinkende ondankbaarheyt betoont.
„ Ook heb ik 't zedert XVII Jaren, niet voor de
„ eeuwige Vader durven ſpreeken, die my Ko-
„ ninginne van deze ſtad gemaakt heeft. Wan-
„ neer ik met de drie perſoonen aan 't Hof
„ ben, om myn toeſtemming tot de vergiffenis
„ van verſcheyden zondaren, te geven; en dat
„ de Vader my na de ſtad vraagt, ben ik zo
„ beſchaamt, dat ik myn oogen voor hem niet
„ durve opheffen: Hy weet haare ondankbaar-
„ heyt zeer wel, en beſtraft my, dat ik haar
„ gierigheyt zo lang verdrage. Deze morgen
„ zelfs, in den raad van de drieenheyt ontbo-
„ den zynde, om aldaar een Goddelyk beſluyt,
„ betreffende den Aarts-biſſchop van *Saragoſſe*
„ te laten *paſſeren*, heeft my de H. Geeſt bele-
„ digt, en zy my, dat ik het niet verdiende,
„ om een der geheyme raden, in den Hemel te
we-

„ zen. Dewyl ik deze ſtad niet beter wiſt te regee-
„ ren,)die ik zelfs nogtans gekoſen had,) met
„ de ſchuldige inwoonders, gelyk zy verdien-
„ den, te ſtraffen. Deze verwytingen hebben
„ my een beſluyt doen nemen, om niet na 't
„ Hemelſche Hof, te rug te keeren, voor dat
„ ik voldoening, van hen heb, die my zo ſchrik-
„ kelyk hebben beledigt, zie hier dan het von-
„ nis, dat ik tegen de inwoonders van *Sara-*
„ *goſſe* uytſpreke, namentlyk. dat ik myn beeld,
„ van onder hunne handen zal wegnemen, en
„ dat ik de regeering van deze ſtad aan *Lucifer*
„ zal overgeven, zo zy geen vyftien agter een
„ volgende dagen, hunne nederige onderwer-
„ pingen, aan my doen, met giften, traanen,
„ en andere kenmerken, van hun opregt berou,
„ om de misſlagen te verbeteren, die zy 't ze-
„ dert XV Jaaren bedreven hebben. Zo zy met
„ mildadige handen en opregte harten tot my
„ komen, en myn gramſchap ſtillen, gelyk ik
„ begeere, zullen zy in dezen tydt, een Regen-
„ boog aan den Hemel zien, tot een getuyge-
„ niſſe, dat zy in myn gunſte zyn, anders kon-
„ nen zy verzekert wezen, dat zy onder de
„ beheerzing van den Vorſt der duyſternis,
„ zullen vervallen; en daar en boven verklaare
„ ik, dat zy geen *appel*, van dit Vonnis voor
„ de Vierſchaar, van den Vader, zullen kon-
„ nen verkrygen; want zodanig is myn wil,
„ en myn welbehagen.

Zie daar den inhoud, van de redenvoering, die men voorgeeft, dat de maagd aan *Don Auguſtyn Ramirez* haar *Kapellaan* deed; en die ik niet van woord tot woord bybrenge; dog die aan de getrouwigheyt van het uyttrekzel, dat
ik

ik 'er hier van geve twyffelen, kunnen de *History van onze lieve Vrou van de Pilaar* zelfs raadflagen; die door *Pieter Dormer* in den Jaare 1688. met *privilegie* en toelating, van de *inquisitie* meesters te *Saragosse* gedrukt is, ik heb my langen tyd, van dit boek bedient, en door een uytwerkzel van myn ongewone Godtsdienstigheyt, voor de Maagd, had ik de gewoonte om 'er alle dagen in te lezen, zo dat ik 'er meer uyt wist te praten, dan uyt de *Bybel*, het zelve zeven of agtmaal alle jaren doorlezende; zonder my nogtans meer over dit *fabelagtige* Boek uyt te breyden, zal ik zeggen, dat deze openbaring zo ras niet gemeen gemaakt was, of alle de inwoonders, van *Saragosse* waren zodanig ontstelt, dat de *Magistraat* om alle de onheylen, waar mede de Maagd hen bedreygde af te weeren, volgens een bevel van den Aartsbisschop, een *ordonnantie* afkondigen, waarby een yder van wat rang of staat hy ook was, gelast word om geduurende de vyftien dagen, drie dagen ter week te vasten, dit ook zelfs van de beesten te doen waarnemen, zonder hen op deze drie dagen te laten uytgaan; om de Kinderen ook maar eens daags te laten zuygen. Allerley werk, werd ook geduurende deze xv dagen verboden, gaande in deze tyd, by hoopen ter biegte, openbaare boete doende, en een groote menigte van geld, en wat men het dierbaarste hadde, aan het heylige Beeld, ten Offer brengende.

Men moet aanmerken dat deze openbaring, in de maand *Mey* wierd afgekondigt, en dat men omtrent dien tyd, by na altyt een Regen-

boog

boog in dit land, aan de Lugt ziet. Derhalven konnen de ſtigters van dit bedrog, van de vervulling van hunne *Profettie* verzekert wezen; en dat de Regenboog, ten minſten wel eens binnen de gemelden xv. dagen te voorſchyn zou komen. Dit gelukkig teken, dat zo begeert was verſcheen nogtans niet, dan op den elfden dag, wanneer elk zyne ſchatkiſt by na had uytgeput, om de gramſchap van de Maagt te ſtillen, toen volgde de blydſchap op de droefheyt en de Inwoonders van *Saragoſſe*, merkten zig zelfs, als het gelukkigſte volk des Werelts aan. 't Zedert dezen tyd, hebben zy een plegtige belofte gedaan, om voor onze lieve Vrouwe van de *Pilaar* een van de grootſte, en heerlykſte Kerken te bouwen, die 'er op de aarbodem is, dog by gebrek van geld heeft men dit gebouw, niet dan tien jaren daar na kunnen beginnen. De Overigheyt verſchafte toen vyftig duyſent *Piſtoletten*, om het ſtigten van dezen Tempel te beginnen; en de gemeene perſonen, by intekeninge 150000. *Piſtoletten. Don Franciskus Ibannez de la Riva de Herrera*, toen Aartsbiſſchop van *Saragoſſe* en naderhand van *Tolede*, ook *Generaal inquiſitie meeſter.* belaſte ook, aan alle de Kerkelyke, en Weereltlyke, om op alle zon en Feeſtdagen, des nademiddags werkſtoffen tot de volgende week aan te dragen. Ik ben 'er zelfs verſcheydenmaal by geweeſt, en zag de Aartsbiſſchop en zyne huysgenoten ſteenen van de Rivier af dragen tot daar het *Fondament* was gegraven. Zyn voorbeeld ſpoorde elk een, groote en kleyne, mannen en vrouwen, ouden en jonge, geeſtelyke en wereltlyke, aan om zulks ook te doen; zo lang tot dat den *Prelaat*

in

in een Priesterlyk gewaat den eersten steen, aan dit Gebouw geleyt had, na zyn zegen daar over uitgesproken te hebben, prees hy de opbouwing daar van het volk aan, 't was XIV. jaaren dat de grondvesten daar van geleyt zyn, arbeyden 'er alle dagen vyfhondert menschen aan, en nogtans was 'er nog geen derde van 't Gebouw gemaakt, wanneer ik van *Saragosse* vertrok, ik twyfele daar geenzins aan, of ze zal wanneer ze gemaakt is, tweemaal grooter, dan de *Paulus Kerk* te *Londen* zyn. Daar uyt kan men van de bygelovige Godtsdienstigheyt van dit volk, voor onze lieve vrou van de *Pilaar* oordeelen.

De fabelagtige openbaringen, die de *Kapellaan* van de maagt wegens dit beeld uytvint, betoveren het volk zodanig dat het vast gelooft, dat 'er voor niemant zonder de toestemminge van onze lieve Vrou van de Pilaar, Zaligheit te verwagten is, 't is daarvan, dat deze arme onwetende, geen dag laten voorby gaan, zonder dit beeld te bezoeken, en aan te bidden, uyt vreeze dat zo desselfs gramschap, eens tegen hen mogt ontsteken, zy onder de heerschappy van *Lucifer* mogten vervallen. De snode *Kappellaan*, draagt groote zorg hen in deze vreeze te houden om de schat van de H. Maagt, en de zyne te vermeerderen. De vaste inkomst van dezen *Kappellaan*, is niet dan 1000. *Pistoletten* s'jaars, en nogtans liet *don Pedro Valanzuela* die maar zes jaaren, in dienst van onze lieve Vrou van de *Pilaar* geweest is, op zyn overlyden 20000 *Pistoletten* aan de Maagt zyn weldoenster, en 10000 aan zyne vrienden na. Hoe het toegaat in de tyd van zes jaaren, dertig duysent *Pisto-*

let-

letten over te houden; na ruym geleeft te hebben, geef ik ieder een in bedenken.

Ik zou nooyt gedaan hebben, zo ik alle de wonder werken wilde aanhalen, die men aan dit Beeld toeſchryft; dog miſſchien zal ik nog een boek uytgeven waar in de voornaamſte wonder daden zullen ſtaan die men voorgeeft dat zy gewrogt heeft, op dat men de zwakke *Fondamenten*, en de belachelyke beuzelingen, van de Roomſche *Religie* mag leeren kennen, als ook de konſtſtreken van de Prieſters om het onnozele volk te verblinden.

Ik ga nu tot de aanbidding en inzonderheit, tot die van het *Crucifix* over.

Van de aanbidding van het Crucifix in het graf.

IK heb reets gezegt dat de *Rooms-Katholyken*, op witte donderdag de gewoonte hebben, de gewyde *Hoſtie* in een zeker ſlag van graf te zetten, alwaar ze tot den volgenden morgen ten elf uuren blyft, men plaaſt daar dan ook een Crucifix, dat men aanbid, als of het des Werelts Heyland was, neffens alle de werktuygen, die tot zyn lyden gedient hebben.

In elke Kerk zo *Parochiale*, als die van een Klooſter, maakt men een zeker ſlag van een graf, van de zelve breete als de groote Autaar, met tien of twaalf trappen, waar langs men tot de tafel van de Autaar klimt. Op deze tafel ſtaat een gouden doos met diamanten verrykt, waar in men de groote *Hoſtie* XXIV. uuren bewaart, welke de Prieſter op witte donderdag tuſſchen

elf

elf en twaalf uuren gewyd heeft. In dit graf ziet men zo veel waskaarſſen, als 'er *Parochianen* zyn; en welke XXIV. uuren lang brande. Op de grond leyt een *Crucifix* op een ſwart fluweelen kuſſen, met een zekeren bekken, aan elke zyde. Ten drie uuren na de middag, doet de Vaſtprediker een Leerrede en neemt altyt deze woorden van *Jezus Kriſtus* Joh. XIII. vers 34. tot een Text, *ik geeve u een nieu gebod dat gy elkanderen lief hebt; gelyk ik u lief gehad hebbe, dus ook gy malkanderen lief hebt.* Na deze Leerrede waar in men de ongemene liefde van Jeſus Kriſtus voor ons uytdrukt, waſcht de *Prelaat* of de Prieſter, de voeten van twaalf armen, en geduurende dezen tyd, kuſt het volk hem de voeten, dat van de eene Kerk na de andere gaat, om de graven te bezoeken en leyt een ſtuk geld in een van de bekkens. Des anderen daags morgens doet men een andere Leerrede over het lyden van onzen Zaligmaker waar in de Prediker de aanbidding van het kruis volgens de plegtige gewoonte van de Kerke aanpryſt, op dezen dag, dat is op goevrydag, is 'er geen miſſe, en de Prieſter of de *Prelaat*, die de dienſt waarneemt, eet de *Hoſtie* op, die den voorgaande dag gewyd is; wanneer men de *Paſſie* gezongen heeft, gaat men henen om het *Crucifix* aan te bidden, dat in het graf leyt. Zie eens, hoe deze plechtigheyt verrigt werd, de Prieſter die den dienſt waar neemt, of den Biſſchop, wanneer hy tegenwoordig is, trekt zyne ſchoenen uyt, en na zig driemaalen voor het Crucifix ter nedergebogen te hebben, gaat het zelve de voeten kuſſen. Vervolgens na zyn plaats, na zig nog drie maal op zyne knien ter nedergebogen te hebben. Alle

de andere Priesters doen vervolgens, de zelve eerbewyzing, dog zonder iets in 't bekken te leggen, dat niet dan voor de wereltlyke geschikt is. Na de Priesters, volgen de Magistraats Personen en daar op al het Volk. Wanneer alle het volk dit gedaan heeft nodigt de Priester hen om s'namiddags ten 4 uuren weder te komen, om de afneming van Jesus Christus van het Kruys by te woonen, dat een andere bygeloovigheit is, niet minder aanmerkens waardig dan de eerste. Het zelfde *Crucifix* dat in het graf lag word op de tafel van den Autaar over eynde gezet, met twee gordynen behangen, en wanneer de Kerk vol Volk is, gaat het *Kapittel* of de Broederschap uyt het *Sakraments-huisje*, werpt zig op zyn knien voor het Autaar, zingt het *miserere* op een beklaaglyken toon, en wanneer men aan het vers komt, *ik heb tegen u gezondigt*, enz. als dan schuyft men de Gordynen op, om het Beeld van den gekruysten Kristus aan het Volk te vertoonen. De Prediker klimt vervolgens op Stoel en vertoont de droefheyt van de Maagd *Maria*, wiens Beeld tranen stortende tegen over het Beeld van Jesus Christus, geplaatst is. Ik heb eens in diergelyken gelegentheyt, gepredikt in de *Augustyner* Kerk te *Huesca*, en had tot een text genomen. *een swaart sal door myn Ziele gaan.* Wanneer de Prediker alle zyn welsprekentheit in 't werk gestelt heeft om de onvergelykelyke droefheyt van de Maagd Maria uyt te drukken, in het zien lyden van zulk een schandelyke dood van haaren Zone, dan beveelt hy aan de Wagters die 'er by staan, hebbende nagelen, een hamer en andere werktuygen in hunne handen,

waar

waar van men zig in de Kruysfiging bediende, dat ze na het Kruys zullen gaan, en de doorne Kroon van 't *Crucifix* afnemen, en maalt dit stuk van het lyden zo welroerende af, als 't hem moogelyk is. Wanneer de Wagters de nagelen van de handen en voeten van het *Crucifix* uytgetrokken hebben, laten zy het lighaam van 't kruys neder, leggen het in een doodkist, en wanneer de Leerrede geeyndigt is, doet men een *Processie* in rougewaat, om de begravenis van Jesus Kristus, te vieren; in deze *Processie*, die altyd 's avonts gedaan werd, zyn 'er een groot getal boetelingen, die het lighaam van een scheuren, het bloed daar uyt laten stroomen, zo lang tot dat het lighaam van Jesus in 't graf gelyt is. Als dan gaat elk heenen, om het graf aan te bidden, en na deze aanbidding, begint de *Processie* van de Bedevaart na *Kalvarie*, waar van ik in het twede Hooftstuk gesproken hebbe.

Plegtigheyt die op Palm-zondag werd geviert,

EEn andere plegtigheit, van de *Rooms-Katholyken*, zo vermakelyk als bygelovig, is deze, die op Palm-zondag, des zondags voor Paaschen geviert werd. De Kerk viert op dezen dag, de gedagtenis van de zeeghaftige intrede, van Jesus *Christus* binnen *Jeruzalem*, op een Ezel rydende, wanneer het volk, van vrolykheyt zingende hunne klederen op den weg, spreyden en Palm-takken langs dezelve strooyden. Om den Zegepraal na te volgen speelt

 men

men een regtſchape *Komedie*, in verſcheyden Kerken, en voornamentlyk in de Kloofters.

Niets is 'er koddiger, en te gelyk ſchandelyker dan 't geene ik by deze gelegentheyt, in de Stad *Alvalate* gezien heb, waar van de Aartsbiſſchop van *Saragoſſe* Wereltlyk en Geeſtelyk Heer is, deze *Prelaat* en ik, namen de vlugt, met ons ſchielyk voor het Leger van Karel de III. te behoeden en zo geen Krygs gevangene te worden. Op Palm-zondag, ons in het Klooſter der *Franſiskanen* bevindende, wierd den Aartbiſſchop verzogt om de zegeryke intrede van Jeſus Kriſtus by te wonen en ik vergezelde hem. Wy vonden alle de Monniken in de Kerk hebbende de handen vol olyftakken. De vader *Gardiaan*, die aan hun hooft was, en die de Palmtakken gewyd hadde, zette de Aartsbiſſchop aan zyn regterhand, en deed de geheele broederſchap met het kruys voor af, optrekken. Op 't uytgaaan van de Kerk gingen wy op een groote plaats, alwaar wy met verbaaſtheyt, een dikke Monnik aan de deur zagen ſtaan. Als een *Nazarener* gekleed zynde, en op een Ezel zittende. Hebbende aan elke zyde een andere Monnik die de ſtygbeugel en een derde die het toom vaſthield. Deze Monnik Jeſus Chriſtus verbeeldende ging voor de Aarrsbiſſchop zo haaſt als de Proceſſie op de plaats, in beweging was, wierp men de klederen en de takken voor de *Nazareener* maar de Ezel deze plegtigheit ongewoon zynde, maakte zo veel kromme ſprongen, dat hy den Monnik van hem af wierp, waar door hy zyn arm brak. De Ezel die de vlugt nam, wierd agterhaalt en een ander Monnik, dat een beter ruyter was, klom 'er op, en

en voltooyden deze *Processie*. Hoe ernstig en swaargeestig den Aartsbisschop toen ook zyn mogt, kon hy niet nalaten, eens hartelyk daarom te lagchen. Na de *Processie*, nam een Leerbroeder den Ezel by het toom, en bragt hem in het Klooster, alwaar alle de Monniken die de zelve voorby gingen, den eenen na den anderen, den zelven een diepe eerbiedigheyt bewezen. Het volk viel in navolginge van hen, op hunne knien, voor het dier, zommige riepen *ó gelukkige Ezel*, en andere zeyden! *o Burro di Christo*; *ó Ezel van Christus* deze bygelovigheyt mishaagde den *Prelaat* zodanig, dat hy 'er de vader *Gardiaan* over bestrafte en ried hem dat zyne Monnike het onwetende volk, door hun voorbeeld niet meer zouden aansporen, om een Ezel aan te bidden. De *Gardiaan* die koddig wilde wezen, om hem van de swaargeestigheyt te verlossen, waar in hy zig bevond, antwoorde, dat het hem onmogelyk was, zyne beveelen uyt te voeren of hy moest alle zyne Monniken in een ander Klooster overbrengen, en hem een nieuwe Broederschap geven, de *Prelaat* hem na de waarom gevraagt hebbende; gaf de vader ten antwoord, *om dat alle myne Monniken regtschape Ezels zyn* zey de vader, *zo zyt gy dan een Gardiaan van Ezels*, voegde hem den Aartsbisschop toe.

Dus is het dat de Priesters en Monniken, door een uytwerkzel van hunne snode gierigheyt het onnozele volk bewegen, om niet alleen het beeld van Christus maar ook die van de beesten aan te bidden daar zyn zulke onbezielde dingen niet, die zy hen niet doen vereeren, Te *Calatrao*, is een *Crucifix* waar van men voorgeeft, dat de nagelen aan de voeten vast geklonken,

alle weken waſſen. De Klerk van de *Kapel*, heeft een doos die vol is, van kleyne ſtukjes van deze gewaande nagelen en verkoopt die aan 't volk, als dierbaare *Reliquien* die men kuſt en aanbid. In myn Jonkheit bewaarde ik 'er langen tyd, een kleyn ſtukje van, dat in goud gezet was, dat ik dag en nagt om myn hals droeg. Zodanigen botten onwetentheyt, is 'er onder het volk in *Spanje*, en dusdanigen ſnoden bedrog en gierigheyt der Prieſteren, en Monniken, want het is onmogelyk, te denken dat zy zelfs zo beeſtagtig zouden zyn om geloof aan diergelyke vertellingen te geven hoewel ze die als waarheden uytventen, zie hier een ander bewys van hunne bedriegeryen.

Hiſtorie van het Beeld van de Maagd van den Dageraad.

BEhalven het Beeld van onze lieve Vrouw, van de *Pilaar* is 'er nog een ander, te Saragoſſe dat men onze lieve Vrouwe van den Dageraad noemt. 't Is in de Kerk der *Franſiskanen* van Jeſus, van de brug, dus genoemt om dat haar Klooſter by de houten brug is, over eenige jaaren was dit Beeld in hoogagting en alle de leekebroeders van dit klooſter waren toen van het volk zeer geagt om dat zy een gerugt uytgeſtrooyt hadden, dat 'er in hun Klooſter altyt zulken Godsdienſtigen Broeder gevonden wierd, dat de zelve altyd van onze lieve vrou van den dageraat wierd begunſtigt. Tot een ongeluk voor dit Beeld, en voor het geheele Klooſter, vond een van deze leekebroers, die Klerk van de

de Maagd, van de Kapel was, goed, om bekent te maken, dat dit Beeld op haar Feeſtdag, zynde donderdags na Paaſchen na de Veſpertyd, met hem moeſt danſſen. Een zulken buiten gewoonen wonder werk, ſpoorde alle de inwoonders van de ſtad aan, om zig op den geſtelden dag derwaarts te begeven, dog deze fyne Monniken voorziende, dat het twintigſte gedeelte van al het volk dezen dans niet zoude kunnen zien, vonden goet om op nieuws bekent te maken, dat dit wonderwerk geduurende de geheele *oktaaf* van dit Feeſt, dat is, agt dagen lang zouden duuren. De eerſte en twede dag, waren 'er niet dan menſchen van rang tot deze vertooning toe gelaten, en het overige van de week, was voor de Burgers en 't gemeene volk. Op den geſtelden dag wierd het gemelde beeld zeer koſtelyk uytgedoſt in een kleyne vergulde Kapel en in het midden van deſzelfs Autaar gezet, welke met een menigte waskaarſſen verligt was voor het Autaar had men een Theater voor de Muſikanten en de leekebroers die dit Beeld moeſt doen danſſen, op geregt. Na dat de Veſpers gezongen waren, en de geheele Kerk vol was, gaf de vader Gardiaan het teken aan de leekebroer, om de Spaanſche folies met klapbeentjes te danſſen, de broeder dit langen tyd gedaan hebbende zonder dat het Beeld hem daar in navolgde, begon het volk te zeggen, dat hy een bedrieger was. Op dit gemor viel de Broeder op zyne knien, weende bitter, en zy tot het Beeld, met een klaagagtige ſtyl *hoor eens jonge vryſtertje laat my tog voor geen bedrieger doorgaan, gy weet zeer wel 't geen gy op zekere avond belooft hebt, wanneer ik de hair-*

lok-

lokken uytkamde die myn Neef u vereert heeft. Hoor dan en luyster hier na? gy spreekt evenwel niet? by dit heylig kruys? gy zult my betalen. Ik vrage u nog eens of gy uw woord wilt houden? of my ten spot van al dit volk stellen. Ik zal sweeren dat gy het zyt die my bedrogen hebt, elk een zal my geloven, en niemant zal in het toekomende meer op u betrouwen. Op deze laatste woorden, bewees het beeld eerbiedigheyt, aan den broeder, 't geen hem zo wel als het volk een onuytsprekelyke blytschap veroorzaakte, ik zie nu, zey de broeder tot het beeld dat gy een vrou van eer zyt, kom gaan wy, en laat ons 't zamen de Spaansche Follies danssen, en toont aan dit gezelschap dat gy alles doet wat gy belooft hebt, daarop deed het beeld drie minuten lang, groote keeren.

Ieder een stond op het gezigt van zulken grooten wonderwerk verzet, en een eerbiedig stilswygen, regeerde in de geheele Kerk. Niemant eyndelyk de mond durvende openen, zey de vroome broeder na dat het beeld had opgehouden zig te bewegen.

Gy ziet nu de groote agting die dit beeld voor my heeft, en om dat ik de inwoonders van Saragossa beminne als myn eygen leven, zal ik een gunst-bewys voor dezelve verzoeken, zo zy my dit weygert, is 't met haar omtrent my gedaan. Zie daar zyn de sleutelen van haar schatkist, en zy mag haar van een andere dienstknegt voorzien; dog ik ben verzekert, dat niemant haar zo getrouw zal zyn als ik geweest ben. Zy zal 'er meer dan eens om denken, eer dat ze 't zal wagen my quyt te raken, daar op zig na het beeld wendende, *de gunste die ik tegenwoordig van u voor myne medevaderlanders verzoe-*

zoeke is, dat gy de namen van alle die geene die maar een misse aan u laten doen, in het boek des Eeuwigen levens aan te schryven, want ik wenschte wel dat zy deze gunste niet te duur kogten. Myn waarde medevaderlanders denk niet, dat dit een geringe gunst is, want zo ras als gy dezelve zult verkregen hebben, kunt gy den Duyvel wel wat anders zeggen, en de spot met hem dryven, kom laat ons eens zien wat antwoord zy my zal geven, *wilt gy hen deze gunst dan toestaan zey hy tot het beeld*, en daar op ligte het zelve zyn hooft op, en liet het daar op nedervallen. Op dit teken riep al het volk uyt:

Viva, viva la virgin de la Aurora,

Dat is,

Lang leve de Maagdt van den Dageraadt.

Het gerugt van dit wonderwerk, verspreyde zig aanstonts door de geheele stad, en de zes volgende dagen lang, was de kerk van 's morgens af, vol volk, tot dat men de *Follies* van *Spanje* gedanst hadde, dog de *Inquisitie*-meesters, wat zeldzaams in dit wonderwerk vindende, lieten daar van grondige kennis nemen, zonden des middernagts hun *Sekretaris* na het Klooster, met last om de leekebroeder vast te zetten, en het beeld met alle mogelyke zorg te beschouwen, deze *Sekretaris* ontdekte een veer, in het beeld met een Koperdraad die op het Autaar uytquam, en dat een andere broeder, die onder den Autaar verscholen, zat, trok om het beeld die bewegingen te doen hebben, die men be-

reerde. Zie daar, op wat wyze het bedrog ontdekt wierd; maar geduurende de zes of zeven dagen dat men deze *Komedie* gespeelt had, wagen deze goede vaders reets vier duysent stukken van agten voor 't doen der missen magtig geworden, gelyk de vader *Gardiaan* voor de *Inquisitie*-meesters beleed, nogtans bestond al de straffe die aan de twee leekebroers wegens zulk een snoden bedrog, wierd opgelegt, om na een ander klooster ten platten lande verzonden te werden. Deze ontdekking vernielde de agting van onze lieve vrou, van de *Dageraad* ten eenemale, en veroorzaakte een onherstelbaar verlies, aan de *Fransiskanen*, wier kerk verlaten wierd, en het klooster dat voorhenen van hondert Monniken, was 't zamen gestelt, is tegenwoordig tot dertig gebragt. Deze dans van de *Follies* van *Spanje*, die zo veel zotten gemaakt had, viel in 't Jaar 1715 voor. Ik heb 'er zelfs oog getuyge van geweest, en ik had tweemaal de nieusgierigheyt, om deze kwinkslagen te zien, die de *Fransiskanen* het wonder der wonderen noemen. Laat ons nu ook iets zeggen, van het beeld van een nieuwen heylig die veel gerugt te *Saragosse* maakt.

Historie van Sant Mames.

DOktor *Parras* Priester van *Sante Marie Magdalene* te *Saragosse*, en de andere Priesters, die den dienst aldaar waarnamen, moeyelyk zynde, dat hun kerk zo veel als andere niet bezogt wierd, by gebrek van een Heylig die wonderdaden kon doen, vonden goet uyt te strooyen

dat

dat zy in een rots, het lighaam van *Mames* die een Herder geweest was, hadden gevonden. Zy lieten een groote vergulden kist maken, waar in zy dezen nieuwen heylig in een Herders gewaat ter nederleyden, met een harders staf, en verscheyden zilvere Schapen en Lammertjes rontom de kist, die zy op den Autaar aan de voeten van een *Crucifix* stelden. Zy vermaanden het volk toen om hunne Godsdienst pligten aan dezen nieuwen heylig af te leggen, en geduurende de geheele (a) oktaaf van zyn feest, deeden zy agt leerredenen 't zyner eere, en tot verheffing van zyn byzondere deugden, uytspreeken, dezen nieuwen heylig, wierd in 't Jaar 1709. gemaakt, en in dit zelfde Jaar was ik de zevende prediker, die zyn lofreden geduurende zyn feest opmaakte. De nieuwgheyt van dezen Heylig, lokte by na de geheele stad en veele bewoonders van 't platte land na deze kerk, om hem aan te bidden, en om hen daar toe aan te moedigen, spaarde men in al dien tyd, nog de musyk, nog *Illuminatien* nog het geluyd der klokken, nog *Processien*, geduurende deze agt dagen strooyde men verscheyde wonderwerken uyt, die hy zoude gedaan hebben, om zo zyn magt en genegentheyt omtrent de inwoonders van *Saragosse* des te meer te verheffen. Geen zekere *History* van dezen heylig hebbende, was ik zo wel belemmert als de andere Priesters, om zyn lofreden op te maken; dog om aan de brandende begeerte, die *Dokter Parras* en de andere Priesters van

(a) Zevendaagse Godsdienst by de Rooms gezinden.

van zyn *Parochie* hadden, om de deugden van hunnen nieuwen *Patroon* te doen opvyselen, quamen wy daar omtrent over een, om het opschrift van de Atheniensers *aan den onbekenden God* tot een *Text* te nemen, en die op *Sant-Mames* toe te passen, met diergelyken opschrift aan den onbekenden Herder in de plaats te stellen. En gelyk *Paulus* de *Atheniensers* overtuygde, dat deze God die hen onbekent was, de ware was, zo deden wy ook ons best, om het volk diets te maken dat *Sant-Mames*, deze onbekende Herder, die men begon te eerbieden, de ware Herder was, die voor zyn dierbaare kudde van *Saragosse* zorg moest dragen. Op dezen grond gaven wy de vryen vlugt aan onze inbeelding, om de deugden van dezen nieuwen Heylig te vieren, waar van wy voorheenen noyt hadden hooren spreeken. Nogtans wierden alle deze leerredenen door de Dorp-paap en de Priesters van de *Parochie* zeer gepresen, en de erfgenamen van *Pedro Dormer*, die ze drukten vonden hunne rekeninge daar zeer wel by, dewyl elk een van de onbekende Herder *Sant-mames* onderrigt wilde wezen, geduurende de gantsche tyd, die ik te *Saragosse*, na het maken van dezen Heylig bleef, merkte ik aan, dat allerley slag van persoonen de hoek van de kist van dezen heylig gingen aanbidden en vereeren, en wanneer ik deze stad verliet waren de kerk en de kapel zeer veel verbetert, door de wonderwerken die *Sant-mames* alle dagen deed.

De Priesters en Monniken in *Spanje* zyn zo bygelovig of zo snood, dat niet vergenoegt zynde om de menschen te bewegen de beelden van de Heyligen en hunne overblyfzelen aan te bidden,

den, zy zelfs willen, dat deze eerbied zelfs tot de onredelyke dieren overgaat, dit kan men afnemen uyt het geene op *Martens* dag gedaan word.

By geloovige plegtigheden die men op zint Maartens dag omtrent de beeſten waarneemt.

ONder andere Fabelen, waar van de *Hiſtorie* van 't leven van den abt *Antony*, opgevult is, geeft men voor, dat hy de *Advokaat* der beeſten, by God was. Ook ziet men in de kerk van *St. Marten* te *Saragoſſe*, het beeld van *Sant Antony* met een varken aan zyne voeten, in het midden van het groote Autaar. De *Hiſtory* zegt, dat hy veele varkens genas, en ter gedagtenis van dezen Heilig, die men den Heylig der Beeſten kan noemen, woonen de *Magiſtraats* perſoonen op zyn Feeſt-dag, de groote miſſe en de leerrede die by die gelegentheyt gedaan word, by. Elk een beveelt hem op dezen dag, zyne beeſten, en ſteltze onder zyne beſcherming, men heeft niet alleen dit geloof, van dezen Heylig; maar men geeft 'er ook openbaare getuygeniſſen van, op zyn Feeſt-dag gaat elk een, van den Aarts-biſſchop af, tot den wagenaar toe, met zyne paarden, muylezels en varkens, driemaal rondon de kerk van Sant Martyn. De koetziers en ſtalknegten dragen groote zorg om hunne paarden met mantels, ſnoeren, en kleyne belletjes te voorzien, en linten aan hunne maanen en ſtaarten vaſt te maken. Wanneer deze beeſten driemaal rontom

de

de Kerk gegaan zyn, gaan zy voor de deur, alwaar men dezelve een zeker slag van *reverendie* laat doen; en de *Klerk* van de Kerk, dat een Priester is, geeft haar de *Benedictie* met een brok gezegent broot. Elke beest betaalt aan zyn *Advokaat* een halve *Reaal*, 't geen alle jaaren op een groote zom uytloopt. 't Zyn niet alleen de beesten van de stad, die deze schatting betalen, maar ook by na alle die ten platte lande zyn, behalven de schapen, waar van de twintig een halve *Reaal* betaalen.

Daar zyn vier Priesters, die byzonderlyk tot deze Kerk behooren, en die men *Commisarios de Bestias de san Antonio Abad*, of de *Commissarissen van de abt St. Antony* noemt. Na de viering van dit feest, trekken de *Kommissarissen* het geheele Koninkryk door, en prediken in alle steden die zy door trekken. Op het platte land, brengen alle de inwoonders hunne beesten op een groote vlakte, en dan geeft de Priester van die landstreek, hen de zegen, van *Sant Antony*, en ontfangt de schatting. Daar op zegent hy de wateren, de graften, de aarde en het stroo, waar van men zig voor de beesten bedient. Het bygeloove gaat zo verre, dat wanneer een muylezel of een paard ziek is, men gebeden aan *Sant Antony* tot haar genezing doet, en veele menschen laten by deze gelegentheyt zelfs missen doen. Deze vier Priesters *Kommissarissen*, vertellen aan de boeren zo veel *Historien* van *Sant Antony*, en van zyn varken, dat veele onwetende vrouwen, zig onwaardig oordeelende om dezen heylig te naderen, en aan hem hunne gebeden op te offeren, hunne verzoeken aan zyn varken doen, en zy offeren

lin-

linten en vodden, aan de zelve; op dat hunne beeſten, en zy zelfs, door deſſelfs tuſſchenſprake, tegen alle qualen in dit leven mogen beſchermt, en van alle vreeze voor de dood, en den dag des oordeels mogen verloſt worden.

Hebben de Heidenen wel oyt verfoeyelyker Afgodery voor de oogen van God bedreven? dog dewyl deze aanbidding van de Beelden een onuytputtelyke bronwel is, die het bygelove en de afgodery van de Roomſche Kerk volkomen ontdekt, kan ik van deze ſtoffe niet afſtappen, zonder nog eenige voorbeelden by te brengen, van de aanbidding die men zekere aanmerkens-waardige beelden bewyſt.

Hiſtory van de ſtigting van de Kerk van Sant Philippus de Nery te Saragoſſe.

Behalven de beelden waar van de kerken vol zyn, zyn 'er veele van Jeſus Chriſtus, van de Maagd Maria, van de Engelen en heyligen geplaatſt in de kleyne kapellen, die op de ſtraaten, en gemeenlyk in een hoek op de kruyswegen gemaakt zyn, waar voor het volk zig nederbuygt en zyne gebeden uytſtort. Men geeft voor, dat veele van deze beelden, die op de ſtraat ſtaan met Godvrugtige perſoonen hebben geſproken, zie onder anderen 't geene men van dat van *Sant Philippus* de *Nery* te *Saragoſſe* verhaalt.

Een ſtraatzugtig Prieſter dit beeld eens voorby gaande, zey in zig zelven. *Ik ben nu Prieſter in het*

toekomende Jaar hoope ik Deken te zyn, *daarop Bisschop*, *vervolgens Kardinaal*, *eyndelyk Paus*. Het beeld van *Sant Philippus* antwoorde hem, *En na alle deze Eerestaten komt de dood en na de dood de Hel*, *en de eeuwige verdoemenis*. De Priester over zulke welgepasten antwoord verbaast staande, en aan alle kanten omziende, waar hem dit van daan quam, zag hy de mond van 't beeld van *Philippus* geopent, waar uyt hy besloot, dat het zelve hem dit antwoord gegeven had. Daar op nam hy een vast voornemen, om alle zyne gedagten van deze bedriegelyke werelt af te trekken, en kogt voor zyn eygen geld, het huys, waar aan dit beeld vast gemaakt was. Hy stigte aldaar een bequame *Kapel*, ter eere van *Sant Philippus de Nery*, en 't zedert dien tyd, is ze door de mildadigheyt van Godtvrugtige persoonen allengskens vergroot, en zulken voornamen kerk geworden, dat zy een derde gedeelte van de rykdommen van de stad magtig is. De beampte Priesters die de Kerk bedienen, maken een getal van XLVI. behalven de eygen Paap uyt.

In deze Kerk is een *Crucifix* dat groote wonderdaden werkt, en dat men *El Santo Christo de las paridas*, of, *de heylige Christus van de baarende vrouwen*, noemt. Deze kerk word veel bezogt, en voornamentlyk van de *Dames* die derwaarts gaan, om den zegen te ontfangen na dat ze uyt hunne kraambedden opgestaan zyn, en die aldaar offerhanden aanbrengen, die overeenkomstig met de *Ceremonieele* wetten van *Mozes* zyn, derhalven is dit *Crucifix* eygentlyk de P*atroon* van de vrouwen, die uyt haar kraambedde zyn opgestaan: dog daar

zyn

zyn ook te *Saragoſſe* twee andere beelden, die grote wonderdaden ten voordeele van onvrugtbaare vrouwen werken, waar van ik nu zal ſpreeken.

Van twee beelden die ten voordeele van onvrugtbaare Vrouwen wonderdaden werken.

EEn van deze beelden, is dat, van de maagd in de Kerk der *Recollecten* van *Sant Auguſtyn*, en het ander, dat van *Sant Franciskus de Paulo*. Het eerſte word de maagdt van de onvrugtbaare vrouwen en het twede de tuſſchen-ſpreeker van de onvrugtbaare vrouwen genoemt, dit laatſte is in de kerk der Monniken van *Sant Viktor*, en is in een vergulden kiſt, die men in een *Kapel* bewaart, welkers poort altyt geſloten, en de ſleutel in handen van de overſte van 't Klooſter is. Deze twee beelden, of liever hunne *Intendanten* doen alle Jaaren onbetwiſtbaare wonderdaden, en daar zyn geen onvrugtbaare vrouwen die de zelve gaan bezoeken, en aanbidden, die niet beſwangert 't huys komen, en die aan haare Mannen de wonderen niet vertellen, die deze beelden in haar gewrogt hebben. Ook zeggen de geneesmeeſters, dat 'er geen onvrugtbaare vrouwen zyn; die diergelyke beelden niet vrugtbaar konnen maken, gelyk de ervarentheyt dagelyks aantoont. In der daat elke vrou die driemaal rontom de kiſt van *Sant Franciskus de Paulo* gegaan heeft, of de gordel van de maagd aanbid, is naderhand noyt onvrugtbaar, zo de Monniken van *Sant Viktor* in een

week, niet op een of twee van deze wonderwerken pogchen, de *Recollecten* verzuymen niet, om 'er de volgende week, drie of vier rugtbaar te maken, de eerste trekken 'er een veel grooter voordeel van, dan de laatste; want alle de *Dames* die voor onvrugtbaar doorgaan nemen hun toevlugt, tot de Monniken van *Sant Viktor*, en de burgerlyke vrouwen tot de *Recollecten*, 't is ook de waarheyt, dat de eerste netjes gekleet, in 't gemeen wel gemaakt, vrolyk en beleeft zyn, en ook fraaye speelders en bequaam tot allerleye gezelschappen, dit zyn hoedanigheden welke vrouwen, die haar aan de vermakelykheden van deze werelt hebben overgegeven niet anders dan behaagelyk konnen voorkomen.

Van de aanbidding van het beeld van de Maagt op haar bed.

IK ga tot een andere buytenspoorigheyt van de Afgodery der Rooms *Katholyken* over, namentlyk de aanbidding die men aan het beeld van de Maagd *Maria* op haar bed, den XV. *Augustus* de dag van de *Hemelvaard* doet. Op den voorgaanden dag, verzamelen alle de *Dames* van de *Parochie*, alle hunne Juweelen en een groote menigte linten, en gaan des nademiddags na de Kerk, alwaar de Priester van de *Parochie*, met zyn onderhoorige Priesters, daar de overste van het klooster met alle zyne Monniken, haar inwagt. De Priester doet haar in een *Sakraments* huysje treden, by de overste van het klooster, in een spreekkamer, en men zet haar

een

een (a) verſnaperinkje voor, dat men *de verſnapering van de maagd* noemt. Na dat deze *Dames* aldaar een uur of twee onthaalt zyn, kipt 'er de Prieſter of overſte een van de rykſte, tot eerſte *Dame* van de maagd uyt, en zes andere, die onder haar moeten dienen. Deze *Dames* zyn met deze verheven bedieningen het geheele Jaar door bekleet, en verpligt, om de maagt te kleden en te ontkleden, haar bed te maken, en alle dagen des morgens en s'avonts den dienſt geduurende haar Feeſttyd by te woonen en geduurende deze agt dagen, onthalen zy de Prieſters van de *Parochie* of de Monniken pragtig, die haar met zulke aanzienelyke bedieningen voorzien hebben, en die zy ook aan tafel, ten teken van nederigheyt bedienen.

Wanneer alles onder deze *Dames* en de Prieſter, of overſte in order geſchikt is, begeven zy hen na de kerk, alwaar zy alles gereet-vindende, het bed van de maagt dat zeer netjes is opmaken, dat ook met gordynen van goud of zilver laken of andere heerlyke ſtoffen omhangen is. Na dat ze de maagd een ſchoon hembt aangedaan hebben, leggen zy haar op 't bed en bedekken haar met een fraaye ſpreydeken, met heerlyke kanten omzoomt.

Het bed is onder een verhemeltzel en met XXIV groote waskaarſſen omringt. Na al dit werk zingt men de *Veſpers*; wanneer alle de Prieſters of Monniken, en het volk, na hen haar bed naderen, doen hunne gebeden knielende voor haar, en kuſſen de handen van de maagd op een *Devote* wyze. Des anderendaags, word

(a) Collation.

het feeſt door een grote miſſe in *Muſyk* gezongen, gevierd; die van een leerrede gevolgt word, en nademiddag na de *Veſpers* doet men een openbaare P*roceſſie*. Wanneer de *Proceſſie* in de Kerk te rug gekomen is, bewyſt men de maagd op haar bed, dezelve eerbewyzingen, als die van voorheenen, en met dezelve plegtigheden. Deze daden van aanbidding, worden alle dagen geduurende de *Oktaaf* geviert.

Van de aanbidding van't beeld van Jeſus Chriſtus in de Krib, en wanneer hy vermiſt en in den Tempel weder gevonden wierd.

DE aanbidding, die men aan het beeld van Jeſus Chriſtus, in de kribbe doet, is een andere klugtige plegtigheyt van de Roomſche Kerk, die op Kars avond en geduurende dit geheele feeſt, werd waargenomen. De Nonnen munten gemeenlyk by deze gelegentheyt uyt, door menigte belagchelyke oppronkingen en buytenſpoorige plegtigheden. Zy bedryven nog grooter zotheden wanneer zy de dag vieren, op welke Jeſus verlooren was, en in den Tempel wierd wedergevonden. Zy ſtommelen de kleyne Jeſus in een hoek, onder den Autaar en na de *Veſpers* loopen zy aan alle kanten, in het klooſter en in de Kerk om hem te ontdekken. Die hem vind, is het geheele Jaar vry, van alle laſtige bedieningen die in het klooſter voorvallen: dog is dan verpligt drie agter een volgende dagen, alle de Geeſtelyke en de Biegtvader te onthalen. Geduurende het geheele Jaar

heeft

heeft zy de vryheyt om voor de traly te gaan, zonder eenig verlof en buyten vreese, wanneer 't haar behaagt, om dat zy ontslagen is, om de openbare dienst van de gebeden by te woonen. Met een woord, zy heeft geduurende dit geheele Jaar vryheyt van gewisse, om datze het verlooren kind gevonden heeft; dog dikwils is zy ten eynde van dezen tyd zelfs verlooren, om dat ze haar aan een losbandig leven heeft overgegeven.

Behalven deze Godsdienstplegingen, en vrywillige aanbiddingen zyn 'er ook andere, die door de Kerk en verscheyden Pausen belast zyn, welke byzondere diensten voor verscheyden beelden hebben vastgestelt, die de Priesters en Monniken moeten opzeggen met deze beelden aan te bidden, en ingeval zy daar in te kort schieten, bedryven zy een dodelyke zonde, als of zy de Goddelyke dienst van de kerk of de waarneming van de tien geboden van Godts Wet verzuymt hadden. Ik zal eenige voorbeelden van deze aanbiddingen door de Kerk of Papen gelast by halen waar mede ik dit *Artykel* zal eyndige.

Van de vinding en de verheffing van 't Kruys, en de aanbidding die men het zelve bewyst.

DE Pausen hebben byzondere diensten belast, voor de vinding (a) en verheffing van 't

(a) *Een feest dat men den* III *Mey ter gedagtenisse van den dag dat Helena Moeder van Keyzer Constantyn het H. Kruys vond.*

't Kruys (b) alle de Priesters, Monniken en Nonnen, zyn in gemoede verpligt om deze diensten ter eere van het kruys te doen. En na de groote misse, aanbidden zy het zelve, zingende den lofzang, *laat ons komen, en het H. Kruys aanbidden*, en het volk volgt hun voorbeeld na. Dezen dag zeyt men de groote lofzangen op, en in een plegtige *Processie*, draagt men het kruys op een verheven plaats, buyten de stad. Na dat den Priester het kruys ten Zuyden, ten Noorden, ten Westen en ten Oosten heeft opgeheven zegent hy de vier deelen des werelts, zingende Lofzangen, waar op de *Processie* wederom na de Kerk te rug keert. Deze feesten worden wat het uyterlyke aangaat, met meer *Devotie* als pragt geviert, uytgezondert in de Kerken die aan het H. Kruys zyn opgedragen, waar in zy met zo veel luyster geviert worden als die van de eerste rang.

Van de aanbidding van de Vrede, van de plegtigheden op Palm-zondag, en eenige aanmerkingen daar voor.

EEn andere bygelovige plegtigheyt, maar zeer voordeelig aan de Priesters en Monniken, is deze, van de aanbiddinge, van de vrede van God. Deze plegtigheyt bestaat in een zilvere plaat knielende te kussen, die als een strykyzer gemaakt is, en waar op de gedaante van het kruys, en de beelden van de *Apostelen Petrus* en *Paulus gegraveert* zyn. In yder kerk zyn twee van deze zilvere plaaten; en geduurende de groote misse, wanneer de Priester de gewyde *Hostie* breekt, en dat hy het kleynste gedeelte daar

(b) *Dit feest word op den* XIV. *September geviert.*

daar van in den beker doet, zeyt hy het teken des kruys op den beker makende: *Pax Domini ſit ſemper vobiscum*, dat is, *de vrede des Heeren zy altyt met u.* Alsdan geeft de *Diaken* hen de vrede, of eene van deze zilvere platen, te kuſſen, en geeft ze daar op aan de onder Diaken, die ze aan de wierooker geeft, en deze aan eene van de autaar klerken. De twede autaar klerk die de andere vrede in zyn hand heeft, voegtze aan malkander, hebbende een zyden lap om zyn hals, en bied de vrede de *Magiſtraats* perſoonen aan, die ze knielende kuſſen, en daarop aan het volk, elk die ze kuſt, geeft een offerhande, aan de Prieſter, die den dienſt waarneemt.

De voornaamſte offerhande, is deze, die op Palm-zondag gedaan word, op dezen dag wyen de Prieſters en Monniken, Palm-takken, maken 'er kleyne kruysjens van, die zy zeggen, dat verzekerde bewaar middelen tegen Donder en Blixem zyn. Yder een blyde zynde, van zulken dienſtigen genees middel te konnen magtig worden, gaat met een Palmtak na de Kerk, en draagt met hem, voornamentlyk de kinderen een andere tak met *Confituuren* voorzien, en met linten en eenige ſtukken geldts omwonden. Wanneer zy na de zegening uyt handen van den Prieſter de gewyde Palmtak ontfangen, geven zy de hunne, die veel meer waardig is, daar voor in plaats; dewyl 'er Prieſters zyn, die op dit feeſt zo veel linten, geld en hout ontfangen, dat het genoeg is om hen voor een geheel Jaar te onderhouden. Het volk van zyn kant agt zig zeer gelukkig, de gewyde Palmtak, meeſter te zyn, die hen geduurende het geheele Jaar voor 't gevaar, van

 den

den Donder bewaart, dog dit belet niet, dat veele daar door alle zomers verplettert worden. Daar zyn byzondere dienſten voor de Maagd, onder verſcheyden namen. De Maagt van de roos van *Dominikus*, de Maagt van de *gordel van Auguſtyn*, de Maagt van het lind, van *Sant Franſiskus*, en de Maagt van de ſchouderlap van den berg *Karmel* , alle de Feeſten van de Maagt, worden onder deze verſcheydene namen door de broederſchappen van de *Devoten* geviert, en de beelden en overblyfzelen, die deze byzondere feeſten van de Maagt onderſcheyden , worden van ieder een door een uytdrukkelyk bevel van den Paus aangebeden, waar van ik op het eynde van dit boek zal ſpreeken.

Kan men na alles, wat bygebragt is, wel uytdrukkingen vinden die kragtig genoeg tegen de boosheyt der Prieſters en Monniken zyn, die het volk in zulken botten on wetenheyt houden? en die door belagchelyke en afgodiſche plegtigheden, hen aanſporen aan ſchepzelen een eere te bewyzen, die niet dan aan den ſchepper toekomt? Het is waar, dat dit arme volk in deze dwalende gevoelens opgevoed en onderhouden, veel eer verdient beklaagt, als gelaſtert te worden. Men moet ook bekennen, dat'er een groot getal onwetende onder de Prieſters en Monniken zyn; dog ten is niet mogelyk dat 'er geen genoegzame verligte zouden wezen, die de afgodery die zy het volk doen bedryven, niet zouden begrypen, dus tegen hun eygen ligt en de bewegingen van hun gemoet uyt beginzelen van een ſnode gierigheyt, aangaande, konnen zy niet anders, dan een ſchat

des

des toorns tegen den vreesselyken dag des oordeels, op hun hoopen.

III. ARTYKEL.

Van de Reliquien en van het vertrouwen dat men op dezelve ſtelt.

HEt *Koncily* van *Trente* heeft een vloek tegen alle die geene uytgedondert, die de eere die men aan de heyligen (volgens hun zeggen) verſchuldigt is, niet bewyſen, als ook niet aan hunne graven en overblyfzelen. De Prieſters en Monniken als uytleggers van dit *Koncilie*, verſtaan door deze eere, een waaragtige aanbidding, om meer waardy aan de *Reliquien* te geven, en daar uyt een grooter voordeel te trekken. En hoewel dit zelfde *Concily* volſtrekt verbied om eenige nieuwe *Reliquien* aan te nemen, zonder toeſtemming van den Biſſchop van het Kerkgebied, agten zy dit verbod zeer weynig, wanneer 't op hun belang aankomt, en 't elkens als zy 'er gelegentheyt toe hebben ſmeden zy nieuwe *Reliquien*, zelfs van paarde-beenen en van een doode hond enz. Dus kan men verzekert wezen, dat alle de *Reliquien* niet anders zyn, als zo veele konſt-ſtreeken, die de Prieſters en Monniken gebruyken, om het geld van het onnozele volk magtig te worden.

Van het ſtof en van de kleyne ſtukjens van de ſteen van de muur die rontom het beeld van onze lieve Vrou van de Pilaar is, die men zo hoog als de Reliquien agt.

TEn opzigte van het vermaarde beeld, van onze lieve vrou van de *Pilaar* men vertoont

'er geen *Reliquien* van, om zo veel te meer de verwondering van het volk op te wekken, voor een beeld dat van een Hemelſche ſtoffe gemaakt, en tot nog toe van niemandt aangeraakt is. De Prieſters nogtans om het volk te misleyden, bieden het zelve, het ſtof en kleyne ſtukjes van ſteenen tot *Reliquien* aan, die men voorgeeft uyt de muur gehaalt te hebben, wanneer men het gat maakte om de heylige *Pilaar* te zien, waar op het beeld gezet is, gelyk ik reets verhaalt heb. Het is aanmerkelyk, dat men voorgeeft, dat dit gat over meer dan XVI eeuwen gemaakt is, en dat men nogtans zedert dezen tyd niet opgehouden heeft, om van dit ſtof en deze kleyne brokjes uyt te deelen, aan alle die geene dieze mildelyk betalen, zo dat het te verwonderen is, dat het pakhuys van de *Kapellaan* van de Maagt niet uytgeput word. Om te beletten dat het volk daar over geen bekommering opvat, maakt de *Kapellaan* het volk diets, overeenkomſtig met het geene daar van in de *Hiſtorie* van dit beeld gezeyt word; dat dezelve hoeveelheyt van ſtof en brokken ſteen die uyt dit gat gehaalt zyn, altyd op een wonderbaare wyze aangroeyt, dat dit tot vertrooſting der gelovigen, tot aan het eynde der werelt zal duuren, en dat als dan dezelve Engelen, die dit beeld uyt den Hemel gebragt hebben, het zelve wederom van de aarde zal wegnemen, om dat geen Hemelſche zaak aan de laatſte verbranding der werelt zal onderworpen zyn. Behalven dit ſlag van *Reliquien*, hebben de Pauſen volkomen aflaat en vergiffenis van zonden, toegeſtaan, die een *Roſekrans* of een gedenkpenning hebben, die aan het

beeld

beeld van onze lieve vrou van de *Pilaar* geſtreeken is, en deze aflaten dienen eens geduurende het leven van de perſoon, die deze dierbaare *Relquie* bewaart, en dan nog eens in de uure van de dood. Dewyl ik gelove, dat 'er niemant in *Spanje* is, die niet met zodanigen *Reliquie* voorzien is, kan men wel afnemen, hoe weynig ruſt de *Kapellaan* van de maagd den geheelen dag heeft, om de Rooſekranſſen en alles wat men hem brengt aan het beeld te ſtryken; dog hy word ten dezen opzigte wegens zyne moeyte zeer wel vergoed, door de groote vereeringen die men hem doet tot erkenteniſſe van zulken grooten weldaat, hy behandelt de ryken zeer eerbiedig, om 'er de grootſte vereeringen van te krygen, en zyn toegeventheyt voor hen gaat zo verre, dat hy hen een ſtuk van een oude mantel van de maagd vereert, dat men als een zeer koſtelyke zaak aanmerkt, om dat ze het beeld van de maagd XXIV uuren aangeraakt heeft. Wanneer een ryk man ziek is, laat hy een geheele mantel van de maagd opzoeken, om 'er zig op het bed mede te bedekken, en zo hy geneeſt, is 't een openbaar wonderwerk, van den mantel, waar voor men alle dagen zo lang men die heeft een *Piſtolet* betaalt.

Van 't hout, van het kruys.

'T Is niemant onbewuſt, dat het een gemeen gevoelen der Rooms *Katholyken* is, dat het hout van het kruys waar aan onzen Zaligmaker de dood geleden heeft, alle Jaaren aanwaſt, zo dat men zig niet moet verwonderen, dat daar van zo grooten menigte in de werelt

relt is. Wat my belangt, ik ben van gedagten dat zo men alle de ſtukken hout die men voorwend, van het waare kruys te zyn, dat het genoeg zou zyn, om een groot getal *Familien* brandhout voor een geheel Jaar te verſchaffen. Dit bedrog is van elk een, zo wel bekent, dat het niet nodig zal zyn, om my daar mede langer op te houden, ik ga tot de *Reliquien* over, die ik zelfs gezien, of waar van ik de *Hiſtorie* gelezen heb, in een boek genaamt *Flos Sanctorum*, dat is, *de bloem der heyligen*, dat de levens van de vermaarſte Heyligen behelſt, neffens een beſchryving van hunne *Reliquien*, en de wonderwerken, die zy gedaan hebben.

Van de lighamen van Sant Pieter Argues en van Sant Dominguito.

HEt *Kapittel* van de hooftkerk van de heylige Zaligmaker te *Saragoſſe*, bewaard met een groote eerbied, de lighamen van *Sant Pieter Argues* en dat van *Sant Dominguito.* De eerſte die te (a) *Epila* gebooren was, zynde een dorp zes of zeven mylen van *Saragoſſa* gelegen, en die tot *Kanonik* van de hooftkerk aangeſtelt zynde, uyt aanmerking van zyn groot verſtand, in de kerk na de Metten vermoord wierd, ten tyde wanneer hy de vlugt na 't *Sakraments*huysje nam, 't geen een kerkelyke ban veroorzaakte, die langen tyd duurde, zommige zeyden, dat deze moord op bevel van den *Gouverneur* van de ſtad begaan was, door een uytwerkzel van *Jaloezy* die hy over dezen *Kanonik* had opgevat, welke de Biegtvader van de *Gouvernante*

(a) Epila is ook vermaard door de geboorte van Jan de I. Koning van Kaſtilie in 't Jaar 1338.

te was, die na men zeyde, veel agting en genegentheyt hem betuygt had, dewyl dit gerugt een groote klad op de agting van 't geheele *Kapittel* wierp, liet hy bekent maken, dat *Pieter Arguez* zeer Godsdienſtig, en een getrou bedienaar van Jeſus Chriſtus geweeſt was, dat hy door eenige ongelovigen was vermoord, die hen eenigen tyd in de ſtad verhoolen hadden gehouden, en dat hy 't zedert zyn dood verſcheyden wonderen gewrogt had, gelyk men met menſchen kan bewyzen die hy genezen had, na dat zy hunne gebeden tot hem hadden opgezonden. Het *Kapittel* ontmoette groote ſwarigheden, wegens den adel, om het volk diets te maken, 't geen het van *Pieter Argues* uytvente; dog om elk een de mond te ſtoppen, vond hy goet een *Kanonik* na *Rome* te zenden, om den Paus te verzoeken *Argues* tot een heylig te verklaren; mits hondert duyſent Kroonen te betalen, dat een vaſtgeſtelde prys van den Paus is, om een nieuwe heylig te maken. De Paus nam deze zom aan, en liet een brief van *Kanonizaſie* ten voordeele van *Pieter Argues* opmaken, 't geen alle quaadſpreekende tongen deed ſwygen, en de gerugten ophouden, die nopens dezen *Kanonik* geloopen hadden, deze brief van den Paus was zo ras niet aangekomen, of het geheele *Kapittel*, alle de wereltlyke en geeſtelyke overheyt, en de geheele ſtad vierden het eerſte feeſt van dezen nieuwen heylig, en dewyl men zorg gedragen had, zyn lighaam te balſemen, ſtelde men het zelve voor het volk ten toon, veele bygelovige eyſten 'er eenige *Reliquien* van, 't geen men niet kon toeſtaan, om dat het lighaam in zyn geheel was;

dog

dog om hunne bygelovige luſt te voldoen, krabden zy op de plaats alwaar dezen heylig vermoord was, en zogten 't ſtof op, om het zelve als een dierbaare *Reliquie* te bewaren. Het dorp van *Epila* zig beroemende, dezen Heylig te voorſchyn gebragt te hebben, bragt veel toe, om een heerlyke *Kapel* voor hem te ſtigten, en het *Kapittel* maakte een pragtige grafſtede, voor hem, en de zilvere kiſt, waar in zyn lighaam is opgeſloten, is onder den Autaar geplaatſt, en daar van zyn drie ſleutelen, waar van de eene, door de deken van 't *Kapittel*, de twede door den Aartsbiſſchop, en de derde door den onder Koning bewaart word; zo dat niemant dit heerlyke lighaam kan zien, zonder de eenſtemmige bewilliging van deze drie bewaarders: Hoewel ik drie Jaaren en eenige maanden *Kanonik* van deze Hooftkerk geweeſt ben, heb ik noyt het genoegen mogen hebben, om dat lighaam te zien. Ik vermoede dat 'er eenig geheym agter ſchuylt; dewyl men in 't algemeen geen ſwarigheyt maakt, om aan het volk de *Reliquien* en de lighamen van die geene te vertoonen, die *Gecanoniſeert* zyn. Nogtans is 'er om het gemeen te voldoen, agter den Autaar, een marmere beeld, van dezen Heylig, en het volk, na dat het driemaal rontom den Autaar gegaan heeft, kuſt den hals van dit beeld, gaat op zyne knyen voor den Autaar leggen, en doet zyne gebeden aan den Zaligen Martelaar *Sant Pieter Argues*, om een woord van *Sant Domin guito* te zeggen, 't was een der Koorkinderen van de Hooftkerk, en zyn geheele leven was met wonderen vergezelt, zo dat hy na zyn dood Zalig, en naderhand tot een heylige verklaart wierd. Ondertuſſchen is hy in geen groo-

te

te agting, en zyn Feeſt, word niet dan door de Koorkinderen geviert. Men geeft voor, dat zyn lighaam zonder verrotting bewaart word, en ik heb hem verſcheydenmaal door een glas gezien, dat boven zyn kiſt is.

Van het lighaam van Sant Laurens.

DE *Benificianten* van de *Parochie*-kerk van *Sant Laurens* houden het hooft van dezen Martelaar in groote agting: De *Hiſtory* van zyn leven zeyt, dat hy te *Hueſca* een ſtad van *Arragon* gebooren is, elf of twaalf mylen van *Saragoſſe* gelegen, en dat hy het marteldom te *Rome* leed, ik weet niet hoeveel lighamen, *Sant Laurens* heeft konnen hebben; hoewel het zeker is, dat hy 'er maar een gehad heeft, en dan ook maar een hooft, nogtans zyn 'er twee geheele lighamen, van dezen heylig, het eene tot *Rome* en het ander te *Huesca*, behalven nog zeven hoofden, in de ſtad *Saragoſſa*. Men noemt hem de *beleefde Spanjaart*, en zie 'er hier de reden van *Sant Vincent* die ook een *Spanjaard* was, te *Valence* gebooren, leed het marteldom te *Rome*, en wel verſcheyden Jaaren na *Sant Laurens*, dewyl hy geduurende zyn leven, zeer met dezen heylig was ingenomen geweeſt, vond men goet zyn lighaam, aan de zyde van dat van *Sant Laurens* in 't zelve graf te leggen, maar wanneer men hem aan de linkerhand ley, ging het lighaam van *Sant Laurens*, dat hem eere wilde bewyzen, weg, en liet de regterhandt aan *Sant Vincent*, om die reden is hy 't zedert altyt den *beleefden Spanjaard* genoemt, men heeft tot *Rome* ter eere van dezen heylig een pragtige kerk gebout, die aan hem opgedragen is, en

de

de *Kerk van Sant Laurens buyten de muuren* genoemt word. Zyn lighaam of dat men zeyt het zyne te wezen, word aldaar met groote eerbied bewaart, en daar zyn groote aflaten aan die geene vergunt, die deze kerk bezoeken, gelyk men in de Jaarlykze *Bulle* van den Paus zien kan. En om dat dezen heylig zulken wreeden dood geleden heeft van levendig op een rooster gebraden te worden, de kloekmoedigheyt had om tot den tiran te zeggen, wanneer een van zyne zyden gebraden was, *kom eet van deze zyde dewyl die reets gaar is*, hebben de Pausen uyt aanmerking van het vuur, waar aan hy op aarde bloot heeft moeten staan, een voorregt aan deze Kerk vergunt; namentlyk, dat alle die geene die zyn graf gaan bezoeken, een Ziele uyt de ysselyke vlammen van het vagevuur konnen verlossen: zyn geheele lighaam is in deze kerk, zo men de *History* van zyn leven, en de martellyst van dezelve kerk gelooft.

Van de dubbelzinnige Reliquien van Sante Polonia, en van verscheyden andere heyligen.

SAnte *Polonia*, is de *Patronosse* van alle die tandpyn hebben, daar is by na geen kerk, alwaar men geen tand van deze heylige vind, en ik geloof, dat zo men alle haare tanden by malkander verzamelde, dat desselfs getal vier of vyf hondert duysent, zou bedragen.

Ik zou verscheyden andere voorbeelden van de beenen, tanden, armen en andere leden van een en dezelve heylig op verscheyden plaatsen konnen bybrengen. Men zal 'er niet zeer over verwondert staan, wanneer men 't stantvastig gebruyk, van de Pausen zal weten, om allerley slag van overblyfzelen, van wat heylig het ook zyn mag, te maken.

Wanneer een kerk of eenig klooster, van de Paus een

een *Reliquie* van een heylig verzoekt, en dat die niet te vinden is, of reets aan een andere kerk is gegeven, laat de heylige vader een hooft of een arm op het naast gelegen kerkhof opzoeken, en benoemt dit lit met den naam van den heylig, waar van men een *Reliquie* begeert te hebben. Daar van daan komen de menigvuldigheyt der hoofden van *Sant Laurens* en van de *Reliquien* van zo veel andere heyligen, dat de Rooms *Katholyke* ook niet konnen ontkennen. Men verhaalt in de *Historie* van *Sant Lucie*, *patronesse* der blinden, dat zy geweygert hebbende, de dolle drift van den tiran te voldoen, deze haar de oogen liet uytsteeken, waar van zy stierf. In het klooster van de *Bernardyne te Saragosse*, toont men de twee oogen van dezen heylige, en nogtans is 'er geen kerk, die niet voorgeeft dezelve *Reliquie* te hebben.

Ik zou my veel meer over elk dezer *Artykelen* konnen uytbreyden, en daar zyn 'er ook verscheyden andere, die ik niet aangeraakt hebbe, dog ik spaarze tot een ander deel indien dit het geluk geniet om het gemeen te behagen.

Besluyt.

OM te besluyten, bidde ik God, die alle dingen schikt, dat hy aan die geene wil inboesemen, onder wiens handen dit boek zal vallen, om hetzelve met dezelve opregtigheyt, en eenvoudigheyt te lezen, die my aangespoort hebben, om het te schryven en uyt te geven. Die van deze Naatzie, die nog onder de duysterniffen van het Pausdom begraven leggen, zullen in dit boek het onderscheyd zien, dat 'er tusschen de Roomsche *Religie*, die in Ierland by na te grond is gesmeten, en deze die in Spanje is zegepralende, zy zullen leeren aan wat rampgevallen, zy bloot zouden staan, en wat yffelyke verandering, dat 'er in hunne Priesters zoude gevonden worden, die tegenwoordig nederig en gedwee zyn, zo dit Koninkryk eens onder het jok mogt vallen, waar na zy wenschen.

Wat die geene belangt, die door de waarheyt bestraalt

worden, ik vleye my, dat het lezen van dit boek hen zal aanzetten om ernstig de buyten gewoone Zegeningen te overwegen, die zy in vergelykinge van hunne nabuuren genieten en op een Godsdienstige wyze met den Profeet te erkennen, (a) *dat de snoeren hen in lieflyke plaatsen zyn gevallen*, niemant behoeft in dit land bevreest te zyn, om uyt zyn huys in een helsche gevangenis overgevoert te worden; en zyne dagen ellendig te moeten eyndigen, zonder eenige misdaat bedreven te hebben. Den adel vreest niet, dat hunne bedden door verfoeyelyke streken zullen bevlekt worden, nog dat hunne kinderen door de onverzadelyke gierigheyt van kerkelyke schelmen tot den bedelzak zullen gebragt worden. Alhier konnen de maagden haare kuysheyt bewaaren, zonder vreeze van misleyt en bedorven te zullen worden door snoode geveynsden. En tot een ophooping van hun geluk, het Evangely, deze bronwel van levendig water springende, tot in het eeuwige leven, is aan hen alle verkondigt, die het zelve willen hooren, op een klaare en eenvoudige wyze, en desselfs waarheyt door de grootste mannen op der aarde betoogt; kortom alle deze onwaardeerbaare voordeelen, zyn aan deze gelukkige naatsie door een vorst verzekert, die het geluk van zyne onderdanen voor het zyne aanmerkt: en door een parlament, onderschraagt, dat de waardy van de vryheyt en de uytnementheyt van de Godsdienst kent, die onze doorlugtige *Monarch* beschermt, dog zo wy alle deze Zegeningen veragten, als wy onze eygen ondergang beramen, en dat wy de schutmuuren die Godt tegen de Hel gezet heeft willen overweldigen, zal onze straf, die van andere volkeren te boven gaan, na evenmatigheyt van de onwaardeerbare voordeelen, die wy boven hen bezitten, en van de vaderlyke zorg, die den Almagtigen gehad heeft, om ons te bewaren, en onze eeuwige ondergang voor te komen.

E Y N D E.

(a) *Psalm* XVI, *v*: 6.

wandert u. Senburg